

L'impacte de la desaparició de la PSS a Catalunya.

**Informe elaborat per la Comissió d'estudi i seguiment de
l'impacte de la desaparició de la prestació social
substitutòria**

NOVEMBRE 2000

L'IMPACTE DE LA DESAPARICIÓ DE LA PSS A CATALUNYA

Informe elaborat per la *Comissió d'estudi i seguiment de l'impacte de la desaparició de
la prestació social substitutòria*

Barcelona, novembre de 2000

INDEX

Informe de la Comissió

1.1. Procediment.....	3
1.2. Balanç de la PSS.....	6
A. Qüestions prèvies.....	6
B. Balanç general.....	6
C. Pros i contres	7
D. El futur	8
1.3. Efectes de la desaparició de la PSS	10
A. Valoració general.....	10
B. Els nous escenaris	10
1.4. Possibles respostes.....	12
A. Actuacions immediates	12
B. Consideracions de fons.....	12

Documents adjunts

• Ordre de 13 de setembre de 1999, de creació de la Comissió d'estudi i seguiment de l'impacte de la desaparició de la PSS (Document 1)	15
• Ordre de 29 de juny de 2000, per la qual es modifica l'Ordre de 13 de setembre, de creació de la Comissió d'estudi i seguiment de l'impacte de la desaparició de la PSS (Document 2)	18
• Principals conclusions del Mapa de les funcions dels objectors a les entitats amb Prestació Social Substitutòria, fet per l'Institut DEP (Document 3)	20
• Síntesi de les principals dades del Mapa de las funcions dels objectors a les entitats amb Prestació Social Substitutòria, fet per la Sra. Laura Giménez, sociòloga (Document 4)	36
• Resum de l'estudi "Impacte de la supressió de la Prestació Social Substitutòria a les entitats catalanes (Document 5)	41
• Síntesi de l'Informe sobre el servei civil: les experiències de França, Itàlia, Alemanya i els Estats Units (Document 6)	47

Documents annexos

Estudis

- Mapa de les funcions dels objectors a les entitats amb prestació social substitutòria. Fet per l'Institut DEP (Annex 1).
- Impacte de la supressió de la prestació social substitutòria a les entitats catalanes. Fet per la Dra. Núria Font, de la Universitat Autònoma de Barcelona (Annex 2).
- Informe sobre el servei civil: Les experiències de França, Itàlia, Alemanya i els Estats Units. Coordinat pel Sr. Marc Dueñas, membre del Centre d'Estudis de Temes Contemporanis i cap d'Edició de la revista *Idees* (Annex 3).

Altres documents

- Seminari sobre el Tercer Sector. Ponència dels Srs. Joan Subirats i Ricard Gomà. Sistematització de les aportacions realitzades pels participants en els seminaris. Sra. Laura Giménez (Annex 4).

1.1. PROCEDIMENT

La Comissió d'estudi i seguiment de l'impacte de la desaparició de la PSS fou creada pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya segons ordre del dia 13 de setembre de 1999 (Document 1).

En formen part els següents membres:

- Senyora **Rosa M. Pujol i Galobart**, secretària general de Joventut. Secretaria General de Joventut.
- Senyora **Pilar Paris i Pujol**, cap de l'Observatori Català de la Joventut (e. f.). Secretaria General de Joventut.
- Senyora **Maite Banqué i Castel**, cap de Gabinet d'Assistència Tècnica i Organització. Departament d'Economia, Finances i Planificació.
- Senyora **Olga Campmany i Casas**, subdirectora general de Formació Professional Ocupacional. Departament de Treball.
- Senyor **Àngel Castiñeira i Fernández**, director del Centre d'Estudis de Temes Contemporanis. Departament de la Presidència.
- Senyor **Josep Lluís Cleries i González**, director general d'Acció Cívica. Departament de Benestar Social.
- Senyor **Josep M. Esquirol i Calaf**, professor del Departament de Filosofia Teorètica i Pràctica. Universitat de Barcelona.
- Senyor **Rafael Grasa i Hernández**, professor del Departament de Dret Públic i Ciències Historicojurídiques. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Senyora **Mercè Izquierdo i Aymerich**, vicerectora d'Estudiants i Promoció Cultural. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Senyor **Josep M. Lozano Soler**, cap del Departament de Ciències Socials. ESADE.
- Senyor **Amand Calderó i Montfort**, subdirector general d'Afers Penitenciaris fins al mes de juny. Posteriorment és nomenada la senyora **Mercedes Sánchez i Gómez** en representació del Departament de Justícia.
- Senyor **Jordi Sánchez i Picanyol**, director adjunt. Fundació Jaume Bofill.
- Senyor **Joan Subirats i Humet**, catedràtic del Departament de Ciències Polítiques de l'Administració. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Senyor **Josep M. Terricabras i Nogueras**, catedràtic del Departament de Filosofia. Universitat de Girona.
- Senyor **Eduard Vallory i Subirà**, representant del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya.
- Senyor **Alfred Vernis i Domènech**, professor del Departament de Política d'Empresa. ESADE.

D'acord amb les funcions atorgades a la Comissió (art. 3.1), es presenta aquest informe valoratiu amb caràcter no vinculant. L'informe complementa els diversos estudis previs encarregats per la mateixa Comissió a diversos experts.

Aquests estudis són

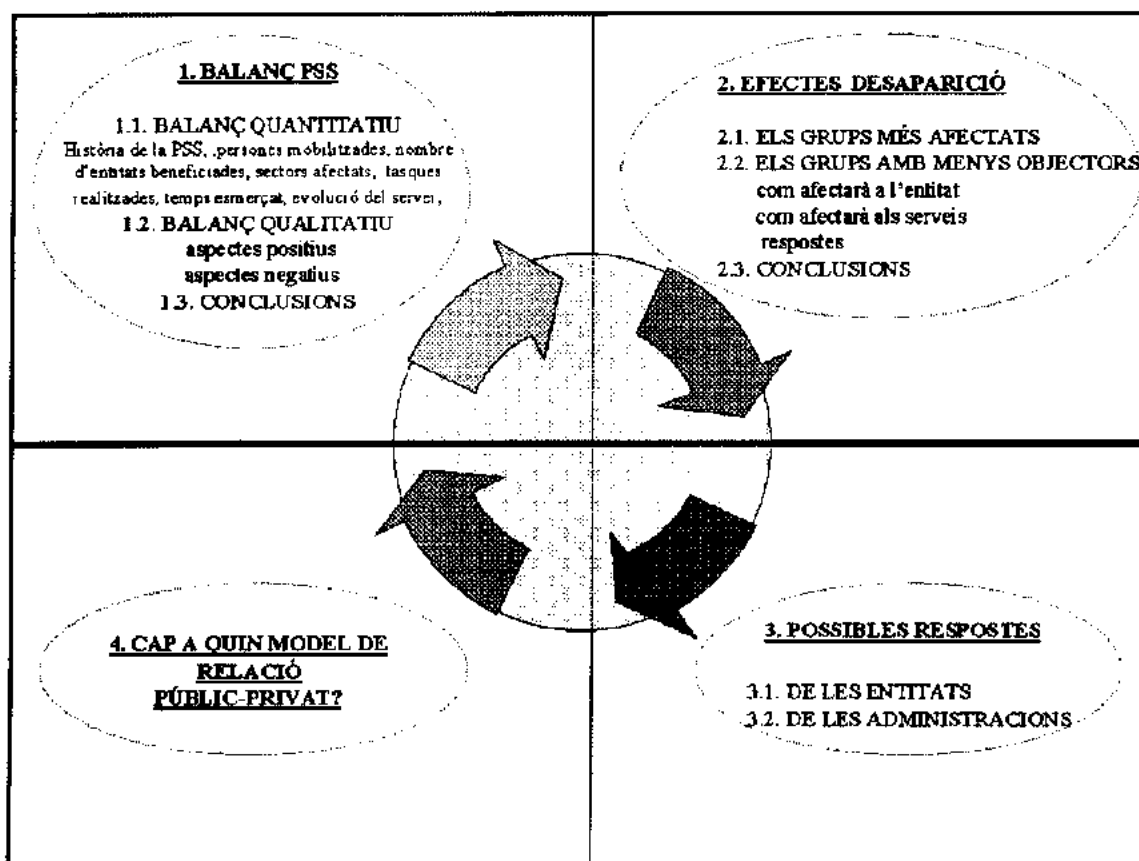
- Mapa de les funcions dels objectors a les entitats amb Prestació Social Substitutòria. Realitzat per l'Institut DEP (Annex 1).
- Impacte de la supressió de la Prestació Social Substitutòria a les entitats catalanes. Realitzat per la Dra. Núria Font, de la Universitat Autònoma de Barcelona (Annex 2).
- Informe sobre el servei civil: les experiències de França, Itàlia, Alemanya i els Estats Units. Coordinat pel Sr. Marc Dueñas, del CETEC (Annex 3).

També s'aporta com a document el treball que es va fer en el marc d'un seminari organitzat per la Universitat Autònoma de Barcelona i la Fundació Jaume Bofill i que vol ser una contribució a l'elaboració del Llibre Blanc sobre el Tercer Sector.

- Sistematització de les aportacions dutes a terme en el marc del Seminari sobre el Tercer Sector. Fet pels Srs. Joan Subirats i Ricard Gomà i la Sra. Laura Giménez (Annex 4).

La Comissió valora altament el contingut d'aquests estudis, sense els quals no hauria tingut sentit la seva tasca, i en recomana la publicació i difusió.

Tal com consta en el gràfic 1, el sistema de procediment de la Comissió ha diferenciat quatre quadrants o estadis diferents d'abordatge de la qüestió (1. Balanç de la PSS, 2. Efectes de la seva desaparició, 3. Possibles respostes, 4. Cap a quin model de relació públic-privat?) i s'ha centrat principalment en els dos primers, però els punts que es desprenguin dels quadrants 3 i 4 també són rellevants. Tot i que la Comissió té per objecte estudiar els efectes de la desaparició de la PSS, i no pròpiament el Servei Civil en qualsevol de les seves concepcions possibles, és cert que l'avantprojecte de llei sobre el Servei Civil, impulsat pel Departament de Benestar Social el febrer de 1999, ha estat planant pel rerafons de la feina de la Comissió.

Gràfic 1

1.2. Quadrant 1: Balanç de la PSS

A. Qüestions prèvies

1. El procés d'incorporació obligatòria dels joves al Servei Militar de les Forces Armades espanyoles ha comportat en els darrers quinze anys la presència d'un nombre creixent d'objectors de consciència. Aquests objectors han optat, bé per acollir-se com a *prestadors* a l'alternativa legal de la Prestació Social Substitutòria, bé per declarar-se *insumisos* i rebutjar, d'aquesta manera, qualsevol opció alternativa al compliment del Servei Militar.
2. Per dur a terme el treball sobre l'impacte de la desaparició de la PSS a Catalunya, la Comissió s'ha trobat amb un problema de partença: calia disposar d'un conjunt de dades que o bé no estaven disponibles o bé no s'havien sistematitzat mai. Aquesta dificultat d'accés a la informació ens fa aconsellar que, per a casos semblants, es creïn, des de les administracions públiques catalanes, mecanismes estables d'estudi i sistematització de les dades relacionades amb les activitats socials.
3. La Comissió, en general, no ha indagat què ha representat per al prestador la PSS – què li ha passat o què li hauria de passar a la gent que ha fet la PSS– sinó que, tal com se li va encarregar, s'ha centrat en l'impacte social i associatiu que ha tingut la seva contribució. Restava per estudiar, doncs, l'impacte valoratiu que hagi tingut en el prestador haver fet la PSS. No ens hem plantejat el grau de satisfacció del prestador i les conseqüències que la PSS ha tingut en la seva trajectòria posterior, però considerem que aquest seria un estudi interessant que l'Administració hauria de tenir en compte.

B. Balanç general

4. Tot i que en aquest balanç ens fixarem en les conseqüències socioassistencials de la desaparició de la PSS, cal tenir present que, des d'un punt de vista ideològic, un dels elements clau de la seva valoració rau en el sentit *obligatori* de l'acció del prestador i en la institució i situació concretes que l'originen, més que no pas en el contingut i els efectes de la seva tasca. Això vol dir que –com desenvolupem en el punt 7– en la valoració general de la PSS i en la visió pública que se n'ha fet, no podem fixar-nos només en els resultats positius o negatius obtinguts, sinó també en la manera com aquella ha estat percebuda per la ciutadania; percepció inevitablement lligada a les reaccions negatives contra el Servei Militar Obligatori –tant perquè es tractava d'un servei *militar*, com també perquè no deixava de ser *obligatori*– i a la difícil relació que tradicionalment ha existit entre les Forces Armades espanyoles i una part dels joves catalans. Cal recordar que l'incompliment de la PSS –malgrat que fos definida com una prestació de caire *social*– estava també sancionat penalment.

5. Durant la seva existència, la PSS s'ha convertit en un mecanisme habitual d'ajuda per a entitats sense finalitat de lucre [a partir d'ara *entitats*] i per a les administracions, tot i que el seu impacte està repartit de manera desigual entre elles.
6. D'acord amb els estudis encarregats, les diverses administracions reben més del 50% dels prestadors. Això desvetlla diversos interrogants. Potser la PSS no ha beneficiat tant les entitats com les administracions públiques. Cal preguntar-se si realment els objectors havien d'anar a fer la PSS a les administracions o no, o bé si les entitats disposaven de la voluntat i d'una oferta variada i regular d'acollida dels prestadors.
7. La barreja d'obligatorietat i voluntarietat adherida a la figura de la PSS ha provocat moltes discussions des dels seus orígens; de fet, hi ha hagut entitats que han prescindit dels prestadors per motius ideològics –com ara les accions impulsades pels moviments d'insubmisos– que tenen el seu origen en la crítica de l'obligatorietat. Com que el prestador feia la seva tasca dintre d'un projecte de voluntariat, hi pot haver hagut la percepció que l'objector era un voluntari, per més que no ho fos.
8. Ateses aquestes circumstàncies d'obligatorietat, en alguns casos la PSS ha beneficiat tant el prestador del servei com l'Administració o l'entitat local que el rebia. Quan ha estat possible, la proximitat geogràfica entre la residència del prestador i l'entitat local ha contribuït a buscar l'establiment d'acords favorables per a ambdues parts.
9. Les dades recollides en els informes dels experts indiquen que l'impacte de la desaparició de la PSS està desigualment repartit entre les entitats i que la majoria d'elles no se'n veuran afectades. Això, en canvi, pot ser un problema per a algunes entitats del sector de Serveis Socials. Els serveis d'acompanyament és un dels que més sofrirà l'impacte de la desaparició de la PSS. Hi ha alguns serveis que potser es podrien contractar o professionalitzar definitivament, com ara gestors culturals i mediadors d'integració de discapacitats. En qualsevol cas, amb la informació recollida, la Comissió considera que les administracions poden suplir aquests tipus concrets de tasques assistencials amb estudiants en pràctiques o bé amb altres alternatives semblants. –Un exemple del que estem dient el trobem a la UAB. Gràcies als objectors, s'ha pogut iniciar un acompanyament dels estudiants discapacitats tot i que des de fa un cert temps aquest servei ja no el fan objectors.

C. Pros i contres

10. Hi ha hagut entitats que han considerat els prestadors com a mà d'obra barata o com un simple recurs humà. No hi ha hagut, en general, una preocupació pel perfil personal i professional del prestador ni per la seva motivació. Això ha provocat l'efecte pervers que, en alguns casos, s'hagi arribat a tractar els voluntaris seguint el model PSS. No deixa de sobtar que la valoració de l'associacionisme per part de la societat catalana sigui la mateixa de fa deu anys, tenint en compte que des de l'any 1995 al 1999 va haver-hi 70.355 joves en actiu fent la prestació en entitats del món associatiu.

11. També hi ha hagut prestadors que després del servei obligatori han continuat la seva tasca com a voluntaris. Això vol dir que algunes de les tasques desenvolupades en la PSS han contribuït a transformar la visió i les actituds d'alguns objectors.
12. La tasca dels prestadors ha servit per detectar i impulsar nous filons d'ocupació allà on han estat destinats. Es poden dividir les feines que feien els prestadors de serveis en tres grans grups: tasques assistencials, tasques administratives i diversos. En molts casos cal parlar més de "petits filons" que de "filons" d'ocupació –com ara el prestador que es fa càrrec de la revista d'una associació, el gestor cultural o el mediador d'integració de discapacitats–. I cal tenir molta cura a l'hora de decidir què és una feina socialment útil i què no ho és. Des del punt de vista del mercat de treball, aquests nous filons s'han de consolidar encara professionalment i contractualment. (vid. punt 16).
13. La PSS ha fet emergir i ha permès detectar necessitats assistencials, tot i que també ha consolidat moltes necessitats d'estructura –administratives–, i no tant de servei. Però, al mateix temps, els prestadors han contribuït a la creació de nous serveis i a la millora de la qualitat d'alguns que ja existien.
14. La PSS ha passat de ser una innovació (perquè era una alternativa al servei militar) a ser vista com un problema. Hi ha hagut un canvi espectacular en la valoració de la PSS. Aquest canvi ha recorregut ràpidament les següents etapes: a) un estadi inicial contra la llei, b) el descobriment dels seus aspectes innovadors, c) l'assumpció i la integració de la PSS en la mecànica del dia a dia, i d) la denúncia i crítica de les seves limitacions i contradiccions.

D. El futur

15. La desaparició del Servei Militar Obligatori obre nous escenaris. Aquesta possibilitat cal aprofitar-la. La desaparició de la PSS és una oportunitat per calibrar les diferències entre les opcions voluntàries i les obligatòries, perquè ideològicament la PSS havia accentuat la confusió entre, d'una banda, oferir un servei com a conseqüència d'una obligatorietat i, de l'altra, obtenir-lo com a resultat de la convicció de la persona. De cara al futur, la Comissió detecta una feina pendent: estudiar si convé suplir l'element d'obligatorietat per la promoció d'una nova cultura pública, una nova manera d'entendre la participació ciutadana basada en aquelles opcions que fomenten la voluntarietat com a camí per assegurar la corresponsabilitat social i el compromís ciutadà. La Comissió creu que la corresponsabilització haurà d'arribar majoritàriament, no pas per l'amenaça de la sanció o la compulsió, sinó pel desenvolupament d'una nova cultura que treballi l'àmbit de les conviccions ciutadanes i que transformi els seus hàbits i les seves pràctiques públiques. En aquest camí cap a la institucionalització de la corresponsabilitat social, les administracions catalanes disposen d'un ventall de solucions. Poden optar per *reforçar* els diversos serveis d'associacionisme i de voluntariat ja existents o bé, a més, poden *crear-ne* de nous incorporant-hi, si s'escau, un ampli i controlat sistema d'incentius adreçat tant a les entitats com als seus agents. –La figura del Servei Civil és, en aquest sentit, una més dins el conjunt de solucions possibles. La importància i el desplegament d'aquesta figura en diversos països pot ser consultada en l'estudi coordinat pel Sr. Marc Dueñas que acompanya aquest informe (Annex 3).

16. En cas que es preveïés la creació d'alguna nova figura que —d'una manera semblant a l'antiga PSS— impliqui un grau de compromís o de prestació social important i perllongat en el temps, caldrà que l'Administració tingui present la seva relació i la possible interferència amb el món de l'ocupació laboral. El tema prestació/ocupació és molt complex de definir, sobretot perquè té unes fronteres que s'estan movent de manera constant. Qui hagi de prendre decisions sobre aquest tema, ha de tenir present aquesta mobilitat. Què és una nova ocupació i què és un servei objecte d'una prestació? Hi ha diversos elements que caldrà tenir en compte per traçar la ratlla entre prestació social i ocupació: a) la franja horària; b) la periodització de la tasca; i c) el grau d'especialització. La concreció dels graus d'intensitat, freqüència i professionalització pot ajudar a delimitar aquesta frontera.

1.3. Quadrant 2: Efectes de la desaparició de la PSS

A. Valoració general

17. La desaparició del Servei Militar i de la PSS comporta la desaparició de la darrera via obligatòria de prestació de serveis ciutadans i els problemes heretats d'aquest model. Un model, d'altra banda, adreçat exclusivament a joves de sexe masculí.
18. Com ja s'ha dit en el punt 9, en la majoria de casos, no creiem que la desaparició de la PSS comporti especials repercussions per a les entitats. Les més afectades són les de serveis socials de caire assistencialista, especialment les dedicades a persones amb malalties psicofísiques (vid. l'estudi de Núria Font. Annex 2): de grandària petita, base associativa reduïda i una forta dependència respecte als prestadors. Una excepció a aquesta tendència és l'impacte que ha causat aquesta desaparició en la Creu Roja, per exemple, entitat que es nodreix de molts prestadors. La Comissió recomana fer un estudi més focalitzat d'aquest sector per avaluar de manera més precisa què cal fer.
19. Hi ha una partida finalista de diners, d'una certa significació, que el Ministeri de Defensa enviava fins ara a la Generalitat perquè la fes arribar als prestadors catalans –unes 9.000 persones–. La desaparició de la PSS planteja un interrogant sobre la continuïtat d'aquesta partida i el seu destí final. Si desapareix la PSS, la bossa de diners se la torna a quedar el Ministeri i aquests diners deixaran de ser invertits en el món social.
20. Tot i que és possible que s'hagin produït algunes situacions irregulars, no és correcte projectar una imatge de sospita sobre les entitats que han fet servir de forma intensiva el recurs dels prestadors. Però sí que cal fer constar que algunes entitats, mancades d'una previsió de gestió, han fet una fugida endavant en fer servir una proporció molt gran de prestadors per als seus serveis, potser pensant que la PSS no desapareixeria, la qual cosa n'ha accentuat encara més la dependència.

B. Els nous escenaris

21. En l'anàlisi dels efectes de la desaparició de la PSS, la qüestió de la corresponsabilitat apareix com a tema rellevant. El debat sobre la corresponsabilitat social és, ara per ara, un debat pendent a Catalunya. Les experiències de *partenariatge* i de cogestió en l'exercici de les responsabilitats públiques poden ser una manera vàlida de concretar aquesta corresponsabilitat, entre les moltes possibles. Independentment de les raons que mouen cada persona a contribuir a les tasques socioassistencials, la Comissió creu que el camí que s'ha d'iniciar passa per acostar la corresponsabilitat i l'acció voluntària, tant en el cas dels voluntaris com de les entitats.
22. La Comissió veu amb preocupació que en l'Administració predomina encara la mentalitat d'un model d'Estat-gestor en lloc de la d'un Estat-relacional; és a dir, la d'un Estat que actua més fent lleis i executant-les que no pas reunint-se al voltant d'una taula amb les persones i les institucions interessades o afectades per una qüestió concreta per tal d'arribar-hi a acords. Per aquest motiu, aconsellem que sigui

a partir d'una actitud dialogant i respectuosa amb les entitats i els actors implicats que el Parlament de Catalunya pugui preveure un marc legal o un desplegament normatiu propi que inclogui aquelles mesures o solucions òptimes per a la promoció de la corresponsabilitat social al nostre país.

És innegable que cal potenciar tots els instruments i mecanismes que afavoreixin la corresponsabilitat social, incloent-hi també una colla d'incentius que reforcin i estimulin la tasca dels prestadors, a més de possibles incentius que facilitin, promoguin i estimulin la participació des de l'associacionisme.

23. La solidaritat social i la participació ciutadana, no tan sols no han de ser obstaculitzades o penalitzades a causa de l'exercici d'altres tasques simultànies – laborals, professionals o acadèmiques –, sinó que han de ser facilitades i reconegudes per les administracions. Tanmateix, no es poden acceptar ni proposar incentius que siguin més importants que els mateixos valors solidaris que es pretenen sustentar. És per això que el model d'incentius que preveu el projecte de Servei Civil espanyol ens sembla que contradiu l'esperit d'aquest informe.

1.4. Quadrant 3: Possibles respostes

A. Actuacions immediates

24. Aquelles entitats més afectades per l'alt nombre de prestadors amb què comptaven s'haurien de plantejar –si cal amb el concurs o el suport de les administracions públiques– de posar en marxa una sèrie de noves mesures, com ara professionalitzar una part de la seva estructura, captar més voluntaris, signar convenis amb estudiants en pràctiques, augmentar la cerca de recursos, demanar noves mesures fiscals i laborals, insistir en la formació, establir convenis de col·laboració, posar en marxa campanyes de captació de nous socis, etcètera.
25. En cas que es decideixi afavorir la corresponsabilitat social a través de la creació d'incentius, tal com esmentem en el punt 23, caldrà establir dispositius de supervisió que vetllin perquè no es converteixin en un subterfugi per mitjà del qual els prestadors i les entitats s'organitzin d'una manera que els permeti captar recursos sense fer activitats socialment útils.
26. La desaparició de la PSS és també una oportunitat perquè algunes entitats es replantegin el futur i la seva continuïtat, es reconverteixin o basin el seu funcionament en fonaments més fermes.
27. S'han de buscar vies per fomentar la dimensió relacional de les administracions públiques, per fer que aquestes siguin menys jeràrquiques i més obertes a compartir les seves responsabilitats amb les aportacions i les propostes de les entitats.

B. Consideracions de fons

28. És una oportunitat històrica que els joves –de gènere masculí– no hagin de donar, d'una manera obligatòria, una part de la seva vida activa a l'Estat. I cal aprofitar aquesta oportunitat per, de comú acord amb els actors no governamentals, anar més enllà d'una simple substitució de la PSS per una figura semblant. Una manera d'anar més enllà és tenir present que el nou escenari ha de tenir en compte nous sectors, nous agents i nous compromisos. Els nous actors, per exemple, ja no serien només joves –de gènere masculí–, sinó també dones i gent de totes les edats.
29. Cal que la Generalitat tingui en compte tres línies complementàries d'actuació: la que afecta la cobertura i la qualitat dels serveis prestats fins ara, la que afecta les associacions i les entitats que ofereixen serveis assistencials, i la que fa referència als valors i les actituds dels prestadors i de la ciutadania en general (corresponsabilitat). Una actuació *integral* requereix que la Generalitat impulsi una intervenció que tingui en compte els tres elements. Però aquesta actuació, per ser realment integral, no ha de ser feta només des de la Generalitat, cal que incorpori el conjunt dels poders públics, i implicar-hi també el tercer sector i el món empresarial i sindical. Un pla Integral hauria d'incloure tots els sectors socials afectats.
30. Tal com hem afirmat en el punt 15, creiem que a l'exercici i el reconeixement constitucional dels drets dels ciutadans (drets cívics, polítics i socials) li correspon també l'assumpció per part d'aquests d'alguna mena de deures morals envers el

conjunt de la societat. Tot i això, cal diferenciar la qüestió de les virtuts cíviqes i de les responsabilitats socials de la qüestió de les mesures per facilitar la participació associativa per part dels ciutadans –per exemple, que les empreses donin excedència als qui vulguin fer determinades activitats socials .

31. Les administracions han de facilitar espais i fòmules legals perquè qualsevol ciutadà pugui oferir una part del seu temps i la seva dedicació d'una manera desinteressada sense resultar perjudicat –excedències, compromisos amb institucions educatives, habilitació d'espais i oportunitats de servei per a jubilats, etcètera.
32. En cas que es creïn noves figures de participació social que incloguin incentius, cal vetllar perquè aquests incentius no provoquin distorsions o efectes perversos i perquè es donin a tothom que assumeixi un cert compromís de servei, tant a les persones i les entitats de nova creació com a les ja existents.

DOCUMENTS ADJUNTS

Document 1

- **Ordre de 13 de setembre de 1999, de creació de la comissió d'estudi i seguiment de l'impacte de la desaparició de la PSS.(DOGC 2981 de 23 de setembre de 1999)**

ORDRE

de 13 de setembre de 1999, per la qual es crea la Comissió d'estudi i de seguiment de l'impacte de la desaparició de la prestació social substitutòria.

Atesa la necessitat d'avaluar l'impacte social que tindrà la desaparició de la prestació social substitutòria en el món associatiu, especialment en el juvenil;

D'acord amb els articles 12.d), 22 i 61 de la Llei 13/1989, de 14 de desembre, d'organització, procediment i règim jurídic de l'Administració de la Generalitat de Catalunya,

Ordeno:

Article 1

Creació

Es crea la Comissió d'estudi i seguiment de l'impacte de la desaparició de la prestació social substitutòria com a òrgan consultiu i d'assessorament del Departament de Cultura.

Article 2

Composició

La Comissió és presidida pel secretari/ària general de Joventut i integrada per un màxim de 25 persones nomenades pel conseller/a de Cultura, a proposta del secretari/ària general de Joventut.

Article 3

Funcions

3.1 La Comissió té com a funcions:

- a) Analitzar quin impacte tindrà, des del punt de vista de la disponibilitat de recursos humans en el món associatiu, especialment el juvenil, la desaparició de la prestació social substitutòria i les noves necessitats de recursos humans que això suposarà.
- b) Elaborar propostes que ajudin a trobar solucions als problemes que es plantegin, de manera que es puguin iniciar polítiques adequades que donin resposta als problemes socials sorgits per la desaparició de la prestació social substitutòria i fer-ne el seguiment del resultat.

3.2 Els informes i les propostes que emeti la Comissió no tenen caràcter vinculant.

Article 4

Funcionament

La Comissió es reunirà, de manera ordinària, una vegada al mes.

Article 5

Dietes

Amb l'excepció dels càrrecs i del personal dependents de la Generalitat o d'organismes que en depenen, l'assistència a les reunions de la Comissió dóna dret a percebre les indemnitzacions que preveu l'Acord del Consell Executiu de 19 de maig de 1987, pel qual es fixen les dietes per assistència a reunions de les comissions assessores i altres òrgans consultius del Departament de Cultura, o acord que el substitueixi.

Article 6

Durada

La Comissió d'estudi i seguiment de l'impacte de la desaparició de la prestació social substitutòria quedarà dissolta el 30 de juny del 2000.

Barcelona, 13 de setembre de 1999

Joan M. Pujals i Vallvé
Conseller de Cultura

Document 2

- **Ordre de 29 de juny de 2000, per la qual es modifica Ordre de 13 de setembre de 1999, de creació de la comissió d'estudi i seguiment de l'impacte de la desaparició de la PSS. (DOGC NÚM. 3172 de 30 de juny de 2000)**

ORDRE

de 29 de juny de 2000, per la qual es modifica l'Ordre de 13 de setembre de 1999, de creació de la Comissió d'estudi i de seguiment de l'impacte de la desaparició de la prestació social substitutòria.

Atesa l'Ordre de 13 de setembre de 1999, per la qual es crea la Comissió d'estudi i de seguiment de l'impacte de la desaparició de la prestació social substitutòria;

Atès el Decret 297/1999, de 26 de novembre, de creació i reorganització dels departaments de l'Administració de la Generalitat;

Atesa la necessitat de prorrogar les funcions i activitats desenvolupades per la Comissió d'estudi i de seguiment de l'impacte de la desaparició de la prestació social substitutòria;

D'acord amb els articles 12.d), 22 i 61 de la Llei 13/1989, de 14 de desembre, d'organització, procediment i règim jurídic de l'Administració de la Generalitat de Catalunya,

Ordeno:

Article únic

Modificar l'article 6 de l'Ordre de 13 de setembre de 1999, per la qual es crea la Comissió d'estudi i seguiment de l'impacte de la desaparició de la prestació social substitutòria en el sentit següent:

"La comissió d'estudi i seguiment de l'impacte de la desaparició de la prestació social substitutòria quedarà dissolta el 30 de novembre de 2000."

Barcelona, 29 de juny de 2000

Joaquim Triadú i Vila-Abadal
Conseller de la Presidència

Document 3

- **Principals conclusions del *Mapa de les funcions dels objectors a les entitats amb Prestació Social Substitutòria* realitzat per l'Institut DEP.**

Mapa de les funcions dels Objectors a les entitats amb Prestació Social Substitutòria.
Estudi de l'impacte de la desaparició de la PSS en les entitats
Conclusions

Secretaria General de Joventut
Departament de la Presidència

Juny de 2000
Referència 14.489

Direcció
Enric Renau
Direcció del projecte
Laia Pellejà

El marc català de la PSS

- Mentre que quan es portaven deu anys de Prestació Social Substitutòria (1995) gairebé mil organitzacions (administracions i entitats) van signar concerts de col·laboració per tal que els objectors de consciència hi poguessin fer la prestació, quatre anys més tard (1999), tot i faltar poc temps per extingir-se la PSS, o potser precisament per aquesta raó, 1.818 organitzacions han concertat amb l'INCAVOL l'oferta de places per a objectors.

Per tant, a mesura que les administracions públiques i les entitats s'han familiaritzat amb aquest procés, a mesura que el context social ha canviat davant la propera desaparició del servei militar i que ha crescut el nombre d'objectors amb voluntat de realitzar la PSS, les sol·licituds de col·laboració no han deixat d'augmentar, tot i la notícia de la seva desaparició.

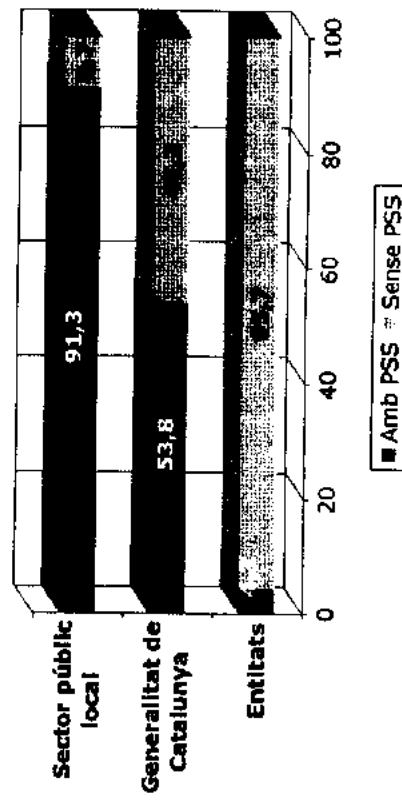
- En aquest moment, la desaparició de la PSS afectarà 1.499 entitats (associacions, fundacions i federacions), és a dir, el 48,6% de les organitzacions on els objectors catalans poden fer la PSS. Mentre que el 51,4% restant són administracions públiques d'àmbit local (904 ajuntaments), representant el 29,3%, i organismes de la Generalitat de Catalunya (680) que suposen el 22,1% del total.

Per tant, la PSS té més presència relativa en l'administració pública que en l'àmbit de les entitats. Tant és així que un 91,3% d'organismes públics locals i un 53,8% d'organismes del Govern Català tenen places d'objectors, mentre que només un 4,3% de les entitats catalanes tenen places amb objectors.

Titularitat de les organitzacions amb PSS

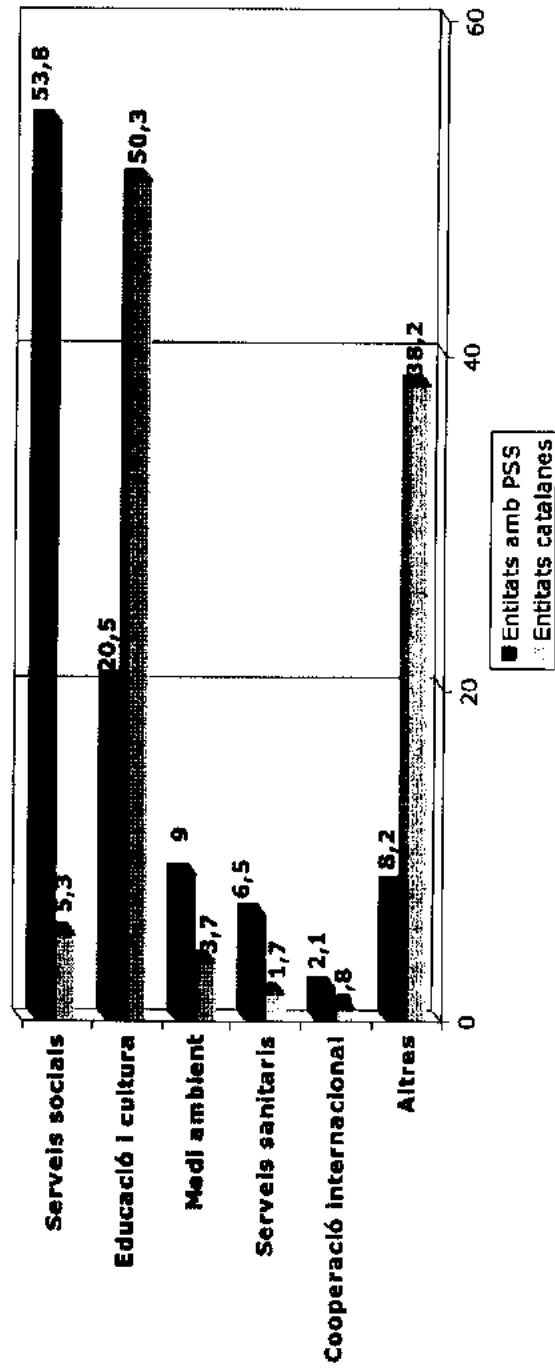

Pes de les organitzacions amb PSS en el sector públic i el privat

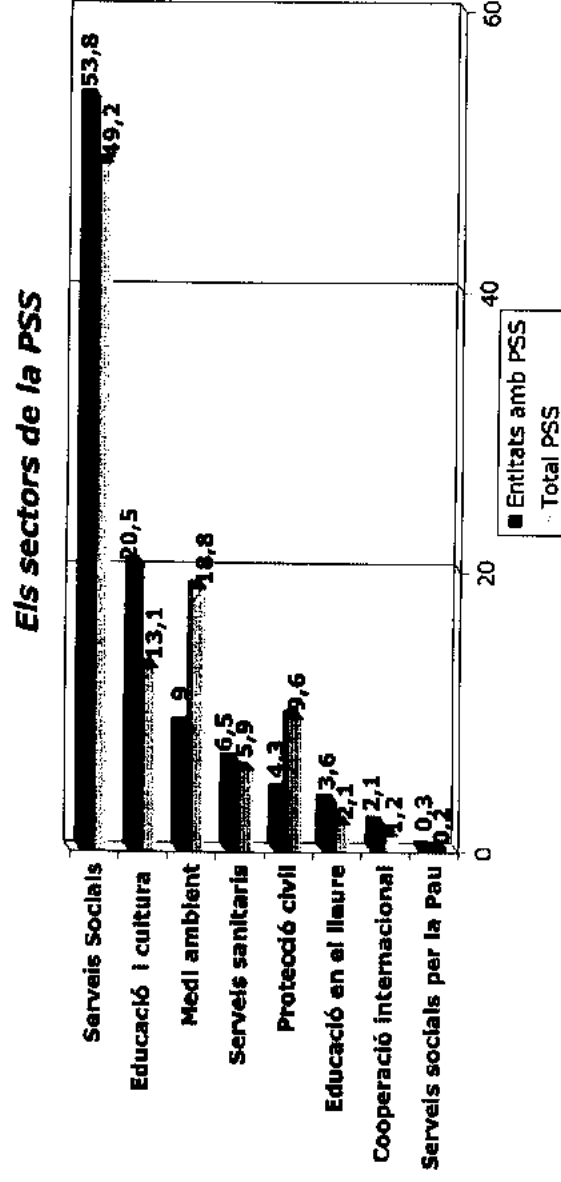
- Tot i aquest petit pes relatiu de les entitats amb objectors (1.499) respecte el total d'entitats de Catalunya (35.196), cal assenyalar amb claredat que l'impacte de la desaparició de la PSS existirà, tot i que serà diferent en funció de la tipologia i el sector als quals les entitats formin part.
- Si ens fixem en la tipologia d'entitat, observem que 1 de cada 4 fundacions catalanes notaran els efectes de no tenir objectors, un 11,8% de les federacions de Catalunya i, en canvi, només el 3,2% de les associacions registrades en el Departament de Justícia s'hi veuran afectades.
- Si tenim en compte el sector on treballen principalment les entitats de Catalunya, detectem diferències determinants que expliquen els diversos estats d'ànim de les entitats catalanes per la desaparició de la PSS en funció del sector al que pertanyen. Les xifres que segueixen expressen el pes o quota de la PSS en cada sector. A major pes, major impacte de la PSS.
- ✓ Les entitats de Serveis socials catalanes estan implicades amb la PSS en un 59,1% i, per aquesta raó, subjectivament i objectivament, se senten molt més afectades que la resta d'entitats per la desaparició futura dels objectors.
- ✓ Tot i això, no es pot menysprear la xifra del 22,1% d'entitats Sanitàries catalanes, el 16% de Cooperació internacional o el 14,2% d'entitats Mediambientals on la presència relativa de la PSS és minoritària però qualitativament molt rellevant.
- ✓ Només en el gran sector denominat com d'Educació i Cultura per la D.G. d'Entitats Jurídiques del Departament de Justícia, el pes de les entitats amb objectors és francament minoritari (2,4%) respecte al total de Catalunya. El problema és que en aquest gran sector també hi ha una diversitat de tipologies d'entitats a cadascuna de les quals els efectes de la desaparició de la PSS és completament diferent.

Sectors de les entitats catalanes i les entitats amb PSS

Radlografia de les entitats amb PSS

- ❑ Hem assenyalat fa un moment que les entitats que compten amb objectors per a realitzar la PSS són gairebé la meitat de les organitzacions amb places d'objectors a Catalunya. A més, caldria afegir-hi un nombre important, però estadísticament no identificat, d'entitats que reben objectors de les administracions públiques locals, en concepte de col·laboració, però que no pertanyen formalment a la PSS.
- ❑ L'exploració de la base de dades que gestiona des de setembre de 1999 de l'INCAVOL ha permès l'anàlisi dels sectors i les activitats que desenvolupen les entitats amb PSS.
- ❑ Un cop fet aquest aclariment metodològic, hom observa que les entitats amb PSS pertanyen majoritàriament (53,8%) al sector dels Serveis socials. Un sector caracteritzat per les activitats de suport assistencial als col·lectius més desfavorits o necessitats, com són els discapacitats psíquics, físics i visuals, la gent amb necessitats de reinserció social, els grans i els infants de famílies desestructurades.
- ❑ Les entitats de l'àmbit de l'Educació i la cultura, tot i ser el més important en nombre pel que fa a la societat civil catalana, en la PSS només ocupen el segon lloc (20,5%) i engloben la majoria d'activitats relacionades amb l'esport i l'ensenyament.
- ❑ A una certa distància, una part de les entitats restants (9%) s'engloben en l'àmbit del Medi Ambient fent activitats de protecció de la natura i els animals, així com d'educació ambiental. En xifres semblants, hi ha un nombre d'entitats (6,5%) que treballen principalment en campanyes de conscienciació sanitària com poden ser la de donants de sang.
- ❑ La resta de casos, són l'àmbit de la Protecció civil (4,3%) caracteritzat per la prevenció d'incendis, l'àmbit de l'Educació en el lleure (3,6%) que compta tant amb les activitats d'animació sociocultural que organitzen els espais juvenils com les agrupacions culturals pel foment de les tradicions i les festes majors. Seguidament, les entitats treballen en la Cooperació internacional (2,1%) relacionades amb el suport a pobles de països més necessitats i finalment, en el camp dels Serveis socials per la Pau (0,3%), dedicat al que el seu nom indica.

Activitats

- ☐ Els objectors de consciència realitzen avui dia un total de 3.945 activitats a les seus de les 1.499 entitats, del que es desprèn un rati de 2,6 activitats per entitat que es deixaran de fer quan desaparegui la PSS si no es reemplacen els objectors de consciència per voluntaris o contractes de treball.
- ☐ El gruix de les activitats (65,8%), es classifiquen de caràcter general de programa, és a dir, que els objectors les van efectuant en funció de les necessitats del moment o de la situació.
- ☐ Del 34,2% d'activitats específiques que es realitzen a les entitats es poden remarcar les 1.348 accions de suport (11,7%) en l'àmbit esportiu, cultural i del lleure, atenció pedagògica o a la infància o reinserció social.

La desaparició de la PSS repercutirà directament en la disminució d'aquestes activitats. La seva continuïtat no es pot reemplaçar fàcilment amb alternatives laborabilitzables o el que s'ha denominat darrerament, nous filons d'ocupació o nous jaciments de treball. Més aviat es detecta que per superar aquest problema convindria afavorir la implicació de la societat civil des de la perspectiva voluntària o d'un servei civil.

- També s'ha d'assenyalar que un 9,7% de les activitats de les entitats amb PSS són de gestió o administratives. Això significa, 378 activitats relacionades tant amb tasques d'administració com d'edició de bulletins i revistes.

Les activitats administratives en el si de les entitats no s'han d'entendre exclusivament com una tasca de suport a l'estructura de la gestió. Bona part d'aquestes activitats "d'oficina" tenen a veure directament amb projectes concrets directament relacionats amb serveis i programes.

Diversos entrevistats representants d'entitats manifesten que el suport administratiu és indispensable pel bon desenvolupament dels programes i serveis d'acció directa.

Tot i això, el perfil de les activitats de gestió o administració és fàcilment substituïble per activitats professionalitzables.

- El 5,8% de les activitats fetes per objectors representen 227 accions d'acompanyament a gent gran, disminuïts psíquics, físics o invidents.

En aquest cas ens trobem amb una situació similar a les activitats de suport. La desaparició de la PSS pot reconvertir una part de les places en contractes laborals, però el caràcter puntual, sovint assistemàtic i que majoritàriament requereix una alta implicació amb el col·lectiu que pateix la problemàtica, fan pensar que una alternativa de voluntariat o de servei civil pot donar millor resposta que no una alternativa estrictament professional.

- Finalment, hi ha una sèrie d'activitats difícils de classificar, però dignes de ser mencionades, com són les tasques d'arxiu de biblioteca, les tasques d'educació ambiental i protecció de la natura (flora, fauna i lluita contra els incendis) on s'insinuen realitats professionals i noves professions.

Activitats de la PSS que es duen a terme a les organitzacions amb PSS

Activitats PSS	Total d'activitats De la PSS	Activitats de les entitats amb PSS
Generals	70,8	65,8
Específiques	29,2	34,2
Gestions i tramitacions	10,1	9,7
Suport	8,1	11,7
Activitats esportives	1,4	2,4
Activitats culturals	1,6	2,1
Activitats de lleure	1,0	1,6
Atenció a la infància	0,7	1,0
Tasques pedagògiques	0,7	1,0
Activitats escolars	0,8	0,9
Reinserció social	0,5	0,9
Tasques de formació esportiva	0,3	0,6
Al personal sanitari	0,3	0,5
Tasques de Cooperació Internacional	0,2	0,4
A campanyes sanitàries	0,2	0,2
A campanyes de sensibilització	0,1	0,1
A programes de Protecció civil	0,3	0,01
Acompanyaments	4,1	5,8
A gent gran	2,2	2,2
A discapacitats psíquics	1,1	2,1
A discapacitats físics	0,6	1,0
A Invidents	0,2	0,5
Tasques d'arxiu biblioteca	1,3	1,4
Promoció de l'esport	0,4	0,7
Educació ambiental	0,3	0,4
Conservació de la natura	1,1	0,3
Reciclatge i conservació de la natura	0,3	0,3
Protecció d'animals i plantes	0,2	0,3
Prevençió d'incendis	0,2	0,1
Sense especificar	2,8	3,5
Base	8.844	3.945

- El que sembla compartit per la majoria d'experts i de representants d'entitats i d'administracions és que la desaparició de la PSS pot provocar tres tipus de reaccions a les associacions i fundacions. Reaccions que es poden donar alhora o per separat.
- La desaparició sencera de projectes o programes en el cas d'algunes de les entitats més petites.
 - La reducció de la qualitat dels serveis i la disminució de la personalització i del nivell d'atenció a les persones que s'està ajudant o dels projectes que s'estan desenvolupant en el cas d'entitats mitjanes o grans.
 - La laborització d'algunes de les tasques més permanents o crítiques que no fer-les afectaria a l'estructura de les entitats.
 - Tampoc és pot menystenir el fet que alguna de les grans entitats de Catalunya ha basat, fins ara, la prestació dels seus serveis en ser alternativa al servei militar. La desaparició d'aquest també comporta l'aparició d'un bult determinant per l'esdevenidor d'aquest tipus d'entitats.

- Com era deduïble de l'anàlisi de les entitats, les activitats dels dos sectors principals de la PSS (2.200 activitats de Serveis socials i 732 activitats d'Educació i cultura pesen molt més que les altres i, per tant, també es farà notar molt més la desaparició dels objectors que les realitzaven.
- El tercer sector més important és el de Serveis sanitaris amb un total de 333 activitats. El segueixen el Medi ambient amb 293 activitats i el de Protecció civil amb 208.

Pes de les activitats de les entitats amb PSS

- Hi ha sectors concrets on el pes de les activitats realitzades pels objectors de les entitats és molt superior al dels objectors que han realitzat la PSS en les diferents administracions públiques.
- Cal assenyalar, en aquest sentit, que al voltant del 70% de les activitats amb objectors de Serveis socials per la Pau, de Cooperació internacional i d'Educació en el lleure les realitzen entitats de la societat civil.
- En canvi, les activitats amb objectors de l'àmbit de l'Educació i la cultura, de Serveis sanitaris i Serveis socials estan bastant distribuïdes entre l'administració pública i les entitats.
- Finalment la Protecció civil i el Medi ambient són àmbits on la presència de les administracions és àmpliament majoritària en les activitats a realitzar i la presència de les activitats de les entitats és minoritària (20%)

Distribució territorial

- ☐ L'impacte de la desaparició de la PSS en les entitats es localitzarà, principalment a l'àrea de Barcelona ja que el 69,6% de les entitats es localitzen en aquest territori, sobretot en l'àmbit metropolità i en el de la capital del país, la qual té un pes relatiu en l'objectió especialment diferencial respecte el que li correspondria pel nombre d'entitats de Catalunya.
- ☐ Més en segon terme a la resta de la província de Barcelona i en darrer lloc, de forma semblant, a les entitats de Lleida, Girona i Tarragona.

Horari i manutenció

- ☐ Els horaris que les entitats ofereixen als objectors estan força distribuïts al llarg del dia. Un 36,4% fan horari de tarda, un 31,4% de matí (qualitativament molt important perquè és força difícil de cobrir), un 17,7% fan horari especial i un 14,4% partit. Això significa que els objectors han estat desenvolupant activitats diverses, en moments diversos, alguns dels quals, difícilment podran ser substituïts per treball voluntari.
- ☐ La gran majoria d'organitzacions i entitats amb PSS (92%) no ofereixen ni manutenció ni allotjament als objectors.

Nombre de places i Objectors

- ☐ Les entitats deixaran de tenir 6.611 places concertades i 1.024 places de mutu acord. Això significa que hi ha un promig de 4,4 places concertades d'objectors ofertes per entitat, el 36,3% de les quals no estaven ocupades ni reservades per cap objector.
- ☐ En aquests propers anys, 3.374 objectors que ja realitzen la PSS a les entitats, i 1.864 nous objectors que s'hi incorporaran, resten actualment, adscrits a alguna plaça de les entitats que resta ocupada per un altre objector.

Perfils dels llocs a ocupar

□ Entre les preferències de qualificacions i aptituds més requerides per part de les entitats en relació als objectors que han d'anar destinats a les seves seus, la formació i una determinada experiència pràctica són rellevants per a l'elecció per part de les entitats dels possibles objectors.

- En relació amb la formació de l'objector, s'han demanat persones amb estudis primaris, universitaris o de formació professional en termes semblants.

Les professions que més anomenada han tingut, en el cas dels estudis universitaris són les de ciències socials, especialment l'educador social, el treballador social, l'advocat i el terapeuta ocupacional.

De forma semblant, s'han demanat objectors amb titulacions tecnològiques que van des de l'enginyer tècnic o superior en informàtica, en obres públiques, agrícola, forestal i industrial.

En el camp de la formació professional, els perfils més demandats són en el camp de la informàtica, de la gestió administrativa i dels serveis socioculturals i a la comunitat.

- En segon lloc, les entitats han demanat sense tenir en compte si es tenia o no la titulació objectors amb coneixements i experiència a nivell d'informàtica, d'administració, d'animació sociocultural i d'esport.

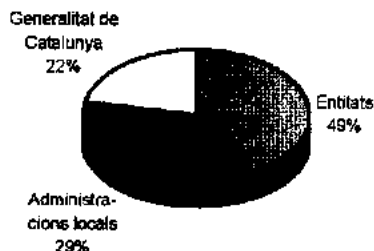
□ De forma minoritària, s'ha fet algunes peticions d'objectors que compten amb el permís de conduir, donat que hi ha activitats que suposa la conducció de vehicles, i del coneixement d'idiomes.

Document 4

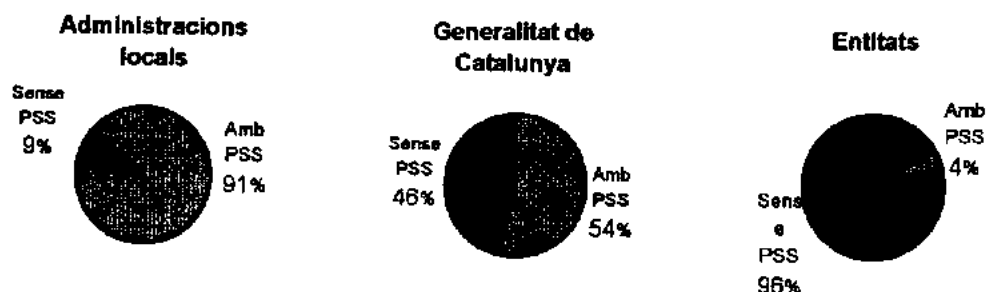
- **Síntesi de les principals dades del *Mapa de les funcions dels objectors a les entitats amb Prestació Social Substitutòria*, realitzat per la Sra. Laura Giménez, sociòloga.**

Mapa de les funcions dels Objectors a les entitats amb Prestació Social Substitutòria INSTITUT DEP SÍNTESI

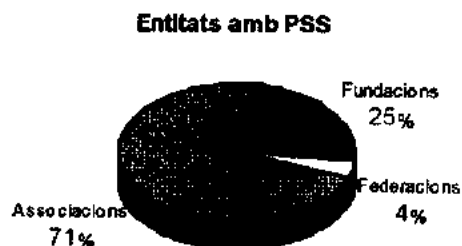
- L'any 1999 hi va haver 26.797 sol·licituds d'objecció, mentre que es comptabilitzaven 23.923 objectors en actiu.
- Actualment a Catalunya hi ha 3.083 organitzacions amb contracte signat de col·laboració amb la DGOC o l'INCAVOL per tal que joves catalans reconeguts com a objectors hi puguin realitzar la PSS.
- Aquestes 3.083 organitzacions amb PSS es distribueixen, en funció de la seva titularitat, de la manera següent:

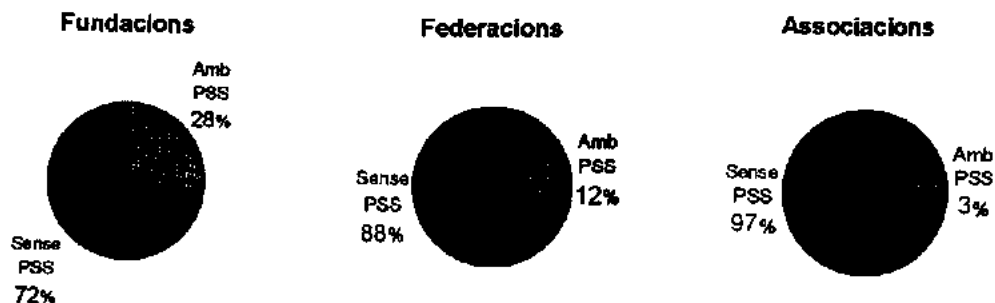
- Vegem quin pes relatiu tenen les organitzacions amb PSS dins de cada tipologia d'organització:

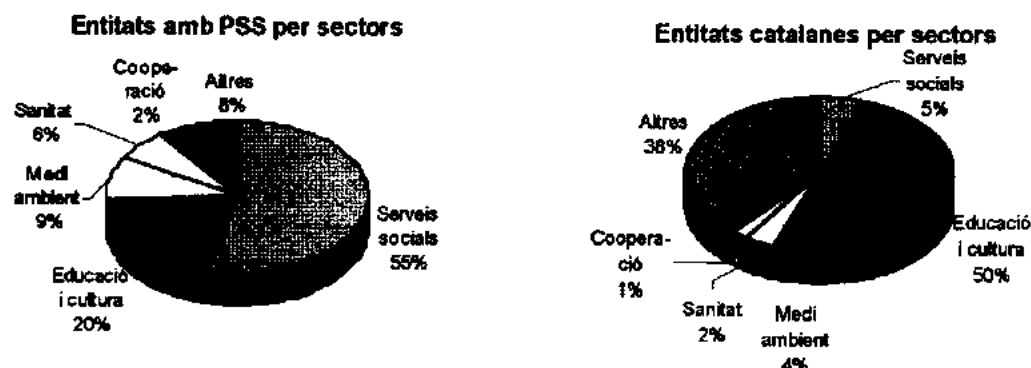
- Un 4,3% de les entitats existents a Catalunya tenen places de PSS. Aquestes entitats amb PSS es distribueixen de la següent manera en funció de la seva tipologia:

- Malgrat que les associacions representen el 71% de les entitats amb PSS, el nombre relatiu d'associacions amb PSS sobre el total d'associacions existents a Catalunya és molt baix. Vegem quin és aquest pes relatiu de les entitats amb PSS dins de cada tipologia:

- Tenen places de PSS: el 91,3% dels organismes públics locals; el 53,8% dels organismes de la Generalitat; 27,9% de les fundacions; l'11,8% de les federacions i el 3,2% de les associacions.
- Vegem com es distribueixen les entitats amb PSS en funció del sector en el qual treballen i comparativament amb la distribució per sectors del total d'entitats existents a Catalunya:

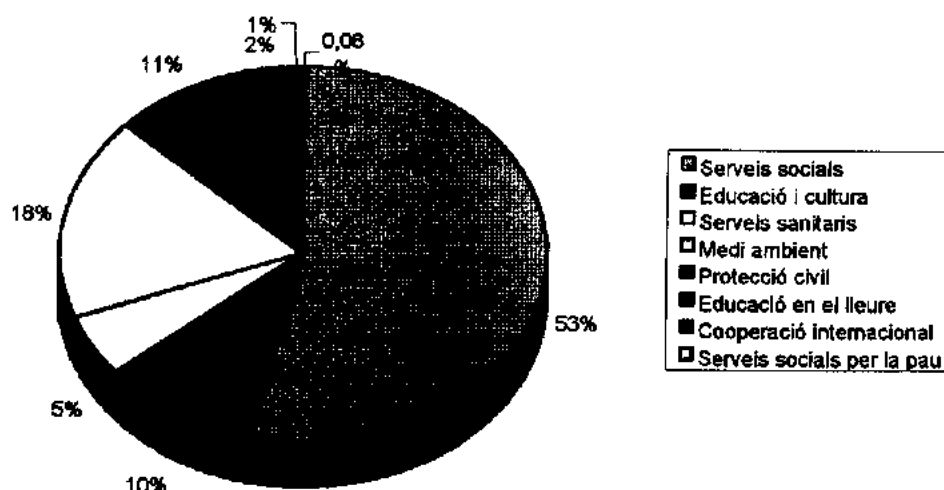

- El pes relatiu de les entitats amb PSS dins de cada sector és el següent:

Sector	Entitats amb PSS	Entitats sense PSS
Serveis socials	59,1%	40,9%
Educació i cultura	2,4%	97,6%
Medi ambient	14,2%	85,8
Sanitat	22,1%	77,9%
Cooperació	16%	84%

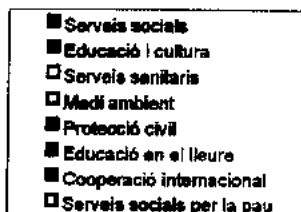
- Fins ara ens hem fixat en les entitats que tenen contracte de PSS i hem vist com es distribuïen per tipologies i per sectors i el pes relatiu que tenien aquestes entitats amb PSS en relació amb el total d'entitats existents a Catalunya. Si ara ens fixem en les dades corresponents als objectors en actiu el gener del 2000, podem veure en quins sectors s'ubiquen aquests objectors i en quins percentatges:

Objectors actius en la PSS el gener del 2000

- Vegem ara en quins sectors d'organitzacions s'ubiquen els objectors en funció de cada activitat. És a dir, en quins sectors es fa què:

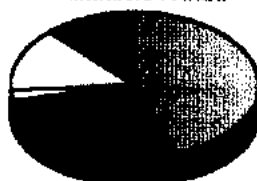
Sectors que realitzen activitats sense especificar

Sectors que realitzen activitats Generals del Programa

Sectors que realitzen activitats de Gestió, Tramitació i Arxiu

- A continuació es completen les dades per a la resta d'activitats alhora que es mostra el nombre d'objectors destinats a cada activitat i el tipus d'organització (entitat o administració) des d'on la realitzen:

Activitats que realitzaven els objectors actius l'any 1999	Sectors de les organitzacions en funció de l'activitat	Nombre d'objectors per activitats i sectors	% d'objectors per activitats i sectors en funció del tipus d'organització (% per fila)	
			Entitats	Administracions
Sense especificar	Veure gràfic anterior	408	36,76	63,24
Generals	Veure gràfic anterior	6437	34,55	65,45
De gestió, tramitacions i arxiu	Veure gràfic anterior	895	42,79	57,21
Esportives, de formació i promoció de l'esport	Educació i cultura	200	75,00	25,00
Culturals	Educació i cultura	127	22,83	77,17
De lleure	Educació en el lleure	122	22,13	77,87
D'atenció a la infància	Serveis socials	89	43,82	56,18
Escolars i pedagògiques	Educació i cultura	129	37,21	62,79
De reinserció social	Serveis socials	132	15,15	84,85
De suport al personal sanitari	Serveis sanitaris	8	87,50	12,50
Campanyes de sensibilització	Serveis sanitaris	20	40,00	60,00
	Serveis socials per la pau	3	100,00	0,00
De protecció civil i prevenció d'incendis	Protecció civil	115	5,22	94,78
Acompanyaments	Serveis socials	593	40,64	59,36
D'educació ambiental, conservació de la natura...	Medi ambient	231	13,42	86,58
De cooperació internacional	Cooperació internacional	8	100,00	0,00
TOTAL		9517	35,5%	64,5%

- Un altre dels elements per a valorar l'impacte de la desaparició de la PSS és el nombre de places amb què compta cada organització. Per tal de realitzar una anàlisi més acurada necessitariem disposar de les dades reals dels objectors ubicats en cada organització, però podem obtenir una visió aproximada a partir de les dades referents a les places creades (places que poden trobar-se o no ocupades):

Distribució de les places concertades de la PSS en relació amb les organitzacions amb PSS

Nombre de places	Nombre d'organitzacions segons el nombre de places		Freqüència relativa	
	Total PSS	Entitats amb PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
1	421	232	13,7	15,5
2	826	288	26,8	19,2
3	695	429	22,5	28,6
4	305	158	9,9	10,5
5	154	93	5,0	6,2
6	199	91	6,5	6,1
7	40	22	1,3	1,5
8	71	30	2,3	2,0
9 o més	372	156	12,0	10,4
Total	3.083	1.499	100	100

- Finalment, vegem també quin pot ser l'impacte a nivell territorial:

Distribució territorial de les organitzacions amb PSS

Territori de la PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Barcelona	1.735 (56,27%)	1.043 (69,57%)
AMB	850	458
Barcelona ciutat	474	407
Reste Barcelona	411	178
Girona	491 (15,92%)	151 (4,8%)
Lleida	439 (14,23%)	155 (5,02%)
Tarragona	410 (13,29%)	146 (4,73%)
Total	3.083 (100%)	1.499 (100%)

Document 5

- **Resum de l'estudi *Impacte de la supressió de prestació social substitutòria a les entitats catalanes*, realitzat per la Dra. Núria Font de la Universitat Autònoma de Barcelona.**

L'IMPACTE DE LA SUPRESSIÓ DE LA PRESTACIÓ SOCIAL SUBSTITUTÒRIA A LES ENTITATS CATALANES

Nuria Font

Universitat Autònoma de Barcelona

Principals conclusions

(2 de novembre de 2000)

La desaparició del servei militar obligatori l'any 2001 ha obert molts interrogants sobre quin serà l'impacte de la conseqüent supressió de la Prestació Social Substitutòria (PSS) a les entitats catalanes i sobre les possibles alternatives davant d'aquesta nova circumstància. L'estudi realitzat es va plantejar el doble objectiu de fer una anàlisi qualitativa d'aquests efectes i de algunes de les possibles alternatives davant d'aquesta nova circumstància. La metodologia utilitzada va consistir en la realització de 34 entrevistes personals a un conjunt d'organitzacions (entitats i administracions públiques) que, globalment, conformen una mostra bastant representativa de les diferents opinions al voltant de la problemàtica plantejada¹. Les principals conclusions de l'estudi poden agrupar-se en quatre apartats: l'experiència de la PSS, la supressió de la PSS, les respostes davant de la supressió de la PSS i la regulació del servei civil.

1. L'experiència de la PSS

Dos dels principals aspectes a tenir en compte a l'hora de avaluar l'experiència de la PSS a les entitats catalanes i posteriorment valorar les possibles conseqüències de la supressió d'aquesta figura són les actituds dels objectors, els trets diferenciadors entre els objectors i els voluntaris, i els impactes de la PSS a les entitats. Pel que fa al primer aspecte, les actituds dels objectors han estat en general positives, tot i que cal fer dues consideracions: d'una banda, aquestes actituds han depès del grau de

¹ Els criteris de selecció dels entrevistats han estat tres: la tinença d'objectors (organitzacions que en tenen, que van tenir-ne en el passat i que no n'han tingut mai); cobertura dels àmbits associatiu i públic (entitats i administracions públiques) i representativitat sectorial (serveis socials, educació i cultura, medi ambient, sanitat, protecció civil, lleure, cooperació internacional i pau).

compromís, responsabilitat i contacte previ de l'objector amb el món associatiu, que ha estat desigual entre objectors; i d'altra, la motivació i el compromís dels objectors han anat decreixent al llarg dels darrers anys.

Pel que fa al segon aspecte, poden identificar-se alguns elements diferenciadors entre les actituds i tasques realitzades pels objectors i les dels voluntaris. Així, la dedicació dels primers és alta i regular, llur grau de responsabilitat és relativament baix i el grau d'exigència als objectors per part de les organitzacions és entre mig i alt. En canvi, la dedicació dels voluntaris és baixa i irregular, llur grau de responsabilitat és alt i el grau d'exigència als voluntaris per part de les organitzacions és entre mig i alt. Per tant, les feines i actituds realitzades pels objectors no poden equiparar-se a les realitzades pels voluntaris.

En relació al tercer aspecte, les entitats en fan valoracions molt diverses dels impactes que ha tingut la PSS. Algunes entitats consideren que ha tingut molts impactes positius, entre els quals destaquen la millora qualitativa i quantitativa dels serveis que presten, la identificació de necessitats socials i la detecció de mancances en les estructures administratives de les entitats. D'altres, en canvi, entenen que la PSS ha tingut impactes negatius, com ara la relativa manca de compromís dels objectors, la dependència que algunes entitats han desenvolupat respecte a les tasques que aquests realitzen i la supressió de llocs de treball. Les opinions, pel que fa als impactes de la PSS, són desiguals entre les diverses entitats.

2. La supressió de la PSS

Les diferents valoracions que fan les entitats de l'experiència amb la PSS s'expliquen tant pel desigual pes que la feina duta a terme pels objectors representa o ha representat en el sí de les entitats, com pel diferent grau de dependència que aquestes han desenvolupat envers les tasques dutes a terme pels objectors. En relació a aquestes dues qüestions, i centrant-nos en aquelles entitats que actualment tenen objectors, podem diferenciar dos grups. El primer grup aplega a un nombre reduït d'entitats, que són principalment aquelles que tenen una forta presència d'objectors i que han desenvolupat un elevat grau de dependència respecte a les tasques que aquests realitzen, en recolzant-se molt en les feines dutes a terme pels objectors. Moltes de les entitats que s'inclouen en aquest grup poden caracteritzar-se com entitats amb una taxa associativa baixa i que presten serveis assistencials a uns col·lectius amb unes necessitats molt específiques, per exemple, serveis d'acompanyament. Aquestes entitats perceben la supressió de la PSS com una

qüestió molt problemàtica, en creure que posarà en perill la continuïtat dels serveis prestats. Cal dir, però, que tot i veure perillar la continuïtat en la prestació del servei, en general no veuen perillar la continuïtat de l'entitat. El segon grup que podem diferenciar, que és majoritari, inclou a la resta d'entitats. En aquestes, el pes dels objectors és reduït i ha anat disminuint al llarg del temps. A més, la majoria d'entitats veuen perillar poc els serveis prestats pels objectors quan desaparegui la PSS.

3. Respostes davant de la supressió de la PSS

En relació a les respostes que poden donar les entitats davant de la supressió de la PSS, en general preval la idea que la capacitat de suplir els serveis prestats pels objectors dependrà en última instància de cada entitat. Per intentar detectar algunes de les possibles respostes, val la pena de tenir en compte les experiències d'aquelles entitats que han tingut objectors en el passat i ara ja no en tenen. La primera qüestió que cal destacar és que les principals raons adduïdes per aquestes entitats per deixar de tenir objectors, independentment de l'àmbit sectorial on operen, són de caràcter ideològic (tenen a veure, per exemple, amb la professionalització de l'exèrcit i l'evolució de la PSS i de la insubmissió), i per tant, tenen menys a veure amb experiències negatives amb els objectors o amb l'augment del voluntariat. Aquesta circumstància, llavors, porta a pensar que moltes de les entitats que van deixar de tenir objectors en el passat van perdre recursos més o menys importants quan van deixar de tenir-ne. Per tant, les respostes que van donar en el seu moment per afrontar la transició de tenir objectors a no tenir-ne esdevé una qüestió central. Pràcticament totes les entitats han trobat fórmules per continuar prestant els serveis que abans realitzaven els objectors. Aquestes fórmules inclouen la potenciació del voluntariat (resposta majoritària), la professionalització d'alguns serveis, la signatura de convenis amb facultats per tenir estudiants en pràctiques i, minoritàriament, la reducció de tasques. En general, la majoria d'aquestes entitats, independentment del seu àmbit sectorial d'actuació, afirmen que el pas de tenir objectors a no tenir-ne no els hi va representar cap problema, llevat d'aspectes menors, com ara la reorganització interna i la necessitat de fer un esforç inicial per adaptar-se a la nova circumstància.

Pel que fa a les entitats que actualment tenen objectors, una bona part ja han començat a treballar en la cerca d'alternatives davant la supressió de la PSS, si bé d'altres entitats encara no han fet res. En general, entenen que les respostes que s'han de donar van en la línia de reforçar el voluntariat mitjançant campanyes de

sensibilització, professionalitzar alguns serveis i signar convenis amb les universitats per incorporar estudiants en pràctiques.

A banda de les respostes que puguin donar les entitats, la majoria creu que les administracions públiques haurien de jugar un paper més o menys actiu en l'impuls del voluntariat i de l'associacionisme, ja sigui impulsant campanyes de sensibilització, augmentant els recursos destinats a les associacions, adoptant mesures fiscals i laborals que els puguin ser beneficioses, fomentant cursos de formació de voluntaris i facilitant la signatura de convenis de col·laboració amb les entitats. Davant d'aquesta opinió majoritària, un grup minoritari d'entitats espera una intervenció molt activa per part de les administracions públiques (per exemple, assumint tasques que ara realitzen les entitats), i un altre grup minoritari, contràriament, no espera que les administracions públiques donin gaires respostes més enllà de generar debats i realitzar estudis.

4. La regulació del servei civil

Una de les alternatives que és planteja davant de la supressió de la PSS és la regulació del servei civil. Els principals eixos de reflexió en aquest estudi han estat bàsicament tres: el grau de coneixement de les iniciatives relacionades amb la regulació del servei civil, la valoració de la figura del servei civil i les possibles alternatives al servei civil.

Pel que fa al primer aspecte, es detecta una manca notable de coneixement de les iniciatives relacionades amb la regulació del servei civil entre les entitats catalanes: al voltant de dos terços de les entitats entrevistades afirmen desconèixer o no recordar l'avantprojecte de llei del servei civil, mentre que no arriba a un terç el grup d'entitats que el coneixen. Dins del grup d'entitats que desconeixen o no recorden l'avantprojecte s'inclouen de forma molt clara aquelles entitats que operen en els àmbits de la cooperació internacional i el dels serveis socials. Si bé la relativa desconexença dels primers es pot explicar pel fet que no perceben la supressió de la PSS com a una qüestió gaire problemàtica, la relativa desconexença de les segones, molt particularment aquelles que presten serveis assistencials, no pot explicar-se de la mateixa manera, donat que aquestes, com ja s'ha dit abans, veuen que els serveis que presten perillaran quan desaparegui la PSS. D'altra banda, les entitats que coneixen l'avantprojecte no tenen un perfil comú, ja que pertanyen a diversos àmbits sectorials, tenen una base associativa molt desigual i n'hi ha que actualment tenen objectors i que no en tenen. En general, entre les entitats que coneixen l'avantprojecte del servei civil dominen les opinions crítiques.

Com s'ha vist, moltes de les entitats entrevistades desconeixen l'avantprojecte del servei civil, malgrat que això no significa que no tinguin cap tipus d'opinió sobre la figura del servei civil. Així, malgrat la forta desconexença de la iniciativa, la majoria d'entitats fa algun tipus de valoració d'aquesta figura. Sovint, però, es tracta d'opinions no gaire formades, ja que la majoria de les entitats n'ha sentit parlar algun cop i en té una idea vaga del que significa, si bé només una petita part de les entitats, coincidint sobretot amb les que coneixen l'avantprojecte, tenen una opinió més formada de la figura del servei civil. En general, les valoracions són molt desiguals. Un terç de les entitats (especialment les que operen en l'àmbit social) en fa valoracions positives. Aquestes entitats addueixen que el servei civil pot donar uns incentius i una formació a les persones que s'hi dediquin, a més de garantir la continuïtat dels serveis que presten aquestes entitats actualment, en clara referència a la supressió de la PSS. Un altre terç de les entitats (que inclou entitats que operen en l'àmbit de l'educació i la cultura, la pau, les associacions veïnals i els sindicats) en fa valoracions negatives. Afirmen que el servei civil desvirtua l'esperit voluntari, pot precaritzar el mercat de treball en treure llocs de treball a persones amb una formació especialitzada, i pot acabar rebaixant la qualitat dels serveis prestats. Finalment, un altre terç de les entitats no en fa cap valoració per desconeixement o manca d'interès per la qüestió del servei civil.

Finalment, i tenint en compte la manca de consens pel que fa als impactes de la supressió de la PSS a les entitats catalanes i a les possibles respostes que puguin donar les entitats i les administracions públiques, la majoria d'entitats valoren molt positivament la creació d'un fòrum de discussió i de presa de decisions que aplegui a les administracions i a les entitats.

Document 6

- **Síntesi de *l'Informe sobre el servei civil: les experiències de França, Itàlia, Alemanya i els Estats Units*, coordinat pel Sr. Marc Dueñas, membre del Centre d'Estudis de Temes Contemporanis i Cap d'edició de la revista Idees.**

Quin futur per al Servei Civil?

Marc Dueñas

Membre del Centre d'Estudis de Temes Contemporanis

Cap d'edició de la revista IDEES

1. El Servei Civil, en context

Canvis en el context internacional

A finals dels anys vuitanta i començaments dels noranta van succeir-se una sèrie de canvis de gran envergadura en l'àmbit internacional: reunificació d'Alemanya, col·lapse del «socialisme real» i desmembrament de l'URSS, acceptació de la candidatura dels països d'Europa Oriental per formar part de la Unió Europea, importància creixent del paper de l'OTAN en els conflictes armats, etcètera. Arran d'aquests canvis, l'ordre mundial vigent durant la Guerra Freda (1945-48/1989-91) arriba a la seva fi, molt més ràpidament i de forma més incruenta del que la pràctica totalitat dels analistes havia esperat.

Ja no som, doncs, en un món dividit en dos blocs, cadascun dels quals és la zona d'influència d'una de les dues superpotències en conflicte. Aquestes representen, al seu torn, les dues grans ideologies que lluiten per imposar-se l'una a l'altra: capitalisme i socialisme. Actualment només pot parlar-se d'una superpotència, els EUA, però que ni vol ni li interessa fer de gendarme únic del planeta i que, per tant, tendeix a “negociar i consensuar” amb els seus aliats les operacions militars en què participa (tot i que no renunciï a liderar-les).

Aquest canvi radical d'escenari (desaparició de l'amenaça militar soviètica a Europa i, per tant, allunyament de la por a una guerra), i la progressiva importància estratègica de les estructures militars supranacionals (OTAN, UEO), fan que els experts es replantegin molts aspectes del model occidental de defensa i seguretat, alhora que a molts països

europaus s'enceten debats sobre la conveniència de tendir gradualment vers la reducció del tamany dels efectius dels seus exèrcits, així com vers la seva professionalització.

El refús creixent a la realització del servei militar

També cal tenir en compte els canvis que s'han produït en les últimes dècades en les actituds de la societat civil en relació al servei militar obligatori. A partir dels anys cinquanta, als països d'Europa Occidental comença a bastir-se el model de l'Estat del Benestar que –més enllà dels drets civils i polítics dels Estats liberals, de caire individual– reconeix i garanteix els drets socials dels ciutadans: dret al treball, dret al subsidi d'atur, dret a l'educació i la sanitat públiques, etc. Es tracta de societats que volen fer compatible el creixement econòmic i la justícia social, a partir sobretot de diverses polítiques de redistribució dels ingressos que tenen per objecte limitar les desigualtats socioeconòmiques. Però també es tracta de societats riques i cada vegada més consumistes, en les que va creixent l'orientació dels comportaments i les costums vers l'individualisme i la recerca de la satisfacció immediata.

Així, els valors de la vida militar (submissió a l'autoritat, anonimat, disciplina, servei a la pàtria, orientació vers l'enfrontament i la guerra, etc.) s'aparten cada vegada més dels valors dels joves dels països europeus, més orientats cap a l'exercici dels drets que dels deures.¹

D'aquesta manera, les llavors de l'objecció de consciència van trobar un terreny favorable. El refús a incorporar-se a files se sustentava inicialment en creences religioses, però també polítiques (com el pacifisme o l'anti-militarisme) i, molt sovint, en una visió humanista de la vida. Avui, tot i que aquests tres factors segueixen sent importants, molts joves actuen de manera més pragmàtica que no pas ideològica. A Catalunya, la influència social dels moviments d'objecció de consciència no va començar a ser considerable fins ben entrats els anys vuitanta.

¹ Segons el model proposat per R. Inglehart, les qüestions socials relacionades amb la seguretat física de les persones (com un exèrcit fort, la lluita contra la delinqüència i el manteniment de l'ordre) formarien part de la constel·lació de valors «materialistes». Per contra, les generacions joves, que han viscut sempre en una època de prosperitat i que no han conegut directament cap guerra, tindrien un sistema de valors de tipus «postmaterialista», és a dir, més centrat en qüestions no relacionades directament amb la supervivència física (com el sentit de pertinença, l'autoexpressió intel·lectual i la satisfacció estètica). Cf.

Quan el número de ciutadans que refusaven fer el servei militar i optaven per l'objecció de consciència va començar a ser significatiu, cap als anys seixanta, alguns països europeus van fer lleis que reconeixien la seva legitimitat. Però aquest pas va suposar-ne un altre: la creació i organització de serveis civils –també obligatoris– com a recurs substitutori del servei militar (basant-se sovint en les resolucions del Consell d'Europa i del Parlament Europeu). El servei a l'Estat, doncs, ja no es feia a les casernes, amb armes a la mà, sinó que va passar a fer-se a llocs molt diversos, des dels hospitals i les escoles fins als boscos, passant per les oficines de les administracions públiques i les entitats d'ajuda als minusvàlids.

En alguns països, aquest procés no va ser gens planer (com en els casos d'Itàlia i Espanya), i va ser necessari vèncer moltes dificultats: movilitzacions al carrer, detenció i empresonament d'objectors i insubmissos, sentències judicials adverses, indiferència o incomprensió inicial dels mitjans de comunicació, etc. Va ser una lluita iniciada i seguida pels moviments socials: els partits polítics no van sumar-s'hi fins al final del procés, quan finalment van reconèixer la justesa de les reivindicacions plantejades.²

A l'Estat espanyol, i sobretot a Catalunya, el fenomen de l'objecció de consciència i de la insubmissió (o objecció total, que implica refusar també la realització de la PSS) ha adoptat –sobretot a partir de 1992– unes dimensions desconegudes a altres països europeus: fins i tot s'ha parlat de l'objecció com un «fenomen social de caràcter massiu».³

Sobre la vigència del Servei Civil

Els orígens del terme «Servei Civil» cal anar a buscar-los en els *civil servants* de l'àmbit anglosaxó, allò que avui anomenem «funcionaris» o professionals de la «funció pública»; eren anomenats «civils» perquè no pertanyien ni a l'exèrcit, ni a la

R. Inglehart, *El cambio cultural en las sociedades industriales avanzadas*, Madrid, CIS / Siglo XXI, 1991.

2 A l'Estat espanyol la llei que regulava l'objecció de consciència va arribar tard (el 1984) i de forma defectuosa (la PSS tenia una durada bastant més llarga que el servei militar i calia esperar tres anys per incorporar-s'hi). Cf. els capítols de Pepe Beunza, Xavier Rius Sant i Alfred Manso a J. Tolrà (coord.), *Objecció, la revolta pacifista*, Barcelona, Columna, 1998, p. 23-100.

3 Cf. A. Manso, a J. Tolrà (coord.), op. cit., p. 87.

magistratura, ni a la policia. Més recentment, però, a partir de la Segona Guerra Mundial, trobem a Europa la concepció moderna del Servei Civil quan «alguns ciutadans, normalment d'una manera voluntària i, si s'escau, obligatòriament, dediquen una part del seu temps a prestar serveis a la comunitat [...], la nació, la pàtria, etc., en el marc de programes promoguts i estructurats pels poders públics, que compten amb la participació activa de les associacions preexistents pel que fa a la seva organització i el seu desenvolupament».⁴

No serà fins més endavant, cap els anys seixanta, que el Servei Civil comença a ser també la prestació de caire obligatori que fan els objectors de consciència en substitució del servei militar (també obligatori). De fet, la Prestació Social Substitutòria (PSS) encara vigent a l'Estat espanyol és precisament això, una forma de Servei Civil obligatori alternatiu al servei militar.

En aquest punt resulta necessari diferenciar correctament el Servei Civil de l'associacionisme i del voluntariat (o acció voluntària). Les actuacions que abarca el Servei Civil són fetes en nom de l'interès general i requereixen, per tant, l'actuació de les administracions públiques com a ordenadores d'aquest interès general. Aquest paper actiu de les administracions és la principal diferència entre les associacions de voluntaris i el Servei Civil. L'associacionisme, en canvi, suposa el compromís lliure i voluntari del ciutadà amb una organització sorgida de la societat civil que persegueix unes determinades finalitats (reivindicacions, nous drets, difusió d'unes idees, etc.). Finalment, el voluntari és aquell que fa una acció voluntària en general; el seu compromís és més amb una idea que amb l'estructura de l'organització i, per això, el component sentimental hi és força elevat.

La conjunció de les dues grans tendències esmentades més amunt (els canvis en l'escenari internacional i els canvis en els valors de les societats occidentals) fan que avui en dia sigui poc probable que els serveis governamentals obligatoris, tant militar com civil (però sobretot el primer), comptin amb una àmplia acceptació social.

⁴ Aquesta és la definició que aporta el sociòleg Antonio del Valle, professor de la Universidad Complutense de Madrid, i expert en temes d'acció social i educació d'adults. Cf. Secretaria General de Joventut, *Jornada sobre el servei civil*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1999, p. 21.

La segona part, en canvi, fuig de la perspectiva analítica de la primera i presenta quatre informes de caràcter descriptiu (amb algunes pinzellades interpretatives ocasionals) sobre la realitat del Servei Civil en tres països de l'àmbit europeu (França, Itàlia i Alemanya) i en un de nord-americà (els EUA): Véronique Busson, directora de l'associació de voluntariat Cotravaux, es fa càrrec del cas francès; Laia Oto Llorens, membre del secretariat de la Societat Internacional pel Desenvolupament (SID), explica l'experiència italiana; Klaus-Jürgen Nagel i Andreas Ross, del Departament de Ciència Política de la Universitat Pompeu Fabra, s'ocupen d'Alemanya; i, finalment, Albino Santos, màster en Administració Pública per la Universitat de Harvard, mostra les peculiaritats del Servei Civil als EUA.

Cada informe té alguns punts centrals en comú, com ara l'origen del Servei Civil al país (i el seu desenvolupament legislatiu), el debat social que ha provocat el Servei Civil als últims anys, una caracterització dels principals trets del Servei Civil i, finalment, els principals valors que vol promoure el Servei Civil en cada cas.

Tanmateix, tots els informes tenen les seves singularitats. A vegades hem considerat necessari eliminar passatges sencers dels informes, pel fet que no aportaven dades rellevants pel que fa a l'objectiu principal de l'estudi. Altres vegades, en canvi, hem preferit mantenir passatges no imprescindibles, però que aportaven una informació addicional que podia resultar d'utilitat (per exemple, la detallada exposició dels posicionaments parlamentaris sobre la legislació aprovada recentment a França).

Finalment, l'annex recull una informació molt breu sobre dos casos més: el dels Països Baixos (analitzat per Roger Martínez Sanmartí) i el de Noruega, redactat per qui escriu aquestes línies.

Barcelona, 22 d'octubre de 2000

- Seminari sobre el Tercer Sector. Ponència dels Srs. Joan Subirats i Ricard Gomà.
- Sistematització de les aportacions realitzades pels participants en els seminaris. Sra. Laura Giménez

EL TERCER SECTOR. APUNTS I REFLEXIONS A L'ENTORN D'UNA TIPOLOGIA

Ricard Gomà, Joan Subirats
Equip d'Anàlisi Política. Universitat Autònoma Barcelona

En aquest document explorarem primer els elements que expliquen la actual significació del tercer sector, per després analitzar les noves reflexions sobre el tema. Finalment presentarem alguns possibles criteris orientatius per construir una tipologia del sector. El document té l'objectiu de possibilitar el debat i es presenta per tant com un text obert (*work in progress*) i encara incomplet.

1. No podem parlar d'un fenomen nou. Sempre han existit organitzacions no integrables directament en l'àmbit públic-institucional o privat-mercantil. Els mateixos partits polítics tenien (i en molts casos encara tenen) aquesta consideració, però també les esglésies, o, molt abans, les ordres de cavalleria. Als segles XIX i inicis del XX, trobem nombrosíssimes entitats filantròpiques, mutualistes, associacions cooperatives i d'altra mena que actuaven amb més o menys força a diversos països i regions. La primera vegada que es va usar el terme "Non Governmental Organizations" (NGO o ONG) va ser per part de les Nacions Unides l'any 1949. Potser ara tenim més la impressió de novetat i de protagonisme d'aquest sector pel parèntesi que va suposar el desplegament de l'estat de benestar i la percepció que eren els poders públics els que havien d'ocupar-se, quasi en exclusiva, del benestar col·lectiu. Superada aquesta percepció i en el procés de resituar responsabilitats és quan l'impacte d'aquestes entitats "no-públiques-no mercantils", ha estat extraordinari, com gran ha estat la confusió sobre quina terminologia o tipologia calia utilitzar per descriure-les i classificar-les. Trobem, entre d'altres, termes com "associacions voluntàries", "associacions sense ànim de lucre", "organitzacions no governamentals", "organitzacions no governamentals pel desenvolupament", "organitzacions populars", "organitzacions comunitàries", "organitzacions de base", per no esmentar el més genèric i encara més ambivalent i polisèmic terme de "societat civil".
2. En els darrers temps han coincidit diversos factors que han augmentat tant el nombre com el volum d'aquest conjunt d'entitats, com també la significació teòrica i interpretativa que es dona a aquest fenomen. Entre els diversos elements considerats com a potenciadors del fenomen tindriem:
 - la crisi de la concepció que fonamentava el desenvolupament social essencialment en el lideratge estatal-públic;
 - el qüestionament sobre l'eficàcia real de les polítiques socials homogènies i rígides portades a terme exclusivament per les administracions públiques;
 - el sorgiment de nous problemes i de nous valors com els vinculats al medi ambient, a la pau i a la solidaritat, que no trobaven respostes institucionals

específiques i àgils, i que tampoc aconseguien una fàcil acollida pel que fa a les organitzacions tradicionals (partits, sindicats, patronals...);

- la crisi del model d'economia planificada i de "socialisme d'estat" i la constatació de la dependència i del buit de teixit social que deixaven com a herència;
- la creixent insatisfacció que aixecaven les polítiques de desenvolupament basades en l'anomenat "consens de Washington", centrades en receptes macroeconòmiques de caràcter fortament neoliberal;
- la necessitat de trobar respostes suficientment respectuoses amb les diferències i l'heterogeneïtat que planteja la creixent complexitat social, expressada en els àmbits familiar, en les problemàtiques vinculades a qüestions de gènere, en els temes de diversitat cultural i ètnica...
- com a factors no negligibles, cal incloure l'espectacular augment dels nivells educatius a molts dels països més desenvolupats i la mundialització comunicativa que fa molt presents en el món occidental els greus problemes dels països en desenvolupament.

Aquest conjunt de factors, ha permès parlar d'una creixent importància i influència del tercer sector en molts camps d'activitat pública i privada. Si a 1968 les Nacions Unides reconeixien 377 organitzacions com a entitats a consultar en les tasques del seu Consell Social, l'any 1998 la xifra d'ONGs amb aquests estatus arribava a 1550. Tot i l'escepticisme i les crítiques amb què les ONGs qualifiquen les activitats del Banc Mundial, el cert és que si l'any 1990 només 125 dels projectes del Banc incorporaven aquesta mena d'entitats, l'any 1997 el 47% dels projectes d'aquesta institució financera comptaven amb ONGs, en major o menor mesura. Les xifres de creixement a tots els països són clares i expressen, en general, un augment molt significatiu del pluralisme i de l'organització social en les noves coordenades de la globalització.

3. És important recordar també aquí i ara un conjunt d'aportacions teòriques, de molt diversa procedència, que han glossat aquest conjunt de factors i han posat de relleu la creixent importància que pel futur de les societats té el comptar amb un teixit associatiu potent i articulat. Agafant Tocqueville com a primer precedent que lligava democràcia a civisme actiu, van anar apareixent reflexions (Macpherson, Coleman, Ostrom, Barber, Putnam,...) que posaven de relleu la correlació societat civil forta i compromesa amb consolidació democràtica i capacitat de resposta als problemes col·lectius. S'ha anat tractant de demostrar en diversos estudis teòrics i empírics, com aquelles societats i comunitats més compromeses cívicament són també les que aconsegueixen millors resultats en el rendiment de les seves institucions públiques o en la capacitat d'impacte de moltes de les seves polítiques concretes. Han anat apareixent recerques historiogràfiques, econòmiques, sociològiques o politològiques que, amb diversos instrumentals i aproximacions, han volgut demostrar que certs valors com la reciprocitat, la confiança social, el compromís amb els afers col·lectius, la solidaritat, són determinants per fer viables processos de desenvolupament que mantinguin la cohesió social. I, al mateix temps, han posat de

relleu com aquests valors també es relacionen molt directament amb la presència d'associacions i entitats implicades i compromeses socialment, que afavoreixen el contacte cara a cara i alimenten els vincles socials i els compromisos comuns.

4. Així, molts treball recents, han posat de relleu que existeix una forta correlació entre les capacitats de generar benestar i cohesió social, d'obtenir una alta qualitat de vida i de funcionament institucional i col·lectiu, i un teixit social dens i ben articulat i relacionat. S'ha anat veient que les entitats on la gent s'aplega voluntàriament per desenvolupar activitats que els interessin i que a més serveixen per donar resposta a necessitats col·lectives, esdevenen alhora àmbits en els que la relació cara a cara i el contacte entre la gent, ajuda a desenvolupar i enfortir el sentit de pertinença col·lectiu, el sentit de comunitat, el sentiment de reciprocitat o la confiança social. Precisament, cada cop tenim més dades que ens diuen que les societats que tenen comunitats compromeses cívicament funcionen millor, són més fàcils de governar i d'autogovernar-se perquè assumeixen responsabilitats sobre els espais i els problemes públics, sobre els problemes col·lectius.

Cada cop sembla més clar que és més factible un desenvolupament social i ecològic sostenible de les societats quan més es té en compte aquest teixit social. El mateix Banc Mundial, en la peculiar feina d'apagafocs relatiu posterior a les intervencions del FMI, està treballant (al menys retòricament) en els escenaris post "consens de Washington", tractant de reconstruir mitjançant iniciatives vinculades a les idees de "*institution building*" i de teixit associatiu moltes de les estructures de compromís col·lectiu que havien quedat anorreades per l'aplicació taxativa de polítiques econòmiques d'ajust. Aquesta capacitat de convertir el "jo" en "nosaltres", aquesta capacitat de sentir-se vinculat als altres que proporcionen els entramats associatius i les activitats voluntàries, facilita la coordinació, la comunicació, permet afrontar millor els dilemes, la resolució de problemes comuns.

5. En aquest sentit, es parla cada cop més de capital social, com a concepte que englobaria moltes d'aquestes reflexions.

"El capital social consisteix en el conjunt de les xarxes i les normes de reciprocitat i confiança fomentades entre els membres de les associacions de la comunitat, gràcies a la seva experiència en la interacció i la cooperació social. L'existència de capital social permet als membres de la comunitat superar els dilemes que planteja l'acció col·lectiva i que podrien, altrament, impedir els intents de cooperació a fi de millorar la vida social. Per aquesta raó, l'abundància de capital social assegura l'existència d'institucions de govern efectives" (Boix, 2000)

Podríem dir, doncs, que des de la perspectiva del que més ha parlat d'aquests temes recentment (Putnam), l'eficàcia i el rendiment dels règim democràtics s'entenen com dependents essencialment del medi social on es desenvolupen, i aquest medi social és resultat en bona part de l'evolució històrica de cada societat o comunitat.

"El context social i la història condicionen profundament l'eficàcia de les institucions...els ciutadans de les comunitats

cíviques que esperen un govern millor i l'aconsegueixen, en part gràcies als seus propis esforços. Demanen un servei públic més eficaç i estan disposats a treballar col·lectivament per aconseguir els seus objectius comuns. Els seus compatriotes de les regions menys cíviques assumeixen en general el seu paper de demandants cínic i aïllats...el rendiment del govern representatiu es veu facilitat per la infraestructura social de les comunitats cíviques i pels valors democràtics tant dels funcionaris com dels ciutadans. Un dels fonaments de la comunitat cívica és la capacitat social per a col·laborar pels interessos comuns" (Putnam, 2000, p.237)

En àmbits territorials on han predominat històricament formes de govern absolutistes i jeràrquiques s'han anat consolidant formes de relacions socials que no han permès construir tradicions cíviques, mentre que allà on trobem predominis d'administracions republicanes i relacions i sistemes de govern més horitzontals o menys jerarquitzaes, s'han pogut anar construint tradicions d'ajuda mútua, de reciprocitat, que han acabat generant estocs de civisme. En el primer cas les possibilitats d'aconseguir un rendiment institucional positiu es veu molt dificultada per la dependència històrica esmentada, que genera manca de col·laboració, de compromís cívic, provocant en un cercle viciós més desconfiança i més allunyament. En el cas dels àmbits territorials amb fortes tradicions cíviques, la situació és la inversa, ja que el rendiment institucional es veu molt afavorit per l'existència d'un substracte cívic positiu que col·labora i s'implica, multiplicant els efectes de l'acció institucional en una mena de cercle virtuós. El pes d'aquesta herència històrica és, per Putnam, molt important ja que, seguint les teories de la "*path dependency*" (o dependència temporal), les comunitats amb manca de tradicions cíviques tindran moltes dificultats per sortir de la seva situació, mentre que les que en gaudeixin podran superar molt més fàcilment els reptes de futur.

Diriem, doncs, per una banda, que els poders públics semblen tenir (objectivament o subjectivament) dificultats per afrontar els problemes generats per la globalització, i per dinàmiques de mercat que s'escapen del seu control i que tampoc tenen fàcil resposta des de les competències i instruments sorgits o creats en la lògica del sistema de producció industrial. I, per altra banda, la lògica mercantil no dona resposta a tot ni és capaç d'evitar els efectes ni els desequilibris que genera l'expansió mundial dels fluxos financers, de mercaderies i de persones. El tercer sector, o com en vulguem dir, des de la seva heterogeneïtat i pluralitat, va apareixent com un tercer pol significatiu en aquesta dinàmica en la que es busquen nous equilibris i noves respostes.

6. Ara bé, un cop presentats alguns dels elements que envolten el debat actual sobre el tercer sector, hauriem d'entrar en el difícil terreny de la seva possible tipologia i classificació. Un dels experts més coneguts en el tema, que ha dirigit una macrorecerca internacional (22 països) sobre el tercer sector, Lester Salamon (1999), defensa cinc criteris com a característics diferencials d'aquest univers:

- a- han de ser organitzacions amb una certa estructura
- b- institucionalment diferenciades de les administracions públiques

- c- sense ànim de lucre ni distribució de beneficis
- d- autogovernades, que controlen els seus assumptes
- e- voluntàries, els seus membres ho són i hi dediquen un cert temps perquè volen

Assenyala també els sectors d'activitat que ells han considerat en el seu estudi, distingint entre organitzacions que es dediquen a:

- cultura
- educació i recerca
- sanitat
- serveis socials
- desenvolupament
- medi ambient

o bé que són:

- cíviques i promotores
- filantròpiques
- religioses

o bé finalment,

- empresarials, sindicals i professionals

7. Aquesta primera aproximació té la virtut de ser força comprensiva. Hi caben tota mena d'entitats i per tant resulta relativament fàcil (i potser confús) apuntar, com fa Salamon, el gran impacte econòmic que a molts països té aquest gran garbuix d'organitzacions (es pot consultar el treball de Salamon i els seus col·laboradors per veure'n la importància i significació econòmica i social que, aplicant els seus paràmetres, té el tercer sector, Salamon-Anheier, 1999; per veure dades a Espanya seguint els criteris de Salamon, Ruiz Olabuénaga, 1999; i des d'una perspectiva més centrada a les associacions, Mota, 1999)

Però, com ja podem suposar, aquesta visió pot englobar associacions i entitats que, des de qualsevol altre perspectiva, difícilment situariem en un mateix sac: acceptariem, una definició de tercer sector que ens agrupés i no ens permetés distingir clarament entre entitats com Depana, La Caixa, la Fundació Ferrer i Guàrdia, el RACC, la Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona, el Barça o Intermón?

Aquesta "confusió" també la trobem en altres definicions genèriques del que hem d'entendre per sector públic i per sector mercantil, i per tant no és cap gran novetat. Però, com fem en aquests sectors, caldria anar una mica més enllà, per trobar criteris diversificadors que ens permetin orientar-nos, entenent que no acaba de ser del tot fàcil separar els objectius que té l'analista a l'hora de proposar una classificació i els criteris tipològics a disposició.

8. Podríem tractar de diferenciar el tercer sector d'altres realitats presents en el context social, utilitzant diferents paràmetres que ens acostumen a servir per representar la

realitat social i mirar de col·locar en aquests paràmetres aquest conjunt de pràctiques i lligams que anomenem tercer sector. Per alguns autors (Donati, 1995), podem representar la societat utilitzant quatre vectors diferents que tendeixen a complir funcionalitats diverses. Aquests quatre subsistemes o polaritats que en el seu conjunt conformarien la societat serien: l'economia (mercat), les institucions polítiques i administratives (poders públics, estat), el tercer sector (entès com a xarxa d'organitzacions socials), i el sector informal (família, parents, veïns, xarxes d'amistat).

Un cop feta aquesta distinció, podem tractar de veure el tercer sector des de "fora", o des de "dins". Des de "fora", el veurem des d'altres realitats. I així, podem dir que pel que fa a criteris econòmics (criteris d'eficiència pel conjunt social), el tercer sector es correspondria al que anomenariem *economia social*; pel que fa a una perspectiva més política (eficàcia en la gestió del conflictes socials), el tercer sector el podríem considerar com sinònim de *nous subjectes polítics*; des del punt de vista regulatiu (integració en la societat), expressaria la presència de *noves xarxes de sociabilitat*; pel que fa als elements culturals (emissió de valors pel sistema social), el tercer sector expressaria una *nova cultura civil*.

Si observem el tercer sector des de "dins", es a dir, posant el punt de mira en el com es relaciona amb la resta de la societat, aleshores, des de l'aspecte econòmic ha de poder disposar de recursos propis; des de l'aspecte polític, ha de ser capaç de mobilitzar recursos humans i materials per a la realització de les seves finalitats; des del punt de vista regulatiu, ha de poder disposar d'un conjunt de normes formals i informals; i des del punt de vista cultural, ha de tenir la seva pròpia base de "valorització" d'allò que fa.

A partir d'aquí, el tercer sector es caracteritzaria per tenir:

- una cultura pròpia (basada en altruisme, disponibilitat, solidaritat, confiança, reciprocitat), molt basada en una identitat que troba la seva raó de ser precisament en la sociabilitat
- una normativitat pròpia, en tant que s'utilitzen i es busquen formes autònomes i diferenciades d'intercanvi social
- una operativitat pròpia, és a dir, unes formes organitzatives específiques, caracteritzades pel fet de mobilitzar recursos peculiars, i per com aquests recursos es combinen de manera singular
- un espai d'activitat social dotat de la seva pròpia especificitat, produint béns socials diferenciats, molts cops de caràcter relacional, que acaben configurant el seu rol a la societat

En el sí del tercer sector, existeixen també diferències que permeten segmentacions internes basades en elements que posen més de relleu el caràcter altruista de la seva acció i implicació (voluntariat); que accentuen les finalitats de caràcter solidari de la seva feina (organitzacions d'acció o inserció social); que posen de relleu la cooperació entre els seus membres (empreses socials); que es basen en la disponibilitat d'un patrimoni amb finalitats socials (fundacions); o per noves i

velles formes d'interacció que acostumem també a incloure en el conglomerat "tercer sector" (organitzacions d'autoajuda....)

Combinant tots aquests elements, podríem tractar de trobar un esquema que ens servís per analitzar qualsevol organització del tercer sector. Podríem fer servir quatre criteris (veure quadre 1): finalitats (motivacions i valors que constitueixen la seva cultura); normativitat (regles i formes d'intercanvi); organització (mitjans i instruments que fa servir); i resultats (productes potencialment coherents amb les finalitats que configuren el seu rol com a organització) (Donati, 1995)

Quadre 1

MOTIVACIONS I VALORS (cultura)		
	ACTIVITATS OPERATIVES (mitjans)	RESULTATS PERSEGUITS (objectius)
REGLES I FORMES D'INTERCANVI (normes)		

9. Un repàs de la literatura sobre el tema fa arribar ràpidament a la conclusió que l'aspecte que més destaca en l'anomenat "tercer sector" és precisament la seva heterogeneïtat. I, al mateix temps, molts dels estudis específics que es fan se situen en àmbits molts restrictius o concrets d'aquest gran univers. S'ha tractat de situar els diferents tipus d'organitzacions atenent a la seva connexió amb els poders públics i amb el gruix social. Així, trobaríem aquells que s'han qualificat de grups-extra (amb voluntat de restar al marge), grups-anti (moviments de resistència), grups quasi-estat (amb fortes vinculacions als poders públics) i la resta de grups de la societat civil, autònoms dels poders públic però interactuant amb aquests (Chazan 1992). També s'han distingit els grups en relació a les seves característiques fundacionals o normatives (Landim, 1993). Finalment, podem trobar tipologies que tracten de distingir unes entitats d'altres a partir de les seves finalitats: d'autoajuda, de desenvolupament de base, de suport tècnic, de servei públic... (Clark, 1991).

Cap d'aquestes característiques acaben de funcionar com suficientment significatives a l'hora d'establir tipologies, ja que ens trobem amb massa solapaments i punts d'intersecció, i, a més, amb criteris de diferenciació que no acaben de funcionar quan tractem d'aplicar-los a realitats concretes.

10. Altres autors (Hall, Putnam) apunten a l'ús de criteris més complexos per distingir entre organitzacions, dins del marc genèric i ambigu ja esmentat.
 - A. Distingeixen primer les "organitzacions" *primàries*, com la família, caracteritzades per basar-se en "lligams forts".
 - B. Trobaríem després organitzacions *secundàries*, que sense ànim de lucre, es basen en relacions directes ("face to face") entre els seus membres, sense

jerarquies no acceptades lliurement pels seus components i amb un conjunt de tasques d'interès públic, o per a una conjunt de persones que va més enllà dels membres del grup, que són realitzades col·lectivament. Els lligams són més febles que els propis d'una família, però la seva activitat permet generar valors com la confiança, la reciprocitat, la responsabilitat col·lectiva, i un "junts podem" que hem assenyalat abans com elements determinants d'allò que anomenàvem "capital social". Hall considera que aquestes entitats poden projectar les seves activitats en temes com serveis socials, culturals, de lleure o fins i tot d'incidència política.

- C. Altres entitats serien les que anomenaríem *terciàries*, que tot i tenir interessos i objectius de valor públic o col·lectiu que van també més enllà dels interessos més immediats dels seus membres, no requereixen ni impliquen habitualment una interacció freqüent entre ells; són bàsicament organitzacions d'afiliació i suport econòmic (Amnistia Internacional, Greenpeace...).
- D. Tindríem d'altra banda certes entitats que sí tenen una gran dosi d'interacció entre els seus membres, però els manca en canvi el tenir objectius que vagin més enllà dels interessos dels mateixos afiliats; tenen tanmateix fortes dosis d'autoajuda interna (alcohòlics anònims, dones separades, bancs d'intercanvi de serveis....).
- E. Tindríem també entitats sense ànim de lucre, però que tenen objectius essencialment centrats en la defensa dels interessos dels seus afiliats, i que tampoc acostumen a requerir interaccions directes entre els seus membres (Racc, Amics del Lliure, Barça,...).
- F. Caldria també preguntar-se si organitzacions més tradicionals -partits, sindicats, patronals- tindrien cabuda en alguna d'aquestes hipotètiques categories o caldria construir-ne una de nova.

	Interacció Directe <i>Face to face</i>	Només Contribució Econòmica	Interès Públic General	Només Interès de Grup	Activitats Autoajuda
Secundàries	Si	No	Si	No	No
Terciàries	No	Si	Si	No	No
Terciàries restringides	No	Si	No	Si	No
Grups suport	Si	No	No	Si	Si

Potser, simplificant, es podria construir una quàdruple possibilitat en una graella com aquesta:

	Activitats principalment D'interès col·lectiu-públic	Activitats principalment d'interès dels membres
Organitzacions de base relacions directes	Moviments socials de base	Grups d'autoajuda
Organitzacions d'afiliació, relacions indirectes	Moviments d'Afiliació i Campanya	Entitats de serveis

11. Si tinguéssim en compte, a l'hora de diferenciar més aquest sector, elements, per una banda, com el grau d'interrelació entre les entitats o grups i el sector públic institucional; i per altra banda, els objectius d'aquesta interacció: en un cas més centrats a influir en les decisions d'aquestes institucions públiques, i en altres casos més orientats a influir en el discurs, en els valors, en la definició dels problemes i en la conformació d'agendes, podríem plantejar la següent classificació:

	Alta intensitat d'interacció amb el sector públic	Relació difusa i feble amb el sector públic
Interacció amb el sector públic adreçada a influir en la presa de decisions	Activitats de <i>lobby</i>	Entitats de serveis que operen en camps amb algun tipus de regulació pública
Interacció amb el sector públic adreçada a participar en la gestió de recursos	ONGs i Entitats que s'impliquen en la posada en pràctica de programes i serveis públics	Entitats de serveis que de forma puntual gestionen algun aspecte d'un programa o política pública
Interacció amb el Sector públic adreçada a incidir en discursos, valors i agendas	ONGs i Entitats que actuen principalment per mitjà de campanyes de sensibilització	Moviments socials i xarxes d'acció col·lectiva

En un sentit parcialment complementari, s'ha volgut distingir entre diferents tipus d'organitzacions atenent, per una banda, a la seva major orientació cap a la voluntat d'incidència política, o bé simplement cap a la construcció de lligams socials de base i, per altra banda, diferenciant entre la participació directa o no dels seus membres (Kriesi, 1999).

Orientació de base	
SERVEI <i>Org. de suport</i>	AUTOAJUDA/ALTRUISME <i>grups d'autoajuda</i> <i>Voluntaris</i>
Sense Participació Directa dels membres	Amb participació Directa dels Membres
REPRESENTACIÓ POLÍTICA <i>Partits</i>	MOBILITZACIÓ POLÍTICA <i>moviments socials</i>

Orientació als poders públics

12. Podríem també tractar d'establir certes diferències entre organitzacions basant-nos en les característiques dels seus afiliats, dels seus recursos humans, establint contrastos a partir del major o menor grau o exigència d'identificació amb el projecte, i amb la major o menor continuïtat de la seva tasca i compromís.

Continuïtat de la tasca / compromís		
Identificació amb Projecte	Alta	Baixa
Alta	Implicats	Implicats discontinus
Baixa	Assalariats	Conjunturalistes

Amb les mateixes coordenades d'identificació alta o baixa amb el projecte, però buscant les diferències en el grau de professionalitat, estabilitat i salari dels membres de les entitats tindríem

Professionalitat-estabilitat-salari		
Identificació Projecte	Alta	Baixa
Alta	Professionals tercer sector	Voluntaris
Baixa	Assalariats	Passavolants

13. Podem treure algunes conclusions del que hem vist fins ara?. La més significativa és potser la de la gran diversitat de situacions que es vol abraçar amb el concepte "tercer sector". Malgrat això, el cert és que probablement trobariem dificultats semblants si volguéssim definir amb precisió l'àmbit mercantil o l'àmbit públic. No és fàcil saber molts cops on comença i on acaba el concepte de lucre o el d'estatut públic que acostumem "grosso modo" a fer servir per identificar aquests àmbits. La pretensió d'aquestes reflexions era, per una banda, fer-nos adonar de la dificultat existent a l'hora de trobar tipologies convincents del tercer sector. I, alhora, proveir d'instruments d'anàlisi a aquells que, amb finalitats concretes, vulguin treballar en diferenciacions i taxonomies. Podríem dir que si es coneix l'objectiu d'aquesta mena d'exercicis tipològics, esdevé probablement més senzill trobar pistes que ens esclareixin el camp.

Sistematització de les aportacions realitzades en el marc del seminari sobre el tercer sector

**Laura Giménez i Gual
Barcelona, abril de 2000**

Sistematització de les aportacions realitzades en el marc del Seminari sobre el Tercer Sector

El document que se'ls presenta és el resultat d'intentar realitzar una sistematització, ordenació i extracció dels elements més rellevants de les aportacions realitzades en el marc del seminari sobre el tercer sector que va tenir lloc el dia 3 de febrer de 2000 a la Universitat Autònoma de Barcelona.

El treball s'estructura en 5 capítols o apartats: un primer, on es recullen les intervencions dirigides a centrar el marc del debat sobre el tercer sector. Un segon apartat on s'agreguen les aportacions que fan referència a la posició que ocupa o el pes que manté el tercer sector dins la societat. En el tercer capítol es recull el debat sobre la definició d'aquest tercer sector. En el quart capítol s'intenten sistematitzar i sintetitzar les principals clivelles identificades en la delimitació del tercer sector. Finalment, el darrer apartat recull les diverses intervencions i postures sobre el paper que l'administració ha de jugar tant en el procés de clarificació del tercer sector, com en la seva promoció i potenciació.

ÍNDIX

La gènesi del debat sobre el tercer sector	pàg.4
Què suposa el tercer sector en la societat?	pàg.6
Elements per a una definició del tercer sector	pàg.7
Les principals clivelles i les necessitats de clarificació	pàg.13
La intervenció del sector públic en el tercer sector	pàg.15

1. La gènesi del debat sobre el tercer sector

1.1. Perspectiva històrica i factors sociopolítics de canvi

Tal com afirmava Joan Subirats en la seva ponència, molt sovint tenim la sensació que ens trobem davant d'una realitat nova, una realitat que anomenem tercer sector. Malgrat que hi ha molts precedents que ens farien pensar que no podem parlar de novetat, el cert és que el tercer sector emergeix clarament com un sector en constant dinamisme i, per tant, canviant, i això fa que es pugui parlar d'una sèrie d'elements i aspectes que configuren una nova realitat. Subirats identificava dos aspectes principals: la massificació, és a dir, l'augment quantitatiu de persones i d'organitzacions implicades en aquest tipus de temes i, sobretot, el fet que moltes d'aquestes entitats tenen una visió d'heteroajuda -ajuda fora de la pròpia organització.

Cal veure quins factors de canvi s'han produït que permetin explicar aquests dos aspectes de novetat identificats en el tercer sector: l'augment quantitatiu i la idea d'heteroajuda. En aquest sentit, s'introdueixen algunes reflexions que ens poden aportar algunes pistes:

"En primer lloc, la crisi de la concepció que fomentava el desenvolupament social en el lideratge estatal públic, i, per tant, un cert qüestionament d'aquest model. Considero que aquesta idea és particularment important: el sorgiment de problemes i de valors nous -com, per exemple, els vinculats a medi ambient, pau, solidaritat, etc.- mancats de respostes institucionals, que, probablement, no havien estat recollits en les visions tradicionals de les administracions i que tampoc no van tenir, al començament, una fàcil acollida en les organitzacions tradicionals -partits, sindicats, etc.

En segon lloc, podriem parlar de la crisi del model d'economia planificada del socialisme d'Estat i, en aquests països, de la constatació des de molts sectors que moltes dificultats d'aquests països eren fruit de la manca d'un teixit social capaç de donar respostes més autònomes en aquest àmbit. Això estaria relacionat amb tot el tema del famós consens de Washington i les polítiques desenvolupades pel Banc Mundial i el BID. Tenien una visió basada en inversió en infraestructures i eren molt poc conscients de l'àmbit social en què això s'abordava: això va provocar la crisi d'aquestes polítiques.

En aquest sentit, és molt important l'augment del nivell educatiu i la capacitat de benestar d'un país. Fixem-nos en Suècia, que és el país més emblemàtic quant a aquest tipus d'organitzacions -sobretot pel que fa a heteroajuda i a ajuda cap a l'exterior-. Suècia és un país que destaca pel seu nivell de confiança social i d'igualtat interna. És molt probable que el benestar intern ajudi a explicar també aquesta projecció cap a l'exterior, aquesta recerca d'elements d'expressió més enllà de la pròpia realitat i la possibilitat de la solidaritat i de l'ajuda".

En relació amb el punt anterior, es destaca un element explicatiu que té a veure amb la cultura política: el fet que aquesta és essencial per entendre què és la societat civil, perquè el creixement de la societat civil està molt relacionat amb els canvis de cultura política d'un estat. D'altra banda, quan es parla de crisi de l'Estat del benestar, es parla també de la puixança de la societat civil o del tercer sector, fet que no pot considerar-se casual.

1.2. Situació actual i factors de canvi a Catalunya

El marc en el qual es produeix aquest debat sobre el tercer sector és dinàmic i canviant. En els darrers anys s'observen transformacions importants que fan que es puguin posar sobre la taula tot un seguit d'elements que donen forma a una nova realitat. Sembla haver-hi consens en considerar que aquesta nova realitat es caracteritza per una difuminació de les fronteres que delimiten els tres sectors que en un sentit polític configuren la societat: sector públic o estat, sector privat o mercat i tercer sector o societat civil. Aquesta és la idea que expressa la següent intervenció del seminari:

"Els tres sectors en sentit polític -ciutadà, príncep i mercader- són imprescindibles per governar una societat, cadascú en el seu lloc i en el seu espai. El problema és que hi ha hagut intromissions constants d'un sector a l'altre: el sector mercat ha descobert la importància del sector non-profit, de manera que han sorgit les empreses amb causa -o amb pseudocausa-; el sector ciutadà de vegades ha intentat usurpar les funcions del sector príncep; i el sector príncep s'està interposant sistemàticament en el sector cívic -a casa nostra, a més, amb una voluntat molt clara, perquè la nostra cultura política llatina fa que vulguem reglamentar i normativitzar exageradament".

D'altra banda, tal com es desprèn de la següent intervenció, les transformacions que es produeixen en les relacions entre els tres sectors comporten transformacions en les pròpies entitats que configuren el tercer sector:

"Els sectors que fins ara havien estat absolutament voluntaris comencen a "buscar-se la vida" i a crear empreses de serveis. Això és fruit d'un discurs que, en un moment determinat, engega el Govern i la mateixa societat civil al·legant que no pot ser que les organitzacions es nodreixin únicament i exclusiva de subvencions"

Tot això fa que es generin tota una sèrie de confusions que dificulten la clara delimitació del tercer sector, alhora que generen interrogants sobre la relació que el sector públic ha d'establir amb aquest. A tall d'exemple, s'avancen algunes de les confusions identificades i que es recullen més exhaustivament en els capítols 3 i 4:

- El nostre model de societat està canviant i caminem cap a un model de societat mixt. En aquest sentit, hi ha entitats sense afany de lucre que es componen d'una part d'assalariats i d'una altra part de voluntaris i això, per a nosaltres, és una novetat.
- El tercer sector és una amalgama d'entitats molt diverses. També ho són el sector privat i el sector públic, encara que a nivell jurídic la confusió no és tan gran. A l'Estat espanyol, el sector privat està format per societats que poden ser les del règim civil normal -societats anònimes, societats limitades, etc.-, i que tenen una reglamentació molt clara. En el tercer sector, en canvi, hi podem introduir fundacions i associacions, i fins i tot hi ha qui hi inclou també les cooperatives. És per això que dins hi ha tota una amalgama de règims particulars: els partits polítics són associacions constituïdes legalment i tenen un règim particular; el mateix passa amb els sindicats; els col·legis professionals es troben, jurídicament, en un entremig, etc.
- Es constata que algunes entitats molt determinades (hospitals, fundacions d'investigació, fundacions docents -universitats, escoles, etc.-) han aprofitat els avantatges jurídics del tercer sector o de la societat civil perquè això els genera beneficis.

2. Què suposa el tercer sector en la societat?

2.1. En termes quantitatius

La quantificació del pes del tercer sector que han realitzat diversos estudis és qüestionada en la mesura que no estan clars els criteris de definició del tercer sector (i per tant, d'inclusió d'entitats) o que aquests no són homogenis.

Tanmateix, malgrat no hi hagi acord sobre les dades aportades per diversos estudis i malgrat que es constata la manca de dades reals per a Catalunya, sembla clar que el tercer sector és quantitativament molt important en termes del volum de la seva gestió econòmica, del volum de recursos humans (assalariats o voluntaris) que mobilitza i del volum d'activitats que cobreix.

2.2. En termes qualitatius

Independentment del pes que el tercer sector tingui dins la societat a nivell quantitatiu, se li reconeix una importància indiscutible a nivell qualitatiu, en la mesura que contribueix a la generació de valors i a la cohesió social i que aporta capacitat crítica i esdevé motor de canvi.

Pel que fa a la generació de valors, un conjunt d'aportacions ha anat insistint en la idea de la necessitat de fomentar la reciprocitat, la confiança social, el compromís amb afers col·lectius i la solidaritat, valors que es considera determinants per fer viables processos de desenvolupament social des de la cohesió. En aquest sentit, diversos estudis constaten que aquests fenòmens estan molt vinculats a l'existència prèvia d'entitats, associacions o elements diversos que faciliten la seva aparició. Tal com afirmava Joan Subirats *"sembla que hi ha una mena de cercle virtuós: l'existència d'aquestes entitats genera aquests tipus de valors i fa que la societat funcioni una mica millor i al mateix temps, això genera l'aparició de nous vincles, també comunitaris"*.

D'altra banda, es considera que una de les aportacions més importants del tercer sector a la societat, aportació que de diverses maneres cal potenciar i protegir, és la seva capacitat crítica i d'encapçalar processos de canvi social. La capacitat de fer propostes innovadores i transformadores i de crear alternatives.

3. Elements per a una definició del tercer sector

3.1. Aproximacions teòriques

S'identifiquen dos usos del concepte "tercer sector". El primer tracta el tercer sector des del punt de vista de la teoria i de la filosofia política i té a veure amb la diferència entre príncep, ciutadà i mercader. D'entre aquests tres àmbits, el tercer sector correspondria al del ciutadà.

El segon ús del concepte tercer sector està relacionat amb el punt de vista empresarial i econòmic, i bàsicament s'empra en el model nord-americà. No es tracta de discutir si és privat o públic, sinó de considerar que mou diners. És qualificat com un agent col·lectiu que proporciona béns i serveis monetaritzables. D'aquí sorgirà, posteriorment, l'expressió *non-profit*.

Generalment, l'aproximació utilitzada al llarg del debat mantingut en aquest seminari ha estat, de manera implícita i explícita, la primera. És a dir, aquella que es refereix al tercer sector com aquell espai que pertany a l'àmbit del ciutadà, distingint-lo del sector de l'estat i del sector del mercat.

D'altra banda, s'ha qüestionat la utilitat de la segona de les aproximacions, aquella que al·ludeix al sentit econòmic i no al de la teoria política, en la mesura que no distingeix ni el tipus d'organització ni el grau de formalització de les entitats, agrupant dins d'un mateix sac des dels moviments socials a les caixes d'estalvi i les seves obres socials.

Però al marge de les aproximacions teòriques, la part central del debat entorn de la definició del tercer sector s'ha fixat en els límits d'aquest. És a dir, en l'establiment de criteris que permetin determinar la inclusió o exclusió de les entitats dins d'aquest tercer sector.

3.2. Criteris d'inclusió

3.2.1. La presència institucional

Un dels criteris que Salamon estableix en el seu estudi i que Joan Subirats recollia en la seva ponència per determinar quin tipus d'entitats formen part del tercer sector és el fet que mantinguin una presència institucional.

En aquest mateix sentit, algunes intervencions defensen que en la mesura que les entitats no tinguin poder d'influència sobre el públic es poden deixar al marge de la categoria "tercer sector".

Ara bé, aquest criteri genera alguns interrogants. D'entre les entitats d'autoajuda, per exemple, n'hi ha moltes que tenen una presència institucional molt feble o pràcticament inexistente. Significaria això, d'acord amb aquest criteri, que cal excloure-les del tercer sector? Sigui com sigui, aquesta és una qüestió sobre la qual caldrà reflexionar més a fons.

3.2.2. El caràcter privat

Un altre dels criteris proposats es basa en la privacitat d'aquestes organitzacions, en el sentit que no formen part estrictament de l'àmbit de l'administració pública.

Respecte d'aquest criteri, però, topem amb un primer problema, atès que actualment ens trobem amb organitzacions mixtes, gestionades de forma privada però finançades gairebé en la seva totalitat amb fons públics.

D'altra banda, si ens fixem amb l'origen dels ingressos com a criteri per determinar el grau de privacitat d'una entitat, sorgeixen problemes metodològics que dificulten l'obtenció d'aquesta informació, tal i com s'exposa en el següent cas:

"El primer problema amb què topem en parlar de nombres és metodològic. Els en posaré un exemple: en el primer directori que vam elaborar preguntàvem quin era l'origen dels ingressos. Molta gent deia que eren recursos propis, però després descobríem que això no era cert. El cas més clar va ser el dels hospitals: si no el cent per cent, el noranta i escaig per cent dels ingressos dels hospitals -molts dels quals són fundacions- provenen de la prestació de serveis públics. En canvi, ells consideren que cobren per fer una activitat, i que l'Administració pública és un client més".

El gran dubte que es fa palès, doncs, és com podem acotar els límits del concepte "privat". És cert que podem dir que les organitzacions privades són aquelles que no són públiques. Però les organitzacions privades que reben recursos públics -i que es basen en aquests, fonamentalment, per funcionar-, les podem continuar considerant privades, o hem de dir que són subsidiàries?

3.2.3. La no-lucrativitat

Les entitats del tercer sector es diferencien de les entitats mercantils, entre altres coses, pel fet que són entitats sense ànim de lucre ni distribució de beneficis.

Ara bé, sembla constatar-se que aquest criteri, que en un principi semblaria clar, no és tan evident que s'acompleixi en totes les entitats que d'entrada s'engloben dins del tercer sector.

Cal veure, doncs, fins a quin punt aquestes organitzacions acaben actuant en benefici d'un nombre reduït de persones. Tal com s'ha constatat en algunes intervencions, s'han arribat a donar casos de consultores o empreses encobertes que utilitzen la legislació de les ONG per progressar. En aquest sentit, es planteja el dubte que el control que es realitza per tal que no hi hagi un repartiment de beneficis sigui suficient per evitar la lucrativitat d'una entitat. D'altra banda, es planteja la necessitat que s'exerceixi un major control sobre les remuneracions que perceben directius, patronats de les fundacions, etc., per garantir que realment no s'acabi actuant amb afany de lucre.

3.2.4. La capacitat d'autogovern

La capacitat d'autogovern de les entitats és un altre dels criteris que s'han proposat per caracteritzar les entitats del tercer sector.

En aquest mateix sentit, en alguna intervenció es qüestiona el fet que algunes entitats que tenen com a finalitat clara l'acompliment del paper que els assigna l'Administració

puguin incloure's dins del tercer sector. Contràriament, es valora que per la seva funció, aquestes entitats caldria considerar-les en un sector diferent, la qual cosa no vol dir que no puguin prestar un servei bàsic.

D'altra banda, en relació amb aquest punt es reproduïx un debat que ja fa un cert temps que s'ha encetat sobre el problema del condicionament del finançament. És a dir, en la mesura que el finançament d'una entitat depèn, gairebé exclusivament, de l'administració pública, l'activitat d'aquesta entitat es pot veure condicionada i, en conseqüència es veu qüestionada la seva capacitat d'autogovern. Tenint en compte que el finançament marca i limita decisivament les actuacions de les entitats, caldria veure fins a quin punt aquestes s'apliquen una autocensura en les seves actuacions i/o fins a quin punt l'administració aplica censura a l'hora de distribuir els recursos.

3.2.5. El voluntariat

Un altre criteri proposat per delimitar quin tipus d'entitats formen el tercer sector és el voluntariat. És a dir, es tracta d'organitzacions voluntàries, els membres de les quals hi acudeixen voluntàriament i hi dediquen una part del seu temps i/o diners.

Tenint en compte que es pot diferenciar entre diversos tipus de voluntariat, aquest pot ser un criteri per establir diferències, no només entre les entitats que formarien part del tercer sector i les que no, sinó també per classificar o diferenciar les entitats a l'interior del tercer sector. Així, dins del voluntariat es pot distingir entre, d'una banda, aquelles persones més implicades en l'organització; de l'altra, els "conjunturalistes" (que no tenen una implicació constant); i finalment, els "passavolants" (voluntaris puntuals). I, tal com veurem més endavant, la forma organitzativa que pren una entitat pot afavorir que la implicació del voluntariat en l'entitat sigui més o menys alta.

D'altra banda, cal tenir present que en moltes entitats voluntàries hi ha també persones assalariades, amb la qual cosa el criteri del voluntariat, com molts d'altres, no pot considerar-se de forma dicotòmica (voluntariat-professionalització) sinó, en tot cas, mesurant el criteri dins d'un continuum.

Finalment, un darrer element a tenir present és el fet que algunes d'aquestes entitats compten amb persones que realitzen la PSS per desenvolupar les seves tasques. En aquest sentit, es manifesta el següent dubte: podem considerar voluntàries unes entitats que tenen adscrites persones que fan un servei obligatori?

3.2.6. L'organització interna de les entitats

Encara un nou criteri considerat és aquell que classifica les entitats en base al tipus d'organització interna en què s'estructuren, tenint especialment en compte la manera com es prenen les decisions i la forma com s'organitza el treball voluntari. Així, es distingeix entre entitats de base associativa democràtica i entitats més jeràrquiques, entenent que les primeres correspondrien més pròpiament al tercer sector en el sentit que, en partir de processos de participació més amplis, tant en l'acció com en la decisió, generen més capital social.

No hi ha acord, però, en l'acceptació d'aquest criteri. D'una banda, hi ha qui qüestiona els nivells de participació reals en aquestes entitats, entenent que són molt més baixos del que se'ls suposa d'entrada. D'altra banda, l'acceptació d'aquest criteri implicaria relegar a un segon terme les fundacions, per exemple, que no són en absolut democràtiques sinó jeràrquiques, però que en canvi es considera que cal protegir i

defensar igual que les altres. Finalment, hi ha organitzacions mixtes, que inclouen entitats de base, juntament amb fundacions o amb entitats prestadores de serveis, amb la qual cosa es fa difícil de traçar una línia divisòria.

3.2.7. El tipus d'activitats i l'interès col·lectiu

Partint de la valoració dels diversos criteris apuntats i de manera força reiterativa es qüestiona fins a quin punt té sentit que les distincions dins el tercer sector es continuïn fent a partir de les entitats o és més adequat prendre com a referència les activitats que s'hi desenvolupen, atès que una classificació a partir de la natura de l'entitat pot deixar de banda el que passa en el seu interior.

En aquesta direcció, al llarg del debat s'apuntaven diverses classificacions possibles basades en l'orientació, en la finalitat o en la forma que prenen les activitats que realitzen les entitats.

Una primera alternativa per establir categories seria distingir entre una part del sector més discursiva, amb voluntat de transmetre idees per construir una nova manera de viure col·lectivament (que correspondria al que és tercer sector en el sentit més estricte) i una altra part més dinàmica, en el sentit de defensar els interessos d'aquest sector.

Apareix una segona classificació que, mantenint un primer grup caracteritzat per la voluntat de transformació i per una essència més discursiva, el contraposa a un altre grup caracteritzat per la prestació de serveis. Així, es distingeix entre les entitats prestadores de serveis i les entitats que intenten generar valors dins la societat, sobretot amb un caràcter crític i transformador. A aquesta classificació, però, se li reconeixen d'entrada alguns problemes de precisió en la mesura que hi ha moltes entitats prestadores de serveis que tenen com a objectiu la sensibilització o el canvi social. El principal problema rau, doncs, en el fet que les entitats sovint abasten molts tipus d'activitats i camps molt diversos.

Finalment, hi ha una tercera via de classificació en funció de les activitats que realitzen les entitats, que recull elements de les anteriors, però que els combina amb altres aspectes. En aquest sentit apareix en el debat un nou element o criteri d'inclusió que, com veurem, no resta exempt de polèmica: l'interès col·lectiu. En funció d'aquesta tercera tipologia es podrien distingir quatre grups d'entitats, i allò que acabaria determinant la seva inclusió o exclusió del tercer sector seria el seu grau de resposta a interessos col·lectius. És a dir, formarien part del tercer sector aquelles entitats que proporcionen algun bé col·lectiu, apropiable per tots:

** En el món de les organitzacions voluntàries i no governamentals hi ha quatre tipus d'entitats. Primerament, els grups de defensa mútua o les entitats que fan activitats d'autosuport. Aquest grup ha crescut molt en els darrers anys, i inclouria, a banda del RACC, les organitzacions d'immigrants que treballen aquí, per exemple. Són organitzacions caracteritzades pel lideratge que consideren que el bé públic és relatiu, perquè tenen un públic restringit. Per tant, en aquestes associacions no podríem parlar ni de bé públic ni de bé col·lectiu en el sentit estricte. En segon lloc trobaríem les organitzacions prestadores de serveis. La meua opinió al respecte és radical: crec que cal eliminar-les, tant de la classificació com de l'estudi -que quedi clar-. Les organitzacions prestadores de serveis no pertanyen a la societat civil, i, en conseqüència, tampoc no formen part del tercer sector. Evidentment, això no significa que la seva feina no sigui bàsica. Al contrari, vol dir que aconsegueixen una finalitat que té a veure amb la demanda creixent de la nostra societat.*

Presten un servei -millor o pitjor-, però no tenen una finalitat social. Igualment, jo sempre he pensat que les cooperatives no poden ser considerades part del tercer sector, ja que tenen una finalitat lucrativa bàsica -malgrat que sigui de treball social. El tercer tipus correspondria a les organitzacions no governamentals, a aquelles que tenen una finalitat molt específica. Des del punt de vista de la creació de vocació, de creació de relacions, de valors i de capital social, per a mi no tenen gaire importància. En aquest país, s'han arribat a donar casos de consultores o empreses encobertes que utilitzen la legislació de les ONG per progressar, cosa que és absolutament discutible, fins i tot des del punt de vista fiscal. Hi hauria un quart tipus d'organitzacions que serien les que tenen com a finalitat clara l'acompliment del paper que els assigna l'Administració. Per la seva funció, aquestes entitats caldria considerar-les en un sector diferent, la qual cosa no vol dir que no puguin prestar un servei bàsic".

Tal com es desprèn de les dues darreres classificacions, no està clar si cal considerar les entitats prestadores de serveis com a part del tercer sector, juntament amb entitats que realitzen una activitat més orientada a la generació de valors, o bé cal excloure-les d'aquest grup. Hi ha opinions contraposades i arguments en un i altre sentit.

En l'exposició de la tercera tipologia vèiem una argumentació favorable a excloure-les del sector. Un nou argument en aquest sentit defensa que en la mesura que la prestació de serveis genera valor, s'hauria de regular dins els espais del mercat.

Per contraposició, apareixien tres tipus d'argument a favor de mantenir-les dins del tercer sector:

- *"Hi ha moltíssimes organitzacions que presten serveis i no fan pràcticament gens d'advocacy. Les que sí que en fan (...) es poden comptar amb els dits d'una mà".*
- *"El cor del tercer sector el formen les organitzacions voluntàries que fan advocacy, és a dir, els grups de defensa i d'ajuda mútua. La prestació de serveis, que es troba en un altre nivell, no la podem deixar desamparada, perquè significa abocar-la al mercat. I penso que el seu espai natural no és el mercat, sinó algun punt entre el mercat i el públic. Això és el que sempre he reivindicat: que aquest espai no ha de desaparèixer".*
- *"Resulta que una entitat comença sent transformadora i, de cop i volta, per la seva pròpia dinàmica, la realitat fa que comenci a prestar determinats serveis. És lícit que aquell dia l'excloquem de l'acció transformadora?"*

D'altra banda, tal com dèiem, s'evidencia un debat sobre la consideració de l'interès col·lectiu com a criteri de delimitació del tercer sector. Mentre que en uns casos es reivindica la necessitat que les entitats compleixin el requisit de respondre a interessos col·lectius per ser considerades pròpies del tercer sector (entenent que són aquestes les entitats que d'una manera especial cal protegir i promoure), en d'altres casos es qüestiona la possibilitat de discernir fins a quin punt les activitats d'una entitat responen només a interessos comuns dels seus afiliats o bé, al mateix temps, responen a interessos col·lectius.

Aquest és un debat de fons que, tot i que va ocupar una part important de les intervencions del seminari, resta obert i, per tant, és un debat sobre el qual segurament caldrà tornar a incidir en futures ocasions.

3.2.8. El lligam i la interacció amb els afiliats

Finalment, un darrer criteri que pot servir per construir una tipologia entre les entitats i, en darrera instància, pot acabar sent un criteri de delimitació del tercer sector, és aquell que recull el tipus de lligam que les organitzacions creen amb els seus afiliats. La perspectiva que parteix d'aquest criteri per ordenar les entitats relaciona, a més, el tipus d'interacció que s'estableix amb els afiliats i el grau d'interès col·lectiu al qual respon l'entitat. Així, distingeix quatre grups d'entitats:

- Organitzacions de caràcter primari, que inclouen lligams forts, del tipus que genera, per exemple, la família.
- Organitzacions secundàries, sense ànim de lucre i basades en les relacions directes entre els seus membres. Les organitzacions secundàries fan un conjunt de tasques d'interès públic -o bé per a un conjunt de persones- que van més enllà dels membres del grup i que són realitzades col·lectivament. Els lligams que s'estableixen són més febles que els propis d'una família, però prediquen valors com la confiança, la reciprocitat i la responsabilitat col·lectiva -la idea de "junts, podem"-, el que alguns anomenen "capital social".
- Les organitzacions terciàries, que tindrien objectius no només específics dels seus membres, sinó objectius de caràcter públic i de bé comú. Es diferenciarien de les secundàries en el sentit que no hi hauria una relació de contacte directe tan clara i permanent. Dit d'una altra manera, serien més aviat unes organitzacions d'afiliació que funcionarien mitjançant quotes. Dos exemples d'aquestes entitats serien Amnesty o Greenpeace.
- Finalment, encara hi hauria un altre tipus d'organitzacions que, malgrat no tenir finalitats lucratives, centren els seus objectius en la defensa dels interessos dels seus propis afiliats. Igual que les terciàries, tampoc no acostumen a establir interaccions directes entre els seus membres. En aquest grup hi inclouríem el RACC, els Amics del Teatre Lliure o el Barça. En aquest mateix bloc hi podríem incloure algunes entitats que s'assemblen a les de caràcter secundari -de lligams febles- però que, al mateix temps, practiquen una visió d'autoajuda, molt centrades en la pròpia voluntat d'ajudar els membres que en formen part. En serien alguns exemples Alcohòlics Anònims o els bancs d'intercanvi. I no sé fins a quin punt en aquest mateixa categoria hi podríem posar les organitzacions més tradicionals: els partits polítics, els sindicats, les patronals o els col·legis professionals.

En la pròpia exposició de la tipologia sorgeix un dubte que afecta la distinció entre l'interès comú i l'interès col·lectiu o públic que ja ha estat comentat. Alguns autors argumenten que les organitzacions que només tenen un interès comú, acaben tenint també una presència en interessos col·lectius. Tal com vèiem també en el punt anterior, la determinació d'allò que pot considerar-se interès col·lectiu i allò que no pot considerar-s'hi no és gens òbvia, sinó que pot acabar sent, fins i tot, problemàtica en alguns casos.

4. Les principals clivelles i les necessitats de clarificació

El tercer sector rep la seva denominació per contraposició o diferenciació envers el sector públic (estat) i el sector privat (mercat). Però són justament els límits (fràgils i en certa mesura indeterminats) entre aquests tres sectors els que introdueixen els principals elements de debat i aporten més dificultats a la clarificació conceptual del tercer sector.

4.1. Tercer sector i mercat

El tercer sector es diferencia del sector mercantil, d'una banda, per la manca d'afany de lucre i de distribució de beneficis de les seves entitats. De l'altra, per què en la dicotomia voluntariat-professionalització, en conjunt i com a sector se situa molt més proper al voluntariat. I finalment, perquè els interessos o objectius que persegueix tenen una base d'interès comú o col·lectiu, més que no pas individual. Com ja hem dit, però, els límits entre un i altre sector no són tan clars com podria semblar d'entrada. Partint d'aquests trets diferencials, es formulen com a mínim quatre preguntes per les quals no s'ha trobat una resposta tancada:

- S'ha constatat amb claredat que determinades entitats utilitzen el paraigua normatiu del tercer sector per realitzar activitats pròpies del sector mercantil. Davant d'aquesta constatació, quins elements de control es poden establir per garantir la no-lucrativitat o del no repartiment de beneficis en les entitats del tercer sector?
- Quins són els límits o com es poden establir amb claredat les diferències entre les entitats prestadores de serveis i empreses que ofereixen els mateixos serveis des del sector lucratiu, malgrat que es pugui tractar d'empreses d'iniciativa social?
- Com es pot determinar el nivell de voluntarietat d'unes entitats que es troben cada cop més professionalitzades o bé que fonamenten una part important del seu treball en la tasca realitzada per objectors?
- Com es pot delimitar amb claredat allò que és d'interès col·lectiu d'allò que no ho és?

4.2. Tercer sector i sector públic

El tercer sector es distingeix del sector públic, entre altres coses, per la seva privacitat (són entitats institucionalment diferenciades de les administracions públiques), pel seu autogovern (les entitats controlen i gestionen els seus assumptes de manera autònoma) i pel fet de basar-se en el treball voluntari. Mantenen en comú el fet de centrar la seva activitat en qüestions d'interès col·lectiu, malgrat que aquesta característica sigui necessàriament més pròpia i, per tant, més present, en el sector públic. En la relació entre tercer sector i sector públic, però, es detecten alguns elements que dificulten la delimitació dels espais que ocupa cadascun d'ells.

- Com podem acotar els límits del concepte "privat", tenint en compte que la font més important o una de les principals fonts de finançament del tercer sector la constitueixen fons públics?
- En base a aquesta relació econòmica, sovint es qüestiona l'autonomia de les entitats a l'hora de governar els seus assumptes o es posa la sospita sobre

aquelles entitats que reben fons públics. Aquest fet posa en qüestió el tipus de relació que s'estableix entre les institucions i les entitats.

- En la mesura que el tercer sector es regeix des de la privacitat i es fonamenta en el voluntariat, es posa en dubte la necessitat d'una regulació d'aquest per part de l'administració, al mateix temps que es constata l'existència d'una tradició excessivament reglamentarista envers aquest sector per part de l'administració.
- Al mateix temps, però, es constata la necessitat d'efectuar una clarificació del sector (no necessàriament per la via normativa)
- Quins són els límits de la responsabilitat que la ciutadania (a través del tercer sector) i les administracions han d'assumir en la prestació de serveis de benestar?

Les dificultats amb què ens trobem a l'hora de construir una clara delimitació del tercer sector es manifesten, doncs, a través d'una sèrie d'interrogants que difícilment poden tenir una resposta tancada i unívoca. Els criteris que poden servir per acotar aquest sector presenten molts matisos i s'interrelacionen en un complex conjunt de factors, de manera que funcionen com a dicotomies que permeten situar les diverses entitats en punts pròxims a un o altre extrem, però difícilment permetran ubicar plenament en un extrem el gruix de les entitats. Adoptem, per exemple, el criteri del voluntariat. En aquest cas, trobaríem entitats que es gestionen plenament des del voluntariat, però trobaríem també un nombre molt elevat d'entitats la gestió de les quals està altament professionalitzada, malgrat que contenen un gran nombre de voluntaris sense els quals no podrien funcionar. Són, per tant, entitats voluntàries però amb un cert grau de professionalització en la seva gestió. Així doncs, tal com expressa la següent intervenció, *"el cert és que ens trobem constantment davant continuums duals, en què hi ha l'oposició mercantil-no mercantil, públic-no públic, mercantil-no públic, etc. Si fem un triangle i hi dibuixem el poder públic, el poder mercantil i la ciutadania, ens adonarem que l'important no són les puntes, sinó els costats. Col·locarem una entitat més amunt o més avall, més pròxima a un sector o a un altre, i a partir veurem com definim aquest sector, segons les finalitats que tingui."*

Ara bé, malgrat les dificultats de definició i clarificació del tercer sector, si alguna cosa sembla clara és que el conjunt d'entitats que el conformen juguen un paper essencial en la societat com a generadores de valors i de capital social, com a elements de democratització i instruments de participació i com a proveïdores de serveis d'interès col·lectiu. Des d'aquest punt de vista, sembla haver-hi un acord bastant unànim en què paral·lelament al procés de clarificació que cal fer del sector, cal que l'administració adopti una clara postura de potenciació d'aquest. El paper que l'administració ha de jugar en aquest doble procés és el que recollim en el següent apartat.

5. La intervenció del sector públic en el tercer sector

5.1. El finançament

La relació entre el tercer sector i el sector públic s'estableix a partir de diferents àmbits d'actuació i en diversos espais. Un dels més importants i que ocupa una part significativa del debat és el finançament, que pot efectuar-se a partir de les polítiques de subvenció directa i mitjançant polítiques fiscals. El finançament públic del tercer sector planteja, com a mínim, tres grans qüestions de debat: els límits de la privacitat de les entitats, la necessitat de control dels recursos públics i els criteris de finançament.

5.1.1. Els límits de la privacitat

Aquesta qüestió ja ha estat tractada en relació amb els criteris de definició del tercer sector. D'una banda, veïem com el finançament pot generar relacions clientelars entre les entitats i l'administració, que es poden generar per la voluntat de les primeres d'aconseguir finançament i/o per la voluntat de la segona de mantenir un control o una direcció sobre les activitats que finança.

D'altra banda, es constata que els ingressos provinents de l'administració formen el gruix més important dels ingressos de les entitats del tercer sector (considerades en el seu conjunt), fet que posava en quarantena el criteri de la privacitat de les entitats com a pauta de delimitació del tercer sector.

En relació amb aquest darrer aspecte, però, és important esmentar una dada que es recull en la ponència de Joan Subirats: segons l'estudi de Lester Salamon les contribucions econòmiques del sector públic al tercer sector a Espanya són inferiors a les que es realitzen a l'Europa occidental. En canvi, les contribucions provinents de la filantropia doblen la mitjana dels països estudiats i les provinents de les quotes són, també, superiors. Segons aquestes dades, doncs, a Espanya es produeix un dèficit de finançament públic respecte de la mitjana europea.

Caldria, tenint en compte aquestes dades, veure què és el que succeeix a Catalunya, però en tot cas, aquest és un aspecte important a tenir present en el debat sobre els límits de la privacitat del tercer sector.

5.1.2. El control dels recursos públics

Ningú posa en dubte la necessitat d'exercir un control democràtic sobre el destí dels recursos públics. Tal com expressen moltes de les intervencions, cal controlar la manera com es distribueixen els diners i les condicions que es demanen en contrapartida. Aquesta necessitat d'exercir un control democràtic dels recursos és la que condueix, entre d'altres factors, a plantejar la necessitat de clarificació del tercer sector, tal com es farà palès en el següent punt. Ara bé, aquesta qüestió també genera algunes intervencions en què es posa de manifest la situació de desigualtat que viuen les entitats no-lucratives davant de les lucratives:

"Una entitat sempre és sospitosa quan rep ajuts públics. Això es pot deduir fins i tot d'alguns comentaris que s'han fet avui. Amb molta diferència, qui rep més

ajuts públics són les empreses privades amb afany de lucre, però d'això no en parlem mai. Per aquesta raó sempre tenim una prevenció davant les associacions que depenen de les institucions democràtiques, que representen el poble que les ha elegides sobiranament".

5.1.3. Els criteris de finançament

En relació amb aquest tema sorgeixen dos aspectes principals: d'una banda, la necessitat de protegir i prioritzar les entitats del tercer sector davant l'empresa privada i, de l'altra, la necessitat d'establir uns criteris clars i transparents de finançament de les entitats del tercer sector.

El primer dels aspectes gaudeix d'un ampli consens. Davant l'evidència que el tercer sector està esdevenint una atracció important per al sector lucratiu, i davant la constatació que es produeixen casos d'utilització lucrativa del paraigua normatiu del tercer sector, es manifesta la necessitat d'una protecció d'aquest, establint una regulació més clara que permeti evitar aquestes situacions.

Al mateix temps i malgrat la controvèrsia generada a l'entorn de les entitats prestadores de serveis, sembla que hi ha un cert consens sobre la necessitat de prioritzar aquestes entitats per davant d'empreses lucratives que ofereixen els mateixos serveis.

Pel que fa a l'establiment dels criteris de finançament, tot i que hi ha acord en la necessitat de fer-ho, no n'hi ha en la manera de com s'ha de fer. Sembla acceptat per una bona part dels ponents que, primer que tot, cal clarificar i ordenar l'amalgama d'entitats diverses que integren el tercer sector, per tal que es pugui establir una política de finançament basada en criteris clars i transparents. Ara bé, aquesta clarificació no és entesa de la mateixa manera per tot els qui creuen en la seva necessitat. Hi ha, com a mínim, dues postures en aquest plantejament: aquella que considera que cal fer una reglamentació, i aquella que no veu convenient una regulació normativa, entenent que no s'ha de caure en un excés de reglamentarisme, i considera que la clarificació s'ha de fer d'una altra manera, ja sigui mitjançant l'establiment d'indicadors objectius, ja sigui mitjançant una autoregulació del sector. Recollim, a continuació, algunes intervencions que mostren les diverses posicions:

➤ Regulació jurídica:

"Crec que ens fa falta una definició jurídica -o, si més no, una precisió-, en primer lloc, per entendre'ns, i, després, perquè sigui possible establir una administració política en aquest sentit, amb l'objectiu que entri en joc la relació sector públic-tercer sector."

➤ No regulació jurídica:

➤ Establiment d'una classificació objectiva

"Potser valdria la pena crear un mecanisme de seguiment amb indicadors objectivables sobre les activitats que fa cada entitat. Per a algunes d'aquestes qüestions, existeix un mètode molt clàssic que consisteix en una mesa concertadora amb poder de decisió."

➤ Autoregulació del sector

"...que cadascú es busqui la vida, és a dir, que cadascú busqui counterparts (homòlegs) i intenti definir d'alguna manera què els uneix. Així

es crearien entitats basades en un acord social propi que podrien agrupar-se en diferents xarxes: les que presten serveis però no renuncien a fer una mica de transformació, les que són exclusivament prestadores de serveis, etc.(...) Jo animaria a tothom a trobar els seus counterparts i que s'establissin "matrimonis" -de conveniència o no-. És cert que hi ha lobbys, però resulta que es contraposen entre ells. Cada vegada més, ens trobem en una unió social feta a partir d'altres unions socials, i ens movem en aquest terreny."

D'altra banda, però, algunes intervencions s'allunyen d'aquestes posicions i se situen en un altre nivell, entenent que els criteris de finançament no s'han d'establir partint d'una tipologia d'entitats, sinó en base a les activitats. Així, es considera que allò realment necessari és l'establiment d'unes prioritats polítiques que permetin valorar l'interès col·lectiu de les activitats i finançar-les en conseqüència.

5.2. La interlocució

A banda del finançament, l'administració es relaciona amb les entitats del tercer sector quan els reconeix una capacitat d'interlocució i d'incidència política. En aquest sentit, diverses intervencions apuntaven l'existència d'un dèficit en el reconeixement d'aquestes entitats per part de l'administració i/o de poca permeabilitat en les decisions polítiques. A l'arrel d'aquesta qüestió s'identifica un interrogant que està generant tot un debat sobre les noves formes d'articulació i representació democràtiques: en quina mesura es pot considerar que, en el marc de la crisi de legitimitat dels canals tradicionals de participació democràtica, determinades organitzacions de la societat civil articulen noves formes de participació que cal reconèixer i legitimar com a tals? La següent intervenció recull l'essència d'aquesta qüestió:

"Aquestes institucions de la societat civil, són noves formes de participació democràtica? Cal instrumentalitzar la nova democràcia sobre la base d'aquestes institucions, o bé cal buscar altres camins? Pensem que el dia 12 de març, a part de les eleccions, valorarem també aquest tipus de consultes populars. En quina mesura podem dir que això és participació democràtica? Penso que és molt important plantejar aquest tema de cara al futur."

Sovint un dels arguments recurrents en resposta a aquest interrogant és el qüestionament de la representativitat d'aquestes entitats. S'afirma que les entitats tenen poca participació i, per tant, representen un sector molt reduït de la societat, amb la qual cosa no se'ls pot reconèixer com a interlocutors privilegiats en representació de la ciutadania. Al mateix temps, però, hi ha un consens social entorn de la necessitat d'augmentar la participació ciutadana en tots els canals existents, inclosos aquests. Tal com expressa la següent intervenció, ens trobem davant d'una paradoxa que pot acabar generant un cercle tancat:

"Tinc la sensació que els motius pels quals actualment es participa poc en el tercer sector estan estretament relacionats amb la poca permeabilitat de la decisió política. I és que, ara mateix, el tercer sector té molt poca capacitat d'incidència en les polítiques públiques, tant des de les bases socials com des de la societat civil. Em fa l'efecte que aquest pes polític suposaria un gran incentiu per a la participació ciutadana."

L'atorgament de capacitat d'interlocució i d'incidència política planteja, però, un problema: a qui se li reconeix la representativitat del sector? Qui són els interlocutors? Tal com passava a rel del finançament, la necessitat d'identificació

dels interlocutors del sector acaba plantejant la necessitat de clarificar qui és qui i qui representa qui a l'interior del tercer sector:

"El problema és la manca de regulació i la manca de veu del sector com a actor social -mal que no pateixen les patronals i els sindicats, per exemple-. Fixem-nos que tots sabem quins són els sindicats més representatius; en canvi, desconeixem quines són les organitzacions no lucratives més significatives. Aleshores, el que passa és que disset entitats d'àmbit estatal es reuneixen a la Moncloa i resulta que una fundació catalana les representa. Però aquest poder de representació no els l'ha atorgat ningú."

5.3. La promoció de la participació

Tal com vèiem, el reconeixement de la capacitat d'interlocució és una de les mitjançant les quals l'administració pot potenciar el tercer sector. El finançament n'és una altra. Però n'hi ha encara d'altres que no hem tractat i que generen, algunes d'elles, un debat important, des de l'oferta de formació, per exemple, a la promoció directa del voluntariat. Aquesta darrera, la promoció del voluntariat, és la que genera més polèmica i en la que ens centrarem a continuació.

Podem situar el debat sobre aquest tema a l'entorn de tres grans qüestions: quin tipus de participació o de voluntariat cal promoure, de quina manera cal fer-ho i amb quina finalitat o objectiu.

En la mesura que aquestes qüestions estan relacionades entre elles generen respostes que parteixen de discursos globals. Mirant de simplificar una mica, atesa la complexitat del debat, podem diferenciar dos grans discursos que mantenen posicions contraposades. Tot i així, cal tenir present que es tracta d'una simplificació i que entre els dos discursos sempre trobaríem matisos i posicions intermitges.

En primer lloc, trobem un discurs que defensa la necessitat de la promoció d'un voluntariat vinculat a la prestació de serveis de benestar, és a dir, un voluntariat que intervé en un servei concret i acotat, entenent que l'Estat no pot cobrir totes les necessitats socials existents i que cal que la societat civil n'assumeixi una part. Aquest discurs entén que el voluntariat actual no és suficient per cobrir les demandes existents, tenint en compte el buit que deixarà la desaparició de la PSS, i que cal plantejar-se mesures alternatives, com pot ser la regulació i promoció d'aquest voluntariat per via legislativa.

Vegem alguns exemples d'intervencions que van en aquesta línia:

"El moviment associatiu i el moviment de voluntariat tenen uns límits. És fantàstic que moltes persones estiguin disposades a dedicar voluntàriament unes hores setmanals a fer algunes activitats, però això té unes limitacions. I, per a determinats programes, es requereix una dedicació superior, que s'ha pogut donar a través de la PSS. Què passarà, doncs, amb aquests programes que contribuïen a cobrir noves necessitats socials? (...) A mi no se m'acut de quina manera es poden realitzar programes que només es poden abordar des del voluntariat -un voluntariat de llarga durada i compromès- sense regular-los mínimament."

"És útil per a la societat que l'Estat incentivi la participació desinteressada dels ciutadans -no solament en l'àmbit associatiu o en accions puntuals, sinó a través d'uns programes de servei públic com a instrument d'educació i

*d'intervenció social- en els terrenys on ni l'Estat ni les entitats no poden arribar?
És interessant? La resposta és molt personal, però jo crec que sí."*

En segon lloc, trobem un discurs que reivindica la promoció d'un voluntariat compromès i àmpliament vinculat al projecte de l'entitat en la qual participa i, per tant, capaç d'identificar-s'hi i de decidir i incidir, no només sobre el projecte en què actua, sinó també sobre l'entitat des de la qual actua. Aquest discurs parteix del convenciment que cal promoure el voluntariat associatiu en tant que generador de capital social, entenent que tot i que el tercer sector té un paper important en la prestació de serveis de benestar, les mancances existents en aquest camp no les pot resoldre aquest sector sinó que s'han de resoldre des de l'administració, que és qui en darrera instància en té la responsabilitat. Des d'aquesta visió, per tant, no té sentit plantejar una regulació del voluntariat, sinó que cal promoure'l des d'altres vies.

Vegem, també, alguns exemples d'intervencions centrades en aquest discurs:

"És evident que l'existència d'una promoció pública pot tenir efectes positius. En el nostre cas, la promoció del voluntariat ha fet que hi hagi més gent fent coses. El que passa és no hem de fer cas només de les anàlisis quantitatives; també hem de tenir en compte com qualifiquem una persona que s'impliqui en un voluntariat molt promocionat. (...) Arran d'aquestes polítiques de voluntariat, durant els últims anys ens trobem amb persones que vénen a les entitats i ens diuen: "vull ser voluntari". Nosaltres els preguntem si estan interessats en el treball per la pau, pels drets humans o per projectes concrets. I ens diuen: "Sí, bé... jo bàsicament vull ser voluntari". D'alguna manera, la importància que s'ha donat a la promoció pública del voluntariat ha fet que la gent prengui els fets concrets com a cosa important. (...) Per tant, el fet que aquest voluntari s'impliqui després en un projecte o guameixi la ciutat amb motiu del casament de la princesa és secundari. Em fa l'efecte que aquesta és la part negativa d'aquest tipus de promoció pública del voluntariat."

"El voluntari és una persona que decideix fer un acte d'una manera lliure i voluntària. Per tant, per què ha d'estar legislat? Per què l'ha de controlar l'Administració?"

"Segons el meu parer, el sector públic és el responsable -ja sigui principal, directe o subsidiari- de la societat del benestar. En aquest sentit, el fet que hi hagi una gestió d'accions des del tercer sector no eximeix la responsabilitat del sector públic en la satisfacció d'una sèrie de drets a tots els ciutadans."

En el fons d'aquest debat s'hi troben dues grans qüestions. D'una banda, quin model d'Estat, en sentit polític, volem? És a dir, quin model de democràcia, quin model de participació, quin model de societat civil pensem que cal promoure? I d'altra banda i en relació amb la primera qüestió, quin model d'Estat del Benestar volem? Amb quina participació per part de la família, quina per part del sector públic, quina per part del sector privat i quina per part del tercer sector?

Pau Claris, 128, 4t. 1a.
08009 Barcelona
Tel. 34-93 215 13 65
Fax. 34-93 407 76 38
E-Mail: institut@dep.net
<http://www.dep.net>

1227

MAPA DE LES FUNCIONS DE LA PSS

Informe de resultats

Secretaria General de Joventut
Departament de la Presidència

Maig de 2000

Mapa de les funcions dels Objectors a les entitats amb Prestació Social Substitutòria.
Estudi de l'impacte de la desaparició de la PSS en les entitats
Informe de resultats

Secretaria General de Joventut
Departament de la Presidència

Maig de 2000
Referència 14.489

INSTITUT DE
CIENTIES DE L'ENGINYERIA

Direcció
Enric Renau
Direcció del projecte
Laia Pellejà
Equip tècnic
Eduard Arderiu
Jordi Mitjana

	Pàgina
I. Introducció	1
I.1. Objectius.....	2
I.2. Metodologia.....	3
A. Fonts	3
B. Procés metodològic.....	3
II. Entitats	7
II.1 Les organitzacions amb PSS en el marc català	9
II.1.1 Evolució.....	10
II.1.2. Situació actual.....	11
A. Organitzacions amb PSS	11
A.1. Nombre	11
A.2. Titularitat.....	11
A.3. Pes de les organitzacions amb PSS en el sector públic i el sector privat...	12
B. Entitats amb PSS respecte les entitats catalanes	13
B.1. Nombre	13
B.2. Tipus.....	14
B.3. Sectors.....	17

Pàgina**(continuació II. Entitats)**

II.2 Radiografia de les entitats amb PSS	22
II.2.1 Sectors de la PSS	24
A. Organitzacions amb PSS	24
B. Pes de les entitats amb PSS en cada sector de la PSS	27
II.2.2. Activitats de la PSS	29
A. Nombre d'activitats de la PSS per organització	29
B. Distribució d'activitats de la PSS per organització	30
C. Activitats de la PSS segons cada sector	34
C.1. Organitzacions amb PSS	34
C.2. Pes de les activitats de les entitats amb PSS	36
D. Distribució de les activitats de la PSS segons cada sector	38
D.1. Serveis socials	38
D.2. Educació i cultura	42
D.3. Serveis Sanitaris	46
D.4. Medi Ambient	48
D.5. Protecció civil	52
D.6. Educació en el lleure	54
D.7. Cooperació internacional	56
D.8. Serveis socials per la Pau	58

Pàgina

(continuació II. Entitats)

II.2.3. Distribució territorial de la PSS	60
A. Organitzacions amb PSS	60
B. Pes de les entitats amb PSS en el territori.....	62
II.2.4. Horari de la PSS	64
A. Organitzacions amb PSS	64
B. Pes de les entitats amb PSS respecte l'horari	66
II.2.5 Allotjament i manutenció de la PSS.....	67
A. Organitzacions amb PSS	67
B. Pes de les entitats amb PSS respecte l'allotjament i la manutenció	69

III. Places.....70

III.1. Evolució de les places de la PSS.....	72
III.2. Situació actual de les places de la PSS.....	74
A. Nombre i tipus de plaça de la PSS.....	75
B. Distribució de les places de la PSS	77
B.1. Nombre de places concertades de la PSS per organització.....	77
B.2. Nombre de places de Mutu Acord de la PSS per organització	80
C. Estat de les places de la PSS	81
C.1. Places concertades de la PSS	81
C.2. Pes de l'estat de les places concertades de la PSS de les entitats amb PSS ..	83
C.3. Places de Mutu Acord de la PSS	84
C.4. Pes de l'estat de les places Mutu Acord de la PSS de les entitats amb PSS ..	86

Pàgina**IV. Objectors.....87**

IV.1. Evolució de la PSS a nivell d'objectors.....	88
A. Sol·licituds d'objectió de consciència.....	88
B. Reconeixements d'objectors de consciència.....	91
C. Crides d'objectors de consciència.....	95
D. Objectors de consciència en actu.....	98

IV.2. Situació actual dels objectors de consciència.....	102
A. Número d'objectors de consciència.....	102
B. Objectors de consciència a les organitzacions amb PSS.....	103
C. Pes de la situació dels objectors de consciència amb destí reconegut a les entitats amb PSS.....	105

IV.3. Activitats que realitzen els objectors incorporats a les entitats amb PSS.....	106

IV.4. Activitats que realitzen els objectors incorporats segons cada sector de la PSS.....	110

Pàgina**(continuació VI. Objectors)**

IV.5. Distribució de les activitats dels objectors incorporats segons cada sector de la PSS.....	117
A. Serveis socials.....	117
B. Educació i cultura	120
C. Serveis sanitaris	124
D. Medi ambient.....	126
E. Protecció civil	128
F. Educació en el lleure.....	130
G. Cooperació internacional	132
H. Serveis socials per la Pau	134
IV.6. Distribució territorial dels objectors	136
A. Objectors incorporats a la PSS.....	136
B. Pes de la distribució territorial dels objectors incorporats a les entitats amb PSS	138
C. Objectors adscrits a la PSS	139
D. Pes de la distribució territorial dels objectors adscrits a les entitats amb PSS	141
IV.7. Horari dels objectors	142
A. Objectors incorporats a la PSS.....	142
B. Pes de l'horari dels objectors incorporats a les entitats amb PSS.....	144
C. Objectors adscrits a la PSS	145
D. Pes de l'horari dels objectors adscrits a les entitats amb PSS	147

Pàgina**(continuació IV. Objectors)**

IV.8 Any de naixement	148
A. Objectors incorporats a la PSS	148
B. Pes de l'edat dels objectors incorporats a les entitats amb PSS	150
C. Objectors adscrits a la PSS	151
D. Pes de l'edat dels objectors adscrits a les entitats amb PSS	153
IV.9. Perfils dels llocs a ocupar	154

V. Conclusions..... 159

I. Introducció

I.1. Objectius

- ☐ La Generalitat de Catalunya, a través de la Secretaria General de Joventut, disposa d'una Comissió d'Estudi i Seguiment de l'impacte de la desaparició de la Prestació Social Substitutòria que realitzen el objectors catalans a les entitats amb places de PSS.
- ☐ L'objectiu prioritari de la Comissió és iniciar polítiques paliatives o alternatives que permetin donar resposta a les conseqüències d'una previsible reducció dels contingents en el treball social o de servei civil disponibles, per part de les entitats cíviques i associacions de Catalunya, amb especial interès, aquelles que afecten el món juvenil. En aquest cas, per demanda de la Comissió s'obviarà el sector públic amb PSS.
- ☐ Per aquest motiu, la Comissió ha encarregat a l'Institut DEP, empresa especialitzada en estudis socials i polítics, l'estudi sociològic que li permeti **disposar de l'estat de la situació real de les entitats que fins ara compten amb objectors i també que permeti conèixer la perspectiva de futur de les mateixes, amb especial èmfasi en les de caràcter juvenil.**
- ☐ En concret, els objectius que es proposa aquest estudi són:
 - Quantificació i descripció de les entitats
 - Quantificació i descripció de les places
 - Quantificació i descripció dels objectors
 - Aproximació a les conseqüències de la desaparició de la figura de l'objector
- ☐ L'Institut DEP vol fer un agraïment a totes les entitats i persones entrevistades, al personal de l'Institut Català del Voluntariat, al de la Dirección General de Objeción de Conciencia del Ministerio de Justicia, al de la Dirección General de Dret i Entitats Jurídiques del Departament de Justícia i, especialment al de la Secretaria General de Joventut, sense els quals no hauria estat possible la realització d'aquest estudi.

I.2. Metodologia

A. Fonts

- ☐ Les fonts amb les quals s'ha treballat per obtenir les dades contingudes en aquest treball són les de caràcter oficial. Principalment, l'estudi parteix d'una explotació de la Base de Dades que gestiona l'Àrea de la PSS, feta el mes de gener de 2000, i que depèn de l'Institut Català del Voluntariat (INCAVOL), del Departament de Benestar Social. La gestió d'aquesta Base de Dades, així com tots els aspectes que fan referència a la PSS a Catalunya, foren traspassats a l'INCAVOL el passat mes de setembre de 1999 per part de la Direcció General de la Objeció de Concència (DGOC).
- ☐ En relació a les dades d'evolució històriques des de l'inici de la PSS, s'han realitzat consecutives explotacions de la Base de Dades que la DGOC, de la Secretaria de Estado de Justicia, del Ministerio de Justicia continua gestionant ja que compta amb la competència del reconeixement dels objectors.
- ☐ Les dades relatives a les entitats d'àmbit català s'han obtingut de la Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques, del Departament de Justicia.

B. Procés metodològic

B.1. Fases

- ☐ La tasca realitzada per l'Institut DEP es pot desglossar en diverses etapes.
 - Recerca de les fonts d'informació estadística
 - Recollida de totes les dades sociològiques oficials i privades
 - Selecció de les dades més rellevants pel seu contingut i pel seu caràcter quantificador
 - Explotació estadística de les dades
 - Disseny de l'estructura del document i de les taules i gràfics
 - Anàlisi de dades
 - Redacció de l'informe de resultats

B.2. Selecció de dades

- ☐ D'acord amb els objectius del treball encarregat per la Secretaria General de Joventut el criteri que s'ha seguit en la selecció de les dades consisteix en la tria d'aquelles estadístiques i dades sociològiques que permeten descriure i analitzar el mapa de funcions dels objectors en les entitats amb places de PSS.

B.3. Lectura de taules

- ☐ La informació que es presenta a continuació segueix l'estructura següent en la majoria dels casos:
 1. Dades de lectura vertical, en valor absolut o relatiu.
 2. Gràfics amb dades relatives de lectura vertical i horitzontal.

B.4. Entrevistes en profunditat

- Realització de 24 entrevistes en profunditat entre representants de les entitats que acullen objectors, representants de l'administració pública, professionals, acadèmics experts en la qüestió per tal d'obtenir una aproximació a les conseqüències futures que la desaparició de la PSS representarà a per les entitats.

Entitats juvenils

- Eduard Vallory, Consell Nacional de Joventut
- Carles Barba, Federació Catalana de l'Esplai
- Josep Oriol Pujol, Fundació Pere Tarrés

Entitats socials

- Miquel E. Hernández, Amics de la Gent Gran
- Manel Martí, Associació Catalana de Cecs
- Xavier Quintana, Càritas
- Enric Canet, Casal Infantil del Raval
- Juan Antonio García i Ma. José Bonillo, Creu Roja
- Júlia Montfort, Front de Solidaritat Disminuïts Físics
- Ramon Bartomeu, Fundació Catalana de Voluntariat Social
- Rosa Maria Estrany, Fundació Esclerosi Múltiple
- Montserrat Esteve, Grup Invàlids de Mataró
- Encarnación Rodríguez, Obra Social Cor de Santa Maria
- Iolanda García, Parkinson Espanya
- Gianni Orsini, Servei Civil Internacional

Experts

- Alfred Vernis, ESADE
- Jordi Tolrà, Fundació Autònoma Solidària
- Rafael Grasa, UAB
- Francesc Torralba, UB

Administració

- Rosa Maria Pujol, Secretaria General de Joventut, Departament de la Presidència
- Jordi Turull, Gerent de l'Institut Català del Voluntariat, Departament de Benestar Social
- Josep Planas, Cap del Servei d'Educació Ambiental, Direcció General de Planificació Ambiental, Departament de Medi Ambient
- Amand Calderó, Subdirector de Serveis Penitenciaris I de Rehabilitació, Departament de Justícia
- Iolanda García, Casals Catalans, Direcció General de Relacions Exteriors, Departament de Governació i Relacions Institucionals

II. Entitats

Introducció

- Aquest capítol conté l'anàlisi del mapa de funcions de la PSS des del punt de vista de les entitats tal i com ho descriu el seu títol. En primer lloc, doncs, es fa una introducció descriptiva de l'abast de la PSS a Catalunya, és a dir, s'analitza quantes organitzacions compten avui dia amb objectors, distingint si es tracta d'administracions públiques o entitats.
- En segon lloc, en aquesta mateixa línia introductòria de la PSS en el marc català, s'aprofundeix en l'anàlisi del pes que tenen les entitats amb places d'objecció respecte les entitats catalanes.
- Un cop analitzades aquestes dues components introductòries, s'obté una imatge de com es desenvolupa la PSS en l'àmbit de les administracions públiques catalanes però també en el conjunt de la societat civil. En la segona part d'aquest capítol (II.2.) es fa la radiografia de les entitats en relació a la PSS, és a dir, es comparen les dades de les associacions, fundacions i federacions que tenen places d'objectors respecte la tendència general del conjunt d'organitzacions de la PSS. Aquesta anàlisi es fa tant a nivell dels sectors d'actuació de la PSS, com de les activitats que duen a terme els objectors a les seves seus, la seva localització territorial, els horaris i aspectes més concrets com l'allotjament i la manutenció.
- Quan es fa referència al conjunt d'organitzacions amb Prestació Social Substitutòria, s'entén per aquestes tant les administracions públiques (Ajuntaments, Consells comarcals, Diputacions i Generalitat de Catalunya) com les entitats que tenen en l'actualitat places d'objecció. En canvi, el terme entitats fa referència a les associacions, fundacions i federacions que compten amb PSS i que són l'objecte d'estudi d'aquest treball.

II.1. Les organitzacions amb PSS en el marc català

II.1.1. Evolució

- Les dades facilitades per la DGOC en relació a les organitzacions que han sol·licitat places de PSS, en els darrers 15 anys, des de l'aprovació de la Ley de la Objeción de Conciencia l'any 1984 i el seu Reglamento de l'any 1988, fan referència a les xifres anuals de noves organitzacions que signaven els contractes de col·laboració amb la DGOC per tal de poder tenir objectors de consciència desenvolupant els seus programes, tal i com ho estableix l'article 56 del seu reglament.

Aquest procés de reconeixement per part de la DGOC es duu a terme a partir de la formalització d'un concert de col·laboració, que té una durada de dos anys, prorrogables tàcitament.

- Mentre que quan es portaven deu anys de PSS gairebé mil organitzacions van signar concerts de col·laboració per tal que els objectors de consciència hi poguessin fer la prestació, quatre anys més tard, a poc d'extingir-se la PSS (1999) s'ha arribat a 1.818 l'any 1999. Per tant, a mesura que les organitzacions s'han familiaritzat amb aquest procés, tot i la notícia de la desaparició de la PSS, les sol·licituds de col·laboració no han deixat d'augmentar.

Taula 1: Noves organitzacions amb PSS

Anys	Noves organitzacions	Taxa de variació*
1985	10	
1995	996	9.860
1996	1.116	12,0
1999	1.818	62,9

(*) Aquesta taxa està calculada agafant com a valor de referència la dada del període anterior
Font: Ministerio de Justicia. Dirección General de Objeción de Conciencia, 2000

II.1.2. Situació actual**A. Organitzacions amb PSS****A.1. Nombre**

- Actualment a Catalunya hi ha 3.083 organitzacions, ja sigui administracions públiques com entitats, amb un contracte signat de col·laboració amb la DGOC o l'INCAVOL, per tal que els joves catalans reconeguts com a objectors de consciència puguin realitzar la PSS.

A.2. Titularitat

- A Catalunya, en aquest moment el nombre d'organitzacions amb PSS de titularitat pública és superior al nombre de les organitzacions de caràcter privat (entitats).
- Així doncs, els objectors es reparteixen en les 1.584 administracions públiques que representen el 51,4% de les organitzacions amb PSS. D'aquestes, hi ha 904 organitzacions d'àmbit local (Ajuntaments, Consells Comarcals i Diputacions) representant el 29,3% del conjunt i 680 organitzacions de la Generalitat de Catalunya, que suposen el 22,1% del total.
- Mentre que les 1.499 entitats amb PSS representen el 48,6% restant.

Taula 2: Titularitat de les organitzacions amb PSS

Titularitat	Total
Administracions públiques	1.584
Local	904
Generalitat de Catalunya	680
Entitats	1.499
Total	3.083

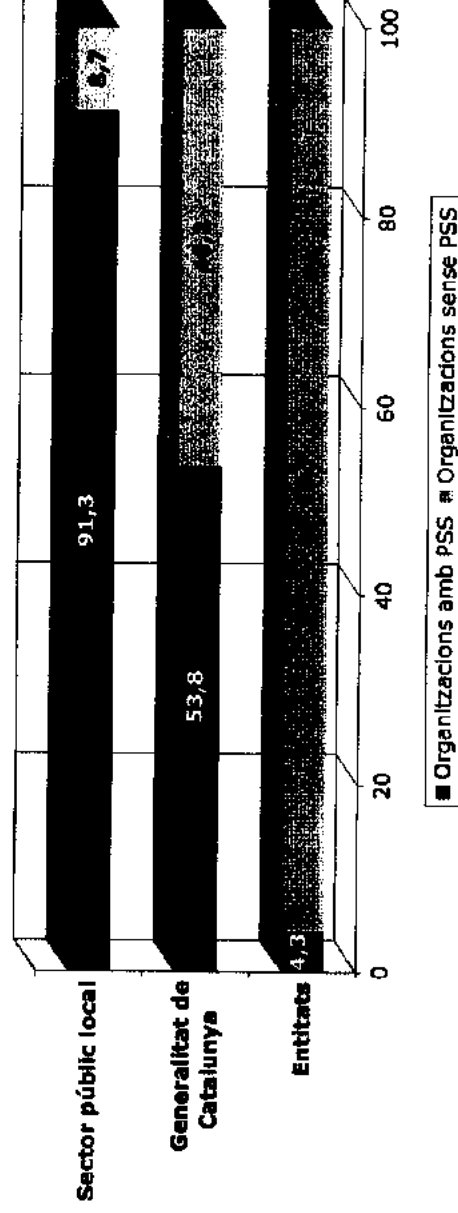
II. Entitats

II.1. Organitzacions amb PSS en el marc català

A.3. Pes de les organitzacions amb PSS en el sector públic i el sector privat

- ☐ Un cop conegut el nombre d'organitzacions amb PSS segons la seva titularitat, és a dir, segons si pertanyen a l'àmbit públic (en el cas de les administracions) o a l'àmbit privat (en el cas de les entitats), a continuació es fa una anàlisi del pes d'aquestes organitzacions en cada un d'aquests àmbits.
- ☐ En primer lloc, 9 de cada deu organismes públics locals tenen places de PSS, mentre que en l'àmbit autonòmic baixa a 5 de cada deu.
- ☐ En canvi, en l'àmbit privat, és a dir pel que fa a les entitats catalanes, el pes de les entitats amb PSS és molt menor, s'estableix al voltant del 4,3% del total d'entitats catalanes.

Pes de les organitzacions amb PSS en el sector públic i el privat

Base: Sector Públic local amb PSS 904; Organismes de la Generalitat amb PSS 680; Entitats amb PSS 1.499

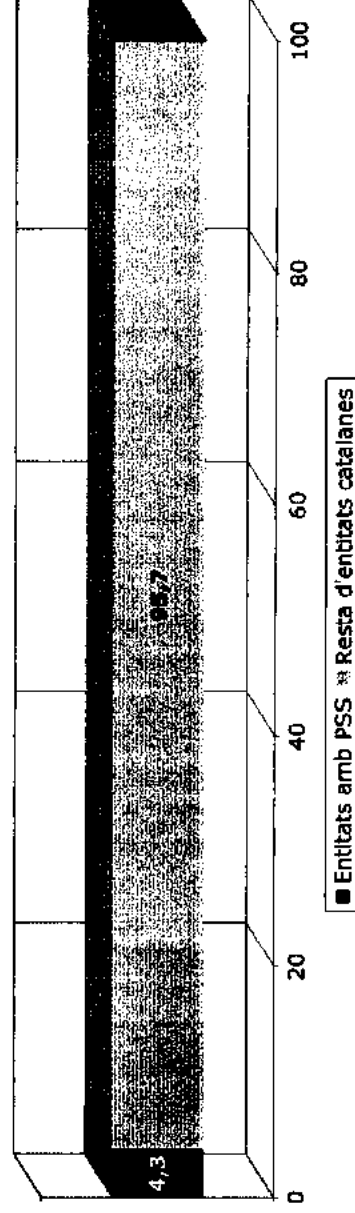
B. Entitats amb PSS respecte les entitats catalanes

- L'anàlisi que es proposa a continuació vol emmarcar les entitats amb PSS en el conjunt de les entitats catalanes, tant a nivell del seu pes numèric, com dels tipus d'entitat que existeixen i, principalment, a nivell dels àmbits temàtics en els quals treballen més habitualment.

B.1. Nombre

- Com s'apuntava en l'apartat anterior, les 1.499 entitats amb PSS només suposen el 4,3% respecte el total de les 35.196 entitats que existeixen actualment a Catalunya.

Pes de les entitats amb PSS respecte les entitats catalanes

Base: Entitats amb PSS 1.499; Entitats catalanes 35.196.

B.2. Tipus

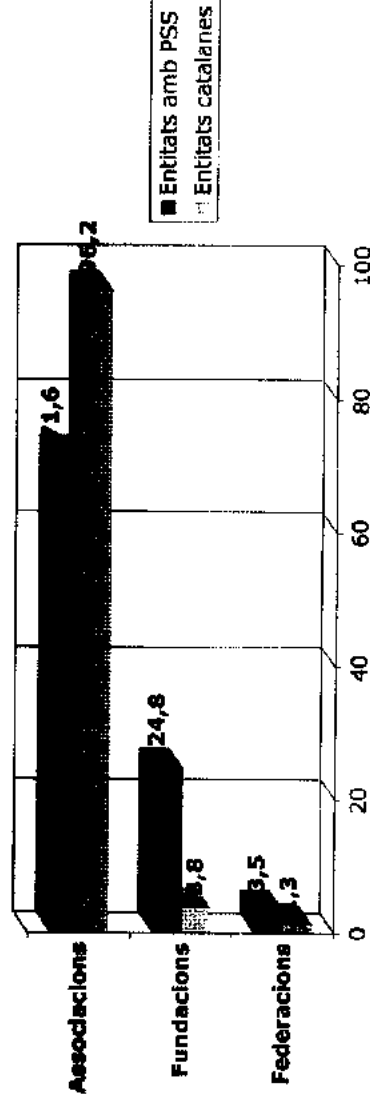
- ☐ D'acord amb la classificació que la Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques, del Departament de Justícia, hi ha cinc tipus d'entitats: les associacions, les fundacions, les federacions, els col·legis professionals i les acadèmies. Per tal de fer compatible aquesta classificació amb els tipus d'entitats amb PSS, només s'han tingut en compte les 35.196 entitats catalanes que pertanyen al grup d'associacions, fundacions i federacions, donat que no hi ha col·legis professionals ni acadèmies amb places d'objecció.
- ☐ Del total d'entitats catalanes amb PSS (1.499) hi ha 1.074 associacions catalanes que tenen objectors, el que representa el 71,6%. És una xifra alta però lleugerament inferior al pes que les 33.412 associacions tenen a Catalunya (96,2%).
- ☐ Això s'explica per la importància de les 372 fundacions en l'univers de la PSS. Una de cada quatre entitats amb objectors és una fundació, mentre que en el total català les 1.334 fundacions només pesen amb un 3,8%.
- ☐ En darrer lloc, les 53 federacions amb objectors pesen un 3,5% en el conjunt d'entitats amb PSS, mentre que en el cas de Catalunya les 450 federacions suposen només l'1,3% del total d'aquestes.

Taula 3: Tipus d'entitat

Tipus	Entitats catalanes	Entitats amb PSS ¹
Associacions	33.412	1.074
Fundacions	1.334	372
Federacions	450	53
Total	35.196	1.499

(*) Font: Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques, Departament de Justícia, febrer de 2000.

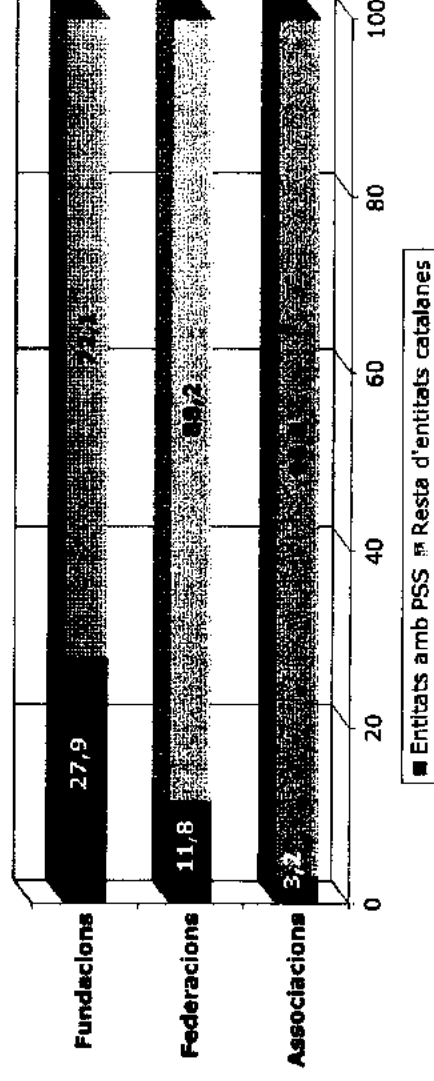
Tipus d'entitat

¹ A partir de la segona part d'aquest capítol, II.2. Radiografia de les entitats amb PSS, el terme entitats farà referència a les associacions, fundacions i federacions amb PSS.

- ❑ El pes de les entitats amb PSS respecte les entitats catalanes segons cada tipus, és més significatiu en el cas de les fundacions. Per tant, mentre que gairebé 3 de cada 10 fundacions catalanes té places de PSS, en el cas de les federacions es tracta només d'1 de cada 10.
- ❑ En el cas de les entitats associatives, el seu pes en el conjunt de la PSS baixa a un mínim 3,2% del total de casos.

Pes les entitats amb PSS respecte les entitats catalanes per tipus d'entitat

Base: Fundacions 1.374; Federacions 450; Associacions 33.412.

B.3. Sectors

- ☐ A continuació es fa aquesta mateixa anàlisi des del punt de vista dels sectors d'actuació, per tal de mesurar l'abast de la PSS en cada un d'ells. En aquest sentit, per sectors d'actuació s'entén els àmbits temàtics a partir dels quals es poden ubicar les entitats catalanes segons els seus programes i activitats.
- ☐ La comparació dels sectors de les entitats amb PSS i els sectors de les entitats catalanes, s'ha dut a terme a partir de la classificació de sectors que estableix la DGOC², que actualment fa servir l'INCAVOL pel que fa a les primeres i, a la classificació que la Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques del Departament de Justícia fa servir pel conjunt d'associacions i federacions.
- ☐ Com a resultat, ha estat possible trobar cinc sectors comuns entre els de la PSS i els de les entitats a Catalunya.
 - Educació i cultura, en el qual es poden trobar des de les agrupacions culturals de foment de les tradicions, com les associacions juvenils.
 - Serveis socials, caracteritzat per les activitats assistencials als col·lectius més desfavorits (disminuïts, gent gran, infants de famílies desestructurades).
 - Medi Ambient que es caracteritza per la protecció de la natura i els animals, així com l'educació i conscienciació ambiental.
 - Serveis Sanitaris, lligats a campanyes com la dels donants de sang.
 - Cooperació Internacional, que principalment es caracteritza per campanyes a favor de pobles d'altres països que es troben en una situació de desigualtat.

² Aquesta classificació figura a l'article 6.2. de la Ley 22/1998 del 6 de julio reguladora de la Objeción de Conciencia y la Prestación Social Substitutoria.

II. Entitats

II.1. Organitzacions amb PSS en el marc català

- ☐ Cal tenir en compte que les entitats catalanes són classificades per sectors a partir de la seva activitat principal, tot i que en puguin fer moltes altres. Donat que una entitat pot estar ubicada en diversos sectors, les dades d'entitats amb PSS que segueixen expressen citacions o mencions de sectors (1.972).
- ☐ Finalment, a nivell metodològic, per tal d'ajustar al màxim els sectors de les entitats de Catalunya amb els de les entitats amb PSS, s'ha hagut d'acord amb la Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques fer servir només les dades relatives a associacions i federacions, ja que es tracta del 96,2% de les dades i permet un major nivell de comparació amb les entitats amb PSS.

II. Entitats

II.1. Organitzacions amb PSS en el marc català

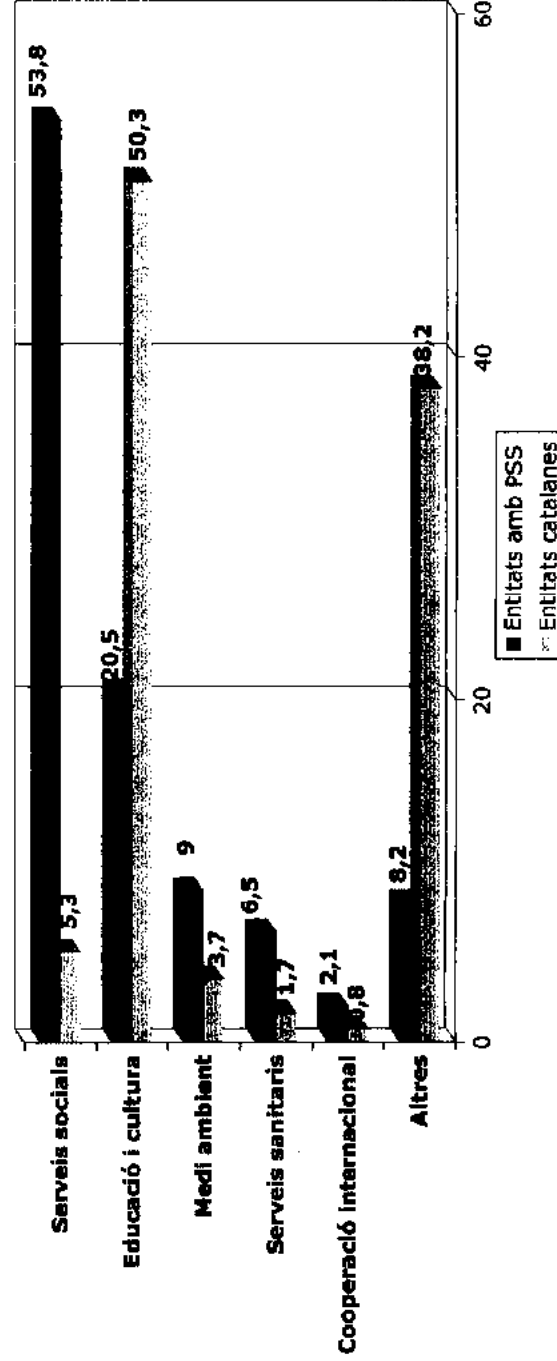
- ☐ En primer lloc, sobresurt el sector Serveis socials on s'ubiquen les 1.060 entitats amb PSS. En segon lloc, hi ha 404 entitats amb objectors que se situen en el sector d'Educació i cultura, per tant, es tracta del segon sector en importància.
- ☐ Així doncs, mentre que el 53,8% de les entitats amb PSS ho fan en l'àmbit dels Serveis socials, aquest representa només el 5,3% a nivell de Catalunya amb 1.795 entitats.
- ☐ El 20,5% de les entitats amb PSS pertanyen a l'àmbit d'Educació i cultura, com veiem principal sector en el cas de les entitats catalanes, ja que el 50,3% d'aquestes (17.033) se situa en aquest àmbit.
- ☐ La diferència, doncs, entre les entitats amb PSS i el conjunt d'entitats catalanes rau en el principal sector d'actuació al que es dediquen.
- ☐ Entre la resta de sectors, sobresurt el del Medi ambient amb 177 entitats amb PSS, i un pes del 9% respecte el total, essent relativament superior al 3,7% que representen les 1.245 entitats catalanes d'aquest sector.
- ☐ El sector dels Serveis sanitaris amb 128 entitats i el de la Cooperació Internacional amb 42, són els sectors amb un menor pes tant pel que fa a les entitats amb PSS, ja que es tracta del 6,5% i el 2,1% del total, tot i que en termes relatius pesen més dins de les entitats amb objectors que en el conjunt de les entitats catalanes.

Taula 4: Citacions de sectors de les entitats catalanes i les entitats amb PSS

Sectors comuns	Entitats catalanes*	Entitats amb PSS
Educació i cultura	17.033	404
Serveis socials	1.795	1.060
Medi ambient	1.245	177
Serveis sanitaris	579	128
Cooperació internacional	262	42
Altres	12.948	161
Total	33.862	1.972

(*) Font: Direcció General de Dret i Entitats Jurídiques, Departament de Justícia, febrer de 2000.

Citacions de sectors de les entitats catalanes i les entitats amb PSS

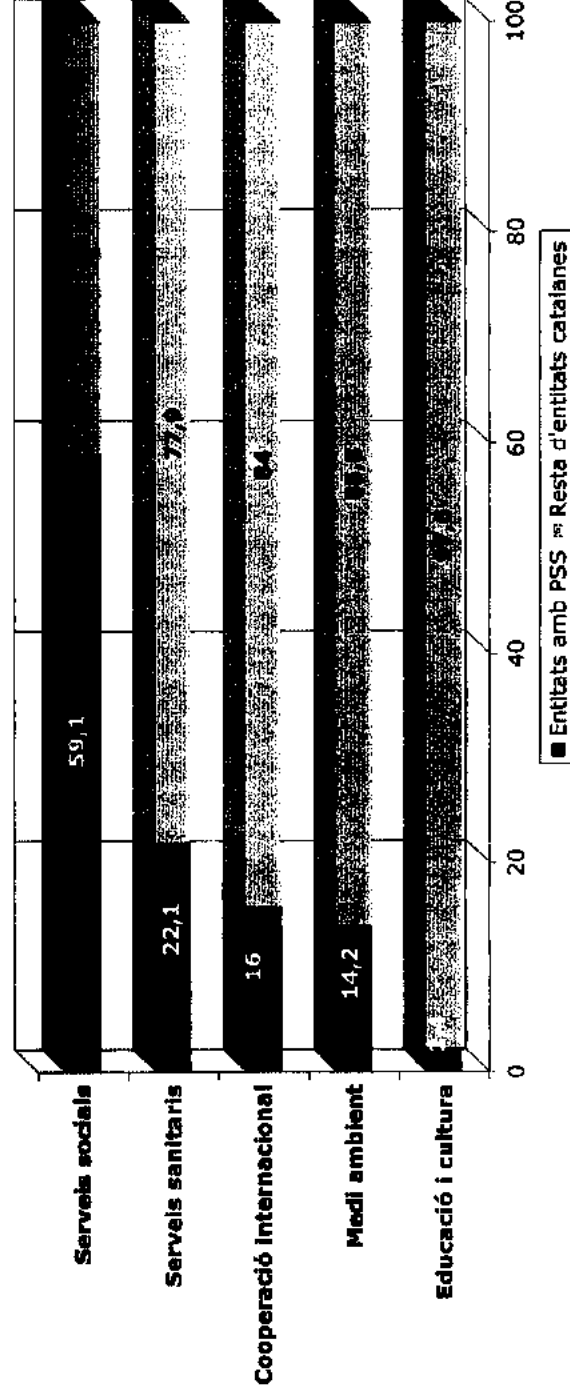

II. Entitats

II.1. Organitzacions amb PSS en el marc català

- Si bé numèricament les entitats amb PSS representen el 4,3% del conjunt d'entitats catalanes, per sectors, 6 de cada deu entitats catalanes de l'àmbit dels Serveis socials tenen objectors.
- El pes de les entitats amb PSS en la resta de sectors és relativament més baix. En ordre d'importància, es pot observar que el 22,1% de les entitats ubicades en l'àmbit dels Serveis sanitaris són entitats amb PSS. Al voltant d'un 15% d'entitats dels sectors de Cooperació Internacional i Medi Ambient tenen objectors fent la PSS.
- Finalment, només el 2,4% de les entitats d'Educació i cultura, el sector amb un major pes entre les entitats catalanes, són entitats amb PSS.

Pes de les citacions de sectors de les entitats amb PSS respecte les entitats catalanes

Base: sector dels Serveis Socials compren 1.795 entitats, el de Serveis sanitaris 579, el de Cooperació Internacional 262, el de Medi Ambient 1.245 i el d'Educació i Cultura 17.033.

II.2. Radiografia de les entitats amb PSS

Introducció

- ☐ En l'apartat anterior s'ha emmarcat les entitats amb PSS en el conjunt de les entitats de Catalunya, veient que el seu pes a nivell numèric era més aviat baix, malgrat que el seu pes estratègic en algun dels sectors, com és el cas dels serveis socials, era força alt. Aquest capítol ha servit de marc introductori abans d'analitzar internament les entitats amb PSS respecte el conjunt d'organitzacions d'aquesta.
- ☐ Tant en aquest capítol com en els següents, quan es fa servir el terme *entitats* es refereix a les associacions, fundacions i federacions catalanes que actualment compten amb objectors. En canvi, quan s'esmenta les organitzacions de la PSS, s'engloba tot el conjunt d'administracions públiques i d'entitats amb PSS. S'ha cregut oportú acompanyar l'anàlisi de les entitats amb objectors (objecte d'estudi d'aquest treball) amb les dades generals que descriuen les tasques dels objectors ja sigui des d'una administració pública o una entitat. La raó principal és poder establir similituds i diferències entre les entitats i la resta d'organitzacions.
- ☐ Així doncs, en els comentaris, taules i gràfics que apareixeran a continuació, en primer lloc s'oferiran els nombres absoluts i els percentatges verticals de les entitats que tenen objectors.
- ☐ En segon lloc, es farà la comparació amb la tendència que existeix en el conjunt d'organitzacions de la PSS.
- ☐ Finalment, es faciliten els percentatges horitzontals per a fer especial èmfasi en el pes que les entitats tenen respecte la resta d'organitzacions de la PSS, és a dir, principalment respecte les administracions públiques.
- ☐ Seguint aquest esquema es tractaran els sectors d'actuació, les activitats, la distribució territorial, els horaris i aspectes com l'allotjament i la mantenció que poden oferir les entitats.

II.2.1. Sectors¹ de la PSS
A. Organitzacions amb PSS

☐ Els 8 sectors on els objectors desenvolupen la prestació a les entitats per ordre d'importància són:

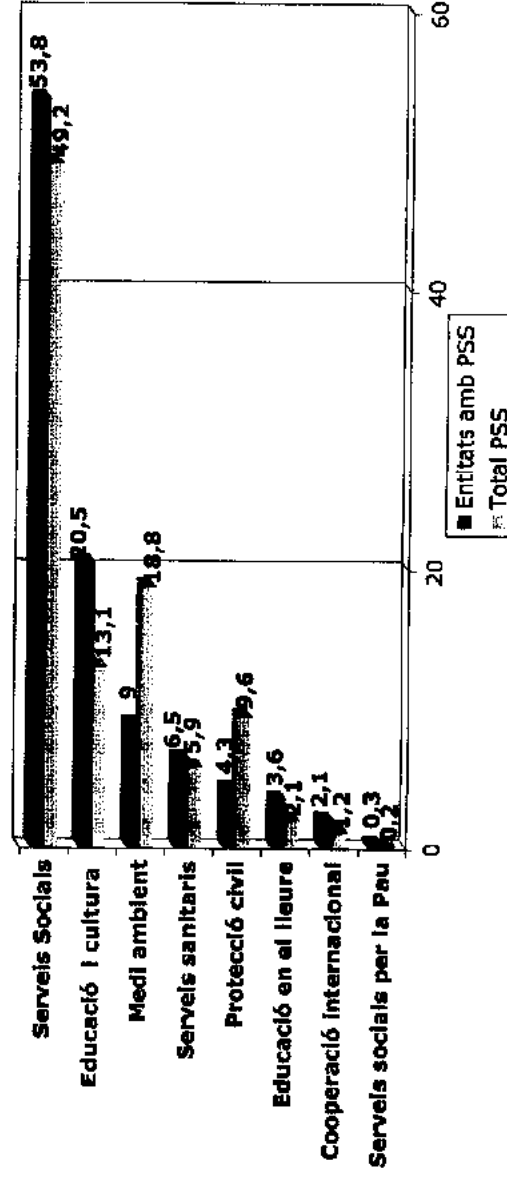
- El sector dels Serveis socials, representat per 1.060 entitats, es caracteritza per la vessant assistencial als col·lectius més desfavorits (nens de famílies desestructurades, gent gran, disminuïts), en el qual aquestes suposen el 53,8% de les entitats amb objectors. Lleugerament per sota, el 49,2% de les organitzacions de la PSS treballen en aquest sector, essent unes 2.266.
- En segon lloc, les 404 entitats que representen el 20,5% del total es dediquen al sector d'Educació i Cultura, que es caracteritza per l'esport, és a dir, per tot tipus d'activitats que fan clubs i federacions esportives. Respecte aquest sector, cal dir que en el conjunt de la PSS només hi ha 602 entitats que representen la xifra inferior de 13,1% respecte el total.
- En tercer lloc, mentre que només el 9% de les entitats amb objectors pertanyen al sector del Medi ambient, és a dir, que les 177 entitats amb que compta aquest sector fan tant activitats de protecció de Parcs Naturals com de programes d'educació i conscienciació ambiental. De forma molt superior, a nivell de les organitzacions de la PSS el total de 867 representen el 18,8% i donen a aquest sector un pes més important a l'àmbit públic del que representa per a les entitats.
- En un percentatge del 6,5%, les 128 entitats que s'ubiquen al sector dels Serveis sanitaris destinen els objectors a les campanyes de conscienciació en l'àmbit de la salut. En un percentatge semblant però lleugerament inferior del 5,9%, les 271 organitzacions de la PSS treballen en aquest mateix sector.

¹ Les 3.083 organitzacions amb PSS, realitzen activitats diverses classificades per sectors. Per aquesta raó, es fa servir el terme citacions per tal d'expressar el conjunt de respostes que han donat les 3.083 organitzacions, i que té en compte el fet que les organitzacions estiguin repetides en diferents sectors. A partir d'aquesta taula, denominarem entitats amb PSS a aquelles associacions, federacions i fundacions que tenen objectors realitzant la PSS.

Taula 5: Citacions de sectors de la PSS de les organitzacions amb PSS

Sectors PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Serveis socials	2.266	1.060
Educació i cultura	602	404
Medi ambient	867	177
Serveis sanitaris	271	128
Protecció civil	444	85
Educació en el lleure	98	71
Cooperació internacional	54	42
Serveis socials per la Pau	8	5
Total	4.610	1.972

Citacions de sectors de la PSS de les organitzacions amb PSS

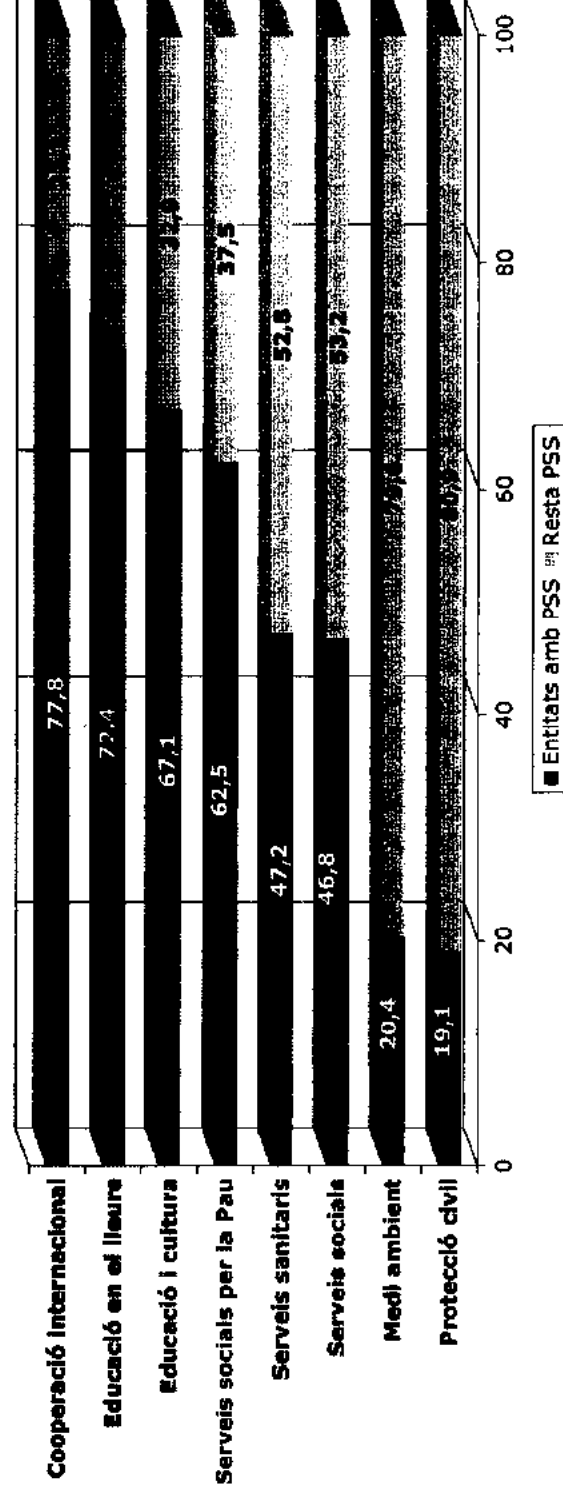

- En menor mesura, hi ha quatre sectors amb un pes més aviat baix pel que fa al total d'entitats. En primer lloc, es tracta del sector de Protecció civil, en el qual les 85 entitats que representen el 4,3% principalment fan activitats de prevenció d'incendis o campanyes de sensibilització. El percentatge d'organitzacions que es dediquen a aquestes mateixes activitats és superior, essent del 9,6% del total d'organitzacions, arribant a les 444.
- Les 71 entitats amb PSS que suposen el 3,6% del conjunt, estan englobades en el sector d'Educació en el lleure, que es caracteritza per les activitats que fan referència al món juvenil i al de les tradicions culturals. En aquest sentit, engloba les activitats d'esplais i de les agrupacions culturals. El pes de les 98 organitzacions del conjunt de la PSS és relativament inferior pel que fa a aquest sector arribant al 2,1% del total.
- Finalment, les 42 entitats que suposen només el 2,1% d'aquestes pertanyen al sector de Cooperació Internacional que activa campanyes de sensibilització en temes que tenen a veure amb altres països i, en darrer terme, la PSS compta només amb 5 entitats que s'ubiquen en el sector dels Serveis socials per la Pau que segueix una línia semblant, campanyes de sensibilització a favors de col·lectius determinats com les dones o els immigrants.
- Les dades que fan referència al conjunt d'organitzacions en aquests dos sectors, són inferiors al cas de les entitats. Només les 54 organitzacions que treballen en l'àmbit de la Cooperació internacional, tenen un pes de l'1,2% i en darrer lloc els Serveis socials per la Pau compten amb 8 organitzacions, amb un pes del 0,3%.

B. Pes de les entitats amb PSS en cada sector de la PSS

- Més de 7 de cada 10 organitzacions amb PSS del sector de Cooperació Internacional són entitats. En xifres semblants, el 72,4% de les organitzacions amb objectors que cobreixen el sector de l'Educació en el Lleure, és a dir, relacionades amb les activitats de caràcter juvenil, també són entitats. Per tant, en aquests dos casos cal destacar especialment l'important paper que representen les entitats, malgrat que es tracta de dos sectors més aviat minoritaris en el conjunt de la PSS.

Pes de les citacions de sectors de la PSS de les entitats amb PSS respecte cada sector

Base (nombre d'organitzacions amb PSS per cada sector): Cooperació internacional 54; Educació en el lleure 98; Educació i cultura 602; Serveis socials per la Pau 8; Serveis sanitaris 271; Serveis socials 2.266; Medi ambient 867; Protecció civil 444.

II. Entitats

II.2. Entitats amb PSS

- ☐ Força important és, també, el paper de les entitats a nivell de l'Educació i cultura, així com en els Serveis socials per la Pau. En aquest dos casos, més de 6 de cada 10 organitzacions amb PSS són entitats.
- ☐ Pel que fa als Serveis socials i als Serveis sanitaris, el pes de les entitats respecte el conjunt d'organitzacions amb PSS està repartit de forma gairebé igualitària, donat que representa el 47,2% i el 46,8% d'aquests sectors respectivament. La resta es tracta d'administracions públiques.
- ☐ En l'àmbit del Medi ambient i de la Protecció civil, el pes de les entitats respecte el total és més aviat baix, representant només 2 de cada 10 organitzacions en aquests sectors.

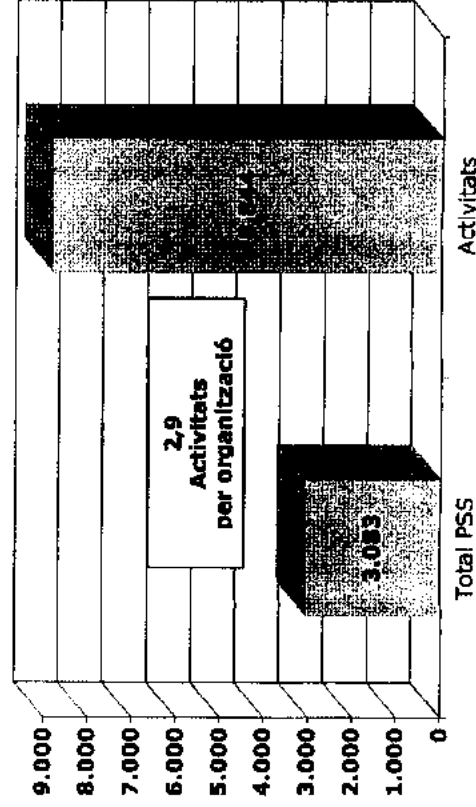
II.2.2. Activitats de la PSS

- En aquest apartat, es fa una descripció del nombre i tipus d'activitats i els sectors que les engloben donant especial importància a les funcions que realitzen els objectors en la PSS.

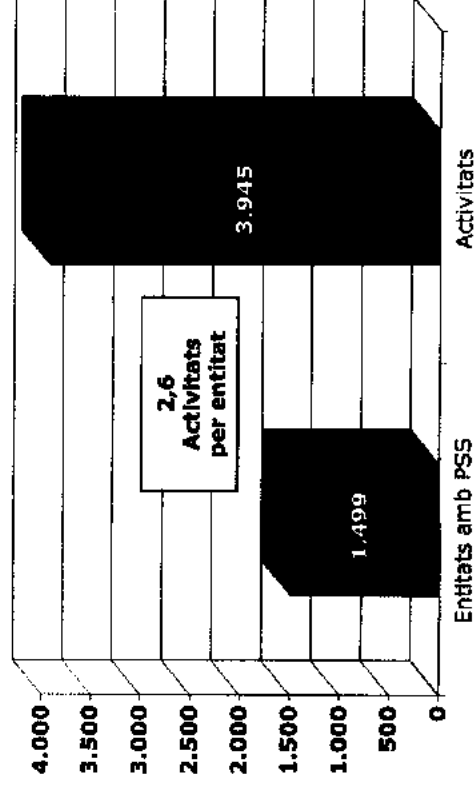
A. Nombre d'activitats de la PSS per organització

- Comptabilitzant el total d'activitats que els objectors realitzen avui dia a les entitats, resulten 3.945 activitats realitzades a les seus de les 1.499 entitats, del que es desprèn un rati de 2,6 activitats per entitat. En el cas del conjunt de les 3.083 organitzacions de la PSS, aquest rati s'eleva a 2,9 activitat per entitat, donades les 8.844 activitats.
- Per tant, les entitats tenen un promig d'activitats inferior al conjunt d'organitzacions de la PSS.

Nombre d'activitats de la PSS per organització amb PSS

Nombre d'activitats de la PSS per entitat amb PSS

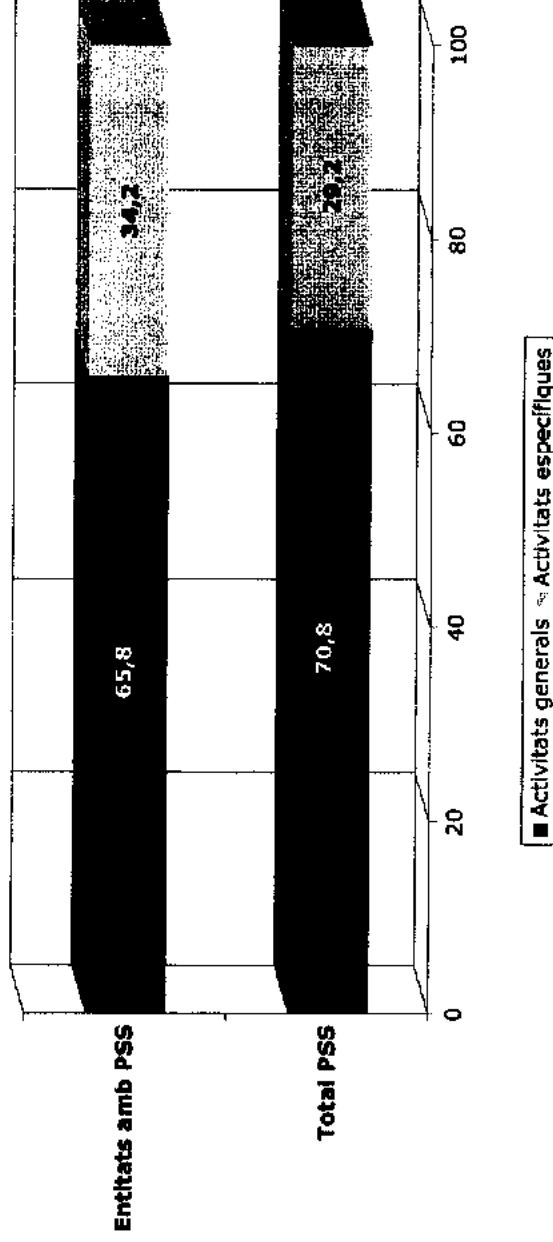
B. Distribució d'activitats de la PSS per organització

□ Tal i com es pot observar en el gràfic que hi ha a continuació, les activitats es poden classificar en dos tipus:

- les generals fan referència al fet que l'objector que realitzi la PSS en aquella entitat, desenvoluparà tot tipus de tasques, és a dir, que pot arribar a participar en el conjunt d'activitats que té un mateix programa.
- les específiques suposen que l'objector principalment es dedicarà a una activitat en concret.

□ Principalment, el 65,8% de les activitats de les entitats i el 70,8% de les activitats de les organitzacions de la PSS són de caràcter general. La lleugera diferència entre les activitats de les entitats i del conjunt de la PSS, és que els objectors que es destinen a les entitats realitzen un número relativament superior de tasques específiques, essent del 34,2%. En canvi, relativament inferior, en el cas del conjunt de la PSS, les activitats específiques representen el 29,2% del total.

Citaclons d'activitats de la PSS de les organitzacions amb PSS

- ☐ Una segona diferència que es pot establir analitzant la taula número 6 que hi ha a continuació, pel que fa a les tasques específiques realitzades pels objectors a les entitats i al conjunt de les organitzacions amb PSS és el que si bé a les entitats destaquen més les activitats específiques de suport, essent l'11,7% del total d'activitats, en el conjunt de la PSS destaquen per sobre la resta d'activitats específiques les de tipus administratiu arribant al 10,1%.
 - Entre les tasques de suport, les entitats realitzen més activitats esportives amb un 2,4%, de tipus cultural essent el 2,1% i de lleure, és a dir que les activitats del món juvenil representen l'1,6% del total. Aquest ordre canvia quan es tracta del conjunt d'organitzacions, essent les activitats de culturals l'1,6% i les esportives l'1,4%, seguides de les activitats de lleure en només l'1% del conjunt.
- ☐ Un tercer fet diferenciador del tipus d'activitat que realitzen les entitats són els acompanyaments. En el cas de les entitats els acompanyaments representen el 5,8% del total, mentre que arriba al 4,1% en el cas del total d'organitzacions amb PSS.
 - Si bé en el cas dels acompanyaments específics, entitats i conjunt es comporten de forma semblant, donant un major suport als col·lectius de gent gran i discapacitats psíquics, les entitats realitzen de forma semblant aquestes dues activitats essent en el primer cas el 2,2% i en el segon el 2,1% del total. Mentre que en el conjunt d'organitzacions amb PSS, els acompanyaments a discapacitats psíquics és inferior arribant l'1,1%.
- ☐ Entre les tasques específiques restants, hi ha la coincidència entre les entitats i el total d'organitzacions, de realitzar activitats d'arxiu bibliotecari amb uns percentatges respectivament de l'1,4% entre les entitats i de l'1,3% entre les organitzacions, mentre que es diferencien en fer un major nombre d'activitats de promoció de l'esport les entitats amb un pes del 0,7% del total, i un major nombre d'actuacions de conservació de la natura en el conjunt d'organitzacions amb PSS en l'1,1% del total.

Taula 6: Citacions d'activitats de la PSS de les organitzacions amb PSS

Activitats PSS	Total d'activitats de la PSS	Activitats de les entitats amb PSS
Generals	6.260	2.597
Específiques	2.584	1.348
Gestions i tramitacions	896	378
Suport	714	458
Activitats esportives	120	93
Activitats culturals	144	84
Activitats de lleure	86	62
Atenció a la infància	63	41
Tasques pedagògiques	62	38
Activitats escolars	71	35
Reinserció social	44	34
Tasques de formació esportiva	28	24
Al personal sanitari	29	18
Tasques de Cooperació internacional	14	14
A campanyes sanitàries	17	9
A campanyes de sensibilització	6	5
A programes de Protecció civil	30	1
Acompanyaments	363	227
A gent gran	191	87
A discapacitats psíquics	96	83
A discapacitats físics	54	39
A invidents	22	18
Tasques d'arxiu biblioteca	116	55
Promoció de l'esport	38	28
Educació ambiental	28	14
Conservació de la natura	96	12
Reciclatge i conservació de la natura	29	11
Protecció d'animals i plantes	19	10
Prevenició d'incendis	15	3
Sense especificar	270	152

Taula 7: Citacions d'activitats de la PSS de les organitzacions amb PSS

Activitats PSS	Total d'activitats de la PSS	Activitats de les entitats amb PSS
Generals	70,8	65,8
Específiques	29,2	34,2
Gestions i tramitacions	10,1	9,7
Suport	8,1	11,7
Activitats esportives	1,4	2,4
Activitats culturals	1,6	2,1
Activitats de lleure	1,0	1,6
Atenció a la infància	0,7	1,0
Tasques pedagògiques	0,7	1,0
Activitats escolars	0,8	0,9
Reinserció social	0,5	0,9
Tasques de formació esportiva	0,3	0,6
Al personal sanitari	0,3	0,5
Tasques de Cooperació Internacional	0,2	0,4
A campanyes sanitàries	0,2	0,2
A campanyes de sensibilització	0,1	0,1
A programes de Protecció civil	0,3	0,01
Acompanyaments	4,1	5,8
A gent gran	2,2	2,2
A discapacitats psíquics	1,1	2,1
A discapacitats físics	0,6	1,0
A invidents	0,2	0,5
Tasques d'arxlu biblioteca	1,3	1,4
Promoció de l'esport	0,4	0,7
Educació ambiental	0,3	0,4
Conservació de la natura	1,1	0,3
Reciclatge i conservació de la natura	0,3	0,3
Protecció d'animals i plantes	0,2	0,3
Prevenició d'incendis	0,2	0,1
Sense especificar	2,8	3,5
Base	8.844	3.945

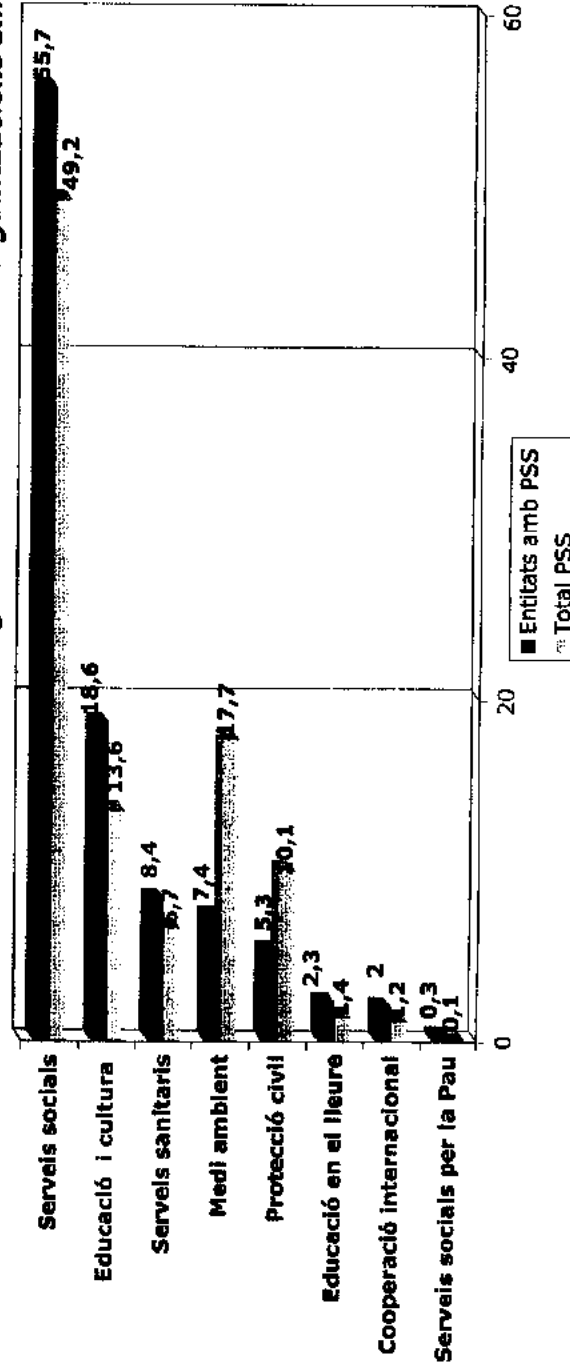
C. Activitats de la PSS segons cada sector **C.1. Organitzacions amb PSS**

- ☐ En aquest apartat i en el següent s'analitza les activitats segons el sector al qual pertanyen i el pes que representen les activitats realitzades per les entitats respecte el conjunt.
- ☐ El que s'observa analitzant les activitats classificades per sectors és que hi ha sectors que compten amb un major nombre d'activitats i per tant, com a resultat, l'ordre dels sectors pel que fa a les entitats varia en alguns casos respecte el que s'ha observat amb anterioritat (pàgina 24).
- ☐ Fent l'anàlisi a partir de les activitats, els dos sectors principals es mantenen com en el cas anterior, en el dels Serveis socials amb 2.200 activitats i representant el 55,7% del total, i el d'Educació i cultura amb 732 activitats i un pes del 18,6% pel que fa a les entitats. Mentre que pel que fa al conjunt de la PSS, els Serveis socials compten amb 4.355 activitats essent el 49,2%, i el Medi ambient amb 1.566 activitats i el 17,7% del total.
- ☐ Ara bé, si tal i com s'observava a la pàgina 24, les entitats citaven llavors en major mesura pertànyer al sector de Medi ambient i després al de Serveis sanitaris, fent l'anàlisi a partir de les seves activitats, s'observa que el tercer sector més important és precisament el de Serveis sanitaris amb un total de 333 activitats i un pes del 8,4%. El segueixen el Medi ambient amb 293 activitats i el de Protecció civil amb 208. En comparació el nombre d'activitats de Protecció civil que arriba a les 891, té un pes relativament superior fins al 10,1% entre les organitzacions de la PSS.
- ☐ Les activitats d'Educació en el lleure, Cooperació internacional i Serveis socials per la Pau, no són gaires i per tant, mantenen el baix pes que aquests sectors tenen entre les entitats i el conjunt de la PSS.

Taula 8: Citacions d'activitats de la PSS de les organitzacions amb PSS per sector

Sectors PSS	Total d'activitats de la PSS	Activitats de les entitats amb PSS
Serveis socials	4.355	2.200
Educació i cultura	1.199	732
Serveis sanitaris	593	333
Medi ambient	1.566	293
Protecció civil	891	208
Educació en el lleure	122	89
Cooperació internacional	105	80
Serveis socials per la Pau	13	10
Total	8.844	3.945

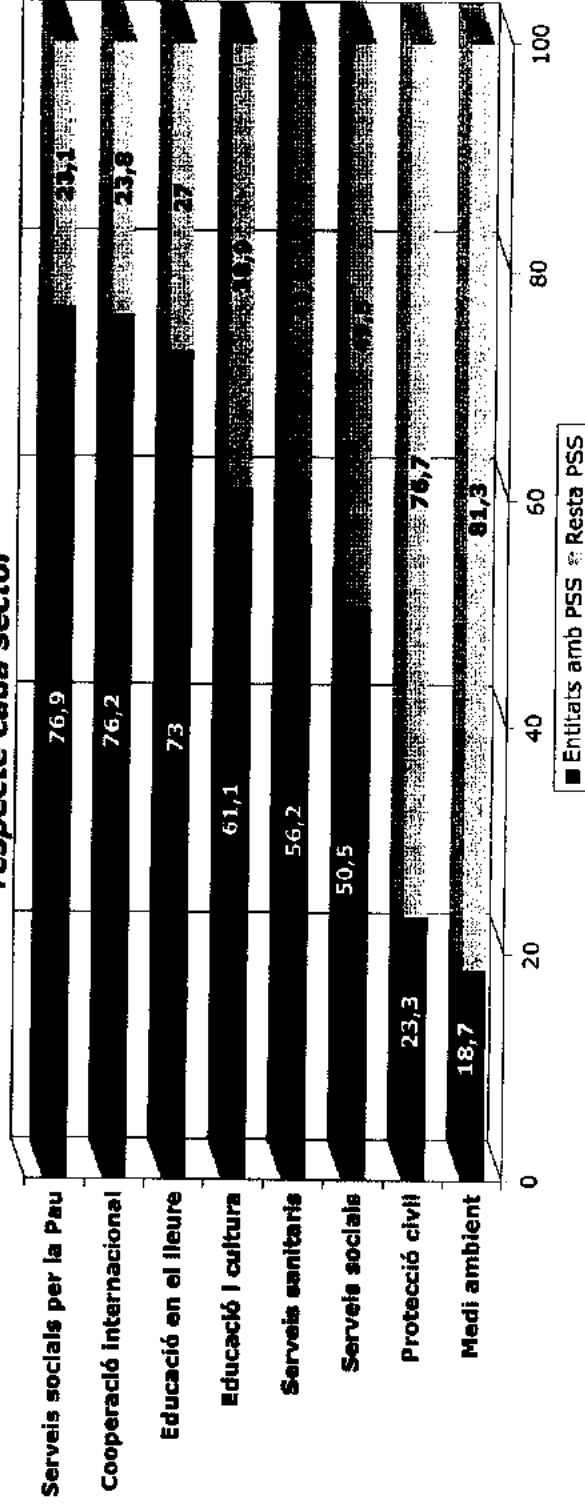
Citacions d'activitats de la PSS segons cada sector de les organitzacions amb PSS

C.2. Pes de les activitats de les entitats amb PSS

- ☐ Un cop analitzats els sectors en els quals s'agrupen les activitats d'entitats i del conjunt d'organitzacions amb PSS, cal tenir en compte quin és el pes de les primeres en el conjunt.
- ☐ Les entitats tenen un pes majoritari en les activitats de cinc dels vuit sectors de la PSS tal i com es pot observar en el gràfic que hi ha a continuació.
- ☐ En primer lloc, més de 7 de cada 10 activitats dels sectors Serveis socials per la Pau, Cooperació internacional i Educació en el lleure, és a dir, en l'àmbit juvenil, les realitzen les entitats.
- ☐ Força considerable resulta el pes de les entitats en les activitats del sector d'Educació i cultura, arribant fins al 61,1% dels casos.
- ☐ En tercer lloc, les entitats tenen un pes rellevant pel que fa a les activitats del sector dels Serveis sanitaris, que arriba al 56,2% respecte el total, mentre que en el cas de les activitats dels Serveis socials, el pes es reparteix força igualitàriament entre les entitats i la resta, és a dir, les administracions públiques.
- ☐ Tal i com s'observava amb anterioritat, el pes de les entitats en els sectors de Protecció civil i de Medi ambient, en aquest cas a partir de les activitats que realitzen, és més aviat baix, essent del 23,3% en el primer i del 18,7% en el segon. El pes de les administracions públiques és majoritari en gairebé el 80% de les activitats d'aquests sectors, en els dos casos.

Pes de les citacions d'activitats de la PSS de les entitats amb PSS respecte cada sector

Base (activitats de la PSS agrupades per sectors): Serveis socials per la Pau 13; Cooperació Internacional 105; Educació en el lleure 122; Educació i cultura 1.199; Serveis sanitaris 593; Serveis socials 4.355; Protecció civil 891; Medi ambient 1.566.

D. Distribució de les activitats de la PSS segons cada sector

- ☐ En el punt anterior es classificaven les activitats en general segons el sector al qual pertanyen. A continuació es realitza l'anàlisi de les activitats segons cada sector, fent especial rellevància a la diversitat i al tipus d'activitat que hi ha en cada un dels 8 sectors de la PSS. L'ordre en l'anàlisi correspon a l'ordre en importància dels sectors a partir de les activitats que realitzen les entitats tal i com s'apuntava a la pàgina 32.

D.1. Serveis socials

- ☐ El sector més rellevant és el dels Serveis socials, que com en la resta de casos, aglutina en primer lloc, activitats generals del programa. Aquest aspecte es repeteix tant en les activitats de les entitats essent el 74,5% amb 1.683 activitats, com en el conjunt de la PSS que els 3.205 activitats representen el 74,0%.
- ☐ En segon lloc, les entitats superen al conjunt de la PSS pel que fa a les tasques específiques, principalment acompanyaments en un 10,4% del total i amb els suports a tasques d'atenció a la infància i a activitats de reinserció social amb un pes de l'1,9% i l'1,5%. Mentre que les organitzacions de la PSS realitzen un major nombre d'activitats de gestió i administració (513) amb un pes de l'11,8%, en primer lloc, seguit dels acompanyaments amb un 8,3%.
- ☐ Pel que fa als acompanyaments que es realitzen, tant en les entitats com en el conjunt d'organitzacions amb PSS, l'ordre d'importància és el mateix, essent el col·lectiu més atès el de la gent gran amb un pes del 4,0% entre les entitats i del 4,4% entre les organitzacions de la PSS, seguit pel dels discapacitats físics i, en darrer terme, als invidents.
- ☐ No s'observen diferències en les tasques d'atenció a la infància i en les activitats de reinserció social entre les entitats i el que es produeix en el conjunt de la PSS, ja que en ambdós casos es tracta d'activitats amb un baix pes respecte el seu sector.
- ☐ Tot i que les activitats de gestió i tramitació tenen una menor importància a nivell de les entitats de tipus assistencial, aquestes són del parer que en alguns casos la funció de l'objector que dedicava la prestació a aquest tipus d'activitats els ha permès resoldre un aspecte que deixaven en un segon terme d'importància per falta de recursos humans i temporals. Sovint succeeix que en les entitats assistencials menors, dediquen la majoria d'esforços als programes i serveis destinats

II. Entitats

II.2. Entitats amb PSS

als col·lectius més desfavorits, relegant en un segon nivell aspectes administratius més importants per l'organització interna de l'entitat i l'èxit final dels programes.

Taula 9: Activitats del sector Serveis socials de la PSS

Activitats PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Generals del programa	3.205	1.638
Gestions i tramitacions	513	178
Acompanyaments	363	227
A gent gran	191	87
A discapacitats psíquics	96	83
A discapacitats físics	54	39
A invidents	22	18
Suport a tasques d'atenció a la infància	63	41
Suport a activitats de reinserció social	44	34
Sense especificar	143	80
Total	4.331	2.198

Taula 10: Activitats del sector Serveis socials de la PSS

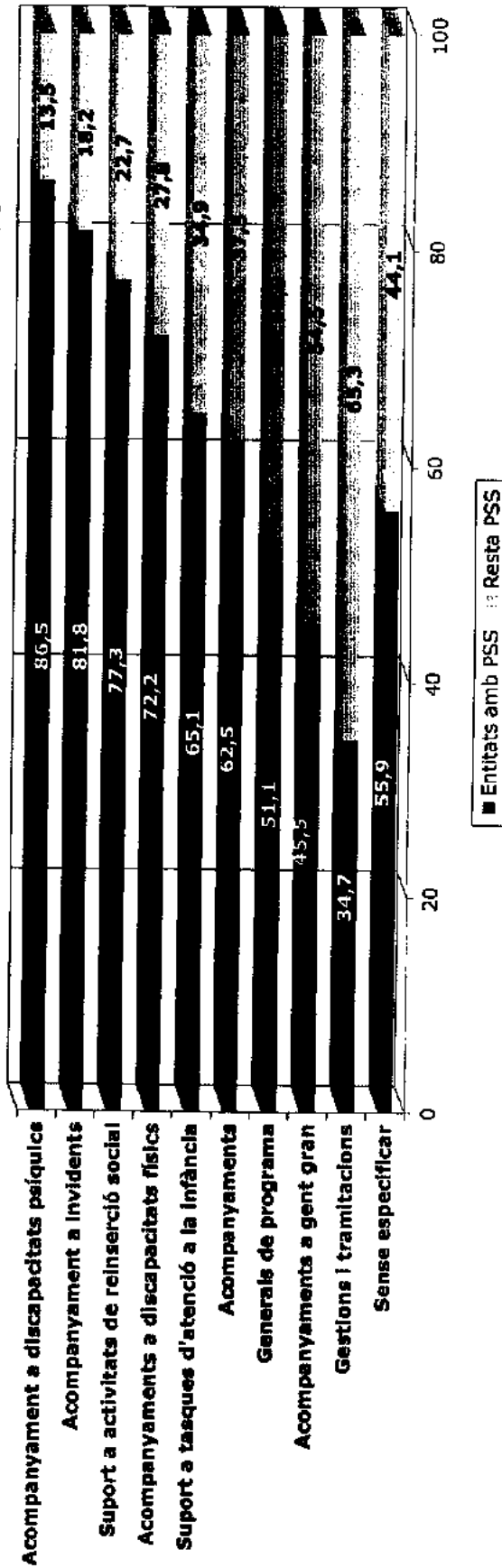
Activitats PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Generals del programa	74,0	74,5
Gestions i tramitacions	11,8	8,1
Acompanyaments	8,3	10,4
A gent gran	4,4	4,0
A discapacitats psíquics	2,2	3,8
A discapacitats físics	1,2	1,8
A invidents	0,5	0,8
Suport a tasques d'atenció a la infància	1,5	1,9
Suport a activitats de reinserció social	1,0	1,5
Sense especificar	3,3	3,6

II. Entitats

II.2. Entitats amb PSS

- ☐ En primer lloc, el paper que juguen les entitats a nivell d'acompanyaments a discapacitats psíquics i a invidents és molt rellevant, tenint en compte que més de 8 de cada 10 acompanyaments a aquests col·lectius els realitzen les entitats.
- ☐ En un segon nivell d'importància, les entitats fan un paper rellevant en les activitats de reinserció social, representant el 77,3% del total d'aquestes activitats, i també pel que fa als acompanyaments a discapacitats físics representen el 72,2% del total.
- ☐ En tercer lloc, les entitats s'ocupen de més de 6 de cada 10 tasques d'atenció a la infància i, en conjunt, agafant les dades d'acompanyaments, les entitats realitzen el 62,5% d'aquests. En aquests dos casos, el pes de les entitats sobre el conjunt de la PSS és també considerable.
- ☐ Si bé, les entitats concentren el 51,1% de les activitats generals del programa en els serveis socials, en el cas dels acompanyaments a gent gran, les entitats tenen un pes important, però no majoritari, ja que s'ocupen del 45,5% dels casos. La resta ho fan les administracions públiques.
- ☐ Pel que fa a les activitats de gestió i tramitació s'observa un pes menor de les entitats sobre el conjunt, essent 3 de cada 10 casos.

Pes de les activitats de les entitats amb PSS respecte el sector de Serveis socials de la PSS

Base (activitats del sector Serveis socials de la PSS): Acompanyaments a discapacitats físiques 96, acompanyament a invidents 22, suport a activitats de reinserció social 44, acompanyament a discapacitats físics 54, suport a tasques d'atenció a la infància 63, acompanyaments 363, activitats generals del programa 3.205, acompanyament a gent gran 191, gestions i tramitacions 513, sense especificar 143.

D.2. Educació i cultura

- El segon sector més important a nivell de les activitats de les entitats és el d'Educació i cultura. És necessari destacar que el pes de les 208 activitats de caràcter general en el sector d'Educació i cultura és força més baix que el que succeeix en la resta de sectors, ja que representa només el 28,3% en les entitats. Per tant, el pes de les 526 activitats específiques de les entitats en aquest sector és molt elevat, arribant al 71,7%. De la mateixa manera, les 370 activitats generals en aquest sector representen el 30,8% en el conjunt de la PSS, essent les específiques més important numèrica (831) i percentualment (69,2%).
- En segon lloc, s'observen diferències pel que fa a la resta d'activitats específiques si són realitzades per les entitats o pel conjunt d'organitzacions amb PSS. Mentre que les entitats realitzen més activitats esportives (12,7%), en primer lloc, tasques d'arxiu de biblioteca (7,5%) en segon lloc i tasques pedagògiques (5,2%), pel que fa a les organitzacions en general, realitzen primer tasques culturals (12%), en segon lloc d'arxiu (9,7%) i, després, activitats escolars (5,9%).

Taula 11: Activitats del sector Educació i cultura de la PSS

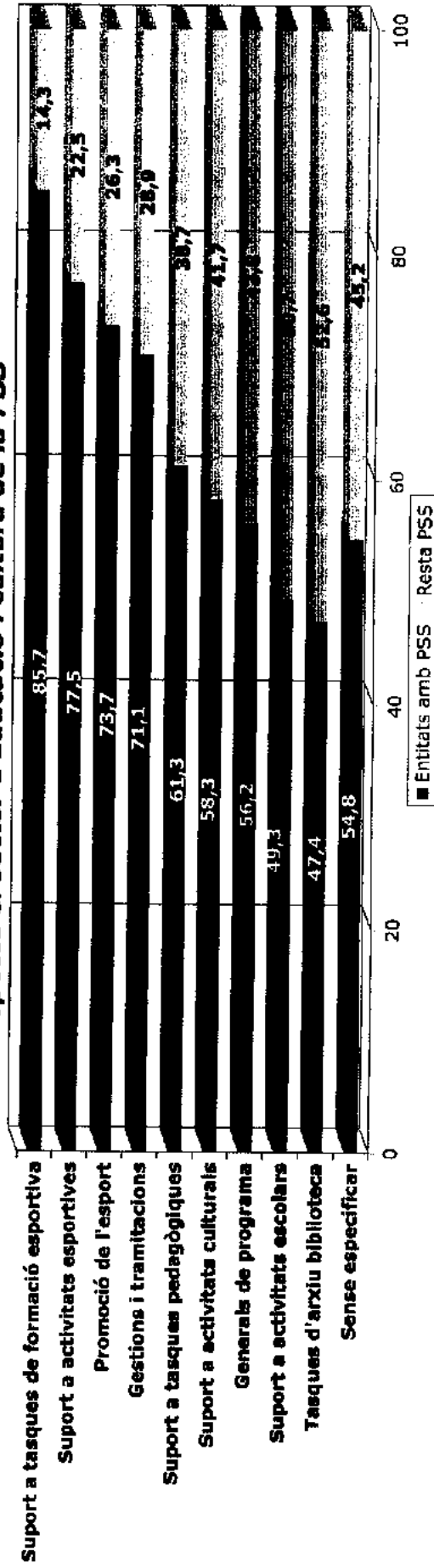
Activitats PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Generals del programa	370	208
Gestions i tramitacions	190	135
Suport a activitats esportives	120	93
Suport a activitats culturals	144	84
Tasques d'arxiu biblioteca	116	55
Suport a tasques pedagògiques	62	38
Suport a activitats escolars	71	35
Promoció de l'esport	38	28
Suport a tasques de formació esportiva	28	24
Sense especificar	62	34
Total	1.201	734

Taula 12: Activitats del sector Educació i cultura de la PSS

Activitats PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Generals del programa	30,8	28,3
Gestions i tramitacions	15,8	18,4
Suport a activitats esportives	10,0	12,7
Suport a activitats culturals	12,0	11,4
Tasques d'arxiu biblioteca	9,7	7,5
Suport a tasques pedagògiques	5,2	5,2
Suport a activitats escolars	5,9	4,8
Promoció de l'esport	3,2	3,8
Suport a tasques de formació esportiva	2,3	3,3
Sense especificar	5,2	4,6

- ☐ La primera dada a destacar és que les entitats tenen un pes important en gairebé totes les activitats del sector d'Educació i cultura, principalment degut a que el pes de les entitats en el conjunt del sector supera el 60%. És a dir, que 6 de cada 10 organitzacions amb PSS que treballen en el sector Educació i cultura, són entitats.
- ☐ Dit això, analitzant intrínsecament les activitats d'aquest sector, en les tasques relacionades amb l'esport, el pes de les entitats és molt elevat. En primer lloc, el 85,7% de les tasques de formació esportiva que es duen a terme en la PSS, les realitzen les entitats. En proporcions semblants, les entitats duen a terme el 77,5% de les activitats esportives i el 73,7% de totes les campanyes que s'han dut a terme per a promocionar l'esport.
- ☐ En l'àmbit de l'Educació i cultura, les activitats administratives de gestió i tramitació són realitzades en 7 de cada 10 casos per les entitats. En menor mesura però d'especial èmfasi, donat que se situa al voltant del 60% dels casos, cal destacar el pes de les entitats respecte el conjunt de tasques pedagògiques i culturals.
- ☐ En aquesta mateixa línia, també és relativament alt el pes de les entitats en les activitats generals del sector d'Educació i cultura, mentre que pel que fa a les activitats escolars i a les d'arxiu de biblioteca, tot i que no arriben al 50% dels casos, el seu pes també és força alt, essent les administracions públiques les qui tenen un major pes.

Pes de les activitats de les entitats amb PSS respecte el sector d'Educació i cultura de la PSS

Base (activitats del sector Educació i cultura de la PSS): suport a tasques de formació esportiva 28, suport a activitats esportives 120, promoció de l'esport 38, gestions i tramitacions 190, suport a tasques pedagògiques 62, suport a activitats culturals 144, generals de programa 370, suport a activitats escolars 71, tasques d'arxiu biblioteca 116, sense especificar 62.

II. Entitats

II.2. Entitats amb PSS

D.3. Serveis sanitaris

- En primer lloc, les 289 activitats que fan els objectors a les entitats dedicades a l'àmbit sanitari són de caràcter general, molt per sobre del que succeeix en la resta de sectors arribant al 86,8%. En percentatges semblants, les 529 activitats generals del conjunt de la PSS en aquest sector també suposa una xifra del 86,3% del total.
- La principal diferència entre el paper de les entitats i del total d'organitzacions amb PSS en el tercer sector més important, és a dir, en els Serveis sanitaris apunta a que les entitats fan menys tasques administratives essent aquestes el 3,0% (10 activitats) i més suports al personal sanitari amb un pes del 5,4% (18 activitats) i a les campanyes de sensibilització en aquest camp (9), arribant al 2,7%. Mentre que les organitzacions de la PSS, gairebé a un mateix nivell, duen a terme activitats de gestió i tramitació amb el 4,9% i de suport al personal sanitari amb un 4,7% del total.

Taula 13: Activitats del sector Serveis sanitaris de la PSS

Activitats PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Generals del programa	529	289
Suport al personal sanitari	29	18
Gestions i tramitacions	30	10
Suport a campanyes sanitàries	17	9
Sense especificar	8	7
Total	613	333

Taula 14: Activitats del sector Serveis sanitaris de la PSS

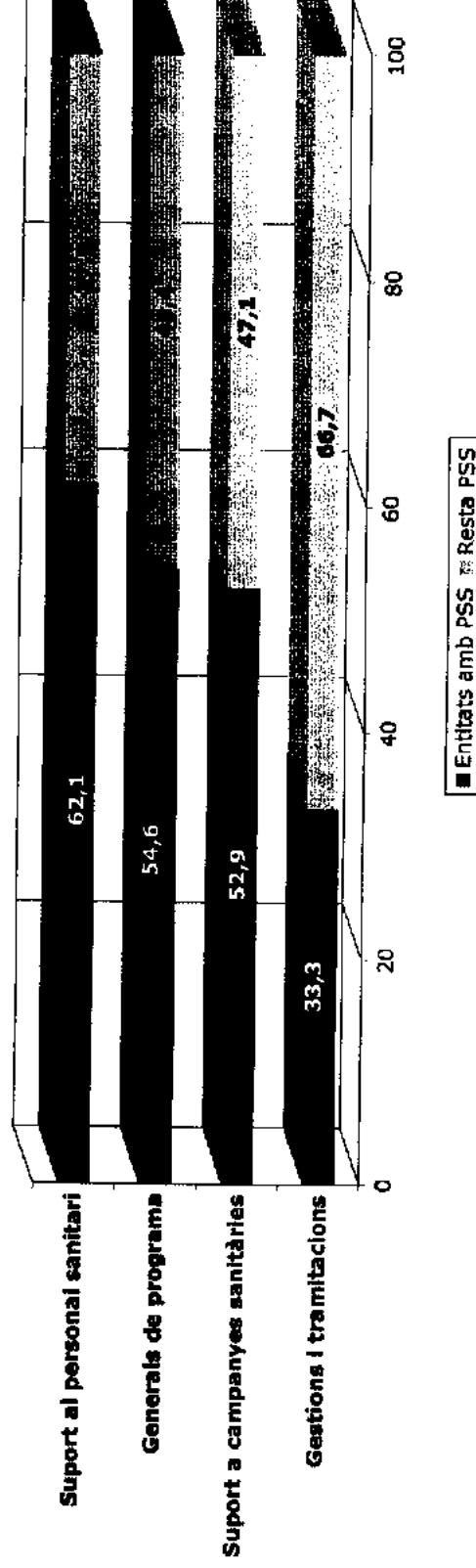
Activitats PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Generals del programa	86,3	86,8
Suport al personal sanitari	4,7	5,4
Gestions i tramitacions	4,9	3,0
Suport a campanyes sanitàries	2,8	2,7
Sense especificar	1,3	2,1

II. Entitats

II.2. Entitats amb PSS

- D'especial rellevància és el pes de les activitats de les entitats respecte aquest sector. Deixant al marge les activitats burocràtiques de gestió i tramitació, en el que representen el 33,3% dels casos, les entitats fan un paper important a nivell de suport al personal sanitari en 6 de cada 10 casos. En segon lloc, a nivell d'activitats generals i de suport a les campanyes sanitàries, en 5 de cada 10 casos es tracta d'entitats.

Pes de les activitats de les entitats amb PSS respecte el sector de Serveis sanitaris de la PSS

Base (activitats del sector Serveis sanitaris de la PSS): Suport al personal sanitari 29, generals del programa 529, suport a campanyes sanitàries 17, gestions i tramitacions 30.

D.4. Medi ambient

- ☐ El quart sector en importància pel que fa a les entitats amb objectors és el del Medi ambient, que com en el cas anterior, compta amb un elevat nombre d'activitats generals de programa que arriben a les 217 pel que fa a les entitats i a les 1.284 a les organitzacions.
- ☐ En segon lloc, hi ha una certa diferència entre el que succeeix a les entitats i al conjunt d'organitzacions de la PSS pel que fa a la importància de les activitats específiques. Donat que en el cas de les entitats destaquen amb un 6,1% les 18 activitats més típicament administratives, entre el total d'organitzacions el pes de les 96 feines de conservació de la natura destaquen per sobre la resta amb un 6,1%.
- ☐ Fins i tot hi ha una distribució diferent entre les entitats i el conjunt de la PSS pel que fa a la resta d'activitats d'aquest sector. Mentre que a les entitats destaquen en un 4,8% pel que fa a les 14 tasques d'educació ambiental, en el conjunt de la PSS el pes de les 28 activitats en aquest sentit només suposa l'1,8% del total.

Taula 15: Activitats del sector Medi ambient de la PSS

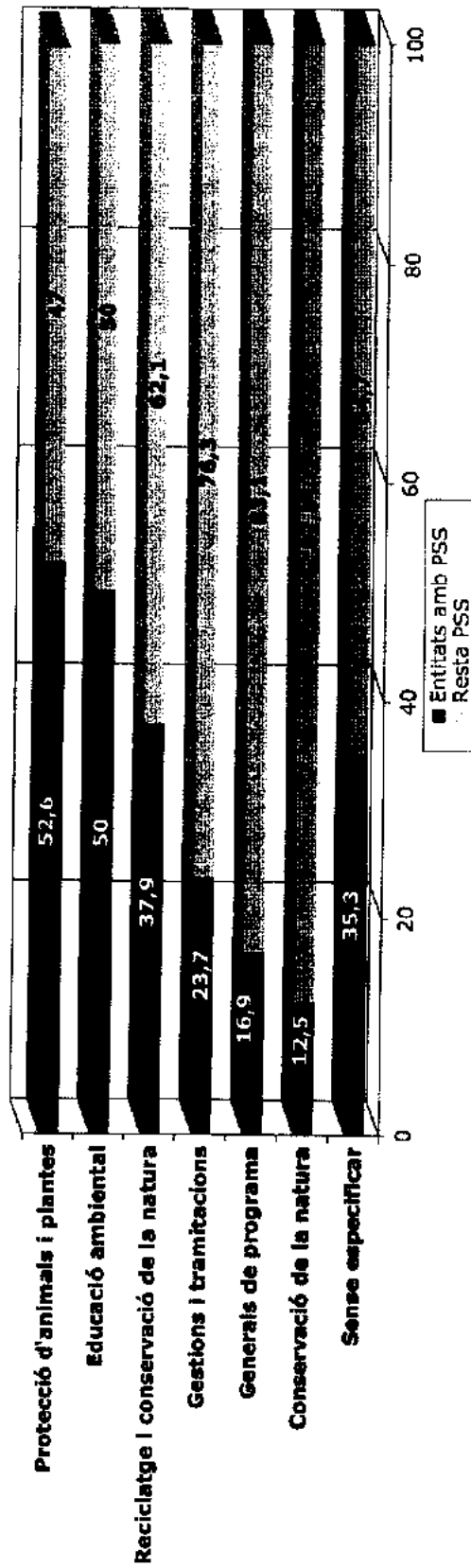
Activitats PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Generals del programa	1.284	217
Gestions i tramitacions	76	18
Educació ambiental	28	14
Conservació de la natura	96	12
Reciclatge i conservació de la natura	29	11
Protecció d'animals i plantes	19	10
Sense especificar	34	12
Total	1.566	294

Taula 16: Activitats del sector Medi ambient de la PSS

Activitats PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Generals del programa	82,0	73,8
Gestions i tramitacions	4,9	6,1
Educació ambiental	1,8	4,8
Conservació de la natura	6,1	4,1
Reciclatge i conservació de la natura	1,9	3,7
Protecció d'animals i plantes	1,2	3,4
Sense especificar	2,2	4,1

- ☐ En darrer terme, hi ha un pes semblant en les activitats de les entitats i del conjunt, pel que fa al reciclatge i conservació de la natura i la protecció d'animals i plantes, grups que se situen a la cua de les activitats del sector.
- ☐ Cal recordar que el pes de les activitats de les entitats en el conjunt del sector de Medi ambient era força baix, entorn el 18,7%. Tot i així, cal comptar amb les entitats perquè tenen un pes important en més de 5 de 10 deu activitats per a la protecció d'animals i plantes, i en el 50% d'activitats d'Educació ambiental.
- ☐ En la resta d'activitats, el pes de les entitats sobre el conjunt és més aviat minoritari, tot i existir diferències substancials. Així doncs, mentre que el 37,9% de les activitats de reciclatge i conservació de la natura les realitzen les entitats, la proporció de tasques d'administració que aquestes duen a terme en aquest sector baixa a un 23,7% dels casos.
- ☐ Menor és el pes de les entitats pel que fa a les activitats més generals i a les de conservació de la natura, que se situa al voltant del 16,9% i el 12,5% respectivament.

Pes de les activitats de les entitats amb PSS respecte el sector de Medi ambient de la PSS

Base (activitats del sector Medi ambient de la PSS): Protecció d'animals i plantes 19, educació ambiental 28, reciclatge i conservació de la natura 29, gestions i tramitacions 76, generals de programes 1.284, conservació de la natura 96, sense especificar 34.

D.5. Protecció civil

- ☐ Novament, com succeïa en el cas dels Serveis sanitaris i del Medi ambient, la majoria d'activitats que es realitzen en l'àmbit de la Protecció civil són de caràcter general en el 97,6% dels casos, pel que fa a les entitats i, relativament inferior, en el 90,8% dels casos de les organitzacions en general.
- ☐ Per tant, aquest és un sector on les tasques específiques són minoritàries, representant el 2,4% entre les entitats i, relativament superior, el 9,2% entre les organitzacions de la PSS.

Taula 17: Activitats del sector Protecció civil de la PSS

Activitats PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Generals del programa	810	202
Prevenició d'incendis	15	3
Gestions i tramitacions	37	1
Suport a programes de Protecció civil	30	1
Total	892	207

Taula 18: Activitats del sector Protecció civil de la PSS

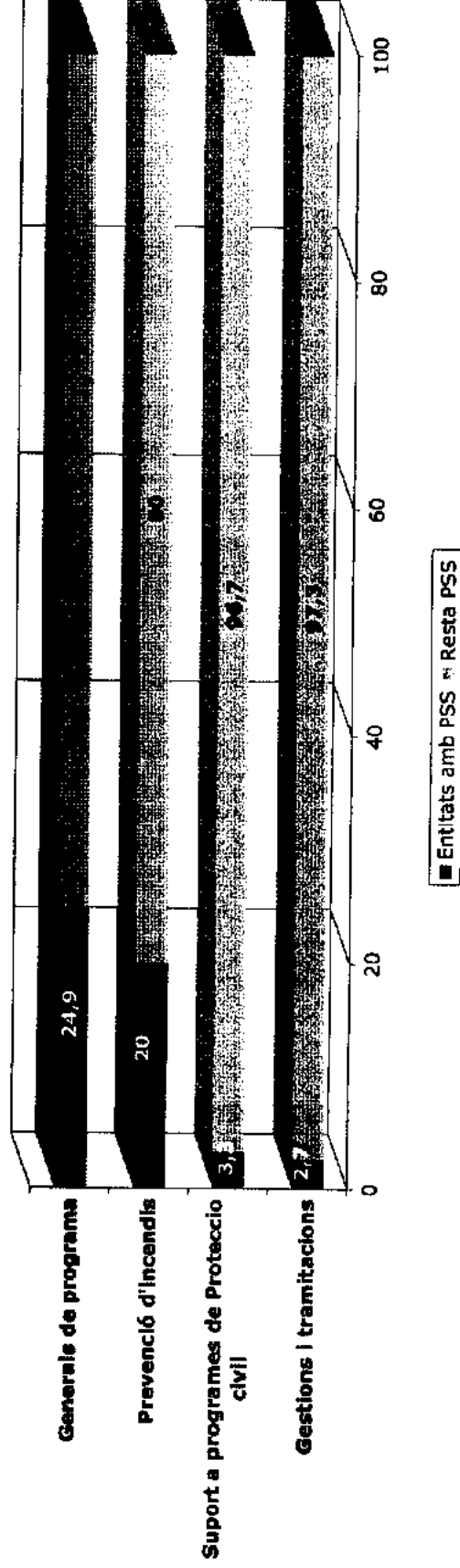
Activitats PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Generals del programa	90,8	97,6
Prevenició d'incendis	1,7	1,4
Gestions i tramitacions	4,1	0,5
Suport a programes de Protecció civil	3,4	0,5

II. Entitats

II.2. Entitats amb PSS

- ☐ La baixa incidència que les entitats tenen respecte les activitats de Protecció civil, en part respon al baix pes que tenen les activitats d'aquest sector realitzades per les entitats que és tant sols del 23,3% dels casos, com es veia amb anterioritat en aquest capítol.
- ☐ En certa mesura, el paper que duen a terme les entitats en l'àmbit de Protecció civil, respon en un 24,5% dels casos a les activitats generals, i en un 20% a les activitats que es realitzen per a la prevenció d'incendis.

Pes de les activitats de les entitats amb PSS respecte el sector de Protecció civil de la PSS

Base (activitats del sector Protecció civil de la PSS): Generals de programa 810, prevenció d'incendis 15, suport a programes de Protecció civil 30, gestions i tramitacions 37.

D.6. Educació en el lleure

- ☐ En conjunt, les 88 activitats que realitzen les entitats en el sector de l'Educació en el lleure són principalment específiques, és a dir, suposen el 98,9% del total, essent les generals només l'1,1%. En el conjunt de les organitzacions de la PSS les xifres no canvien.
- ☐ Donat el baix pes de les activitats generals, entre les activitats específiques que fan les entitats cal distingir en primer lloc amb un 69,7% del total les que engloben la major part de la feina dels objectors en el món juvenil i cultural que es tracta sobretot del suport a les activitats que tenen a veure amb el temps lliure, que poden anar des de suport en activitats de colònies d'estiu dels espais juvenils, com de vigilants i organitzadors de les festes majors organitzades per les agrupacions culturals. En el conjunt d'organitzacions de la PSS, el pes d'aquestes activitats és del 69,4%.
- ☐ En segon terme, hi ha les activitats de gestió i tramitació amb un pes semblant tant pel que fa a les entitats, amb un 20,2%, com pel conjunt de la PSS, arribant al 19,4%.

Taula 19: Activitats del sector Educació en el lleure de la PSS

Activitats PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Suport a activitats de lleure	86	62
Gestions i tramitacions	24	18
Generals del programa	2	1
Sense especificar	12	8
Total	124	89

Taula 20: Activitats del sector Educació en el lleure de la PSS

Activitats PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Suport a activitats de lleure	69,4	69,7
Gestions i tramitacions	19,4	20,2
Generals del programa	1,6	1,1
Sense especificar	9,7	9,0

- ☐ El pes de les entitats és molt elevat en el conjunt d'activitats d'Educació en el lleure, on hi tenen cabuda la majoria d'associacions de caràcter juvenil, degut en bona part, a que el pes de les entitats amb objectors respecte el total del

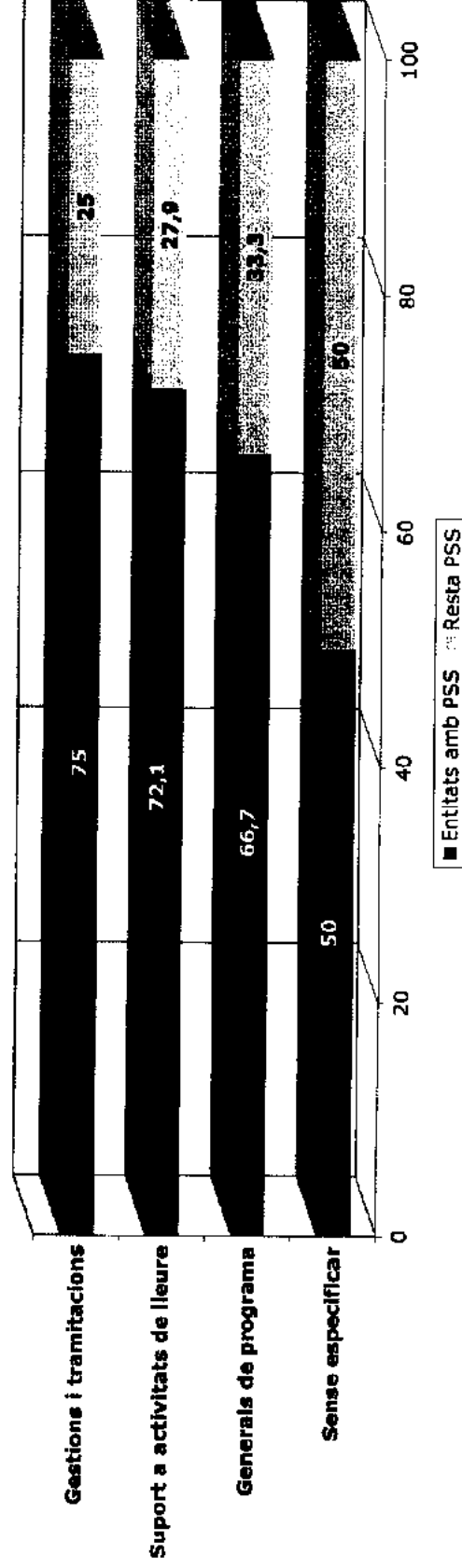
II. Entitats

II.2. Entitats amb PSS

- ☐ El pes de les entitats és molt elevat en el conjunt d'activitats d'Educació en el lleure, on hi tenen cabuda la majoria d'associacions de caràcter juvenil, degut en bona part, a que el pes de les entitats amb objectors respecte el total del sector arriba al 73% dels casos. D'especial rellevància és el paper de les entitats en les tasques de gestió i tramitació, així com en les de suport en activitats de lleure.
- ☐ En la majoria d'activitats relacionades amb el lleure per tant, cal comptar amb les entitats. A aquest fet, cal afegir la satisfacció de les entitats que amb la figura de l'objector han pogut ampliar el nombre de joves als quals duen de colònies o bé, organitzaven tasques de lleure, tan com ampliar-ho a aquells col·lectius de joves amb alguna disminució que requerien una atenció més personalitzada i el fet de comptar amb un major nombre de monitors feia possible la seva assistència.

Base (activitats del sector Educació en el lleure de la PSS): Gestions i tramitacions 24, suport a activitats de lleure 86, generals del programa 2,

Pes de les activitats de les entitats amb PSS respecte el sector d'Educació en el lleure de la PSS

sense especificar 12.

II. Entitats

II.2. Entitats amb PSS

D.7. Cooperació internacional

- En l'àmbit de la Cooperació internacional, com succeïa amb els Serveis sanitaris, la Protecció civil, el Medi ambient i els Serveis socials, les activitats que es duen a terme en major mesura són les de caràcter general essent del 52,5% per a les entitats, i relativament superior, en un 57,7% pel que fa al total de les organitzacions de la PSS.
- En un segon nivell, les de gestió i tramitació, essent del 18,8% en el cas de les entitats, i relativament superior en el 20,2% en el conjunt de la PSS. Per aquest motiu, les entitats, en realitzar un menor nombre de tasques administratives, dediquen més esforços a altres tasques específiques de Cooperació internacional que corresponen a campanyes concretes de sensibilització en aquest sentit.

Taula 21: Activitats del sector Cooperació internacional de la PSS

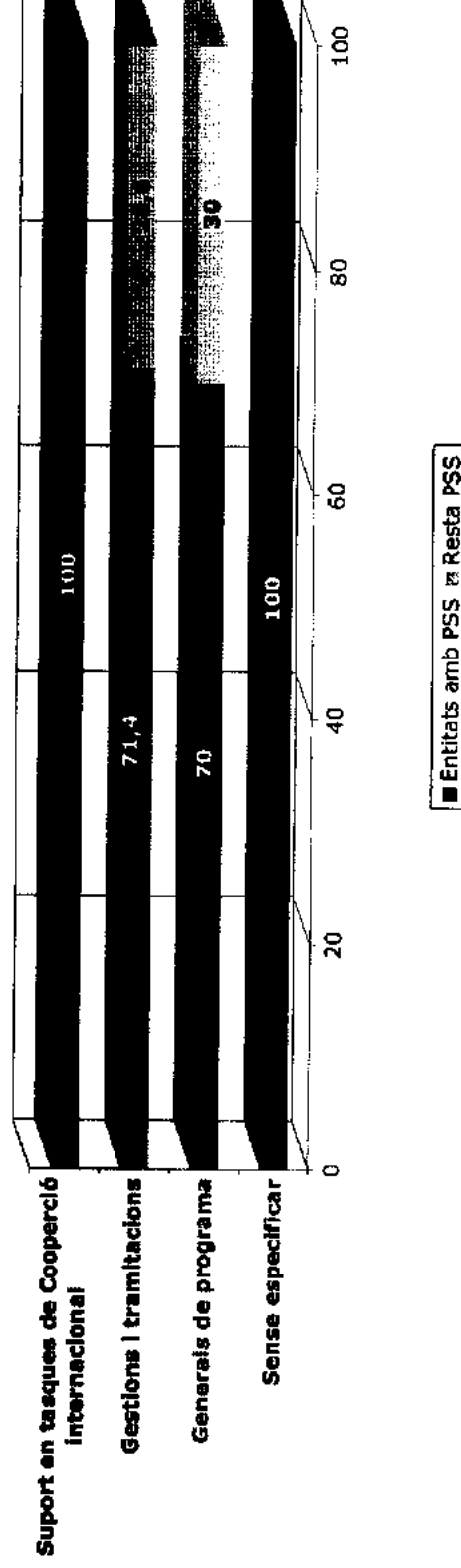
Activitats PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Generals del programa	60	42
Gestions i tramitacions	21	15
Suport en tasques de Cooperació internacional	14	14
Sense especificar	9	9
Total	104	80

Taula 22: Activitats del sector Cooperació internacional de la PSS

Activitats PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Generals del programa	57,7	52,5
Gestions i tramitacions	20,2	18,8
Suport en tasques de Cooperació internacional	13,5	17,5
Sense especificar	8,7	11,3

- ☐ La funció de les entitats en les activitats de Cooperació internacional és molt elevada, principalment perquè es tracta d'un sector de baix pes en el conjunt de la PSS, on gairebé només hi actuen les entitats, tal i com s'ha pogut observar amb anterioritat en aquest capítol.
- ☐ En primer lloc, la totalitat del suport que es realitza en campanyes de sensibilització en l'àmbit de la Cooperació internacional el duen a terme les entitats. També en els casos de les activitats de gestió i tramitació i les activitats més generals les realitzen en el 70% dels casos les entitats.

Pes de les activitats de les entitats amb PSS respecte el sector de Cooperació Internacional de la PSS

Base (activitats del sector Cooperació Internacional de la PSS): Suport en tasques de Cooperació internacional 14, gestions i tramitacions 21, generals de programa 60, sense especificar 9.

II. Entitats

II.2. Entitats amb PSS

D.8. Serveis socials per la Pau

- ☐ El sector dels Serveis socials per la Pau compta amb 10 activitats pel que fa a les entitats i amb 13 activitats en el conjunt de la PSS. Com en el cas de l'àmbit de la Cooperació internacional, la majoria d'activitats es destinen a campanyes de sensibilització en aquest àmbit.

Taula 23: Activitats del sector Serveis socials per la Pau de la PSS

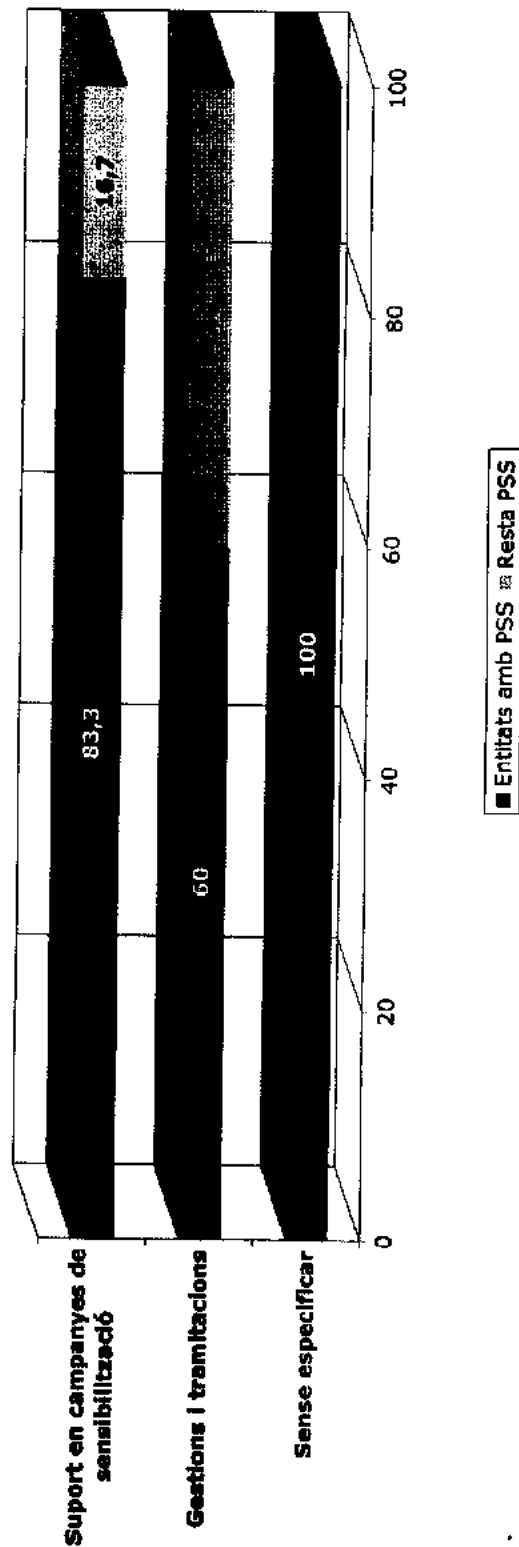
Activitats PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Suport a campanyes de sensibilització	6	5
Gestions i tramitacions	5	3
Sense especificar	2	2
Total	13	10

Taula 24: Activitats del sector Serveis socials per la Pau de la PSS

Activitats PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Suport a campanyes de sensibilització	46,2	50,0
Gestions i tramitacions	38,5	30,0
Sense especificar	15,4	20,0

- Les activitats de les entitats en el sector dels Serveis socials per la Pau representen tres quartes parts del total d'activitats d'aquest sector, motiu pel qual, el 83,3% dels suports en campanyes de sensibilització els realitzen les entitats i en el cas de les gestions i tramitacions s'encarreguen del 60% dels casos.

Pes de les activitats de les entitats amb PSS respecte el sector de Serveis socials per la Pau de la PSS

Base (activitats del sector Serveis socials per la Pau de la PSS): Suport en campanyes de sensibilització 6, gestions i tramitacions 5, sense especificar 2.

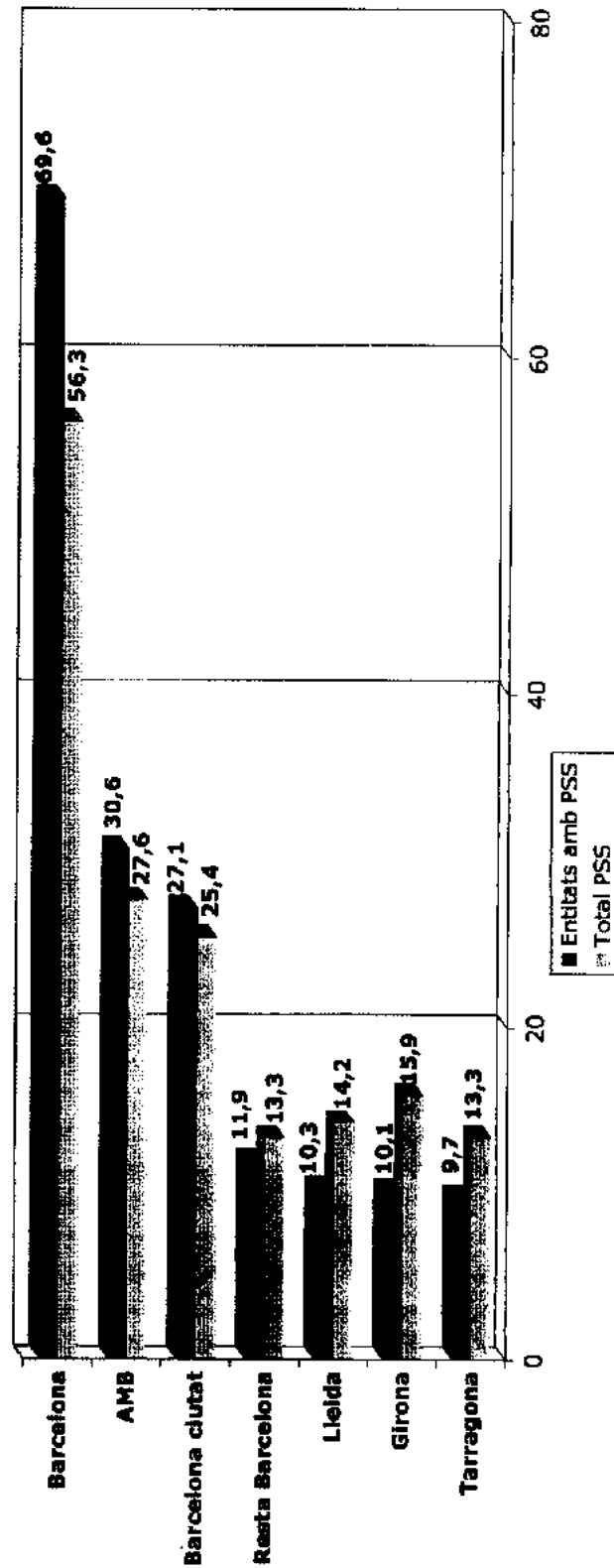
II.2.3. Distribució territorial de la PSS
A. Organitzacions amb PSS

- ☐ La majoria d'entitats amb PSS, les 1.043, es concentren a l'àrea de Barcelona, principalment degut a que en aquesta àrea es concentren la major part de les grans ciutats, centres on hi ha una major presència d'entitats que han establert algun contracte de col·laboració per tal de tenir objectors. També és el cas de les administracions públiques, ja que tant a nivell de la Generalitat de Catalunya com dels Ajuntaments més importants, la seva ubicació és l'àrea de Barcelona.
- ☐ Les entitats, com el conjunt de les organitzacions amb PSS, es concentren en l'àrea de Barcelona, en el 69,6% dels casos les primeres i el 56,3% de les segones.
- ☐ No hi ha diferències entre el que succeeix dins de la província de Barcelona, tant les entitats com el conjunt de la PSS es concentra en primer lloc a l'àrea metropolitana, en segon lloc a la ciutat de Barcelona i, en menor mesura, a la resta de la província.
- ☐ Existeix una lleugera diferència en la distribució territorial pel que fa a la resta de províncies. Mentre que el conjunt de les organitzacions amb PSS, després de Barcelona, se situen en ordre d'importància a Girona, a Lleida i a Tarragona, aquestes tres àrees territorials compten amb gairebé el mateix nombre d'entitats, tot i que a Tarragona sigui relativament inferior.

Taula 25: Distribució territorial de les organitzacions amb PSS

Territori de la PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Barcelona	1.735	1.043
AMB	850	458
Barcelona ciutat	474	407
Reste Barcelona	411	178
Girona	491	151
Lleida	439	155
Tarragona	410	146
Total	3.083	1.499

Distribució territorial de les organitzacions amb PSS

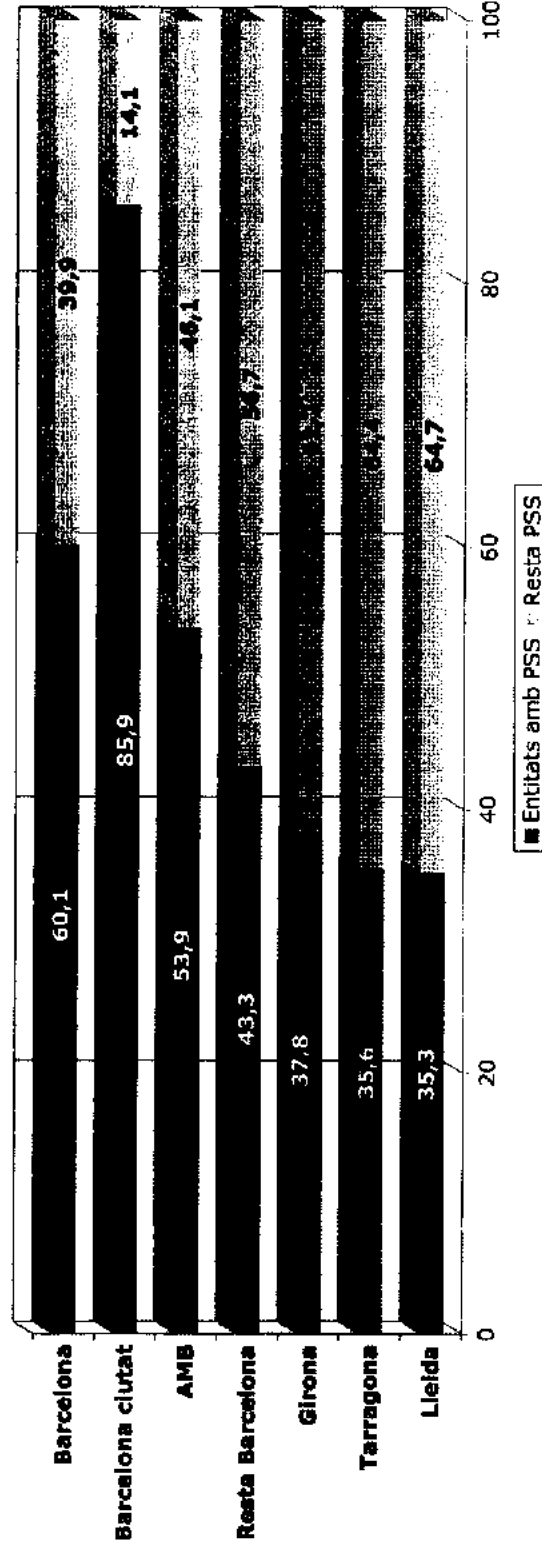

B. Pes de les entitats amb PSS en el territori

- ☐ Si es té en consideració que a l'àrea de Barcelona es concentra la majoria d'organitzacions amb PSS¹, el fet que sis de cada deu d'aquestes siguin entitats suposa un fet important en relació a la concentració de la PSS a l'àrea de Barcelona.
- ☐ En segon lloc, tenint en compte, no obstant, les divisions que s'estableix per a descriure aquesta província, cal destacar que el pes de les entitats a Barcelona ciutat sobre el conjunt de la PSS arriba al 85,9% dels casos. També pel que fa a l'àrea metropolitana, les entitats representen la majoria dels casos d'aquest territori, en un 53,9%, mentre que a la resta de la província disminueix a un 43,3%.
- ☐ Les entitats representen un terç del conjunt d'organitzacions de Girona, Tarragona i Lleida respectivament.

¹ Sucedeeix en totes les Comunitats Autònomes que es concentra la major part d'organitzacions a les províncies on hi ha els nuclis urbans més grans.

Pes de les entitats amb PSS respecte cada territori

Base (distribució territorial de les organitzacions amb PSS): Barcelona 10.735; Barcelona ciutat 474; AMB 850; Resta de Barcelona 411; Girona 491; Tarragona 410; Lleida 439.

II.2.4. Horari de la PSS

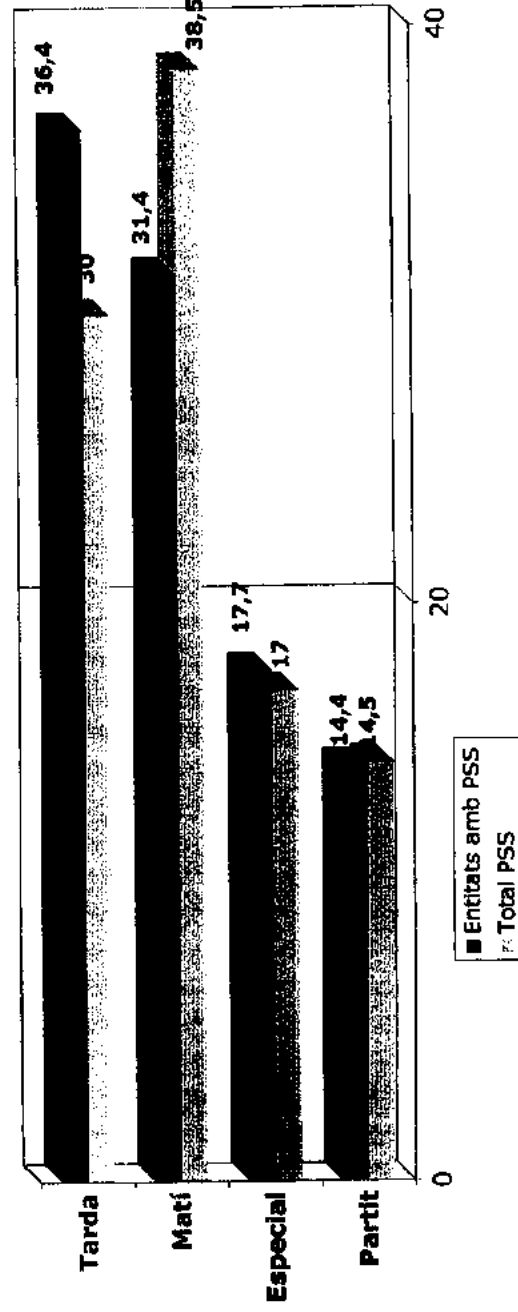
A. Organitzacions amb PSS

- ☐ Les entitats realitzen les seves tasques i funcions d'acord amb els tipus de programes i als usuaris als quals atenen en diverses modalitats, però poden comptar amb més d'un horari, fet pel qual el nombre de respostes supera les 1.499 entitats.
- ☐ Principalment es tracta d'activitats de jornada continuada en les hores de tarda, i en segon terme les que es realitzen a les del matí pel que fa a les entitats i, justament el contrari, pel que fa al conjunt d'organitzacions de la PSS.
- ☐ Existeix un horari que s'adequa a programes concrets que s'han de desenvolupar per torns, o bé en horari nocturns o alguna altra particularitat. Aquest tipus d'horari se situa en el tercer lloc d'importància i, en darrer lloc, els horaris partits que suposa la distribució de les hores entre el matí i la tarda.
- ☐ La principal diferència entre els horaris de les entitats i el que succeeix en el conjunt de la PSS, és que en primer lloc, les entitats desenvolupen les seves activitats en un 36,4% dels casos en horari de tarda, mentre que en el conjunt, es produeix en horari de matí en un 38,5% dels casos.
- ☐ El segon horari més anomenat en el cas de les entitats és el del matí, així com en el conjunt de la PSS, el segon torn horari en importància és el de tarda.
- ☐ Finalment, els horaris especials i partit, tenen un pes semblant en el conjunt d'horaris citats per les entitats, així com també del que succeeix en el conjunt de la PSS.

Taula 26: Citacions d'horaris de les organitzacions amb PSS

Horaris de la PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Tarda	1.553	963
Matí	1.994	831
Especial	878	468
Partit	753	381
Total	5.178	2.643

Citacions d'horaris de les organitzacions amb PSS

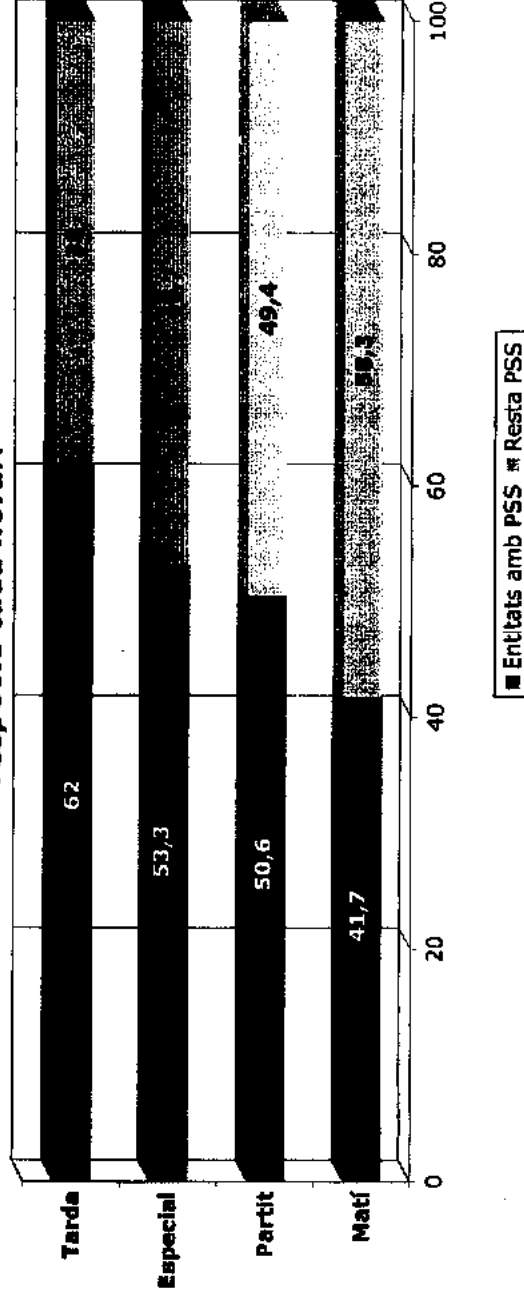
II. Entitats

II.2. Entitats amb PSS

B. Pes de les entitats amb PSS respecte l'horari

- ❑ La funció que realitzen les entitats per cada un dels horaris, és considerable en tres dels quatre casos. Principalment, en l'horari de tarda, les entitats cobreixen el 62% del total d'aquesta modalitat, i en segon lloc, el 53,3% de l'horari especial.
- ❑ En el cas de l'horari partit, les entitats representen el 50,6% del total de citacions d'aquesta franja horària, mentre que el pes que representen en l'horari de matí suposa 4 de cada 10 citacions en aquest sentit.

Pes de les citacions d'horari de les entitats amb PSS respecte cada horari

Base (citacions d'horaris de les organitzacions amb PSS): Tarda 10.553; Especial 878; Partit 753; Matí 10.994.

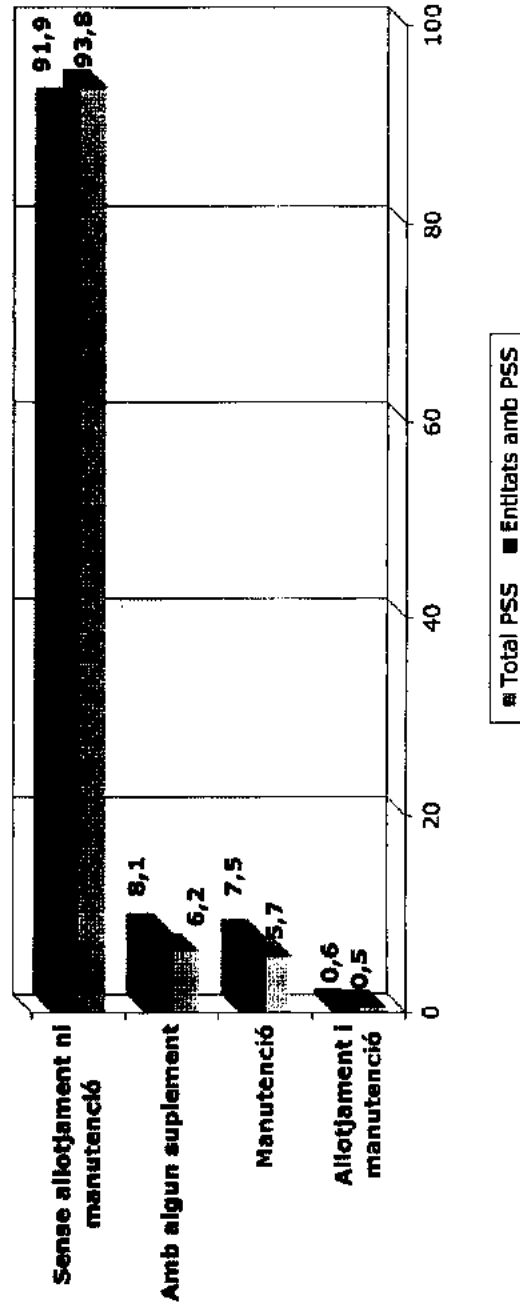
II.2.5. Allotjament i manutenció de la PSS**A. Organitzacions amb PSS**

- ☐ L'allotjament i la manutenció assenyalen les condicions que reuneixen les entitats en relació a les activitats i programes que s'hi desenvolupen. Majoritàriament, el 91,9% de les entitats i el 93,8% de les organitzacions amb PSS no comprenen ni allotjament ni manutenció com a suplements.
- ☐ El 8,1% de les entitats compten amb algun suplement, sigui manutenció o bé totes dues, mentre que en el conjunt de la PSS aquesta proporció arriba a un 6,2% de les organitzacions.
- ☐ De forma desglossada, és superior el nombre d'entitats que compten amb manutenció, és a dir amb un àpat en el mateix establiment. Mentre que el suplement d'allotjament i manutenció és molt baix i només es produeix en un 0,6% de les entitats i un 0,5% del total d'organitzacions amb PSS.

Taula 27: Allotjament i manutenció de les organitzacions amb PSS

Tipus	Total PSS	Entitats amb PSS
Sense allotjament ni manutenció	2.891	1.377
Manutenció	176	113
Allotjament i manutenció	16	9
Total	3.083	1.499

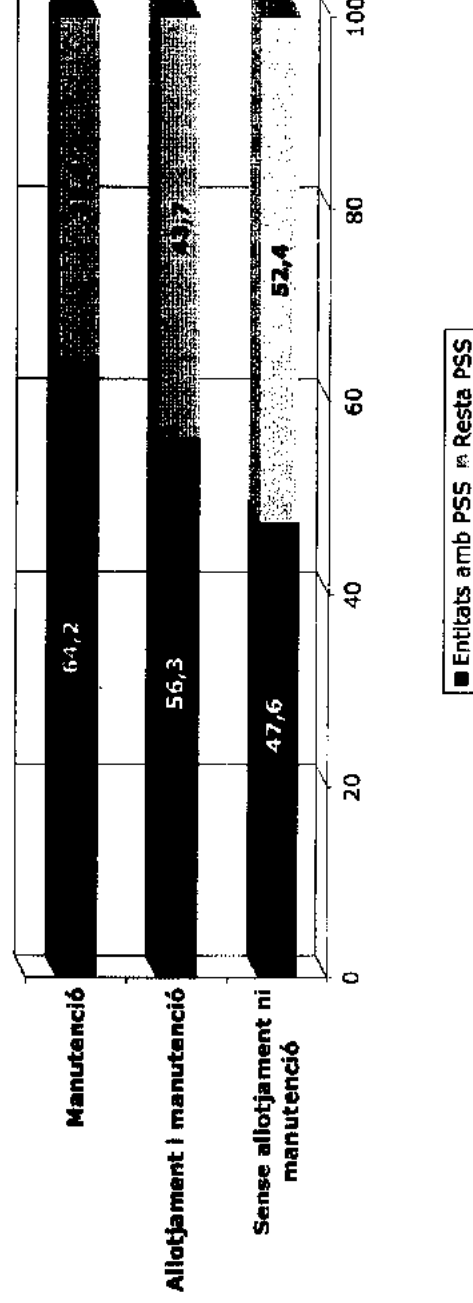
Allotjament i manutenció de les organitzacions amb PSS

B. Pes de les entitats amb PSS respecte l'allotjament i manutenció

- Els suplements que pot tenir la PSS en alguns casos, són ofertats majoritàriament per entitats. En primer lloc, en el 64,2% dels casos de manutenció, les entitats tenen un pes important. Pel que fa a l'allotjament i manutenció, el pes de les entitats continua essent força important ja que es dona en el 56,3% dels casos.

Pes de les entitats amb PSS respecte l'allotjament i manutenció

Base (allotjament i manutenció de les organitzacions amb PSS): Manutenció 176; allotjament i manutenció 16; sense allotjament i manutenció 2.891.

III. Places

Introducció

- Tot i que l'objectiu principal d'aquest estudi són les entitats que tenen objectors fent la PSS, una dimensió important a conèixer són les places que aquests objectors ocupen i, en darrer lloc, el pes de les entitats en el conjunt d'organitzacions de la PSS.
- En el capítol que hi ha a continuació es fa una descripció tant de l'evolució del nombre de places com de la situació actual d'aquestes, dels tipus de plaça que existeixen, del seu estat en el moment que es fa l'explotació de la base de dades de la PSS que gestiona l'INCAVOL i la seva distribució en el territori.

III.1. Evolució de les places de la PSS

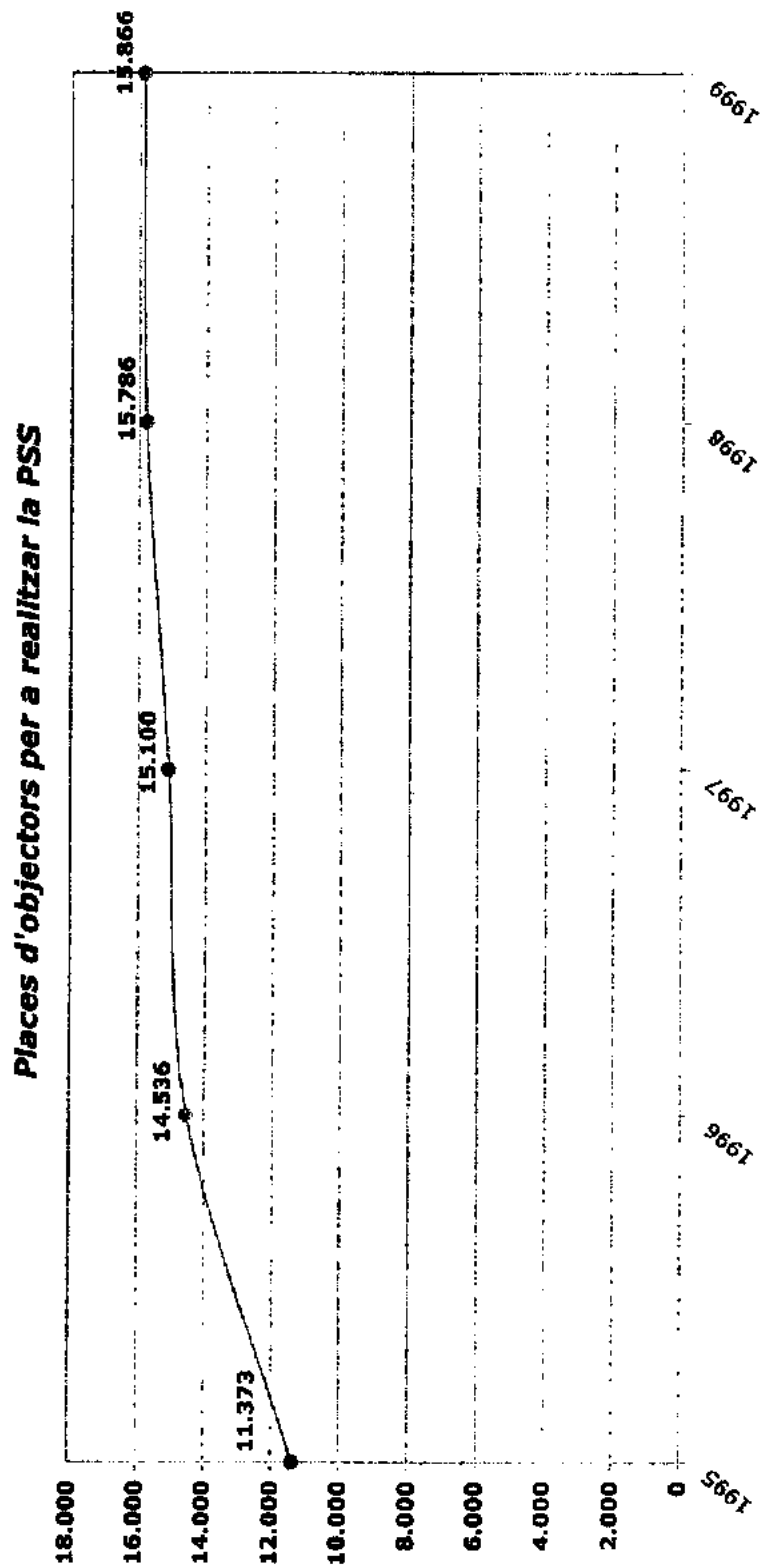
- ❑ Les dades facilitades per la Direcció General de la Objeció de Conciència (DGOC) en relació al nombre de places concertades que s'han anat creant per a poder destinar els objectors reconeguts a Catalunya fan referència als darrers quatre anys.
- ❑ Durant aquest període, l'increment més gran en la creació de places ha estat entre l'any 1995 i 1996, que es passa de les 11.373 a les 14.536. En els anys posteriors l'increment és contingut i de fet, en dades globals no s'arriba a augmentar més de la meitat del que es produeix entre el 1995 i el 1996.
- ❑ Aquest fenomen està lligat al Plan de Choque¹ que la DGOC publica el 24 de juliol de 1996 que havia de finalitzar a finals de l'any 1998, amb l'objectiu de normalitzar la prestació social reduint el nombre d'objectors acumulats sense fer la PSS, situació que havia arribat al seu límit en aquells anys.

Taula 28: Places d'objectors per realitzar la PSS

Anys	Places PSS	Taxa de variació anual*
1995	11.373	
1996	14.536	27,8
1997	15.100	3,9
1998	15.786	4,5
1999	15.866	0,5

(*) Aquesta taxa està calculada agafant com a valor de referència la dada de l'any anterior
Font: Ministerio de Justicia. Dirección General de Objeción de Conciencia, 2000

¹ El Plan de Choque pretenia "normalizar la prestación social, lo que significa eliminar la acumulación de objetores pendientes de realizarla y garantizar su cumplimiento sea riguroso y eficaz para la sociedad". Fragment extret de *Informe de gestión y estadístico. Octubre - Diciembre 1998*, Dirección General de Objeción de Conciencia, Ministerio de Justicia.

Font: Ministeria de Justicia. Direcció General de Objeció de Conciencia, 2000

III.2. Situació actual de les places de la PSS

- ☐ Les places de la PSS són les que s'anomenen places concertades que la DGOC ha anat creant a cada Comunitat Autònoma i distribuint territorialment. Ara bé hi ha un altre tipus de plaça, les de Mutu Acord, que són tractades a part pels diferents organismes amb PSS (DGOC i INCAVOL).
- ☐ Determinats programes que depenen d'entitats no governamentals amb un any d'experiència, ajuntaments, i tot tipus d'entitats, han estat autoritzats a utilitzar el procediment anomenat Mutu Acord, que consisteix a que l'objector sol·liciti un únic destí quan fa la manifestació de preferència i l'organització a la qual manifesta que vol anar ha d'avaluar aquesta petició amb la seva signatura i segell.
- ☐ Aquest procediment implica que l'objector serà destinat al programa de Mutu Acord en aquesta organització, i que la seva incorporació tindrà lloc en un termini aproximat de 3 mesos quan es faci efectiu el seu reconeixement com a objector. Aquest objector no podrà canviar de destí, menys en el cas de canvi de domicili a una altra localitat. No es tindran en compte les sol·licituds de Mutu Acord si les organitzacions que ho sol·liciten no han estat autoritzades prèviament per la DGOC, i en l'actualitat, per l'INCAVOL.

A. Nombre i tipus de plaça de la PSS

- ☐ El nombre de places concertades amb que compten les entitats és de 6.611 i 1.024 de Mutu Acord. En el conjunt d'organitzacions el total de places concertades és de 15.464 i de 4.672 de Mutu Acord.
- ☐ Cal fer un apunt en relació a les places de la PSS repartides a les entitats, donat que el seu volum final és superior al que reflecteixen les 6.611. En alguns casos, algunes administracions públiques d'àmbit local cedeixen una part de les seves places en col·laboració amb entitats de la seva mateixa localitat que no pertanyen a la PSS ja que en el seu moment no van aconseguir tirar endavant un concert de col·laboració amb la DGOC per ser en aquell moment criteris molt estrictes.

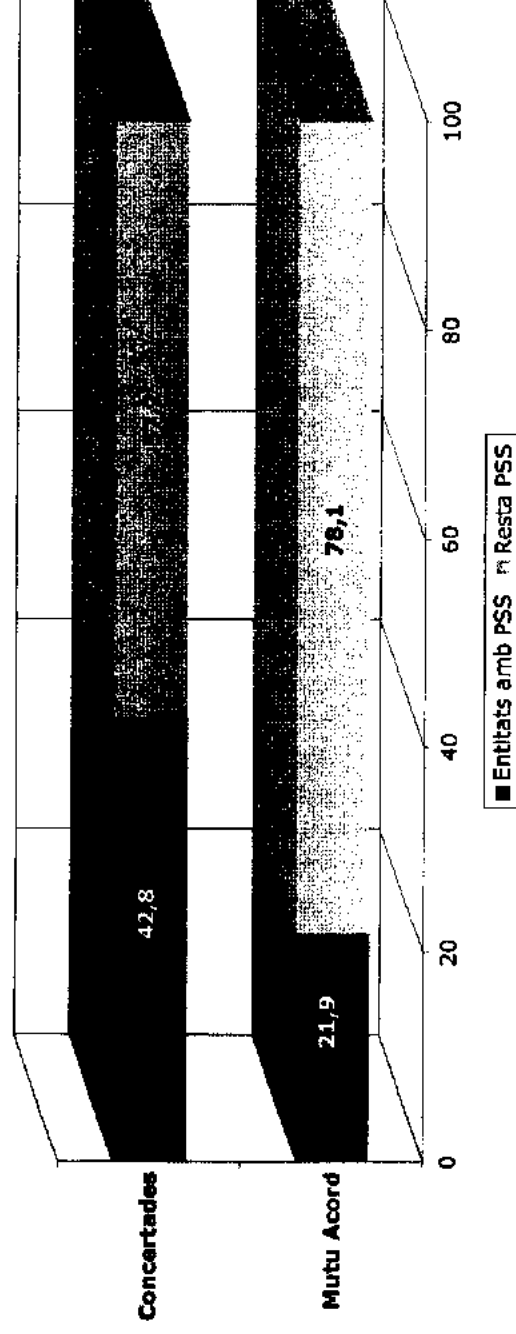
Aquest fenomen, que es planteja en el marc de col·laboració en determinats programes, es troba penalitzat legalment, fet pel qual es desconeix la seva dimensió exacta però es podria tractar del voltant d'un 20% de les places de les administracions públiques d'àmbit local traspassades a entitats que no pertanyen a la PSS.

Taula 29: Nombre i tipus de plaça de la PSS

Tipus de plaça de la PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Concertades	15.464	6.611
Mutu Acord	4.672	1.024

- El pes de les entitats en relació a cada tipus de plaça és, en ambdós casos, baix. Mentre que el 42,8% de les places concertades pertanyen a les entitats, en el cas dels Mutus Acords passa a ser el 21,9% dels casos.

Pes de les places de les entitats amb PSS respecte cada tipus de plaça de la PSS

Base: Places concertades de la PSS 15.464, places de Mutu Acord de la PSS 4.672.

III. Places

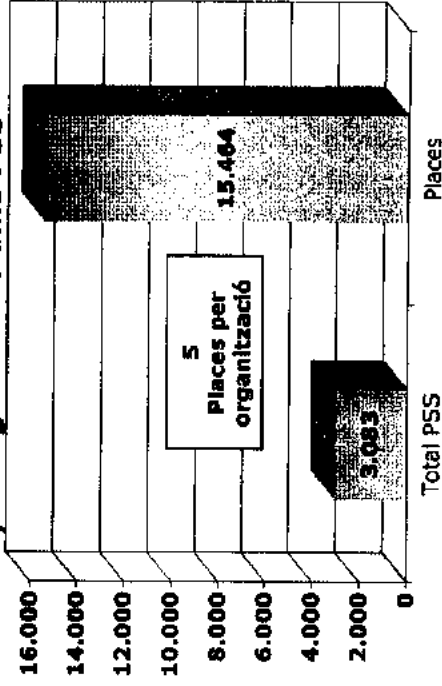
Mapa de les funcions de la PSS

B. Distribució de les places de la PSS

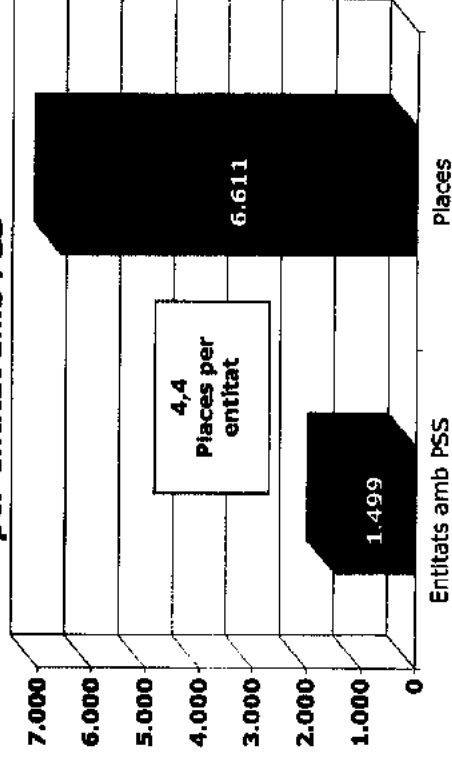
B.1. Nombre de places concertades de la PSS per organització

- Les entitats compten amb un nombre promig de 4,4 places concertades per entitat, tenint en compte que hi ha un total de 6.611 places per a 1.499 entitats. Aquesta proporció és relativament inferior a la distribució de les 15.464 places concertades entre el conjunt de les 3.083 organitzacions amb PSS, que dóna com a resultat un promig de 5 places per cada una de les organitzacions.

Nombre de places concertades de la PSS per organització amb PSS

Nombre de places concertades de la PSS per entitat amb PSS

- ☐ Tal i com apunten les taules que hi ha a continuació, la distribució de les places concertades entre les entitats amb PSS és força àmplia, ja que hi ha poques entitats que monopolitzin un nombre elevat de places. Aquesta mateixa tendència és dona a nivell del conjunt d'organitzacions amb PSS.
- ☐ Analitzant la taula que hi ha a continuació en primer lloc cal dir que el nombre d'entitats amb una sola plaça és del 15,5%, és a dir superior al 13,7% d'organitzacions que compten amb una plaça. Aquesta primera dada apunta el fet que hi ha un major nombre d'entitats que organitzacions amb una única plaça.
- ☐ En l'altre extrem, el nombre d'entitats amb nou places o més suposa el 10,4% d'aquestes, inferior al 12% d'organitzacions amb PSS que compten amb aquest nombre de places. A partir d'aquestes dades i fent referència a la taula anterior, la major concentració de places per a un nombre reduït d'organitzacions és superior en el conjunt de la PSS que pel que fa a les entitats.
- ☐ Tot i que el nombre d'entitats amb 3 places és del 28,6% superior al 22,5% d'organitzacions que compten amb aquesta quantitat de places, per a nivells superiors de places hi ha menor nombre d'entitats que les concentren.

III. Places

Mapa de les funcions de la PSS

- ☐ Observant els percentatges acumulats el 80% de les entitats concentra d'1 a 5 places mentre que el nombre d'organitzacions en aquesta proporció suposa el 77,9% relativament inferior.
- ☐ En nivells superiors es repeteix aquesta mateixa tendència, com és el cas del 87,6% de les entitats que conté d'1 a 7 places, mentre que en el conjunt de la PSS el nombre d'organitzacions és menor i per tan la concentració de places entre aquestes resulta major, essent del 85,6% de les organitzacions.

Taula 30: Distribució de les places concertades de la PSS en relació a les organitzacions amb PSS

Nombre de places	Nombre d'organitzacions segons el nombre de places		Freqüència relativa		Freqüència acumulada	
	Total PSS	Entitats amb PSS	Total PSS	Entitats amb PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
1	421	232	13,7	15,5	13,7	15,5
2	826	288	26,8	19,2	40,4	34,7
3	695	429	22,5	28,6	63,0	63,3
4	305	158	9,9	10,5	72,9	73,8
5	154	93	5,0	6,2	77,9	80,1
6	199	91	6,5	6,1	84,3	86,1
7	40	22	1,3	1,5	85,6	87,6
8	71	30	2,3	2,0	87,9	89,6
9 o més	372	156	12,0	10,4	100	100
Total	3.083	1.499	100	100	-	-

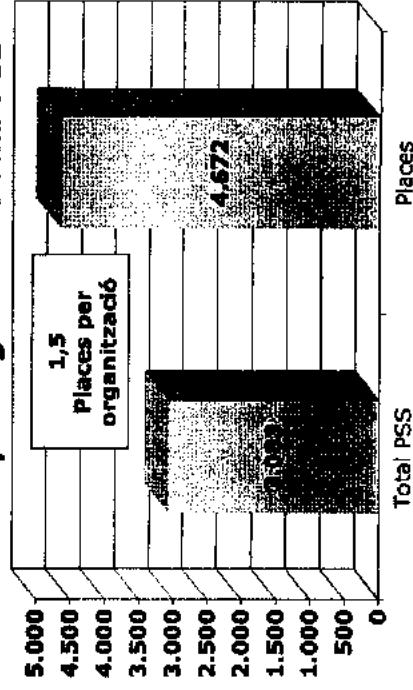
III. Places

Mapa de les funcions de la PSS

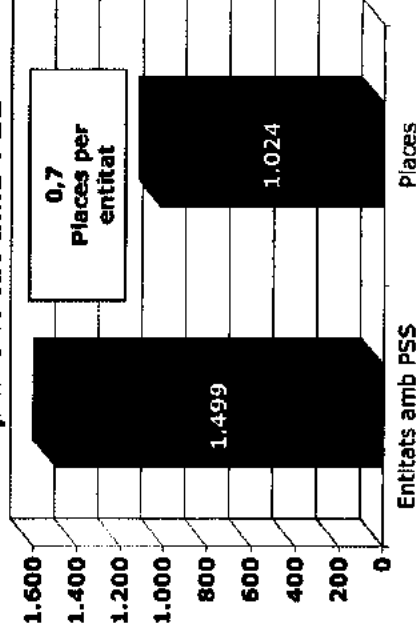
B.2. Nombre de places de Mutu Acord de la PSS per organització

- Pel que fa als Mutus Acords distribuïts a les entitats, sembla que hi ha entitats que no compten amb aquest tipus de plaça ja que el ràtio de places per entitat és inferior a 1. En canvi, el cas dels Mutus Acords en el conjunt de les organitzacions, cal dir que és inferior a la de les places concertades, però superior a les entitats ja que suposa 1,5 places per organització.

Nombre de places de Mutu Acord de la PSS per organització amb PSS

Nombre de places de Mutu Acord de la PSS per entitat amb PSS

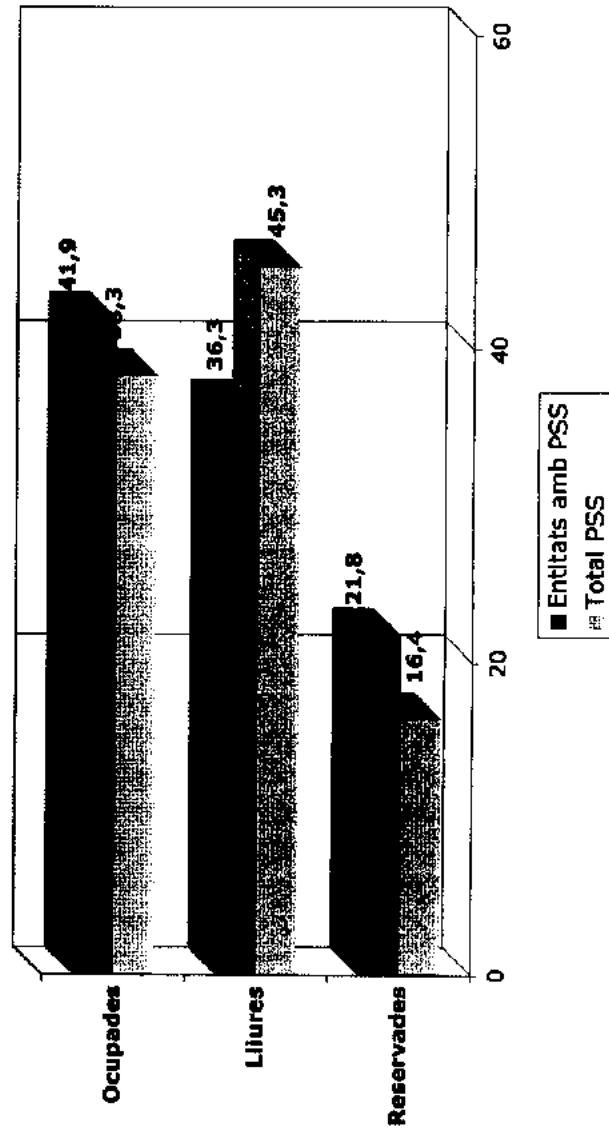
C. Estat de les places de la PSS**C.1. Places concertades de la PSS**

- El procés en el qual es van assignant els objectors reconeguts per la DGOC a les places no és immediat i per tant, en el moment de fer l'exploració de la base de dades de l'INCAVOL l'estat del total de les 6.611 places concertades pel que fa a les entitats i les 15.464 pel conjunt de les organitzacions, tenia tres modalitats.
 - En primer lloc, 2 de cada 5 places de les entitats estaven ocupades, essent aquestes 2.773 places. En canvi en el cas del conjunt de la PSS aquest percentatge baixa al 38,3%, essent 5.929 places.
 - En segon lloc, més d'1 de cada tres places concertades de les entitats, és a dir 2.397 places, restaven lliures i pendents d'assignar a algun objector. En el cas de les places concertades del conjunt de la PSS, el percentatge de lliures era molt superior, essent del 45,3% i representant 7.001 casos.
 - Finalment, el 21,8% de les places de les entitats restaven reservades, és a dir que les 1.441 places que es troben en aquest estat quan els objectors que les ocupen les deixin lliures, els objectors reconeguts que resten a l'espera s'hi incorporaran. Pot succeir que un objector reconegut se li assigni una plaça i se li comuniqui la incorporació a aquesta en un període de temps en el qual encara no ha quedat lliure, i per tant la plaça queda en reserva fins que s'allibera.
- En el conjunt de la PSS, les 2.534 places reservades suposa el 16,4%.

Taula 31: Estat de les places concertades de la PSS de les organitzacions amb PSS

Estat places concertades de la PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Ocupades	5.929	2.773
Lliures	7.001	2.397
Reservades	2.534	1.441
Total	15.464	6.611

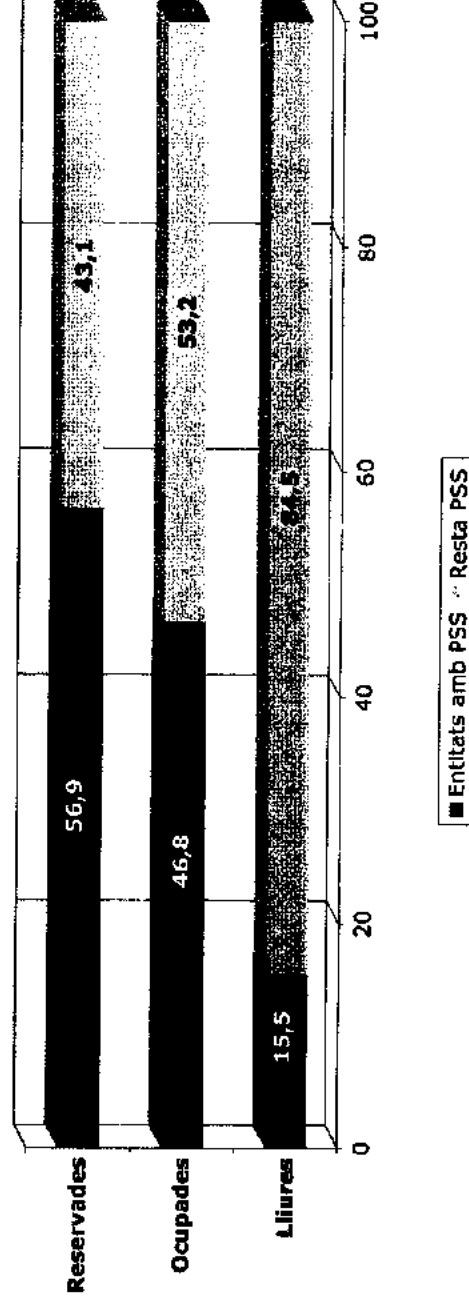
Estat de les places concertades de la PSS de les organitzacions amb PSS

C.2. Pes de l'estat de les places concertades de la PSS de les entitats amb PSS

- ☐ El fet que les places de les entitats estiguin majoritàriament reservades i gairebé igual d'ocupades que el conjunt, respon a un criteri d'assignació, que es realitza actualment des de l'INCAVOL. D'acord amb la manifestació de preferències que duen a terme els objectors per a desenvolupar la PSS en entitats concretes, i les demandes de les entitats, des d'aquest organisme es realitza el procés d'assignació de les places donant preferència a les entitats, i en segon terme a les administracions públiques.
- ☐ Per aquest motiu, el pes de les places de les entitats en l'estat de places alliberades és força baix, essent del 15,5% dels casos.

Pes de l'estat de les places concertades de la PSS de les entitats amb PSS respecte cada estat

Base (estat de les places concertades de la PSS): del total de 15.464 places concertades hi ha 5.929 d'ocupades, 7.001 lliures i 2.534 reservades.

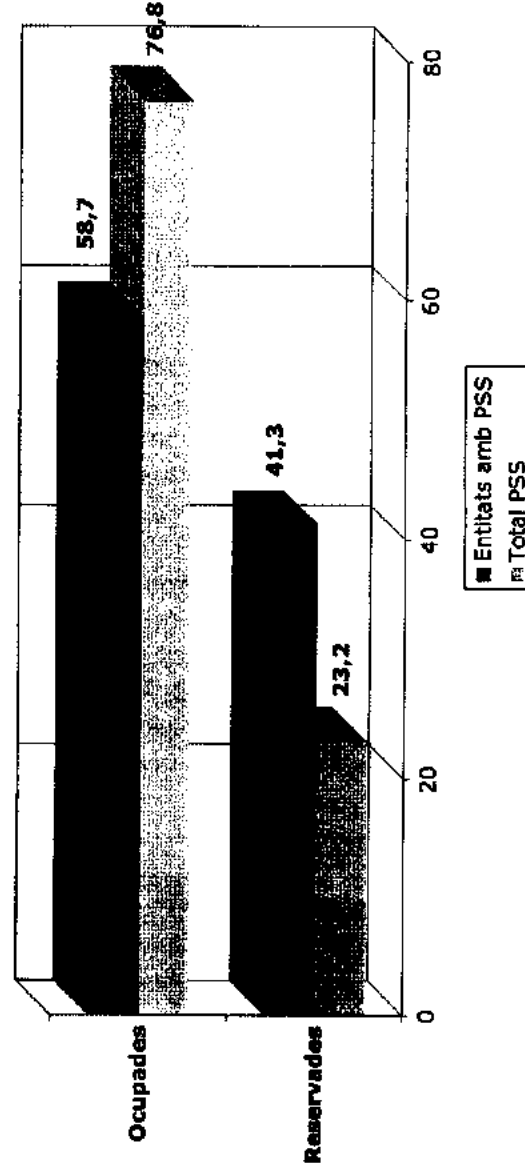
C.3. Places de Mutu Acord de la PSS

- ☐ En el cas dels Mutus Acords, el procés es produeix de forma diferent. Una plaça de Mutu Acord només pot estar ocupada o reservada, en el sentit que un cop l'objector és reconegut per la DGOC com a tal, aquest s'hi incorpora immediatament.
- ☐ Mentre aquest fet no es duu a terme, és a dir, durant el període de temps que transcorre entre la sol·licitud del noi per a fer-se objector (en el qual fa constar el Mutu Acord amb una organització amb PSS) i el reconeixement de la DGOC, fa que aquesta plaça resti reservada.
- ☐ Les places de Mutu Acord de les entitats es troben majoritàriament ocupades en un 58,7% dels casos, tractant-se de 601 places en el cas de les entitats i de 3.588 en el cas del conjunt de la PSS, amb un percentatge molt superior del 76,8%.
- ☐ Del total de Mutu Acord establerts entre objectors i entitats, el 41,3% està reservat, és a dir, 423 places. Mentre que en el cas dels establerts en el conjunt de la PSS, els que estan reservats són el 23,3%, essent aquests 1.084.

Taula 32: Estat de les places de Mutu Acord de la PSS de les organitzacions amb PSS

Estat de les places Mutu Acord de la PSS	Total PSS	Entitats amb PSS
Ocupades	3.588	601
Reservades	1.084	423
Total	4.672	1.024

Estat de les places de Mutu Acord de la PSS de les organitzacions amb PSS

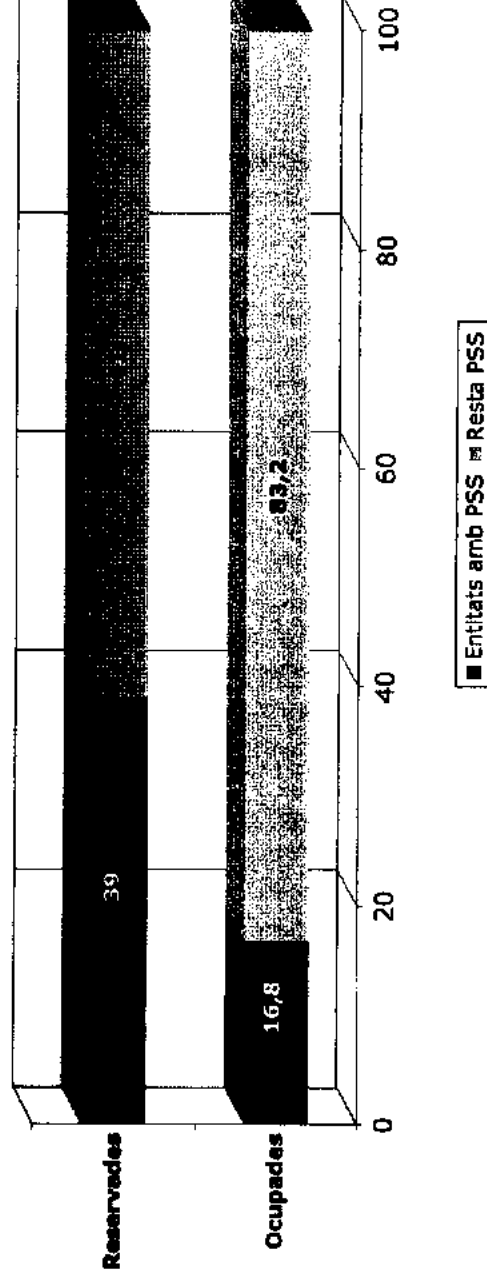
III. Places

Mapa de les funcions de la PSS

C.4. Pes de l'estat de les places de Mutu Acord de la PSS de les entitats amb PSS

- ☐ Degut a que el pes de les places de Mutu Acord de les entitats respecte el total de places de Mutu Acord de la PSS era del 21,9% dels casos, no és d'estranyar que el pes respecte el seu estat també ho sigui.
- ☐ La proporció de places reservades de les entitats representa el 39% del total de places reservades de Mutu Acord, mentre que només suposa el 16,8% de places ocupades de Mutu Acord.

Pes de l'estat de les places de Mutu Acord de la PSS de les entitats amb PSS respecte cada estat

Base (estat de les places de Mutu Acord de la PSS): dels 4.672 Mutu Acords, 3.588 estan ocupats i 1.084 reservats.

IV. Objectors

IV.1. Evolució de la PSS a nivell d'objectors

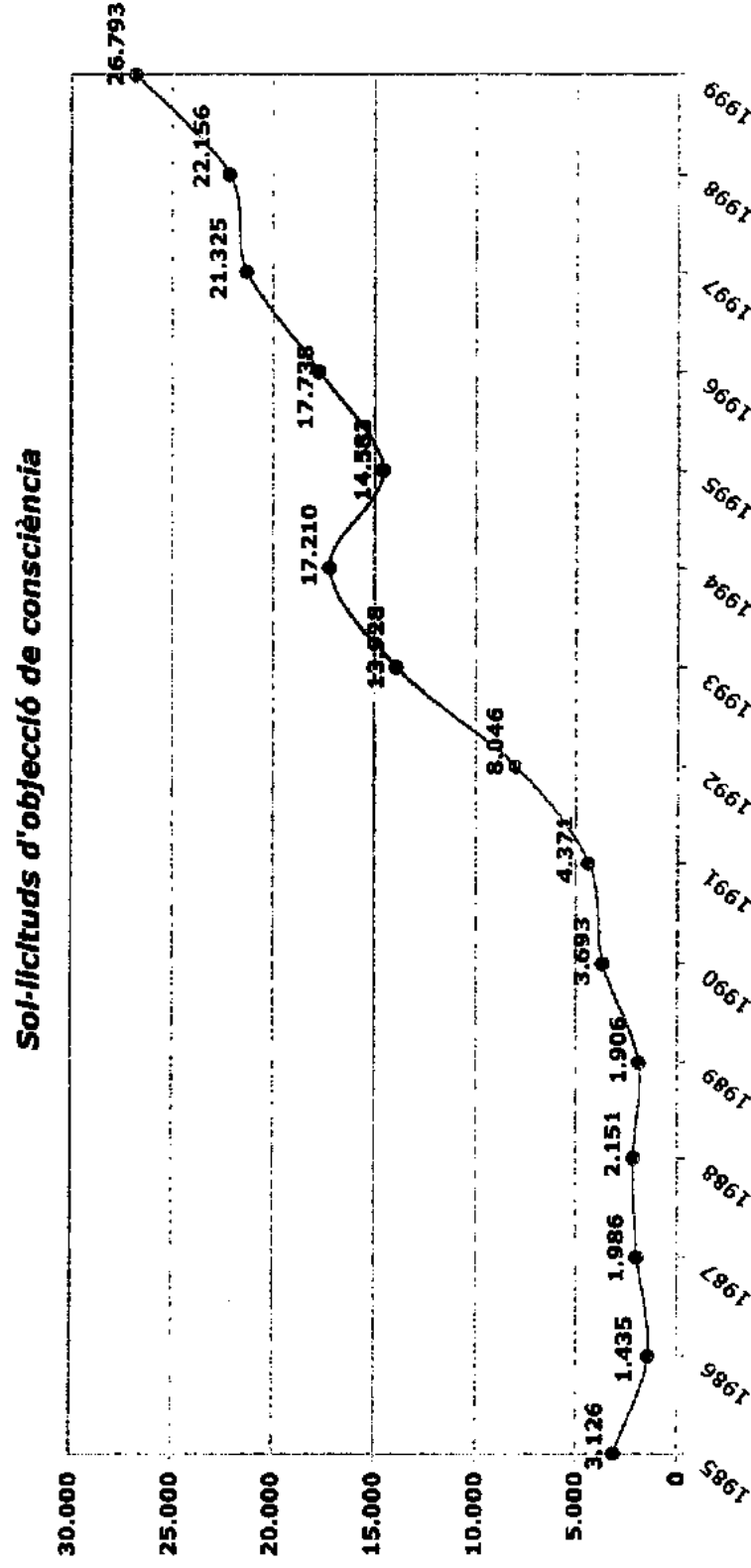
A. Sol·licituds d'objecció de consciència

- ☐ La Llei d'Objecció de Consciència (LOC) publicada el 28 de desembre de 1984, reconeixia el dret constitucional de les persones a negar-se a fer el servei militar per motius de consciència. Malgrat això era una llei restrictiva que penalitzava l'opció de la Prestació Social Substitutòria amb una durada d'entre 18 i 24 mesos, molt superior a la del servei militar (12 mesos).
- ☐ El Reglament que donava forma jurídica a la PSS va estar a punt el mes de juny de 1985, i aprovat pel Tribunal Constitucional el novembre de 1987, fent-se públic el mes de febrer de 1988. L'any 1990 el ritme de presentació de sol·licituds per fer la PSS a tot l'Estat Espanyol, també en el cas de Catalunya, va experimentar un creixement molt significatiu que es va anar consolidant en els anys següents.
- ☐ Al llarg dels 15 anys de la creació de la LOC, s'han dut a terme un total de 160.447 sol·licituds d'objecció de consciència a Catalunya. En la taula i el gràfic que hi ha a continuació es pot observar el creixement que s'ha produït al llarg d'aquest període.

Taula 33: Sol·licituds d'objecció de consciència

Anys	Catalunya	Taxa de variació anual*
1985	3.126	
1986	1.435	-54,1
1987	1.986	38,4
1988	2.151	8,3
1989	1.906	-11,4
1990	3.693	93,8
1991	4.371	18,4
1992	8.046	84,1
1993	13.928	73,1
1994	17.210	23,6
1995	14.583	-15,3
1996	17.738	21,6
1997	21.325	20,2
1998	22.156	3,9
1999	26.793	20,9
Total	160.447	

(*) Aquesta taxa està calculada agafant com a valor de referència la dada de l'any anterior.
Font: Ministerio de Justicia. Dirección General de Objeción de Conciencia, 2000

Font: Ministeria de Justicia. Dirección General de Objeción de Conciencia, 2000

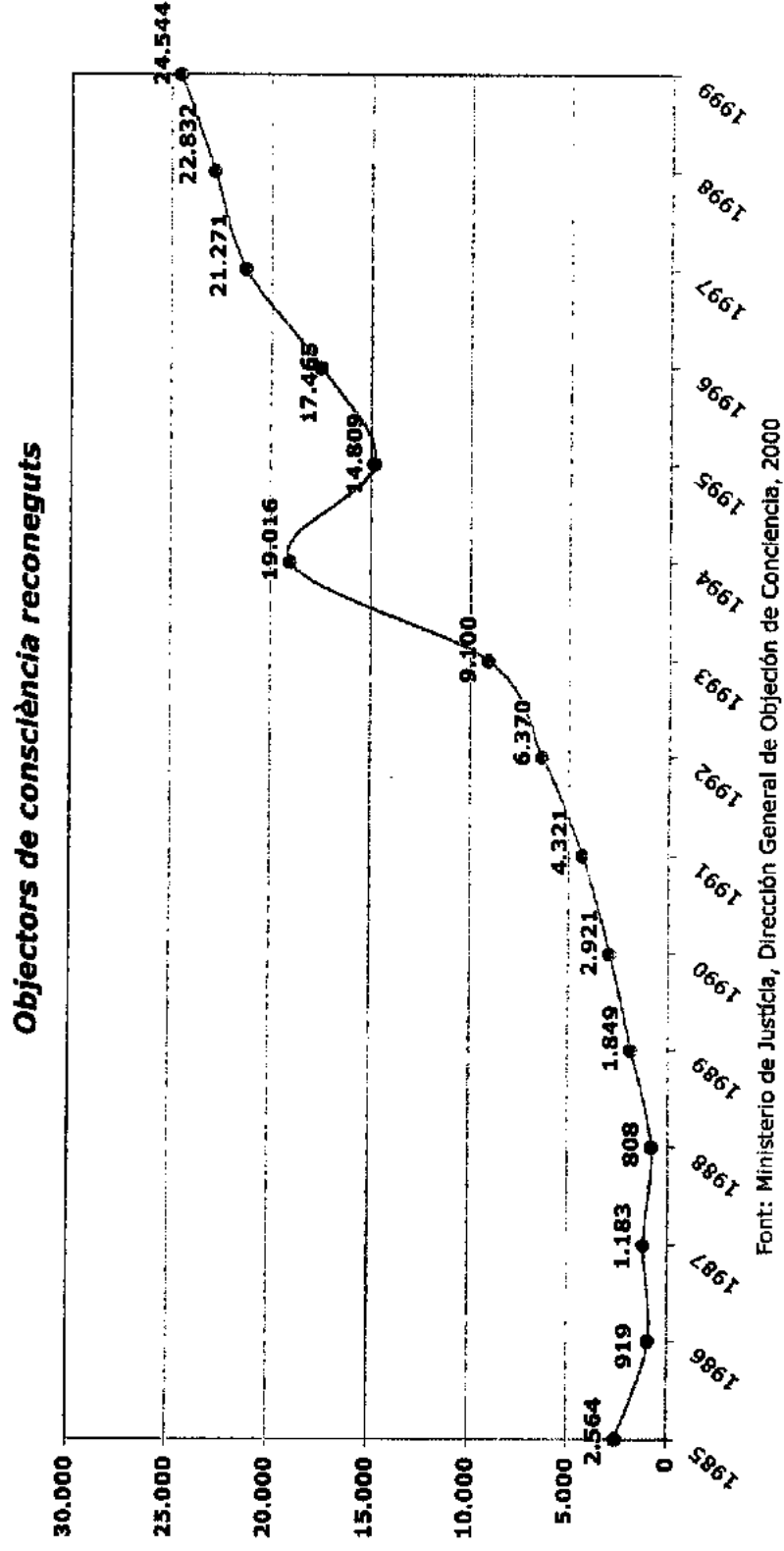
B. Reconeixements d'objectors de consciència

- ☐ El Consejo Nacional de la Objeción de Conciencia és l'òrgan que reconeix la condició d'objector resolent les sol·licituds d'objecció i expedint la certificació legal.
- ☐ Després dels primers anys de la LOC i un cop va entrar en vigor el Reglament de la PSS, això és a l'inici de la dècada dels 90, el nivell d'objectors reconeguts per la DGOC va seguir un creixement constant, arribant a la xifra total al final del període de 149.972 objectors reconeguts.
- ☐ Durant tots aquests anys, tenint en compte el total de sol·licituds i reconeixements, tan sols s'han deixat de reconèixer com a objectors 10.475 joves. Cal dir, però, que aquesta xifra és inferior donat que quan es falla un reconeixement habitualment és degut a la manca d'alguna acreditació, per tant, un cop presentada de nou la sol·licitud els joves poden tornar a optar pel reconeixement.

Taula 34: Objectors de consciència reconeguts

Anys	Catalunya	Taxa de variació anual*
1985	2.564	
1986	919	-64,16
1987	1.183	28,73
1988	808	-31,70
1989	1.849	128,84
1990	2.921	57,98
1991	4.321	47,93
1992	6.370	47,42
1993	9.100	42,86
1994	19.016	108,97
1995	14.809	-22,12
1996	17.465	17,94
1997	21.271	21,79
1998	22.832	7,34
1999	24.544	5,66
Total	149.972	

(*) Aquesta taxa està calculada agafant com a valor de referència la dada de l'any anterior.
Font: Ministerio de Justicia. Dirección General de Objeción de Conciencia, 2000

- Comparant les dades de reconeixements i el nombre de places, permeten observar que sempre hi ha hagut una mancança de llocs d'activitat pel volum de joves reconeguts cada dotze mesos, fet pel qual l'absorció dels objectors reconeguts pendent de realitzar la PSS s'ha de produir en anys consecutius.

Taula 35: Nivell d'absorció del sistema

Anys	Reconeixements	Places
1995	14.809	11.373
1996	17.465	14.536
1997	21.271	15.100
1998	22.832	15.786
1999	24.544	15.866

Font: Ministerio de Justicia. Dirección General de Objeción de Conciencia, 2000

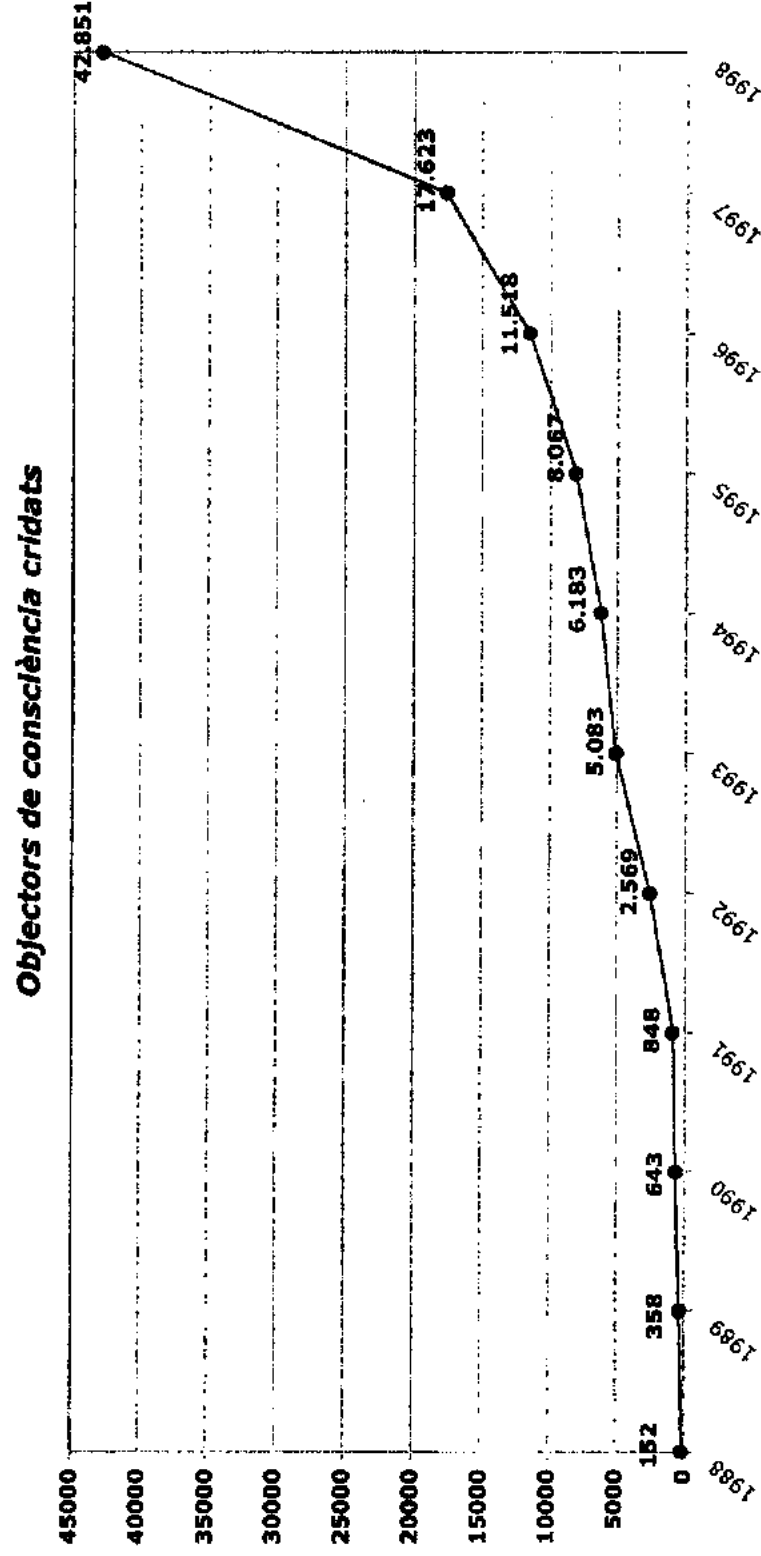
C. Crides d'objectors de consciència

- ☐ Hi va haver moments, tant a Catalunya com en general en tota la objecció de consciència que el sistema estava a punt de fer fallida degut a que hi havia una bossa d'objectors pendents d'incorporació, és a dir no havien estat cridats, i unes perspectives molt elevades de creixement de nous objectors de consciència que havien sol·licitat el reconeixement. Per tot aquest conjunt de circumstàncies, la DGOC va dissenyar i implementar el Plan de Choque el juliol de l'any 1996 esmentat en el capítol anterior per tal d'alliberar el sistema.
- ☐ Per aquest motiu, el procés de crides d'objectors a incorporar-se a la PSS que es mantenia en una variació d'uns 1.000 objectors cridats entre un any i el següent durant els primers anys 90, passa a triplicar-se després de l'any 1996. Des del primer any que es posa en funcionament el Reglament de la PSS, 1988, fins l'actualitat el total d'objectors que han estat cridats a incorporar-se a una plaça han estat 95.895.
- ☐ També cal tenir en compte que en els darrers anys les crides d'objectors es realitzen amb una periodicitat mensual, mentre que amb anterioritat, es produïen diverses vegades l'any.
- ☐ Cal adjuntar al total d'objectors cridats cada any aquells objectors que tenen un Mutu Acord i que per tant, s'han incorporat a la plaça un cop han estat reconeguts donat que no existeix per aquest tipus d'acord un procediment de crida a la incorporació.
- ☐ A partir del mes de maig de 1998 es va optar per enviar als objectors juntament amb el seu reconeixement de la condició d'objector, el model de manifestació de preferència en el qual l'objector decidia en quin tipus d'organització volia realitzar la PSS. D'aquesta manera, un cop l'objector rebia el reconeixement es tramitava immediatament la seva incorporació a la plaça que havia sol·licitat, en el cas que aquesta no estigués reservada. A conseqüència d'això, desapareix la denominació crides pels anys successius a 1998 i la xifra de crides en aquest darrer any és disparell fins als 42.851 objectors.

Taula 36: Objectors de consciència cridats

Anys	Catalunya	Taxa de variació anual*
1988	152	
1989	358	135,53
1990	643	79,61
1991	848	31,88
1992	2.569	202,95
1993	5.083	97,86
1994	6.183	21,64
1995	8.067	30,47
1996	11.518	42,78
1997	17.623	53,00
1998	42.851	143,15
Total	95.895	

(*) Aquesta taxa està calculada agafant com a valor de referència la dada de l'any anterior.
 Font: Ministerio de Justicia. Dirección General de Objeción de Conciencia, 2000

Font: Ministerio de Justicia. Dirección General de Objeción de Conciencia, 2000

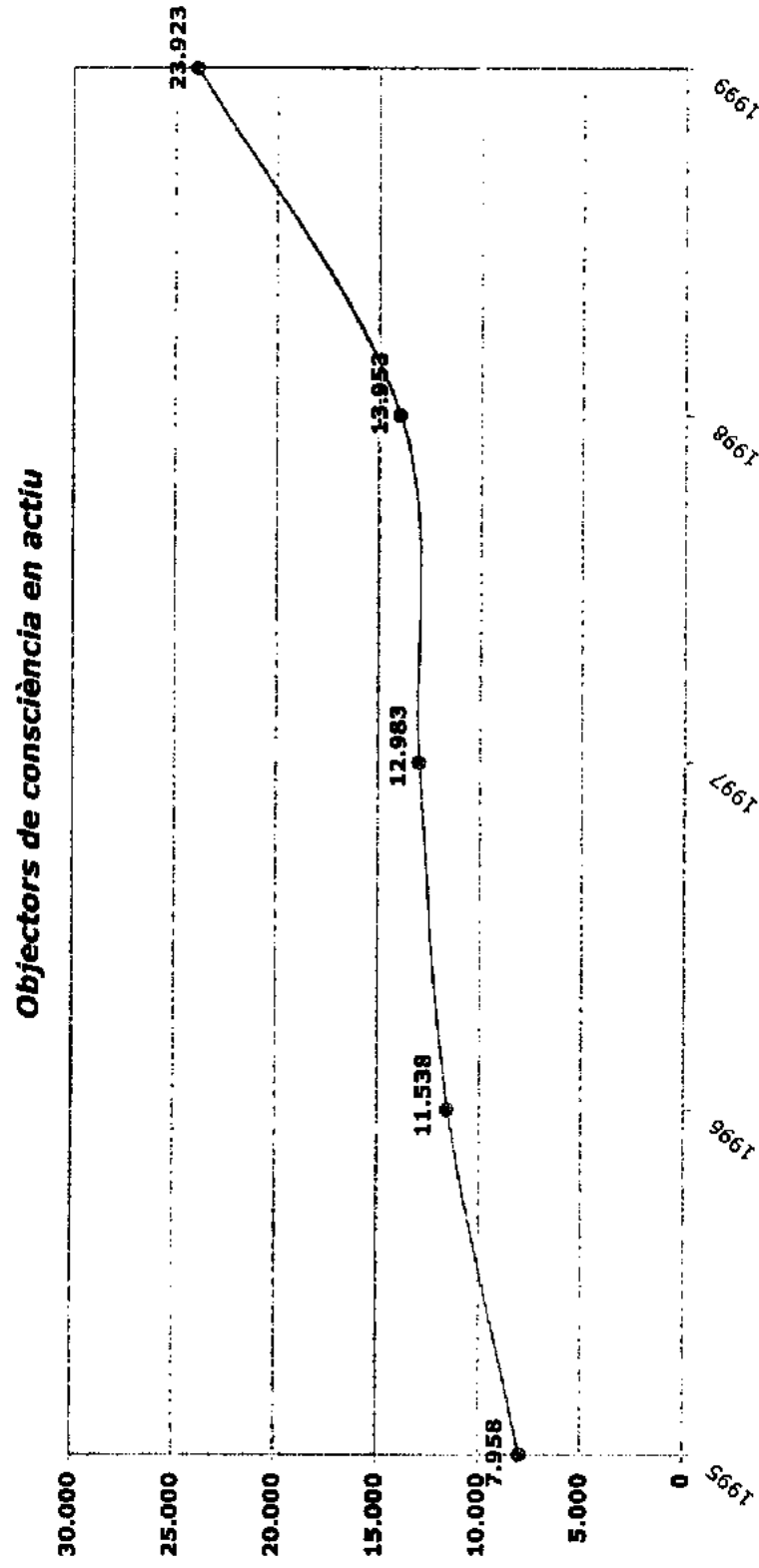
D. Objectors de consciència en actiu

- ☐ En últim terme, els objectors que un cop reconeguts i cridats, s'han incorporat a una plaça per a realitzar la PSS durant el període dels darrers quatre anys ascendeix a la xifra de 70.355.

Taula 37: Objectors de consciència en actiu

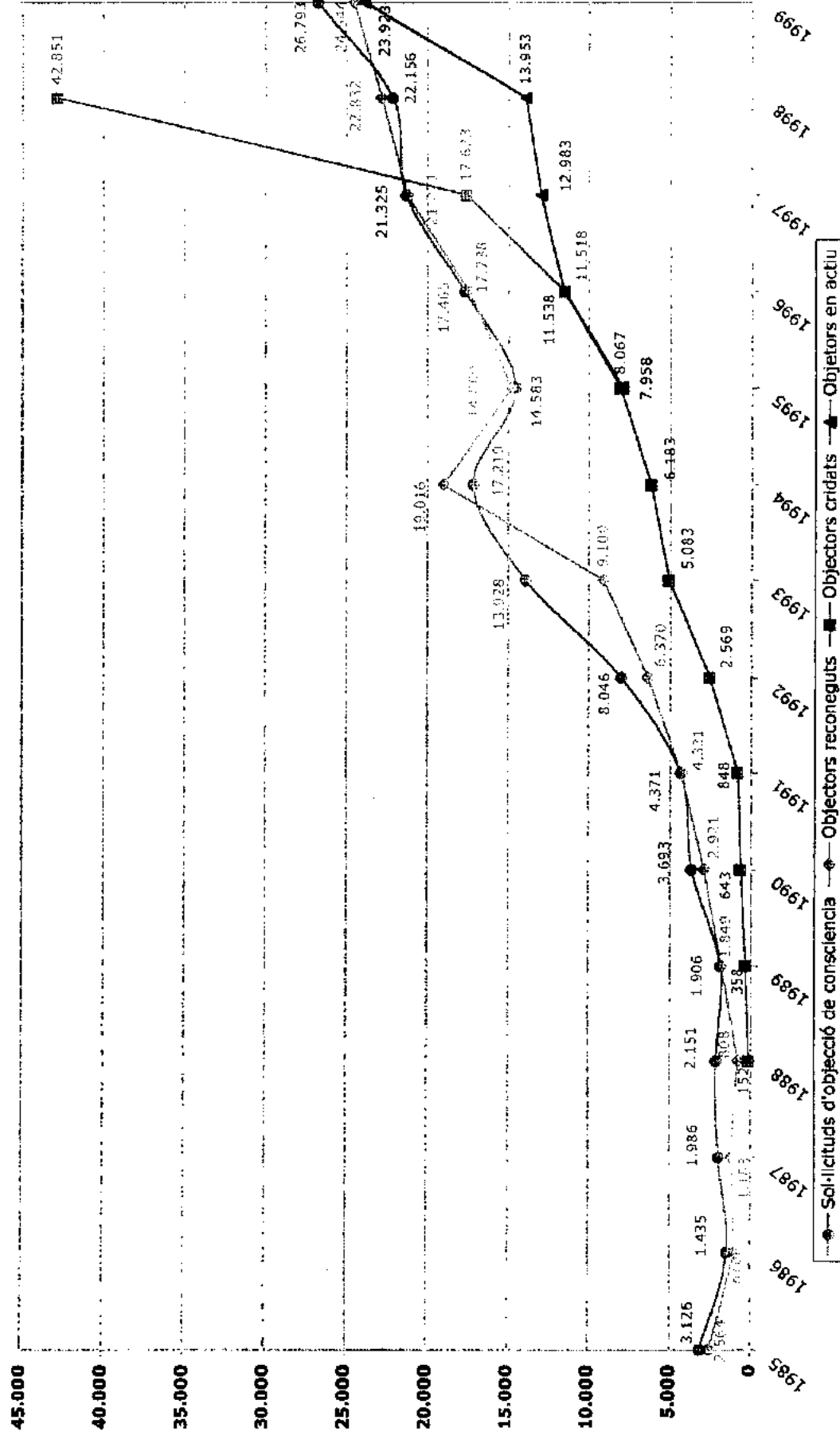
Anys	Catalunya	Taxa de variació anual*
1995	7.958	
1996	11.538	45,0
1997	12.983	12,5
1998	13.953	7,5
1999	23.923	71,5
Total	70.355	

* Aquesta taxa està calculada agafant com a valor de referència la dada de l'any anterior.
Font: Ministerio de Justicia. Dirección General de Objeción de Conciencia, 2000

Font: Ministeria de Justícia. Direcció General de Objeció de Conciència, 2000

- ☐ En el gràfic que s'adjunta a continuació es pot observar tot el procés que ha seguit l'objecció de consciència a Catalunya des de la creació de la LOC fins a l'actualitat. El conjunt de dades facilitades per la DGOC permeten observar que en els darrers quatre anys el sistema ha anat absorbint els objectors pendents de realitzar la PSS, donat que la distància entre els objectors reconeguts i els que finalment han realitzat la PSS s'ha anat escurçant.

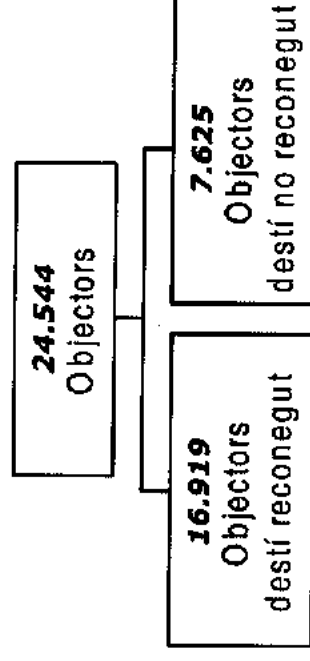

Font: Ministeria de Justicia. Dirección General de Objeción de Conciencia, 2000

IV.2. Situació actual dels objectors de consciència

A. Número d'objectors de consciència

- En el moment de fer l'explotació de la base de dades de la PSS, la DGOC havia reconegut 24.544 objectors de consciència a Catalunya. D'aquests, 7.625 restaven pendents de revisió i per tant, no se'ls havia assignat cap destí per a realitzar la PSS. Un cop la seva situació legal i d'acreditacions quedi regularitzada, es procedirà a fer l'adscripció a una plaça.
- Els objectors restants, 16.919, ja tenien un destí reconegut.

B. Objectors de consciència a les organitzacions amb PSS

- ☐ Així doncs, el 68,9% d'objectors catalans tenien una plaça reconeguda en alguna de les 3.083 organitzacions amb PSS. Ara bé, les situacions són diverses donat que és un sistema temporal i per tant, la fotografia que s'obté en un moment donat pot reflectir situacions que ja hagin finalitzat.
- ☐ En primer lloc, 1 de cada 2 objectors reconeguts l'any 1999 es trobaven incorporats a una entitat, essent 3.374 objectors. En el conjunt de la PSS aquesta xifra ascendia al total de 9.517 objectors, representant el 56,3%.
- ☐ En segon lloc, 1.864 objectors es trobaven adscrits a una plaça d'una entitat, és a dir, en el 29,3% dels casos. Aquests nois s'incorporaran a aquestes places un cop quedin lliures. En el cas del conjunt de la PSS, el seu nombre és de 3.618 i baixa a un 21,4% dels casos.
- ☐ En darrer lloc, dels objectors reconeguts l'any 1999, en el moment de fer l'exploració ja havien finalitzat la PSS i alliberat places d'entitats uns 1.121 objectors, representant el 17,6%. En el conjunt de la PSS, es tracta de 3.784 places elevants-se al 22,3%.

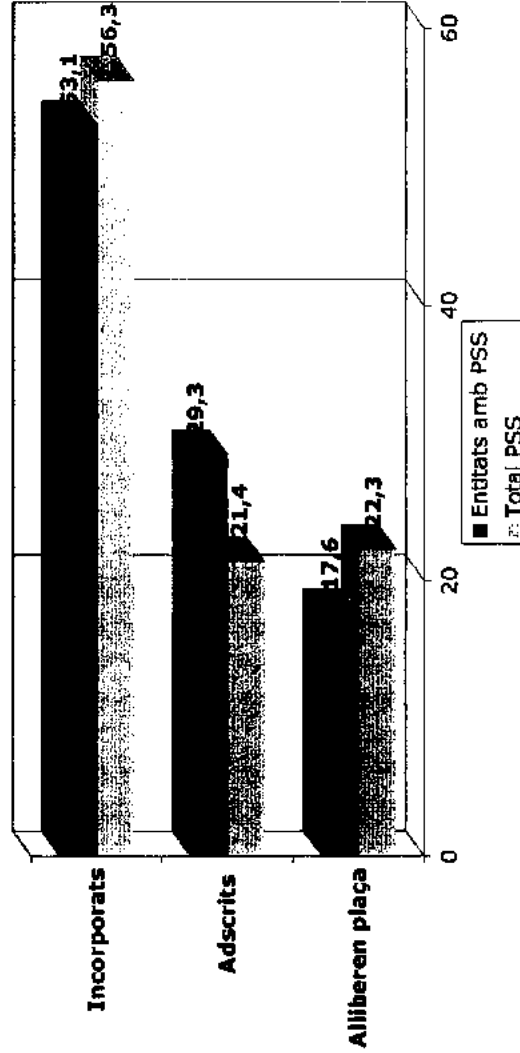
Objectors de consciència segons estat del destí

Taula 38: Situació dels objectors de consciència amb destí reconegut a les organitzacions amb PSS

Situació	Total PSS	Entitats amb PSS
Incorporats	9.517	3.374
Adscrits	3.618	1.864
Alliberen la plaça	3.784	1.121
Total	16.919	6.359

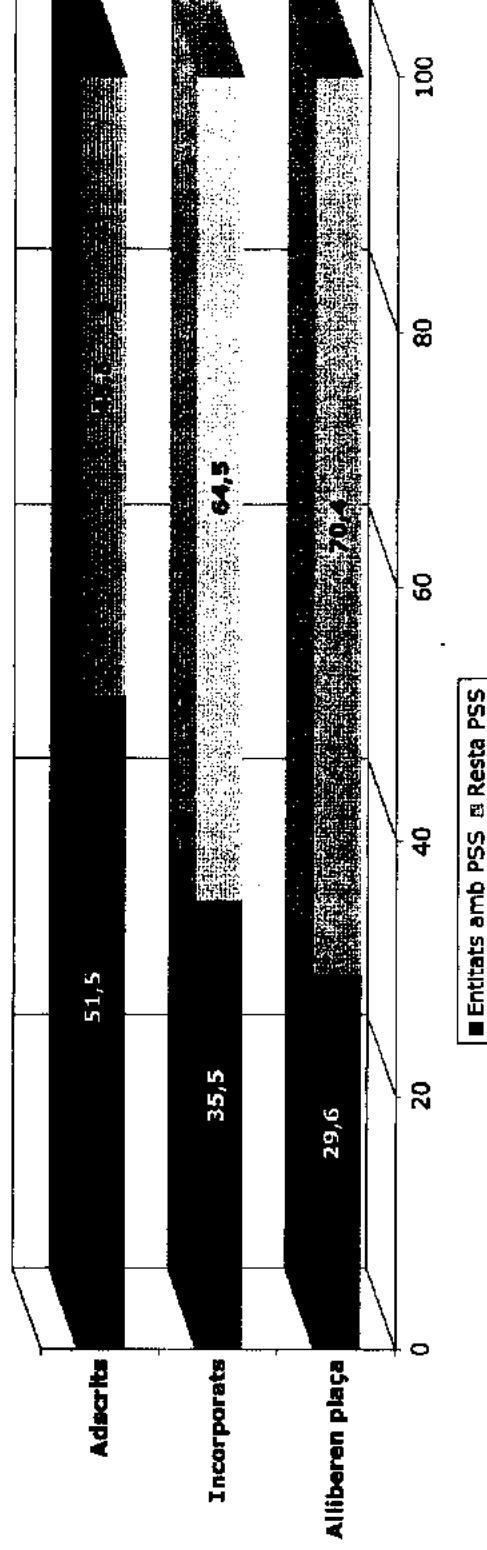
Situació dels objectors de consciència amb destí reconegut a les organitzacions amb PSS

C. Pes de la situació dels objectors de consciència amb destí reconegut a les entitats amb PSS

- ☐ Un de cada dos objectors que es troba adscrit a una plaça, ha manifestat la preferència de realitzar la PSS en alguna entitat. Mentre que 3 de cada deu objectors incorporats a les places, ho està en alguna entitat.
- ☐ En un nombre inferior, el pes dels objectors que han alliberat la plaça relacionat amb les places d'entitats suposa el 29,6% del total de casos.

Pes de la situació dels objectors de consciència amb destí reconegut a les entitats amb PSS respecte cada situació

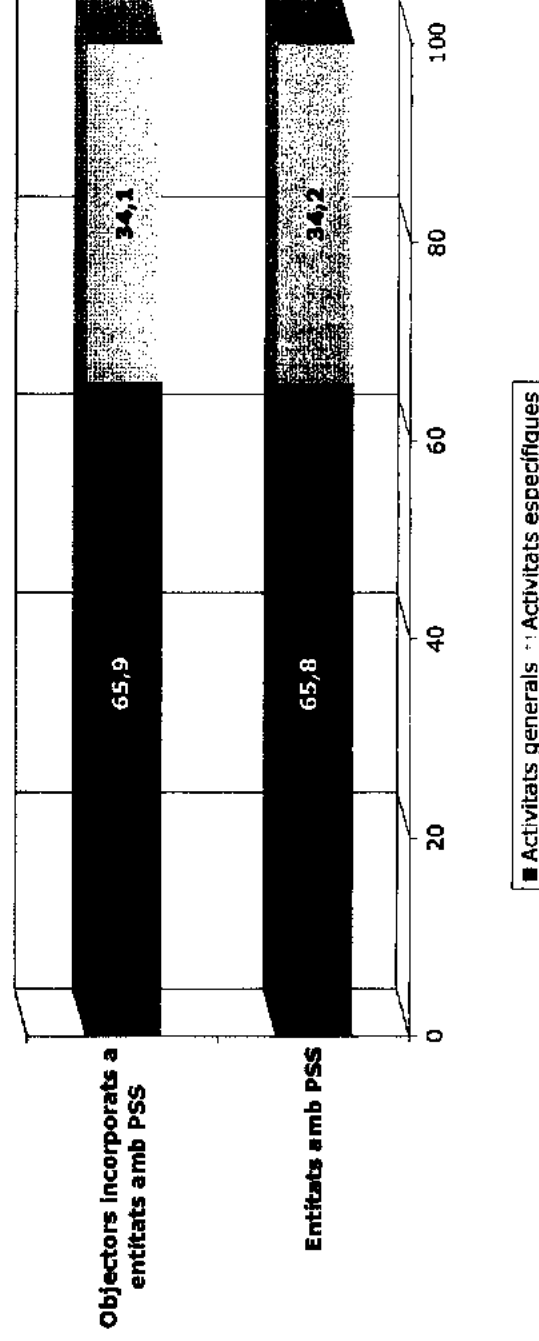

Base (situació dels objectors de consciència amb destí reconegut a les organitzacions amb PSS): del total de 16.919 objectors de consciència amb destí reconegut, 9.517 estan incorporats a una plaça; 3.618 estan adscrits a una plaça; 3.784 ja han alliberat la plaça.

IV.3. Activitats que realitzen els objectors incorporats a les entitats amb PSS

- En conjunt, els objectors que ja estan duent a terme la PSS en alguna entitat, desenvolupen 2.224 activitats generals, és a dir que en el 65,9% dels casos duen a terme tot tipus de tasques, la qual cosa indica el que ja s'observava en el capítol de les entitats, és a dir, que aquests objectors són destinats a gairebé la majoria d'activitats compreses en un mateix programa durant els mesos que fan la PSS en una entitat. En segon terme seguint la mateixa tendència que el que citen les entitats, un 34,1% de les activitats que aquests objectors estan realitzant són específiques, essent el número total de 1.150 activitats.

Citacions d'activitats de la PSS de les organitzacions amb PSS

□ En el capítol de les entitats, es feia una descripció de quina és la distribució de les diverses activitats que les entitats amb PSS estableixen per tal que els objectors un cop s'incorporin a les places les duguin a terme. En les dues taules que hi ha a continuació, es pot observar quines d'aquestes activitats realitzen els objectors incorporats en el moment de fer l'explotació a aquestes entitats.

□ En primer lloc, doncs, pel que fa a les activitats específiques que realitzen els objectors destaquen de forma semblant les funcions administratives i els suports i, en segon terme, els acompanyaments. En canvi, la tendència de les entitats és en primer lloc els suports, en segon terme les tasques administratives i a una certa distància els acompanyaments.

Cal tenir en compte, per tant, que d'acord amb la manifestació de preferència dels objectors i l'assignació de places a les entitats, els objectors realitzen en primer terme funcions administratives essent el 10,5% dels casos, suports en el 9,4% dels casos i acompanyaments en el 7,1% dels casos. De forma diferent, en primer lloc les entitats tendeixen a realitzar activitats de suport en l'11,7% dels casos, de gestió i tramitació en el 9,7% i en darrer lloc acompanyaments en un 5,8%.

- Pel que fa als acompanyaments a col·lectius concrets, els objectors atenen a gent gran i discapacitats psíquics, tal i com també fan en primer lloc les entitats, i més en segon terme a discapacitats físics i a invidents.
- Del conjunt d'activitats de suport que duen a terme els objectors destaquen les activitats esportives amb un 3,1%, tal i com succeeix amb les entitats que representa el 2,4% i més en segon lloc les activitats relacionades amb la infància i les tasques pedagògiques.
- Entre la resta de tasques específiques, els objectors realitzen principalment tasques d'arxiu de biblioteca i promoció de l'esport, de forma semblant a la tendència que segueixen les entitats.

Taula 39: Citacions d'activitats de la PSS dels objectors incorporats i les entitats amb PSS

Activitats PSS	Objectors incorporats a les entitats amb PSS	Entitats amb PSS
Generals	2.224	2.597
Específiques	1.150	1.348
Gestions i tramitacions	354	378
Suport	318	458
Activitats esportives	105	93
Atenció a la infància	39	41
Tasques pedagògiques	33	38
Activitats culturals	29	84
Activitats de lleure	27	62
Tasques de formació esportiva	24	24
Reinserció social	20	34
Activitats escolars	15	35
Tasques de Cooperació Internacional	8	14
A campanyes sanitàries	8	9
Al personal sanitari	7	18
A campanyes de sensibilització	3	5
A programes de Protecció civil	-	1
Acompanyaments	241	227
A gent gran	103	87
A discapacitats psíquics	71	83
A discapacitats físics	37	39
A invidents	30	18
Tasques d'arxiu biblioteca	29	55
Promoció de l'esport	21	28
Protecció d'animals i plantes	11	11
Conservació de la natura	7	12
Educació ambiental	6	14
Reciclatge i conservació de la natura	6	10
Prevençió d'incendis	6	3
Sense especificar	151	152

Taula 40: Citacions d'activitats de la PSS dels objectors incorporats i les entitats amb PSS

Activitats PSS	Objectors incorporats a les entitats amb PSS	Entitats amb PSS
Generals	65,9	65,8
Específiques	34,1	34,2
Gestions i tramitacions	10,5	9,7
Suport	9,4	11,7
Activitats esportives	3,1	2,4
Atenció a la infància	1,2	1,0
Tasques pedagògiques	1,0	1,0
Activitats culturals	0,9	2,1
Activitats de lleure	0,8	1,6
Tasques de formació esportiva	0,7	0,6
Reinserció social	0,6	0,9
Activitats escolars	0,4	0,9
Tasques de Cooperació internacional	0,2	0,4
A campanyes sanitàries	0,2	0,2
Al personal sanitari	0,2	0,5
A campanyes de sensibilització	0,1	0,1
A programes de Protecció civil	-	0,01
Acompanyaments	7,1	5,8
A gent gran	3,1	2,2
A discapacitats psíquics	2,1	2,1
A discapacitats físics	1,1	1,0
A invidents	0,9	0,5
Tasques d'arxiu biblioteca	0,9	1,4
Promoció de l'esport	0,6	0,7
Protecció d'animals i plantes	0,3	0,3
Educació ambiental	0,2	0,4
Conservació de la natura	0,2	0,3
Reciclatge i conservació de la natura	0,2	0,3
Prevençió d'incendis	0,2	0,1
Sense especificar	4,4	3,5
Base	3.374	3.945

IV.4. Activitats que realitzen els objectors incorporats segons cada sector de la PSS

- A continuació es presenten les dades que descriuen les activitats que els 3.374 objectors estan realitzant donada la seva incorporació a una entitat, o en el cas del conjunt dels 9.517 objectors, per estar incorporats al conjunt d'organitzacions de la PSS. Es tracta per tant, de la fotografia dels objectors que en el mes de gener de 2000 estaven realitzant la PSS, però aquesta descripció pot variar en els diferents períodes temporals.

Cal tenir present, per tant, que les activitats que estan realitzant els objectors a les entitats i a les administracions públiques s'expliquen amb la distribució de places a les entitats i a les administracions públiques i als sectors en les quals aquestes s'ubiquen, factors més estàtics amb el pas del temps, tot i que també poden variar, quan una entitat o una organització es dona de baixa.

En tercer lloc, també cal tenir en compte les preferències dels objectors per desenvolupar la PSS en entitats o organismes públics que per les seves activitats preferien abans que d'altres.

- Dit això, és en el sector de Serveis socials de la PSS on es concentra la majoria d'objectors que actualment estan incorporats a una plaça d'una entitat. Mentre que els 2.020 objectors destinats a les entitats realitzen activitats de Serveis Socials essent el 59,9% del total, en el conjunt de la PSS, el nombre d'aquests és de 5.084, representant un percentatge semblant però lleugerament inferior del 53,4%.
- En segon lloc destaca, segons el nombre d'objectors incorporats, el sector d'Educació i cultura amb 555 objectors incorporats a les entitats amb PSS representant el 16,4% del total, malgrat que en el conjunt de la PSS els 994 objectors incorporats a aquest sector, representen un percentatge força inferior del 10,4%.
- En un tercer nivell d'importància, els objectors incorporats a les entitats amb PSS realitzen activitats de Serveis sanitaris i Medi ambient. Mentre que en el primer cas es tracta de 266 objectors essent el 7,9%, en el segon la xifra és de 252 objectors representant el 7,5% del total.

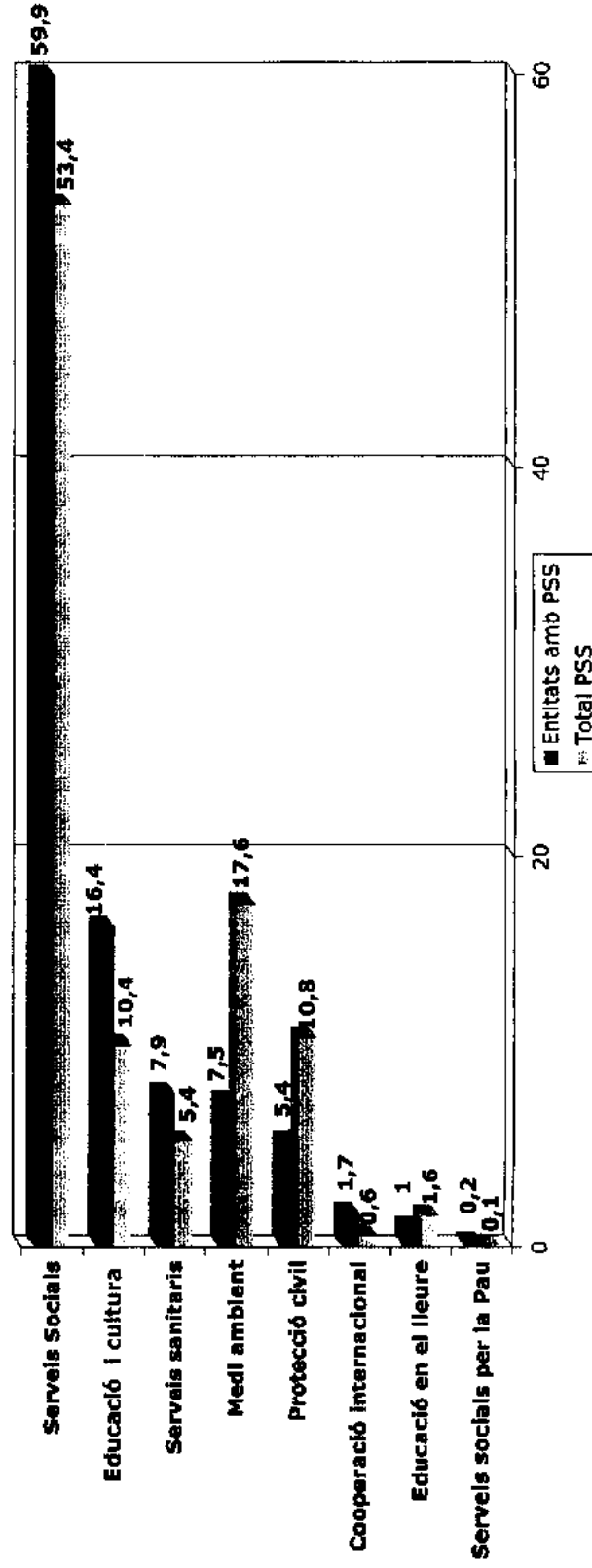
Aquestes dades contrasten amb els objectors incorporats en general a les organitzacions de la PSS, ja que els 514 incorporats a activitats de Serveis sanitaris suposa un percentatge inferior del 5,4%, mentre que els 1.673 objectors incorporats al sector del Medi ambient, suposa la xifra superior del 17,6%. La principal diferència, doncs, entre els objectors incorporats a les entitats amb PSS i la resta és que en aquestes entitats destaquen les activitats sanitàries, mentre que en general, destaquen les activitats del Medi ambient.

- Els 183 objectors que realitzen activitats de Protecció civil a les entitats amb PSS representen el 5,4% del total, xifra superior en el conjunt de la PSS ja que els 1.031 objectors que realitzen aquest tipus d'activitat suposen el 10,8%, és a dir, el tercer sector en importància en el conjunt de la PSS a nivells de les activitats que realitzen els objectors incorporats.
- Finalment, els objectors incorporats a entitats amb PSS realitzant activitats de Cooperació internacional, Educació en el lleure i Serveis socials per la Pau són força minoritaris. Respectivament és tracta de 56 objectors, 34 i 8.

Taula 41: Citacions de les activitats dels objectors incorporats segons cada sector de la PSS

Sectors PSS	Objectors incorporats Total PSS	Objectors incorporats a Entitats amb PSS
Serveis socials	5.084	2.020
Educació i cultura	994	555
Serveis sanitaris	514	266
Medi ambient	1.673	252
Protecció civil	1.031	183
Cooperació internacional	59	56
Educació en el lleure	154	34
Serveis socials per la Pau	8	8
Total	9.517	3.374

Citacions de les activitats dels objectors incorporats segons cada sector de la PSS

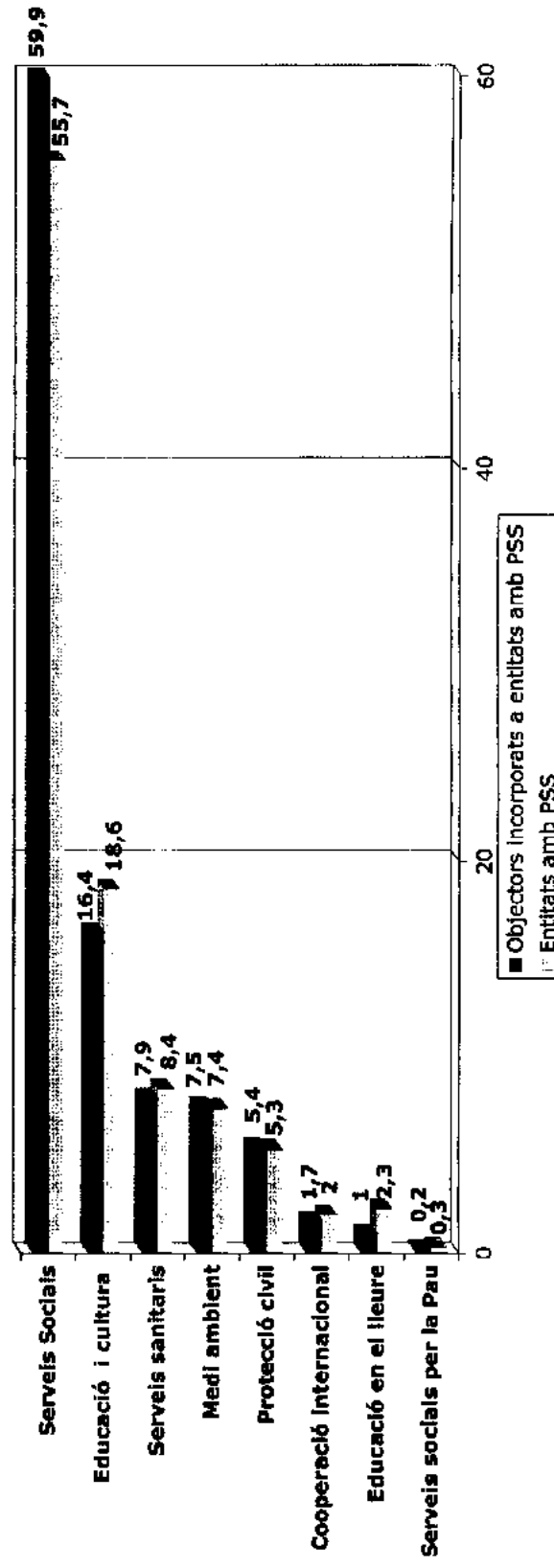

- ☐ Cal tenir en compte, doncs, no només en quins sectors estan principalment ubicats els objectors incorporats a les entitats amb PSS en comparació a la resta d'organitzacions, sinó també, fins a quin punt, els objectors que estan duent a terme la PSS en una entitat responen a la distribució per sectors que principalment han citat les entitats.
- ☐ En primer lloc, tal i com indiquen la taula i el gràfic que hi ha a continuació, els objectors incorporats duen a terme 2.020 activitats de serveis socials, el que representa el 59,9% del total i s'adequa fins i tot de forma superior al declarat per les entitats.
- ☐ En segon lloc, els objectors realitzen activitats d'Educació i cultura en el 16,4% dels casos que en comparació al que han esmentat les entitats, segueix la mateixa tendència tot i que se situa per sota del 18,6% en el cas d'aquestes. De forma semblant succeeix amb els serveis sanitaris, que esdevé el tercer sectors en importància en el qual desenvolupen la PSS els objectors que estan incorporats en aquest moment, tot i que lleugerament per sota del que declaren les entitats.
- ☐ En el cas del medi ambient i la protecció civil, el nombre d'objectors que realitzen activitats en aquests sectors i el que han declarat les entitats és el mateix.
- ☐ No succeeix el mateix amb la resta de sectors, ja que si bé el nombre d'objectors dedicats a la Cooperació internacional és de l'1,7%, en el cas de les entitats arriba fins al 2%. Mentre que en el cas d'Educació en el lleure la diferència és més elevada essent el cas dels objectors d'un 1% i de les entitats del 2,3%.

Taula 42: Citacions de les activitats dels objectors incorporats i les entitats amb PSS

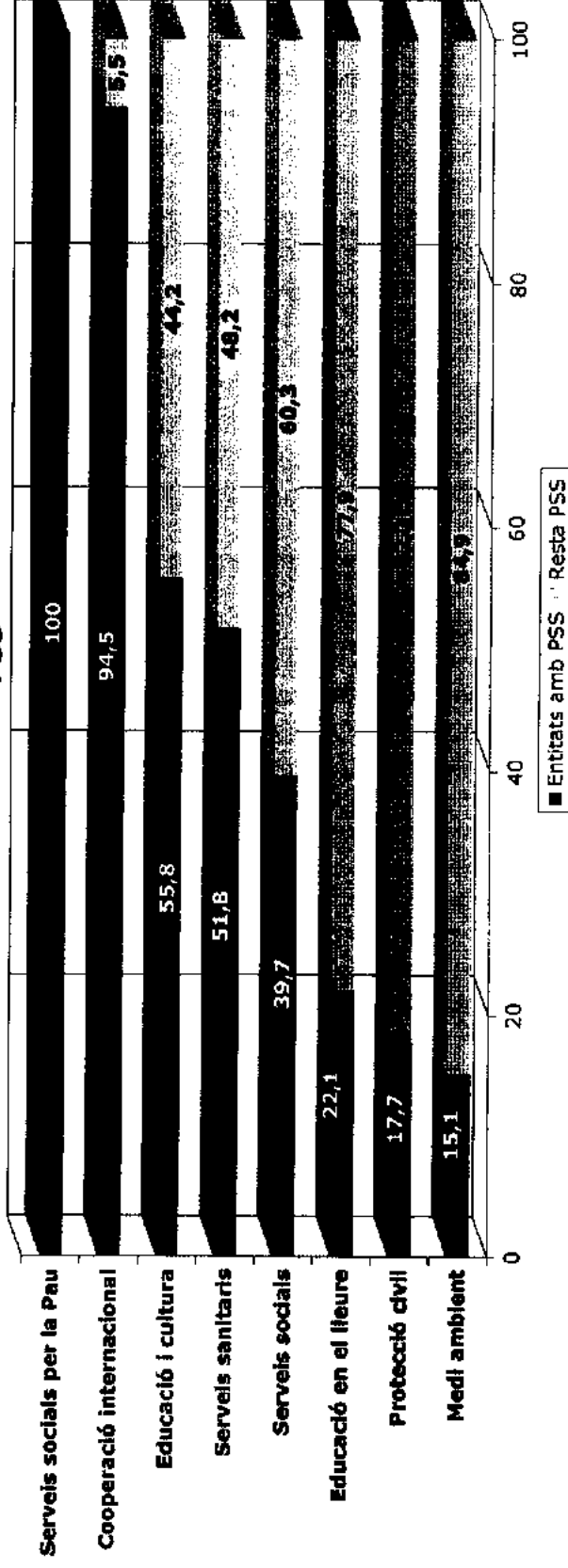
Sectors PSS	Objectors incorporats a Entitats amb PSS	Entitats amb PSS
Serveis socials	2.020	2.200
Educació i cultura	555	732
Serveis sanitaris	266	333
Medi ambient	252	293
Protecció civil	183	208
Cooperació internacional	56	80
Educació en el lleure	34	89
Serveis socials per la Pau	8	10
Total	3.374	3.945

Citacions de les activitats dels objectors incorporats i les entitats amb PSS segons cada sector

- ☐ Totes les activitats dels Serveis socials per la Pau i gairebé totes les relacionades amb la Cooperació internacional les realitzen objectors incorporats a entitat amb PSS, donat que el baix nombre d'objectors realitzant aquestes activitats en les administracions públiques.
- ☐ En segon lloc, és força destacat el pes de les activitats d'Educació i cultura i Serveis sanitaris realitzats pels objectors que estan realitzant la PSS en entitats, per sobre de les administracions públiques. Mentre que en el primer cas es tracta del 55,8% de les activitats d'Educació i cultura, en el cas dels Serveis sanitaris es tracta del 51,8%.
- ☐ Força destacat, encara que no majoritari, és el pes dels objectors que actualment es dediquen a les activitats assistencials des de les entitats amb PSS, tractant-se de 2 de cada cinc activitats del sector dels Serveis socials. La resta d'aquestes activitats dutes a terme pels objectors es fan des de les administracions públiques.
- ☐ En menor mesura, el 22,1% de les activitats d'Educació en el lleure, el 17,7% de les activitats de Protecció civil i el 15,1% de les de Medi ambient les realitzen objectors incorporats a una entitat, essent força important el pes que aquestes activitats tenen en les administracions públiques.

Pes de les citacions d'activitats dels objectors incorporats segons cada sector de la PSS

Base (citacions de les activitats dels objectors incorporats per cada sector de la PSS): Serveis socials per la pau 8; Cooperació internacional 59; Educació i cultura 994; Serveis sanitaris 514; Serveis socials 5.084; Educació en el lleure 154; Protecció civil 1.031; Medi ambient 1.673.

IV.5. Distribució de les activitats dels objectors incorporats segons cada sector de la PSS

A. Serveis socials

- Principalment els objectors que estan fent la PSS en el sector dels Serveis socials a les entitats fan activitats generals de programa, essent el cas de 1.476 objectors, que representen el 73,1% del total. Per tant, és més en segon terme que els objectors fan tasques específiques d'acompanyaments en l'11,9% dels casos i tasques de gestió i tramitació en el 8,1%. Aquesta mateixa tendència en relació a les activitats de Serveis socials s'observa en les tasques que realitzen els objectors incorporats al conjunt d'organitzacions amb PSS.
- Distingint per col·lectius, la gent gran i els discapacitats psíquics compten amb 103 objectors i 71 objectors respectivament per les activitats específiques d'acompanyaments realitzats per les entitats, mentre que el nombre d'objectors que des de les entitats acompanya a discapacitats físics i a invidents, és inferior. En el conjunt de la PSS, la tendència es manté en el cas dels acompanyaments a la gent gran, on s'hi destinen actualment 285 objectors, mentre que en segon terme és als discapacitats físics amb 157 objectors, discapacitats psíquics amb 93 objectors i 58 pel cas dels invidents.

Taula 43: Activitats dels objectors incorporats al sector Serveis socials de la PSS

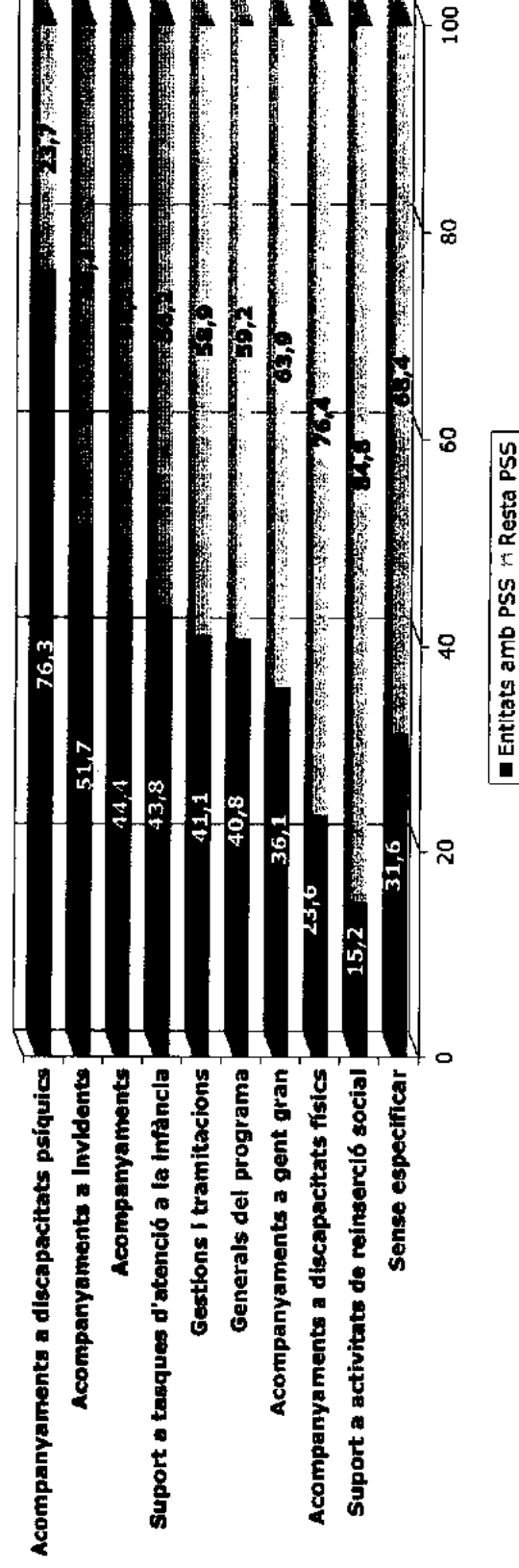
Activitats PSS	Objectors incorporats Total PSS	Objectors incorporats a entitats amb PSS
Generals del programa	3.617	1.476
Acompanyaments	593	241
A gent gran	285	103
A discapacitats psíquics	93	71
A discapacitats físics	157	37
A invidents	58	30
Gestions i tramitacions	397	163
Suport a tasques d'atenció a la infància	89	39
Suport a activitats de reinserció social	132	20
Sense especificar	256	81
Total	5.084	2.020

Taula 44: Activitats dels objectors incorporats al sector Serveis socials de la PSS

Activitats PSS	Objectors incorporats Total PSS	Objectors incorporats a Entitats amb PSS
Generals del programa	71,2	73,1
Acompanyaments	11,7	11,9
A gent gran	5,6	5,1
A discapacitats psíquics	1,8	3,5
A discapacitats físics	3,1	1,8
A invidents	1,2	1,5
Gestions i tramitacions	7,8	8,1
Suport a tasques d'atenció a la infància	1,8	1,9
Suport a activitats de reinserció social	1,1	1,0
Sense especificar	5,0	4,0

- En aquest moment, els acompanyaments als discapacitats psíquics que es duen a terme en el marc de la PSS els realitzen en el 76,3% dels casos objectors incorporats a una entitat. En un segon nivell d'importància, també cal destacar que 1 de cada dos acompanyaments a invidents els realitzen els objectors des de les entitats.
- De forma global, en 2 de cada 5 acompanyaments que duen a terme els objectors que estan fent la PSS, es realitzen des d'una entitat així com les tasques d'atenció a la infància, les gestions i tramitacions en l'àmbit dels Serveis socials i pel que fa a les activitats generals de programa.

Pes de les activitats dels objectors incorporats a les entitats amb PSS respecte el sector de Serveis socials de la PSS

Base (activitats dels objectors incorporats al sector Serveis socials de la PSS): Acompanyaments a discapacitats psíquics 93; acompanyaments a invidents 58; acompanyaments 593; suport a tasques d'atenció a la infància 89; gestions i tramitacions 397; generals de programa 3.617; acompanyaments a gent gran 285; acompanyaments a discapacitats físics 157; suport a activitats de reinserció social 132; sense especificar 256.

B. Educació i cultura

- ☐ Tan sols el 27,9% dels objectors incorporats a les entitats amb PSS del sector Educació i cultura realitzen tot tipus d'activitats. És a dir, principalment els objectors que treballen actualment en aquest sector des de les entitats, però també des de les administracions públiques fan tasques específiques.
- ☐ Gairebé en un mateix nombre i percentatge, el 19,8% i el 18,9% dels objectors destinats a entitats d'Educació i cultura, això és respectivament 110 i 105 nois fent la PSS actualment, es dediquen a la gestió i tramitació en primer lloc, i a fer de monitor de suport a les activitats esportives. També s'observa aquesta distribució dels objectors en el conjunt de la PSS, malgrat que el cas dels objectors destinats a activitats esportives baixi al 14,2%.
- ☐ Els objectors incorporats a les entitats fan altres tasques específiques destacant les relacionades amb el suport d'activitats pedagògiques, a activitats culturals i a tasques d'arxiu de biblioteca. Cal tenir en compte, que en el conjunt de la PSS el suport que els objectors realitzen a nivell d'activitats culturals és dels més importants representant el 12,8%

Taula 45: Activitats dels objectors incorporats al sector Educació i cultura de la PSS

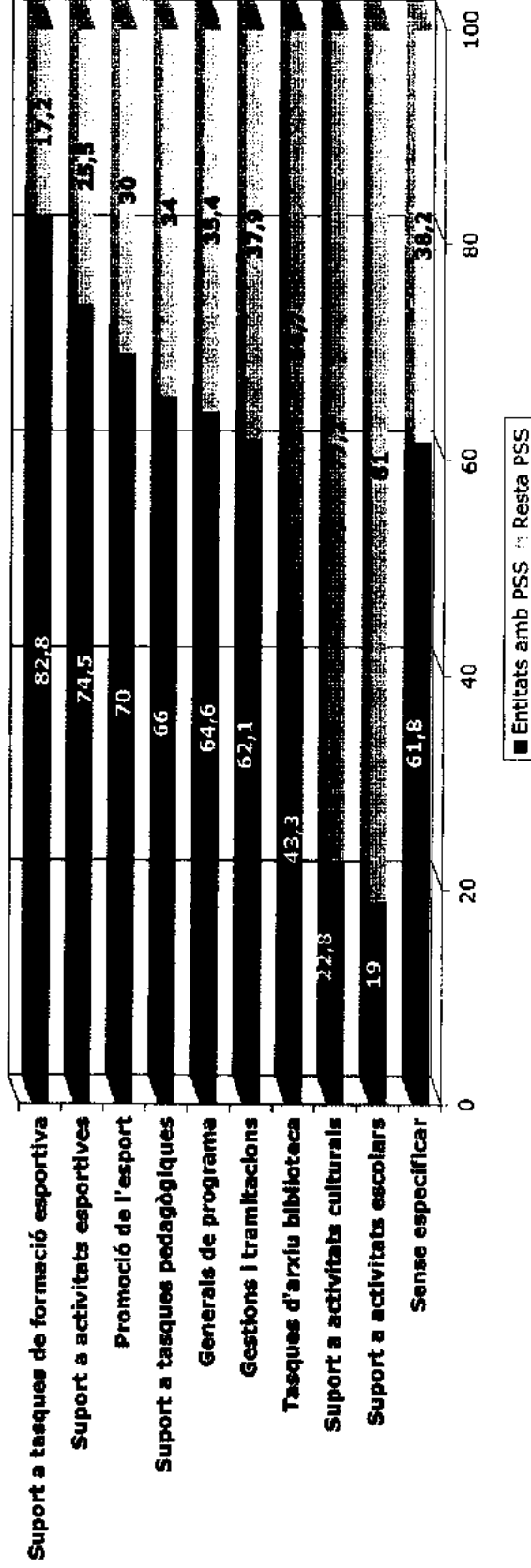
Activitats PSS	Objectors incorporats Total PSS	Objectors incorporats a Entitats amb PSS
Generals del programa	240	155
Gestions i tramitacions	176	110
Suport a activitats esportives	141	105
Suport a tasques pedagògiques	50	33
Suport a activitats culturals	127	29
Tasques d'arxiu biblioteca	67	29
Suport a tasques de formació esportiva	29	24
Promoció de l'esport	30	21
Suport a activitats escolars	79	15
Sense especificar	55	34
Total	994	555

Taula 46: Activitats dels objectors incorporats al sector Educació i cultura de la PSS

Activitats PSS	Objectors incorporats Total PSS	Objectors incorporats a Entitats amb PSS
Generals del programa	24,2	27,9
Gestions i tramitacions	17,7	19,8
Suport a activitats esportives	14,2	18,9
Suport a tasques pedagògiques	5,0	6,0
Suport a activitats culturals	12,8	5,2
Tasques d'arxiu biblioteca	6,8	5,2
Suport a tasques de formació esportiva	2,9	4,3
Promoció de l'esport	3,0	3,8
Suport a activitats escolars	7,9	2,7
Sense especificar	5,5	6,2

- ☐ Dels conjunt d'activitats que els objectors realitzen en l'àmbit de l'Educació i la cultura, set les fan els objectors des de les entitats, per tant, en aquest moment el pes dels objectors de les entitats en aquest sectors és molt elevat.
- ☐ El pes de les activitats que realitzen els objectors des de les entitats relacionades amb l'esport és força elevat, ja que tant a nivell de formació esportiva es tracta del 82,8% dels casos, en les activitats esportives del 74,5% i en la promoció de l'esport en el 70%.
- ☐ Els objectors que fan la PSS des d'una entitat, destaquen per realitzar en 6 de cada 10 casos les tasques pedagògiques d'aquest sector, així com les activitats generals de programa i les feines més relacionades amb la gestió i la tramitació.
- ☐ En menor mesura, però també considerable, en un 43,3% de les tasques d'arxiu de biblioteca en aquest moment les estan realitzant els objectors des de les entitats que principalment treballen en aquest sector d'Educació i cultura.
- ☐ En darrer lloc, els objectors ubicats a les entitats d'Educació i cultura s'ocupen només del 22,8% de les activitats culturals i del 19% de les activitats escolars, donat que el pes d'aquests dos tipus d'activitats el realitzen els objectors a les administracions públiques.

Pes de les activitats dels objectors incorporats a les entitats amb PSS respecte el sector d'Educació i cultura de la PSS

Base (activitats dels objectors incorporats al sector Educació i cultura de la PSS): Suport a tasques de formació esportiva 29; suport a activitats esportives 141; promoció de l'esport 30; suport a tasques pedagògiques 50; generals de programa 240; gestions tramitacions 176; tasques d'arxiu biblioteca 67; suport a activitats culturals 127; suport a activitats escolars 79; sense especificar 55.

C. Serveis sanitaris

- En el sector dels Serveis sanitaris els objectors que realitzen la PSS en una entitat es dediquen en el 86,5% dels casos a tot tipus d'activitat, per tant la seva feina en aquest sector és poc específica. En el conjunt de la PSS succeeix de forma semblant que el 88,1% dels objectors ubicats al sector dels Serveis sanitaris fan tasques generals de programa.
- Entre les activitats específiques que realitzen els objectors des de les entitats destaquen les feines lligades a la gestió i l'administració en un 3,4% i les que són de suport a campanyes sanitàries com les donacions de sang en un 3%.

Taula 47: Activitats dels objectors incorporats al sector Serveis sanitaris de la PSS

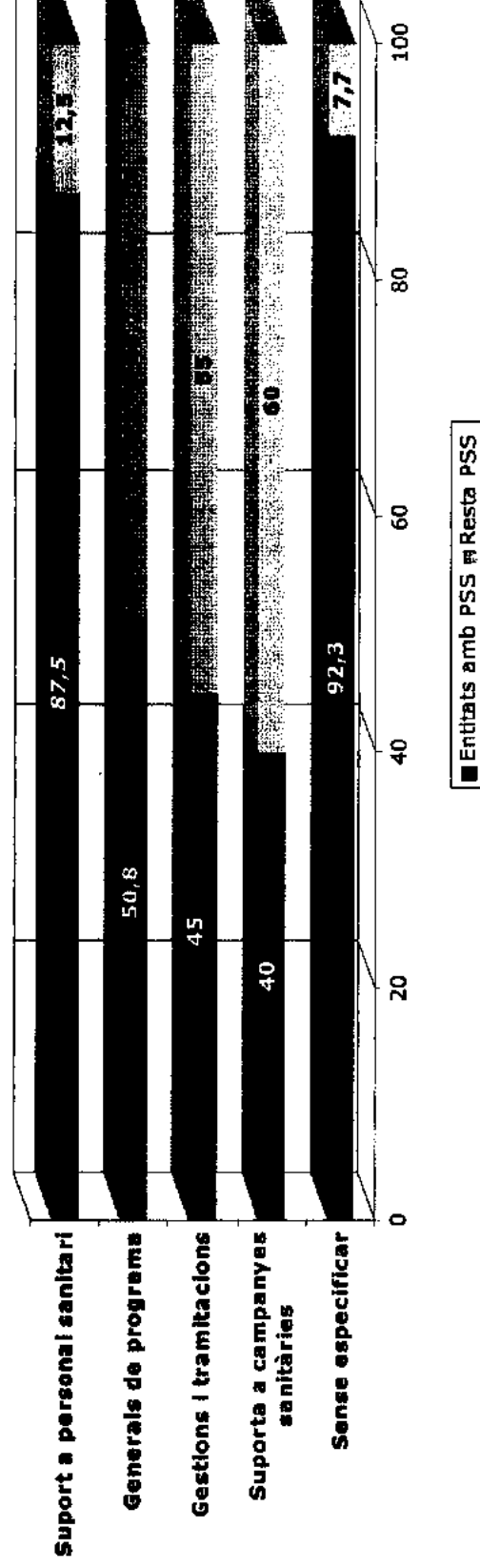
Activitats PSS	Objectors incorporats Total PSS	Objectors incorporats a Entitats amb PSS
Generals del programa	453	230
Gestions i tramitacions	20	9
Suport a campanyes sanitàries	20	8
Suport al personal sanitari	8	7
Sense especificar	13	12
Total	514	266

Taula 48: Activitats dels objectors incorporats al sector Serveis sanitaris de la PSS

Activitats PSS	Objectors incorporats Total PSS	Objectors incorporats a Entitats amb PSS
Generals del programa	88,1	86,5
Gestions i tramitacions	3,9	3,4
Suport a campanyes sanitàries	3,9	3,0
Suport al personal sanitari	1,6	2,6
Sense especificar	2,5	4,5

- El pes de les activitats que realitzen els objectors a les entitats en el sector dels Serveis sanitaris suposa el 87,5% dels suports efectuats al personal dels centres hospitalaris.
- En la resta d'activitats, el pes dels objectors de les entitats és força important tot i que es reparteix amb els objectors de les administracions públiques.

Pes de les activitats dels objectors incorporats a les entitats amb PSS respecte el sector de Serveis sanitaris de la PSS

Base (activitats dels objectors incorporats al sector Serveis sanitaris de la PSS): Suport a personal sanitari 8; generals de programa 453; gestions i tramitacions 20; suport a campanyes sanitàries 20; sense especificar 13.

D. Medi ambient

- ☐ Els 252 objectors destinats a entitats que treballen principalment en el sector del Medi ambient, realitzen en el 67,8% dels casos activitats generals de programa, essent un percentatge inferior al que succeeix en el conjunt de la PSS que augmenta fins al 75,6%.
- ☐ En relació a les activitats específiques que duen a terme els objectors a les entitats, destaquen les gestions i tramitacions en un 15,4% i les activitats de protecció d'animals i plantes en un 4,3%. En canvi, aquesta no és la tendència que segueixen els objectors en el conjunt de la PSS donat que la tasca específica que destaca és la conservació de la natura en un 9,1% i en segon terme les activitats administratives en un 7,6%.

Taula 49: Activitats dels objectors incorporats al sector Medi ambient de la PSS

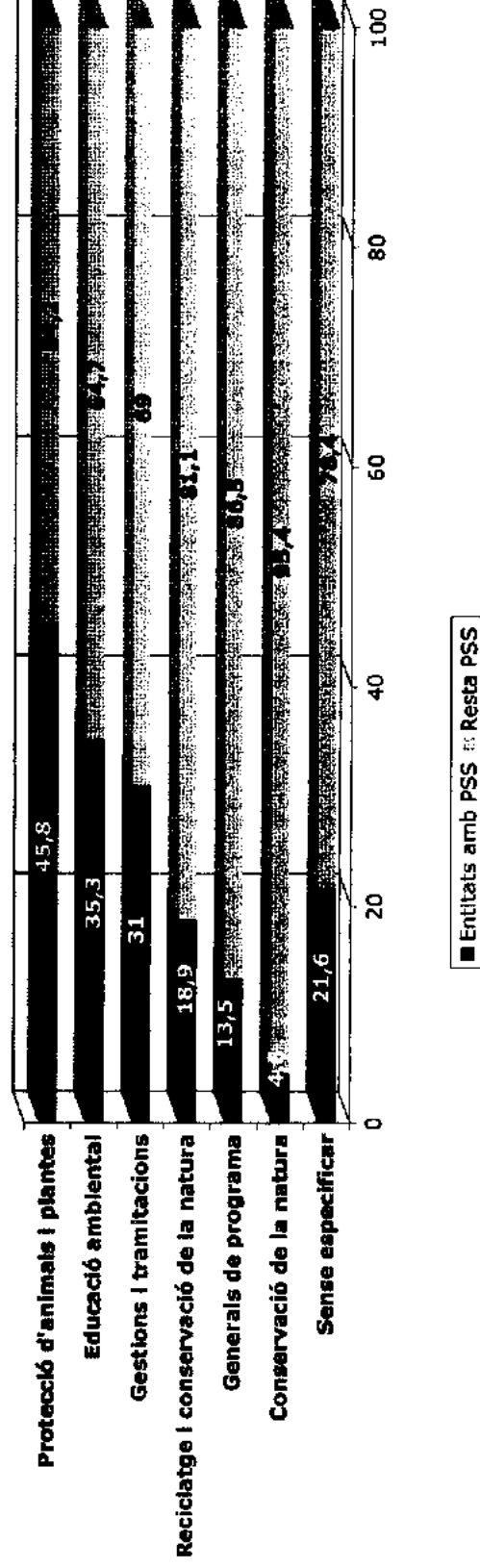
Activitats PSS	Objectors incorporats Total PSS	Objectors incorporats a Entitats amb PSS
Generals del programa	1.265	171
Gestions i tramitacions	126	39
Protecció d'animals i plantes	24	11
Conservació de la natura	153	7
Reciclatge i conservació de la natura	37	7
Educació ambiental	17	6
Sense especificar	51	11
Total	1.673	252

Taula 50: Activitats dels objectors incorporats al sector Medi ambient de la PSS

Activitats PSS	Objectors incorporats Total PSS	Objectors incorporats a Entitats amb PSS
Generals del programa	75,6	67,8
Gestions i tramitacions	7,6	15,4
Protecció d'animals i plantes	1,5	4,3
Conservació de la natura	9,1	2,8
Reciclatge i conservació de la natura	2,2	2,8
Educació ambiental	1,0	2,4
Sense especificar	3,0	4,5

- ☐ Donat que el sector de Medi ambient és un dels sectors que compta amb menys presència d'entitats, els objectors que realitzen la PSS destinats a aquest sector són poc i conseqüentment, el seu pes a l'hora de dur a terme activitats de Medi ambient és més aviat baix.
- ☐ Cal destacar, no obstant això que els objectors de les entitats realitzen el 45,8% de les activitats de protecció d'animals i plantes i el 35,3% de les activitats d'educació ambiental. És a dir, els objectors de les administracions públiques tenen força més pes en el conjunt de les activitats medioambientals.

Pes de les activitats dels objectors incorporats a les entitats amb PSS respecte el sector de Medi ambient de la PSS

Base (activitats dels objectors incorporats al sector de Medi ambient de la PSS): Protecció d'animals i plantes 24; educació ambiental 17; gestions i tramitacions 126; reciclatge i conservació de la natura 37; generals de programa 1.265; conservació de la natura 153; sense especificar 51.

E. Protecció civil

- ☐ Els objectors de les entitats dedicats a activitats de Protecció civil, també duen a terme principalment amb activitats generals de programa en el 96,1% dels casos, molt per superior del que succeeix en el cas dels objectors del conjunt de la PSS que es dediquen a aquest tipus d'activitats que arriba al 81,9% dels casos.
- ☐ Entre la resta d'objectors de les entitats dedicats a la Protecció civil, fan tasques de prevenció d'incendis en un 3% dels casos. En el conjunt de la PSS, s'observen diferències a aquesta tendència ja que hi ha un 9% d'objectors que fan suport als programes de Protecció civil i en segon terme un 7% que estan duent a terme les activitats de gestió i administració, mentre que en el cas de la prevenció d'incendis només hi actuen el 2,1% dels objectors.

Taula 51: Activitats dels objectors incorporats al sector Protecció civil de la PSS

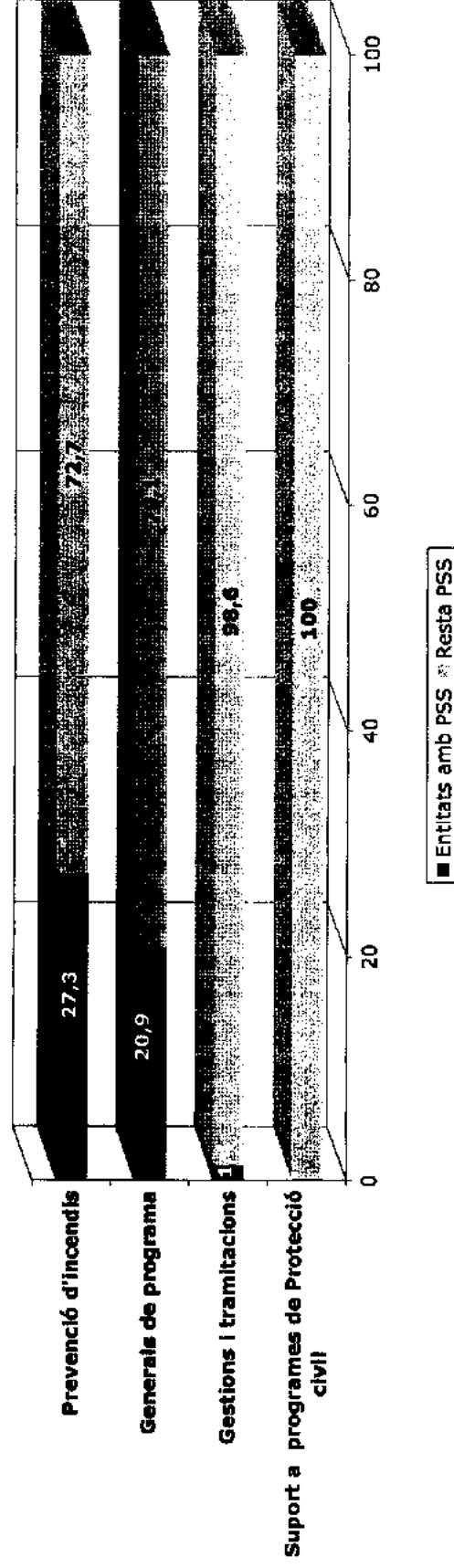
Activitats PSS	Objectors incorporats Total PSS	Objectors incorporats a Entitats amb PSS
Generals del programa	844	176
Prevenció d'incendis	22	6
Gestions i tramitacions	72	1
Suport a programes de Protecció civil	93	-
Total	1.031	183

Taula 52: Activitats dels objectors incorporats al sector Protecció civil de la PSS

Activitats PSS	Objectors incorporats Total PSS	Objectors incorporats a Entitats amb PSS
Generals del programa	81,9	96,1
Prevenció d'incendis	2,1	3,3
Gestions i tramitacions	7,0	0,5
Suport a programes de Protecció civil	9,0	-

- Tal i com es pot observar en el gràfic que hi ha a continuació, el pes dels objectors de les entitats és molt baix, donat que en només el 27,3% de les tasques de prevenció d'incendis i en el 20,9% de les activitats generals de programa es realitzen per part dels objectors de les entitats. Per tant, queda palès el pes de les administracions públiques en aquest sector.

Pes de les activitats dels objectors incorporats a les entitats amb PSS respecte el sector de Protecció civil de la PSS

Base (activitats del objectors incorporats al sector Protecció civil de la PSS): Prevenció d'incendis 22; generals de programa 844; gestions i tramitacions 72; suport a programes de protecció civil 93.

F. Educació en el lleure

- ☐ El sector d'Educació en el lleure és un dels sectors que compta amb menys nombre d'objectors donat que hi ha poques entitats amb PSS relacionades amb aquest sector. Dels 34 objectors que estan realitzant la PSS en activitats d'Educació en el lleure, el 79,4% es dediquen a fer de monitors de reforç en activitats de lleure i en segon terme en un 20,6% a activitats de gestió i tramitació.

Taula 53: Activitats dels objectors incorporats al sector Educació en el lleure de la PSS

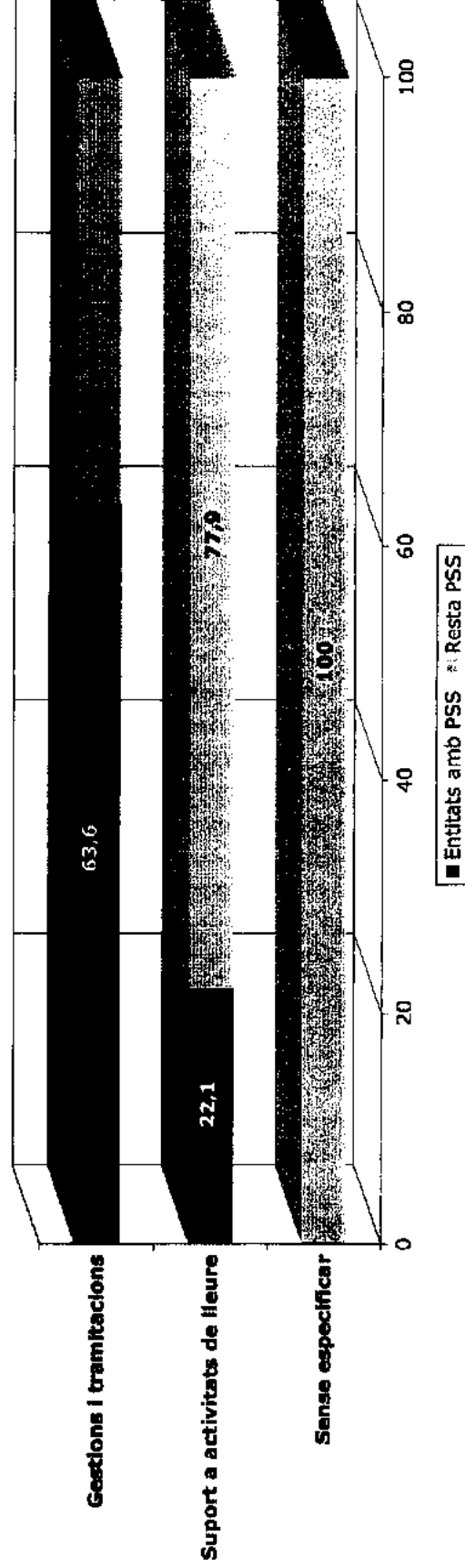
Activitats PSS	Objectors incorporats Total PSS	Objectors incorporats a Entitats amb PSS
Suport a activitats de lleure	122	27
Gestions i tramitacions	11	7
Sense especificar	21	-
Total	154	34

Taula 54: Activitats dels objectors incorporats al sector Educació en el lleure de la PSS

Activitats PSS	Objectors incorporats Total PSS	Objectors incorporats a Entitats amb PSS
Suport a activitats de lleure	79,2	79,4
Gestions i tramitacions	7,2	20,6
Sense especificar	13,6	-

- ☐ La feina dels objectors de les entitats del sector de la Protecció civil destaca, principalment degut a que realitzen el 63,6% de les activitats de gestió i tramitació.
- ☐ En la resta de casos el pes dels objectors de les entitats en les activitats de Protecció civil és baix, donat que la majoria d'actuacions es fan des de les administracions públiques.

Pes de les activitats dels objectors incorporats a les entitats amb PSS respecte el sector d'Educació en el lleure de la PSS

Base (activitats dels objectors incorporats al sector d'Educació en el lleure de la PSS): Gestions i tramitacions 11; suport a activitats de lleure 122; sense especificar 21.

G. Cooperació internacional

- El sector de la Cooperació internacional és un dels sectors on els objectors incorporats realitzen menys activitats, essent la el 35,7% d'aquestes relacionades amb la gestió i la tramitació, en segon terme de tipus general en el 28,6% dels casos i de forma menys reduïda aquelles activitats relacionades amb campanyes de sensibilització o actes puntuals a favor de pobles d'altres països, que compta amb el 14,3% dels casos. Aquesta tendència és dona de forma semblant a nivell dels objectors incorporats en el conjunt de la PSS.

Taula 55: Activitats dels objectors incorporats al sector Cooperació internacional de la PSS

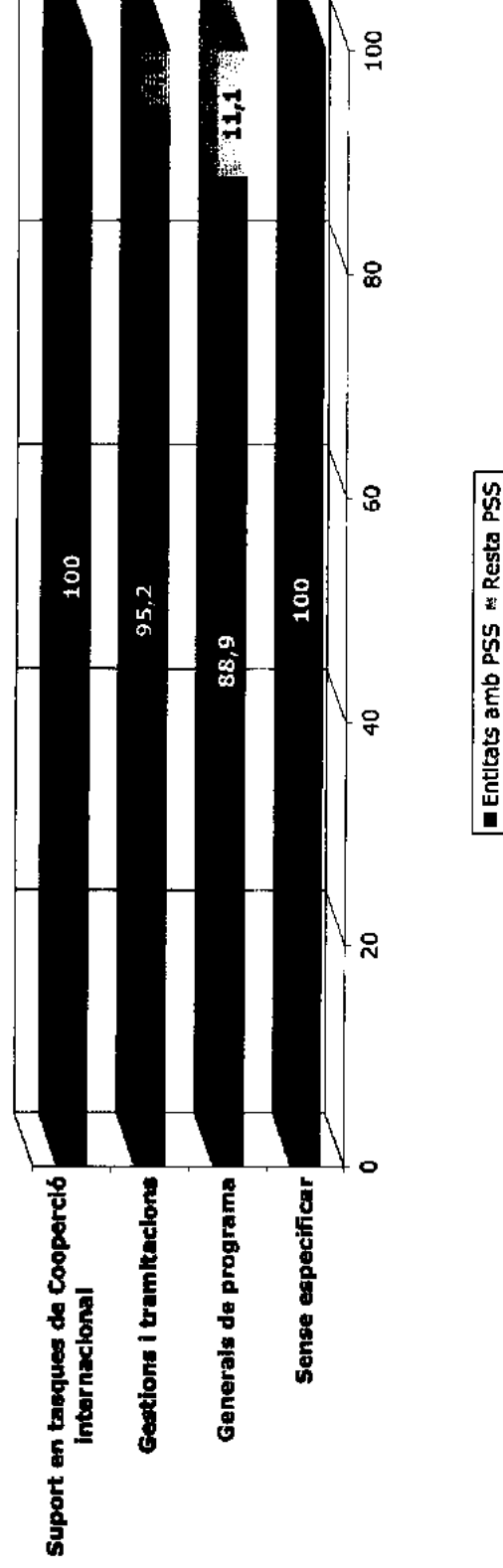
Activitats PSS	Objectors incorporats Total PSS	Objectors incorporats a Entitats amb PSS
Gestions i tramitacions	21	20
Generals del programa	18	16
Suport en tasques de Cooperació internacional	8	8
Sense especificar	12	12
<i>Total</i>	<i>59</i>	<i>56</i>

Taula 56: Activitats dels objectors incorporats al sector Cooperació internacional de la PSS

Activitats PSS	Objectors incorporats Total PSS	Objectors incorporats a Entitats amb PSS
Gestions i tramitacions	35,6	35,7
Generals del programa	30,5	28,6
Suport en tasques de Cooperació internacional	13,6	14,3
Sense especificar	20,3	21,4

- El pes que desenvolupen els objectors incorporats a les entitats amb PSS a nivell de les activitats de Cooperació internacional és força elevat, donat que en la majoria de les activitats de suport les realitzen els objectors de les entitats i en 9 de cada deu activitats de gestió i tramitació també. Per tant, el pes dels objectors incorporats a les administracions públiques és força baix.

Pes de les activitats dels objectors incorporats a les entitats amb PSS respecte el sector de Cooperació internacional de la PSS

Base (activitats dels objectors incorporats al sector de Cooperació internacional de la PSS): Suport en tasques de Cooperació Internacional 8; gestions i tramitacions 21; generals de programa 18; sense especificar 12.

H. Serveis socials per la Pau

- ☐ Les 8 activitats relacionades amb els serveis socials per la Pau que duen a terme els objectors incorporats es realitzen des d'una entitat, per tant, el paper dels objectors incorporats a una administració pública en el cas d'aquest tipus d'activitats és nul.
- ☐ Per tipus d'activitat, en primer lloc els objectors realitzen tasques de gestió i tramitació i més en segon terme activitats de suport a campanyes de sensibilització.

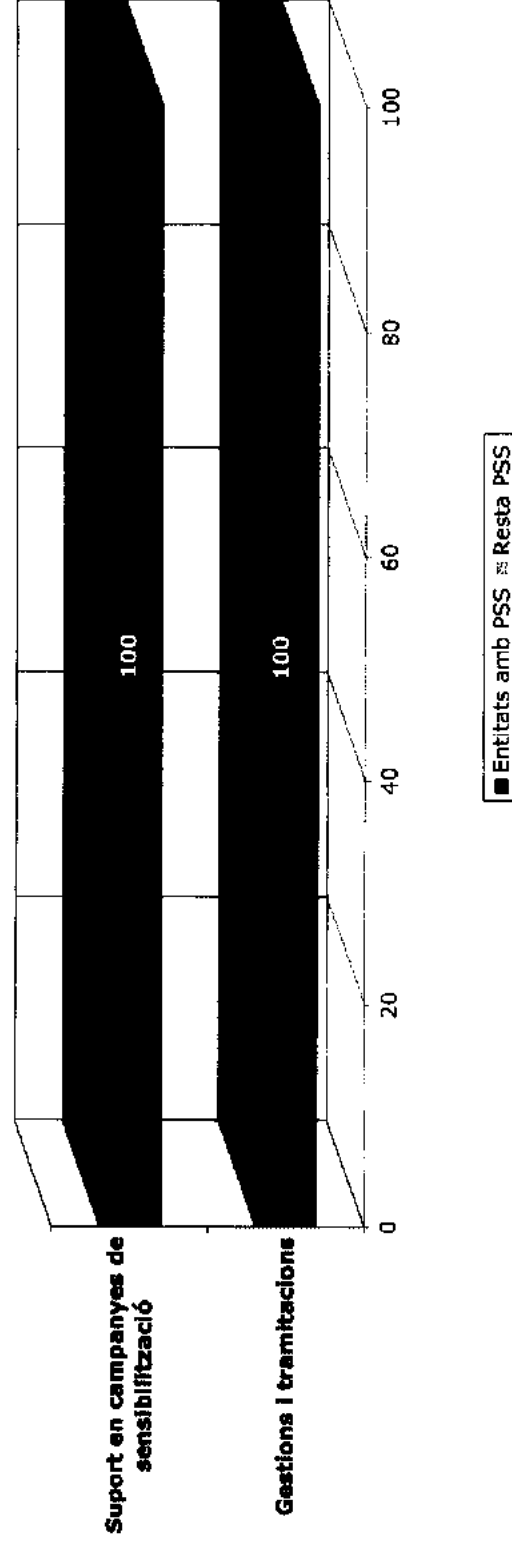
Taula 57: Activitats dels objectors incorporats al sector Serveis socials per la Pau de la PSS

Activitats PSS	Objectors incorporats Total PSS	Objectors incorporats a Entitats amb PSS
Gestions i tramitacions	5	5
Suport a campanyes de sensibilització	3	3
Total	8	8

Taula 58: Activitats dels objectors incorporats al sector Serveis socials per la Pau de la PSS

Activitats PSS	Objectors incorporats Total PSS	Objectors incorporats a Entitats amb PSS
Gestions i tramitacions	62,5	62,5
Suport a campanyes de sensibilització	37,5	37,5

Pes de les activitats dels objectors incorporats a les entitats amb PSS respecte el sector de Serveis socials per la Pau de la PSS

Base (activitats dels objectors incorporats al sector Serveis socials per la Pau de la PSS): Suport en campanyes de sensibilització 3; gestions i tramitacions 5.

IV.6. Distribució territorial dels objectors

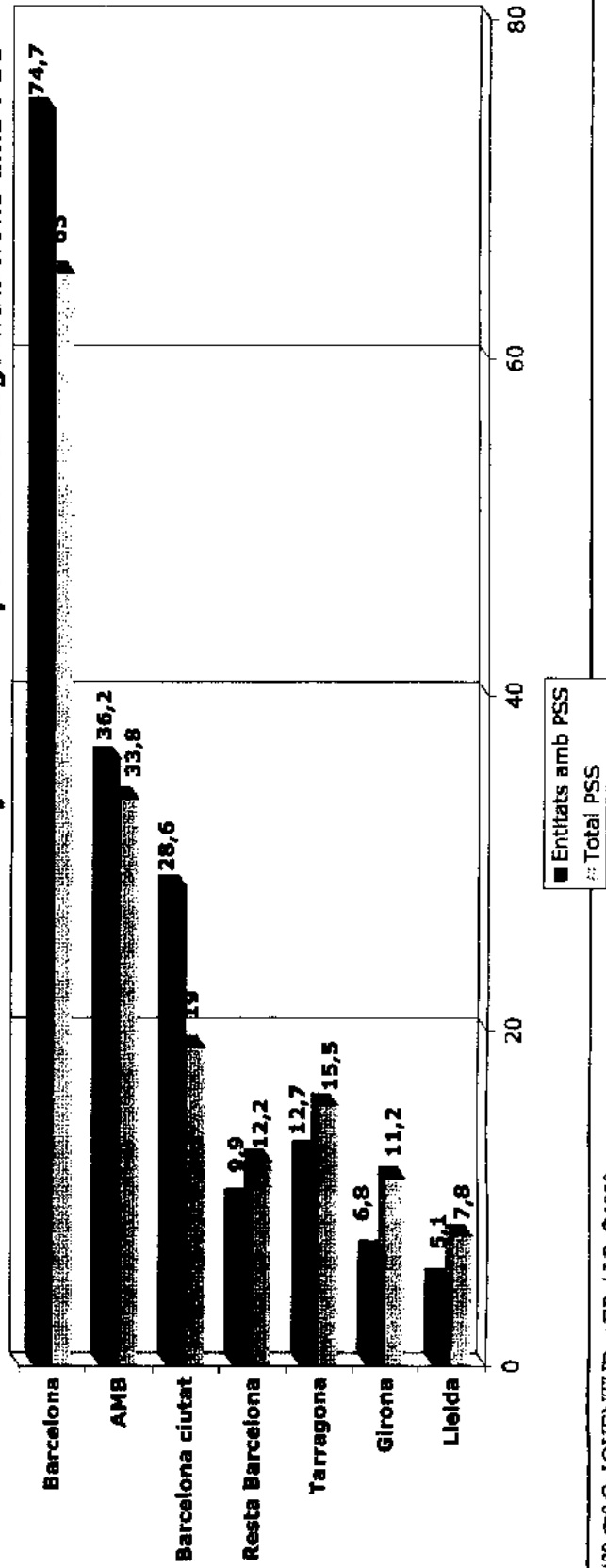
A. Objectors incorporats a la PSS

- ☐ En l'actualitat, la majoria d'objectors incorporats se situen a l'àrea de Barcelona, tenint en compte tant les entitats, com el conjunt de la PSS.
- ☐ El 74,7% d'objectors incorporats a les entitats es troben a la província de Barcelona i principalment a l'àrea metropolitana, essent en aquest cas el 36,2% de casos. Malgrat això, el pes dels 965 objectors que estan ocupant una plaça en una entitat a l'àrea de Barcelona ciutat respecte la resta de territoris és molt superior, essent del 28,6%. Aquest també és el cas dels 1.805 objectors incorporats en el conjunt de la PSS a la ciutat de Barcelona, representant el 19%.
- ☐ La distribució en la resta de províncies dona com a resultat que el 12,7% d'objectors incorporats a les entitats de Tarragona, en segon lloc, de Girona amb un 6,8% i finalment, a la província de Lleida a en el 5,1% dels casos. Aquesta distribució és relativament superior pel que fa al conjunt de la PSS, ja que en el cas de Tarragona es tracta del 15,5% d'objectors incorporats, de l'11,2% d'incorporats en organitzacions de Girona i de 7,8% objectors a Lleida.

Taula 59: Distribució territorial dels objectors incorporats a les organitzacions amb PSS

Territori	Objectors incorporats Total PSS	Objectors incorporats a Entitats amb PSS
Barcelona	6.184	2.520
AMB	3.218	1.221
Barcelona ciutat	1.805	965
Reste Barcelona	1.161	334
Tarragona	1.474	430
Girona	1.065	228
Lleida	743	171
Total	9.517	3.374

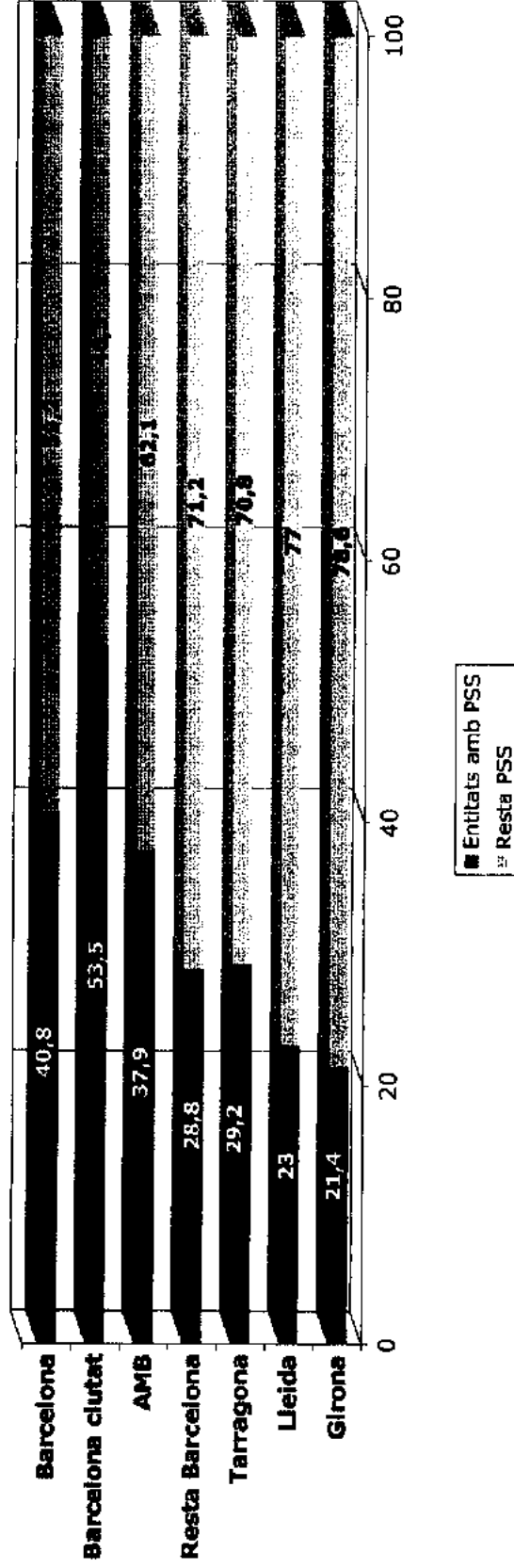
Distribució territorial dels objectors incorporats a les organitzacions amb PSS

B. Pes de la distribució territorial dels objectors incorporats a les entitats amb PSS

- Si bé, el pes dels objectors incorporats a les entitats que es troben a la província de Barcelona suposa el 40,8% del total, observant les dades de la ciutat de Barcelona, més d'un de cada dos objectors incorporats en alguna plaça d'aquesta ciutat, es troba en alguna entitat.
- En canvi, el pes dels objectors incorporats en entitats de la resta de províncies és més aviat baix: del 29,2% en el cas de Tarragona, del 23% en el de Lleida i del 21,4% en el de Girona.

Pes de la distribució territorial dels objectors incorporats a les entitats amb PSS respecte cada territori

Base (distribució territorial dels objectors incorporats a les organitzacions amb PSS): Barcelona 6.184; Barcelona ciutat 1.805; AMB 3.218; Resta Barcelona 1.616; Tarragona 1.474; Lleida 743; Girona 1.065.

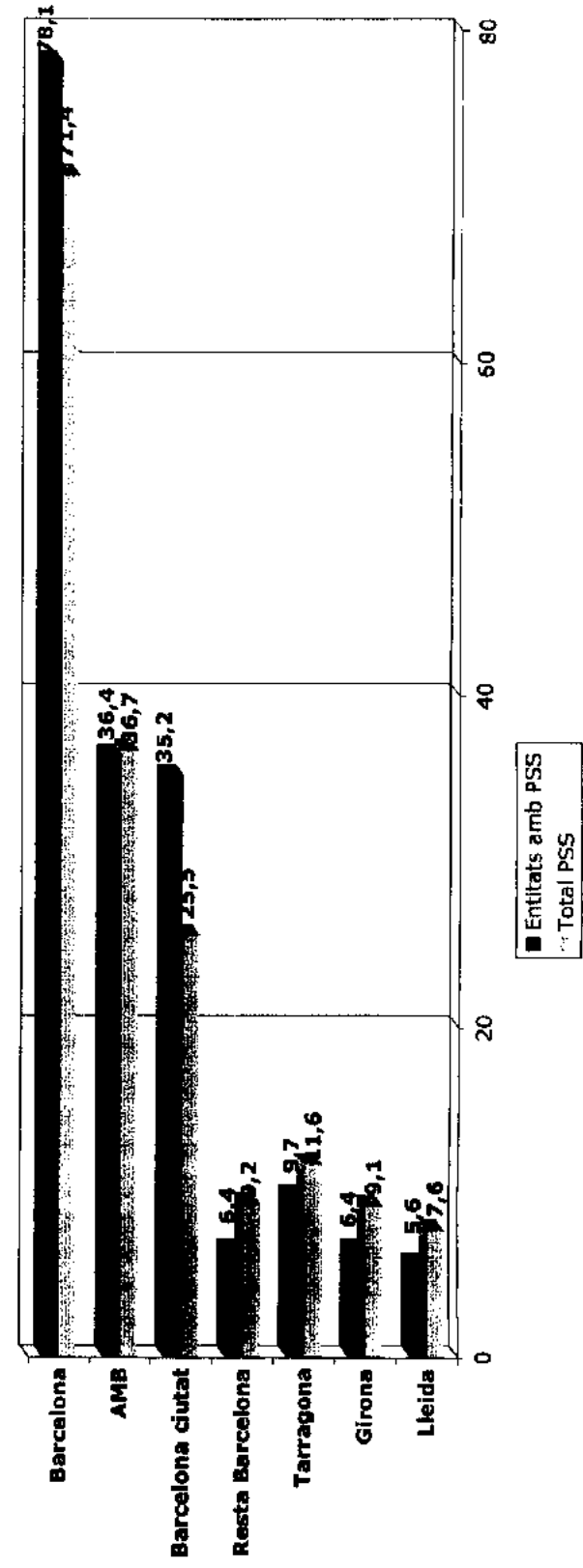
C. Objectors adscrits a la PSS

- ☐ Del total d'objectors adscrits a alguna plaça, també es repeteix la tendència de ser l'àrea de Barcelona on es concentra un major número d'aquests objectors, lligat òbviament al fet que en aquesta àrea és on es concentren la majoria de places per a realitzar la PSS pel que fa a les entitats i al conjunt de Catalunya.
- ☐ Així doncs, gairebé 8 de cada 10 objectors adscrits a les entitats, és a dir, els 1.456 objectors, ho estan a places de la província de Barcelona. Relativament inferior és el percentatge que fa referència als objectors adscrits al conjunt d'organitzacions amb PSS, tractant-se del 71,4% , representant als 2.583 objectors.
- ☐ En la resta de casos, la distribució per territoris no divergeix gaire del que succeeix amb els objectors incorporats donat que aquesta distribució està lligada a la situació de les places, que en ambdós casos és al mateixa. A l'àrea metropolitana hi ha adscrits a alguna entitat 36,4% d'objectors, i de forma semblant, a la ciutat de Barcelona és tracta d'un 35,2%. Pel que fa als objectors adscrits en el conjunt d'organitzacions de la PSS, el 36,7% ho estan en l'àrea metropolitana, i de forma inferior al que succeïa en el cas de les entitats de la ciutat de Barcelona, baixa al 25,5% d'objectors adscrits a la ciutat comtal pel que fa al conjunt de la PSS.

Taula 60: Distribució territorial dels objectors adscrits a les organitzacions amb PSS

Territori	Objectors adscrits Total PSS	Objectors adscrits a Entitats amb PSS
Barcelona	2.583	1.456
AMB	1.326	679
Barcelona ciutat	921	657
Resta Barcelona	336	120
Tarragona	420	181
Girona	331	119
Lleida	276	104
Total	3.618	1.864

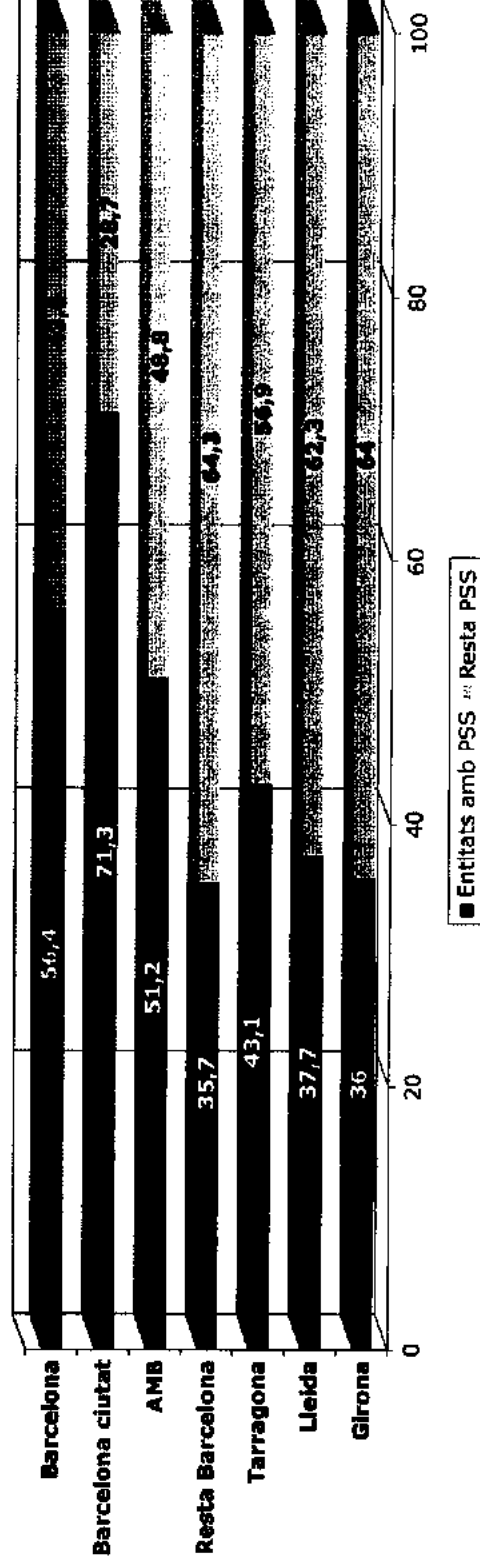
Distribució territorial dels objectors adscrits a les organitzacions amb PSS

D. Pes de la distribució territorial dels objectors adscrits a les entitats amb PSS

- El pes dels objectors adscrits a les entitats en el conjunt de la província de Barcelona suposa el 56,4% dels casos. Majoritàriament, aquest pes s'explica per la ciutat de Barcelona, on 7 de cada deu objectors adscrits en alguna plaça d'aquesta ciutat està a una entitat i, també, degut al fet que un de cada dos objectors adscrits a l'AMB ho està en una plaça d'una entitat.
- Pel que fa a la resta de territoris, el pes dels objectors adscrits a les entitats respecte el total dels objectors adscrits a Tarragona, Lleida i Girona és més aviat baix, essent del 43,1% pel cas de Tarragona, del 37,7% en el cas de Lleida i del 36% en el cas de Girona.

Pes de la distribució territorial dels objectors adscrits a les entitats amb PSS respecte cada territori

Base (distribució territorial dels objectors adscrits a les organitzacions amb PSS): Barcelona 2.583; Barcelona ciutat 921; AMB 1.326; Reste de Barcelona 336; Tarragona 420; Lleida 276; Girona 331.

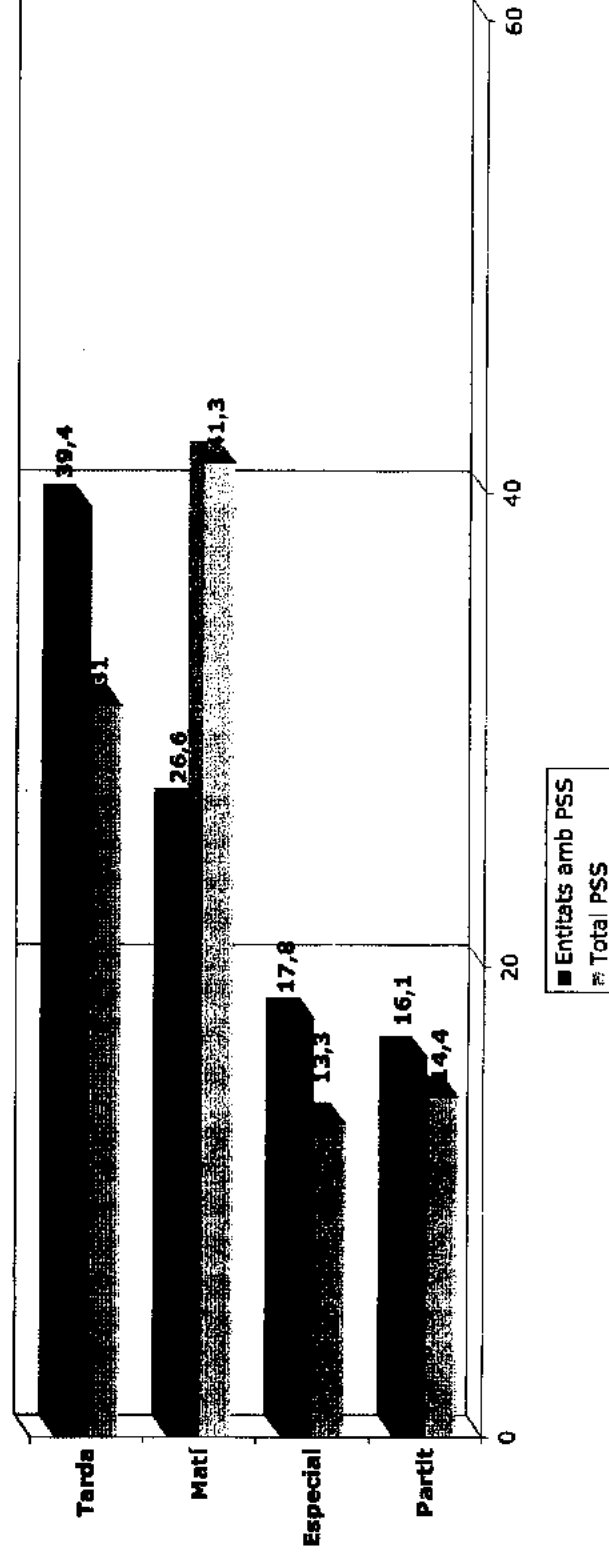
IV.7. Horari dels objectors**A. Objectors incorporats a la PSS**

- ☐ Entre els objectors incorporats a les places de les entitats, principalment hi ha 1.330 nois que fan l'horari de tarda, essent el 39,4% dels casos. Aquesta és una diferència significativa respecte els objectors que realitzen la PSS en el conjunt d'organitzacions, donat que principalment ho fan en l'horari de matí, tractant-se de 3.927 casos, i representant el 41,3%.
- ☐ En segon lloc, els objectors que estan destinats a places d'entitats, realitzen la PSS en el 26,6% dels casos en horari de matí, el segon horari més important en el conjunt d'organitzacions de la PSS és el de tarda amb un 31% dels casos.
- ☐ L'horari especial és del 17,8% en el cas dels objectors incorporats a les entitats i del 13,3% en el del conjunt, en ambdós casos força més rellevant que els horaris partits.

Taula 61: Horaris dels objectors incorporats a les organitzacions amb PSS

Horari	Objectors incorporats Total PSS	Objectors incorporats a Entitats amb PSS
Tarda	2.948	1.330
Matí	3.927	899
Especial	1.272	602
Partit	1.370	543
Base	9.517	3.374

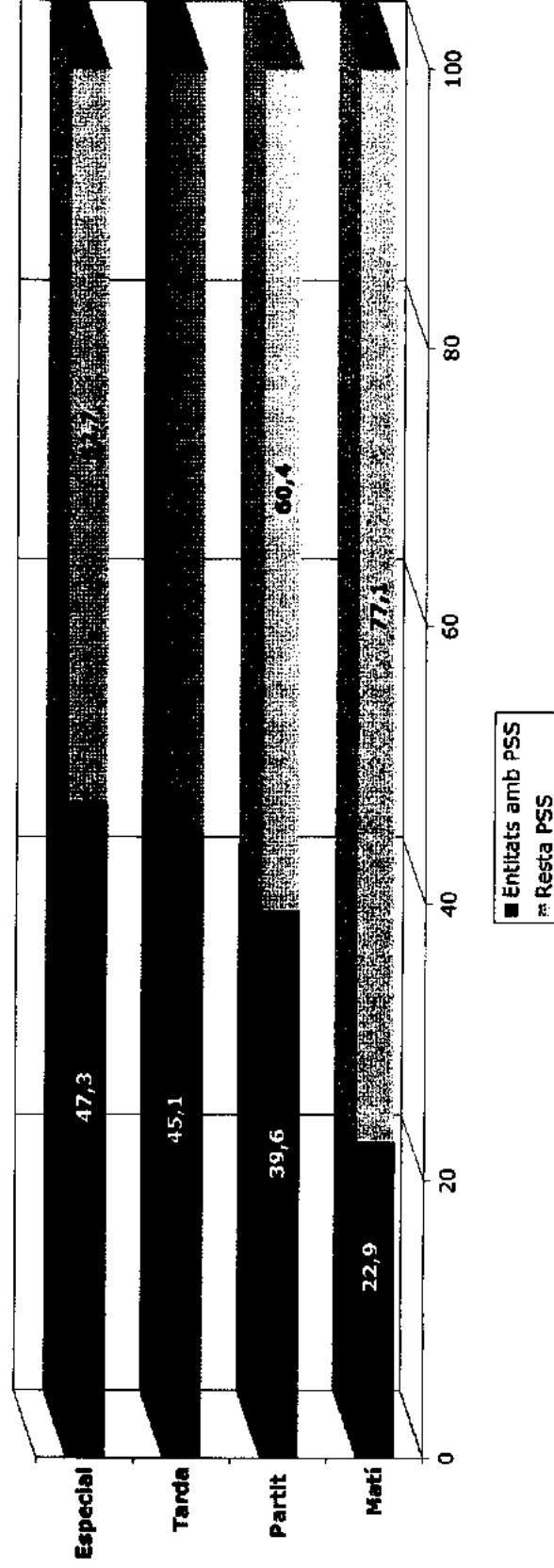
Horari dels objectors incorporats a les organitzacions amb PSS

B. Pes de l'horari dels objectors incorporats a les entitats amb PSS

- ☐ Els horaris en els quals el pes dels objectors incorporats a les entitats és superior són el de torns especials i el de tarda, essent el primer cas un 47,3% del total i en el segon un 45,1%.
- ☐ En el cas de l'horari partit, el pes dels objectors incorporats a les entitats arriba a gairebé 4 de cada 10 casos, mentre que en l'horari del matí només el 22,9% d'objectors incorporats a aquest horari ho està en una entitat.

Pes de l'horari dels objectors incorporats a les entitats amb PSS respecte cada horari

Base (horaris dels objectors incorporats a les organitzacions amb PSS): Especial 1.272; tarda 2.948; partit 1.370; matí 3.970.

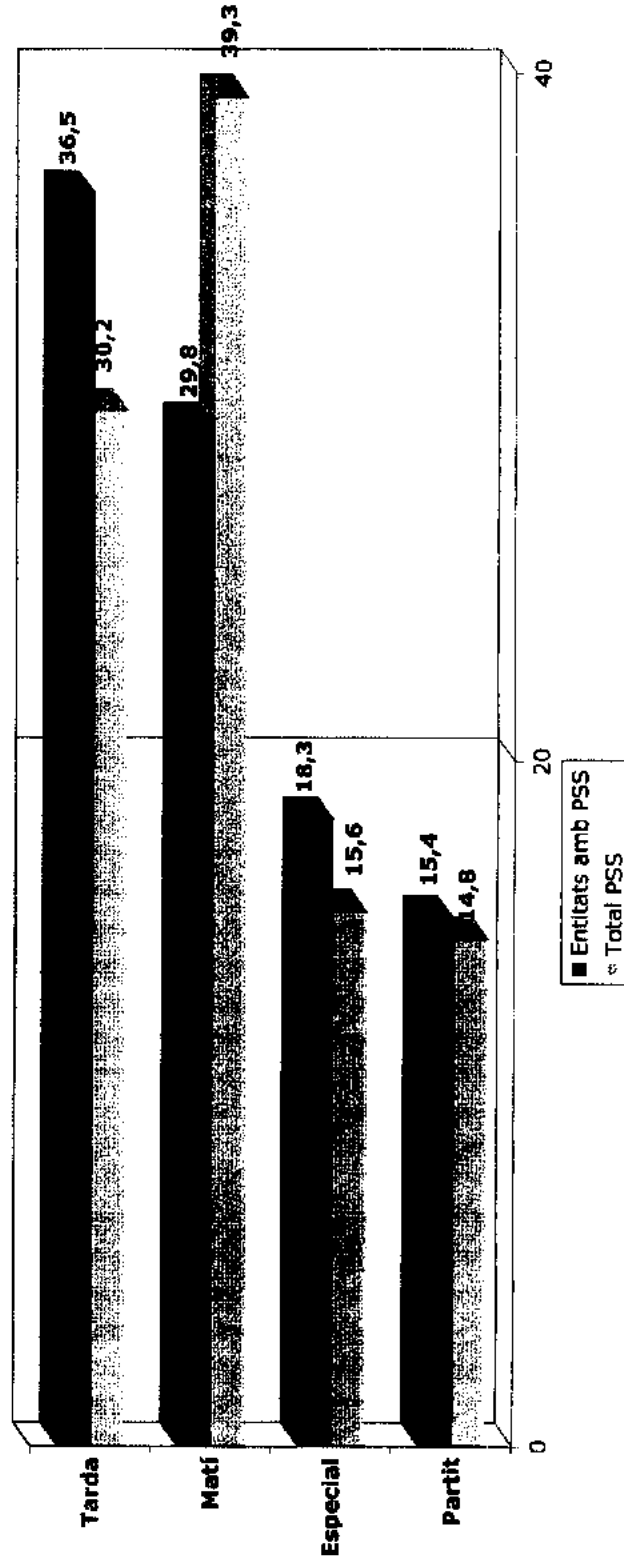
C. Objectors adscrits a la PSS

- ☐ Els objectors que realitzaran la PSS en els propers mesos en alguna entitat, que han manifestat preferència per alguna plaça d'aquestes i que estan adscrits a ella, s'han assignat en el 36,5% dels casos a l'horari de tarda, i en segon lloc, en el del matí amb un 29,8% de casos.
- ☐ Com succeïa amb els objectors incorporats, en el cas dels adscrits a les entitats en comparació al conjunt de la PSS, la principal diferència és la preferència per horari de tarda si es tracta d'un objector adscrit a una entitat, o a l'horari del matí si s'observa els objectors adscrits en el conjunt de la PSS, tractant-se en aquest cas del 39,3%.
- ☐ Pel que fa a la resta d'horaris, es manté la preferència en el 18,3% de casos per l'horari especial en alguna entitat i en el 15,4% dels casos en l'horari partit. Així mateix, en el conjunt d'organitzacions de la PSS, els objectors adscrits manifesten una major preferència per a l'horari especial que pel partit.

Taula 62: Horaris dels objectors adscrits a les organitzacions amb PSS

Horari	Objectors adscrits Total PSS	Objectors adscrits a Entitats amb PSS
Tarda	1.094	680
Matí	1.422	555
Especial	566	342
Partit	536	287
Base	3.618	1.864

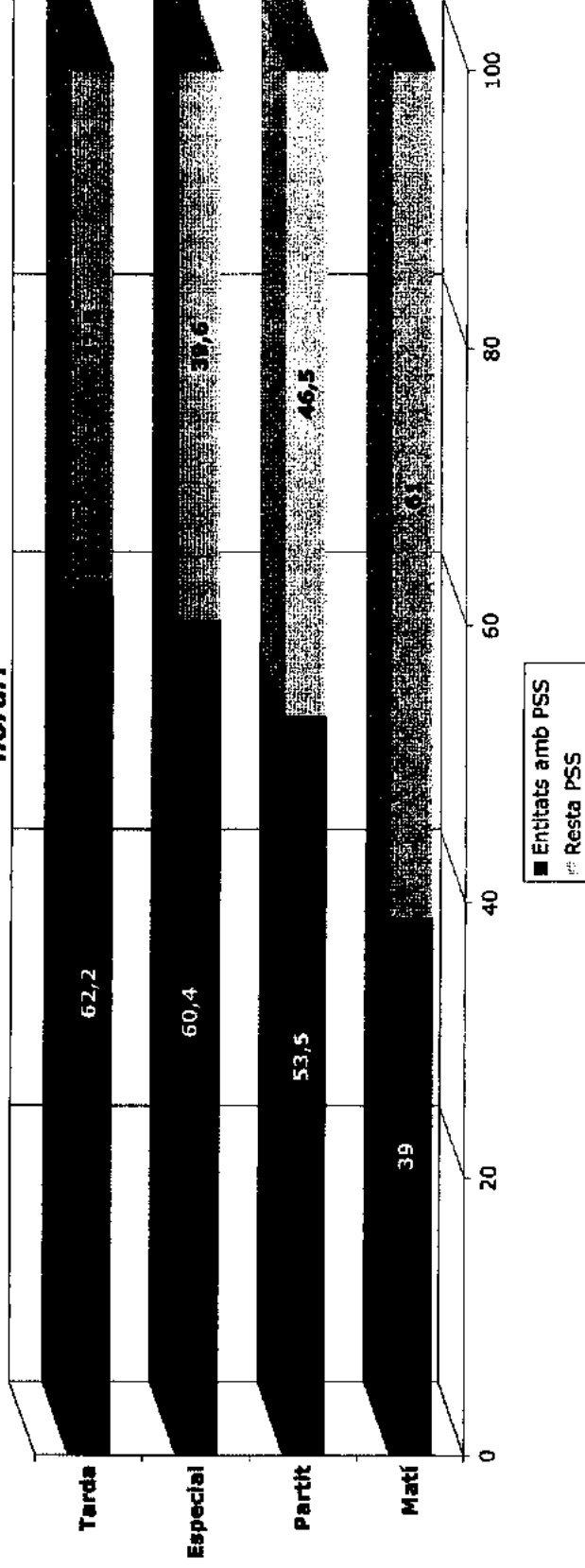
Horari dels objectors adscrits a les organitzacions amb PSS

D. Pes de l'horari dels objectors adscrits a les entitats amb PSS

- ❑ Mantenint la tendència que s'observava amb el pes dels objectors incorporats a les entitats segons el tipus d'horari, sis de cada deu objectors adscrits a l'horari de tarda i de torns especials ho està en una entitat.
- ❑ Força considerable és el pes dels objectors adscrits a una entitat en el cas de l'horari partit, essent un 53,3% dels casos. En comparació, el pes d'aquests, pel que fa a l'horari del matí, és inferior comparativament als altres horaris, arribant a un 39% dels casos.

Pes de l'horari dels objectors adscrits a les entitats amb PSS respecte cada horari

Base (horaris dels objectors adscrits a les organitzacions amb PSS): Tarda 1.094; especial 566; partit 536; matí 1.422.

IV.8. Any de naixement dels objectors

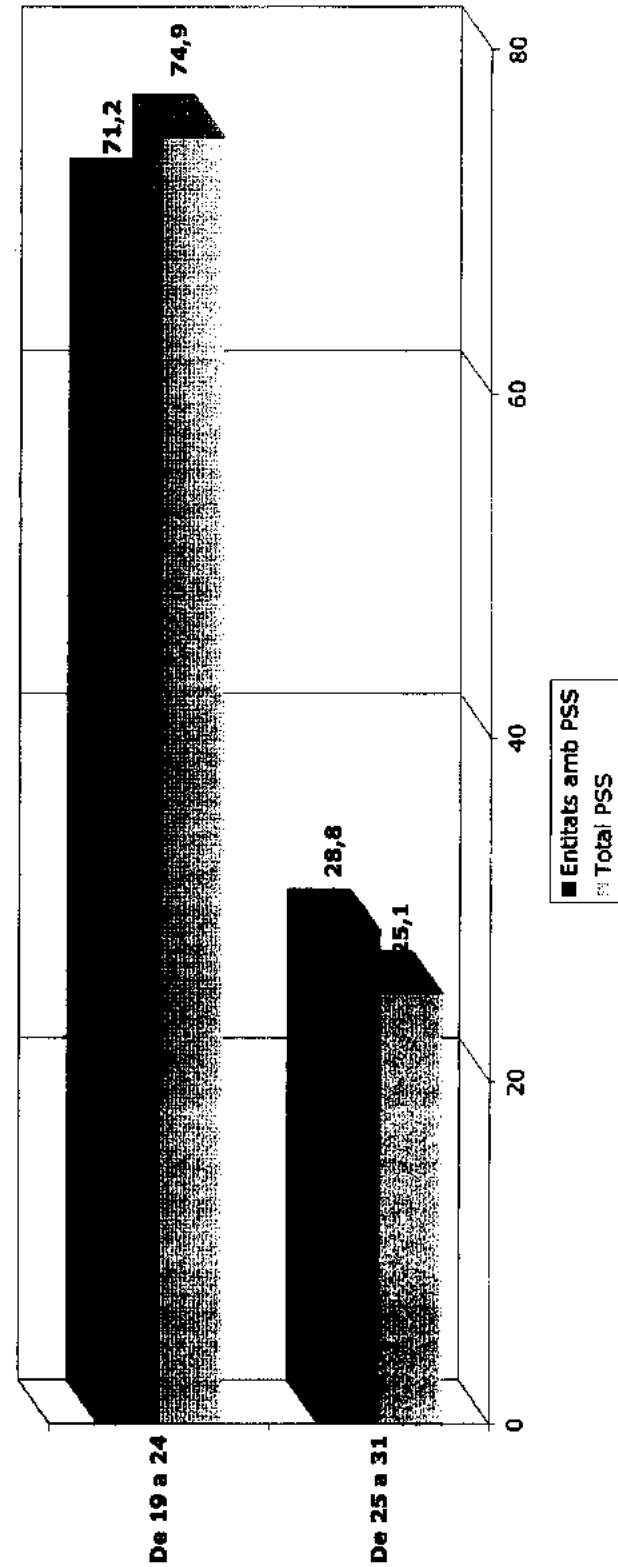
A. Objectors incorporats a la PSS

- ☐ La majoria d'objectors incorporats tenen entre 19 i 24 anys, tant si s'observen les dades en relació als objectors incorporats a una entitat com en el conjunt de la PSS. Mentre que el 71,2% d'objectors de les entitats tenen entre 19 i 24 anys, de forma relativament superior, 1 de cada 4 objectors del conjunt de la PSS es troba en aquestes edats.
- ☐ Els objectors incorporats a les entitats amb edats compreses entre els 25 i els 31 anys, representen el 28,8%, relativament superior al cas del conjunt de la PSS, que es tracta del 25,5% dels casos.

Taula 63: Grups d'edat dels objectors incorporats a les organitzacions amb PSS

Edat	Objectors incorporats Total PSS	Objectors incorporats a Entitats amb PSS
De 19 a 24	7.523	2.400
De 25 a 31	1.993	973
Base	9.516	3.373

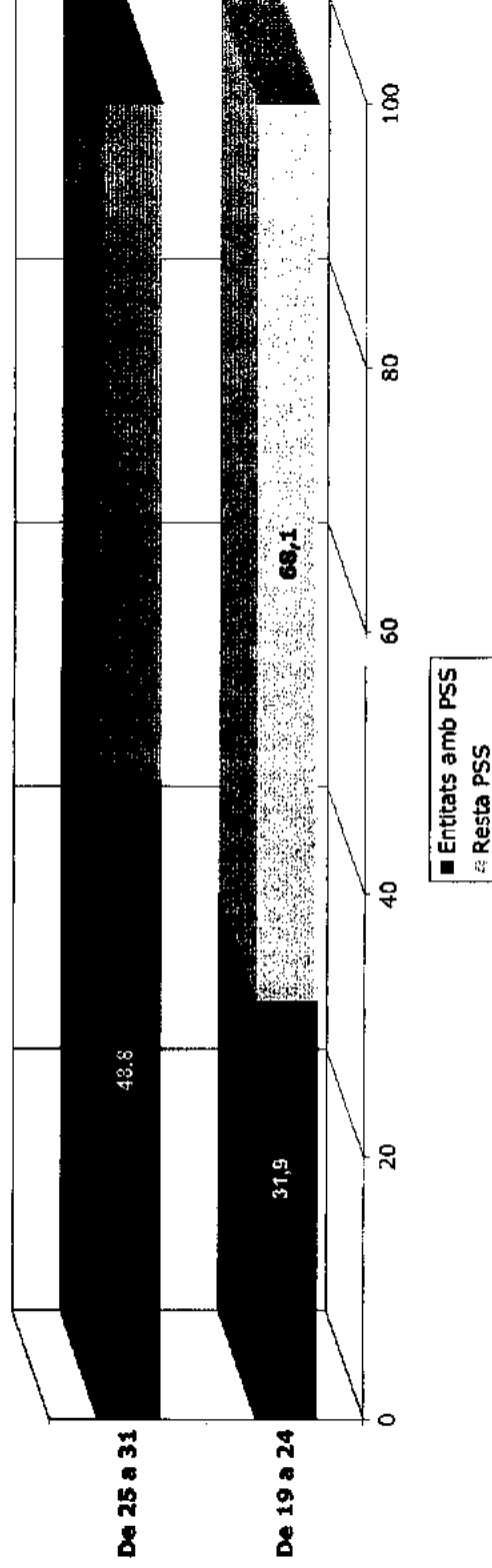
Edat dels objectors incorporats a les organitzacions amb PSS

B. Pes de l'edat dels objectors incorporats a les entitats amb PSS

- El pes dels objectors de més edat incorporats a les entitats representen el 48,8% del total d'objectors entre 25 i 31 anys, mentre que en el cas dels objectors més joves, entre 19 i 25 anys, els incorporats a les entitats suposen el 31,9% del total d'aquesta edat.

Pes de l'edat dels objectors incorporats a les entitats amb PSS respecte cada grup d'edat

Base (grups d'edat dels objectors incorporats a les organitzacions amb PSS): De 25 a 31 anys 1.993; de 19 a 24 anys 7.523.

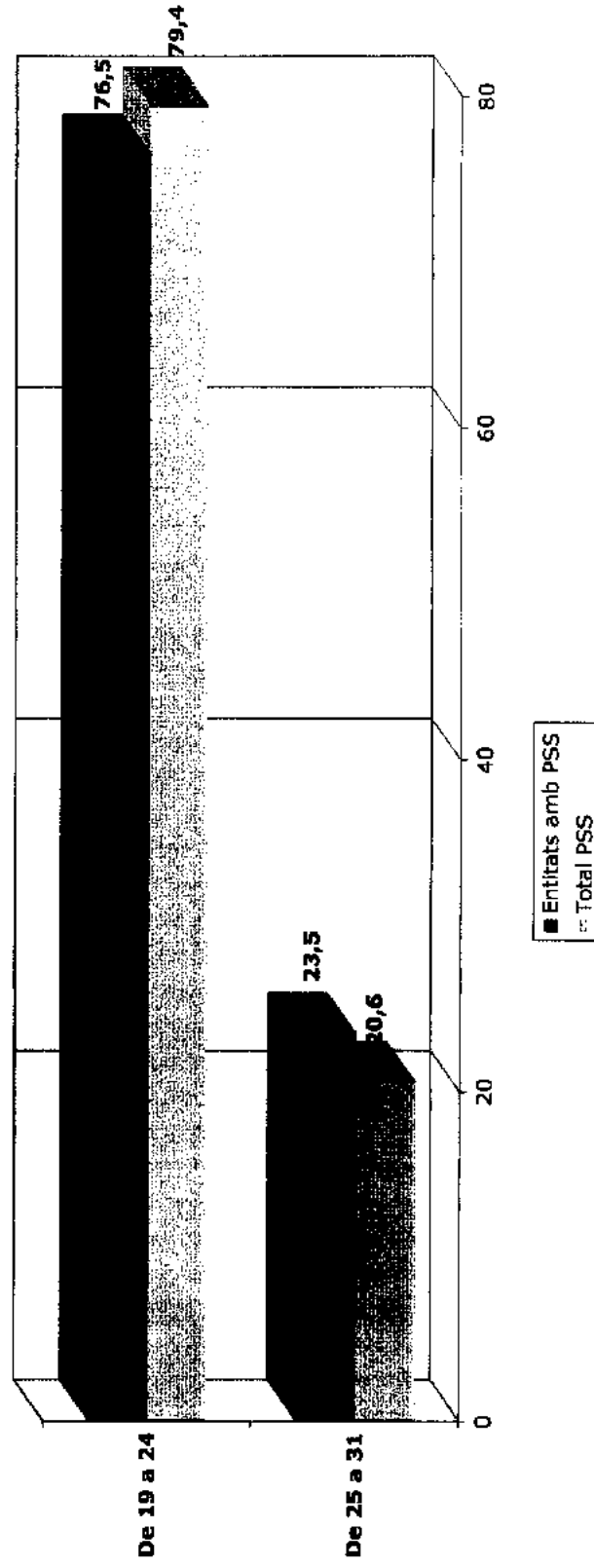
C. Objectors adscrits a la PSS

- ☐ També en el cas dels objectors adscrits a una plaça que han manifestat preferència, la majoria tenen entre 19 i 24 anys, tant si es tracta de les entitats com en el conjunt de la PSS.
- ☐ Més de 3 de cada 4 objectors adscrits a les entitats tenen entre 19 i 24 anys, mentre que augmenta al 79,4% en el conjunt de la PSS.
- ☐ El nombre d'objectors adscrits en alguna entitat entre el 25 i els 31 anys, és del 23,5% i relativament inferior, en el 20,6% dels casos pel que fa al conjunt.

Taula 64: Grups d'edat dels objectors adscrits a les organitzacions amb PSS

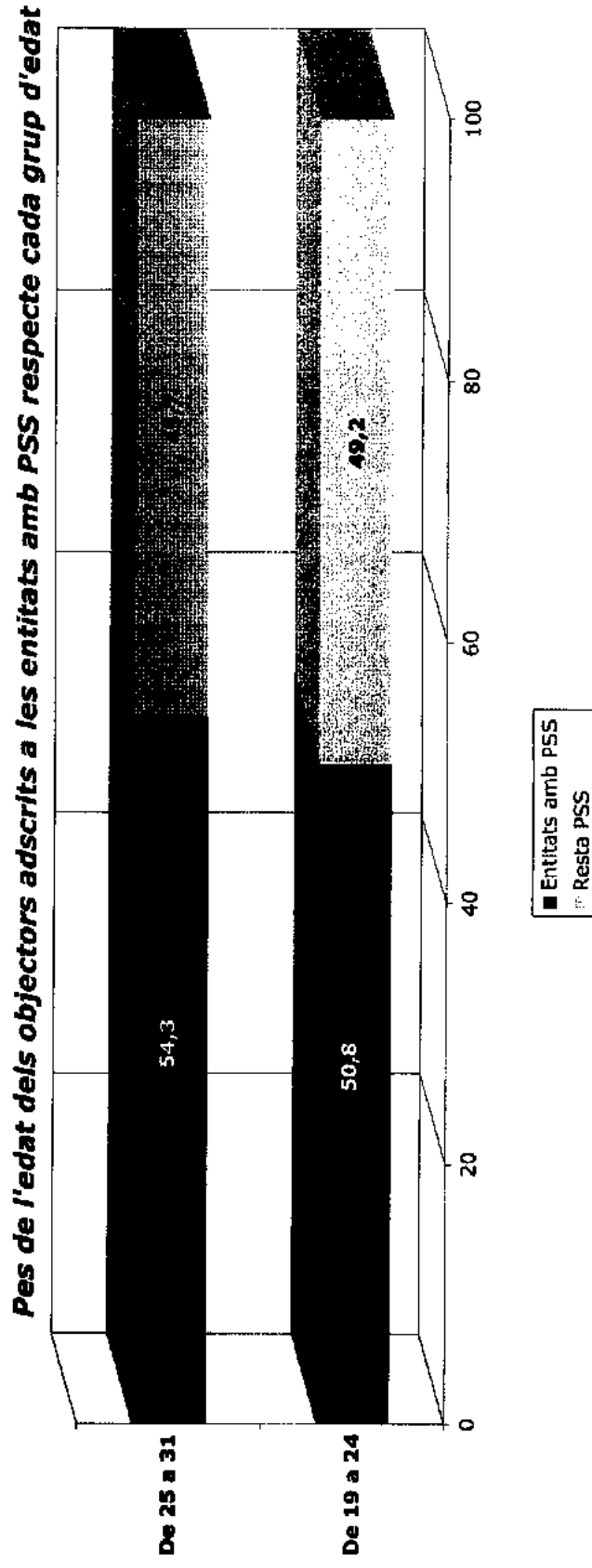
Edat	Objectors adscrits Total PSS	Objectors adscrits a Entitats amb PSS
De 19 a 24	2.872	1.459
De 25 a 31	746	405
Base	3.618	1.864

Edat dels objectors adscrits a les organitzacions amb PSS

D. Pes de l'edat dels objectors adscrits a les entitats amb PSS

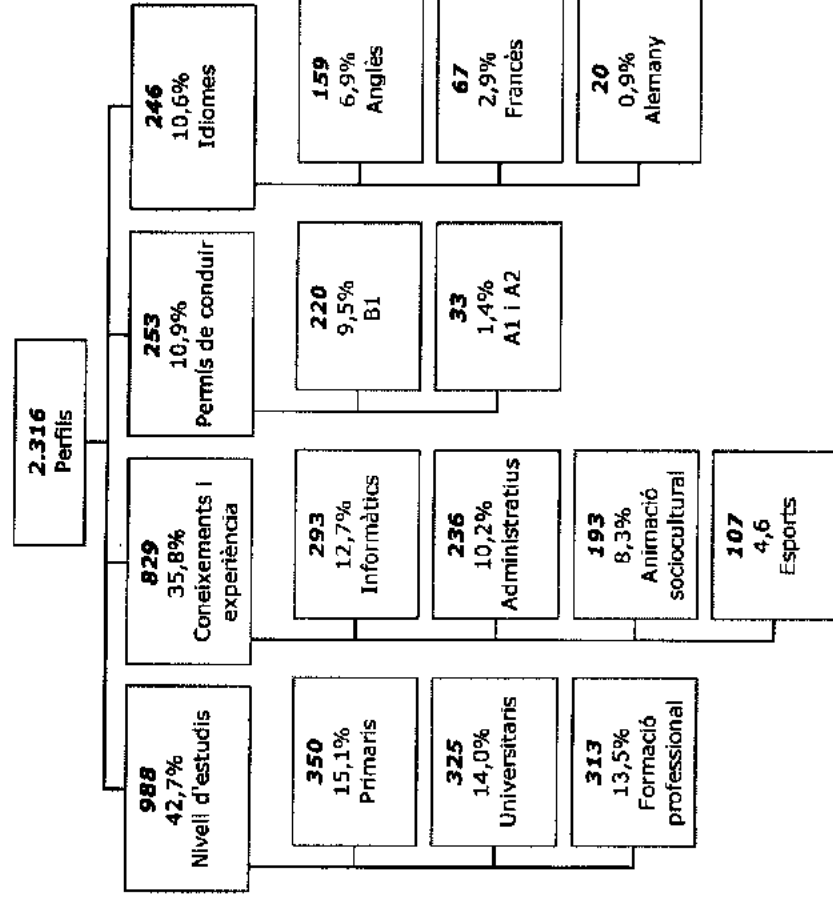
- Degut principalment a que el pes dels objectors adscrits a les entitats és força elevat respecte el total d'objectors adscrits (51,5%), no és d'estranyar que per edats es reproduïxi aquesta situació. En els dos grups d'edats, un de cada dos objectors adscrits ho està en una plaça d'una entitat.

Base (grups d'edat dels objectors adscrits a les organitzacions amb PSS): De 25 a 31 anys 746; de 19 a 24 anys 2.872.

IV.9. Perfils dels llocs a ocupar

- Una de les novetats que ha introduït l'INCAVOL, després del traspàs de les competències des de la DGOC, està lligada al fet que des de finals de l'any 1999 les noves organitzacions que volen entrar a formar part de la PSS i que per tant han de signar un contracte de col·laboració ho han de fer amb l'INCAVOL.
- Un dels requisits que l'Institut Català del Voluntariat demana a les noves organitzacions és el tipus de perfil professional més adient per a les activitats i programes que els nous objectors duran a terme en les seves seus. Per tant, la informació de la qual es disposa en aquest sentit correspon als darrers tres mesos de l'any 1999 i només pel que fa a les noves organitzacions.

- ☐ No obstant això, aquesta informació permet veure quina és la tendència pel que fa a les demandes de professionals relacionades amb els programes i les activitats de les organitzacions amb PSS .
- ☐ En primer lloc, del total de 2.316 perfils demandats pel conjunt d'activitats que es duen a terme, el 42,7% està relacionat amb el nivell d'estudis, el 35,8% amb una certa experiència professional, i pel que fa a la resta, un 10,9% de perfils que compleixin el requisit de tenir el carnet de conduir i en un percentatge semblant, el 10,6% amb coneixements d'idiomes.
- ☐ La tendència doncs, apunta el fet que es reclama en primer lloc, un determinat perfil professional d'estudis i en segon lloc, una certa experiència en determinats camps.
 - En el cas del nivell d'estudis, en proporcions semblants, es demanen persones que tinguin el nivell primari d'escolarització, tant com determinats estudis universitaris o de formació professional. Respectivament, es tracta de 350 perfils demandats d'estudis primaris, 325 d'estudis universitaris i 313 de formació professional.
 - Pel que fa als coneixements i experiència, la tendència majoritària és demandar persones que tinguin aptituds principalment en el camp informàtic i d'administració, però també pel que fa al camp de l'ànimació sociocultural i els esports.

IV. Objectors

Mapa de les funcions de la PSS

- ☐ Entre els perfils d'estudis universitaris, la principal demanda de professionals està en la direcció de les Ciències Social, especialment en l'àmbit de l'Educació i el Treball social, el Dret i la Teràpia ocupacional i, també de forma significativa les carreres tecnològiques com les enginyeries en Informàtica, en Obres Públiques, Agrícola, Forestal i Industrial.

Taula 65: Perfil sol·licitat d'Estudis Universitaris

Àrea	Total
Ciències Socials (Educació social, Treball social, Dret, Teràpia ocupacional)	26,2
Ciències Tecnològiques (Enginyeria tècnica i superior en informàtica, Enginyeria tècnica en obres públiques, agrícola, forestal i industrial)	23,4
Ciències Humanes (Biblioteconomia i documentació, Història, Filologia Catalana)	14,5
Ciències de l'Educació (Pedagogia, Mestre Especialitzat en Educació Especial, en Primària, Psicologia, Mestre Especialitzat en Educació Física, en Educació Infantil, Psicopedagogia)	13,5
Ciències Naturals (Ciències Ambientals i Biologia)	11,7
Ciències de la Comunicació (Periodisme, Publicitat i Relacions Públiques)	10,8
Ciències de la Salut (Medicina i Fisioteràpia)	9,2
Ciències Econòmiques i Empresariales (Economia, Administració i direcció d'empreses)	8,6
Ensenyaments Artístics (Disseny i Belles Arts)	6,2
Ciències Experimentals (Farmàcia)	2,8
Ensenyaments esportius (Ciències de l'Activitat Física, Tècniques i rendiment esportiu)	1,8
Base	325

IV. Objectors

Mapa de les funcions de la PSS

- ☐ En segon lloc, les demandes van lligades a les Ciències Humanes i de l'Educació, seguides de les Ciències Naturals, les de l'àmbit de la Comunicació i les Ciències de la Salut.
- ☐ Minoritàriament també s'han demandat persones amb un perfil d'estudis econòmics i empresarials, amb ensenyaments artístics, experimentals i esportius.

- ☐ En el cas de les demandes en l'àmbit de la formació professional, segueixen una mateixa tendència del que segueixen les demandes d'aptituds, és a dir, es valora principalment els estudis d'Informàtica i Administració, i en tercer lloc, de serveis socioculturals i a la comunitat.

Taula 66: Perfil sol·licitat de Formació Professional

Àrea	Total
Informàtica	27,2
Administració	26,5
Serveis socioculturals i a la comunitat	13,1
Sanitat	4,8
Activitats Físiques i Esportives	3,8
Electricitat i Electrònica	3,8
Arts Gràfiques	3,5
Comerç i Màrqueting	3,2
Activitats Agràries	2,9
Comunicació, Imatge i Só	2,6
Manteniment i serveis a la producció	1,28
Química	1,0
Activitats Marítimopesques	0,6
Comunicació Audio-visual	0,3
Edificació i Obra Civil	0,3
Fusta i Moble	0,3
Tèxtil, Confecció i Pell	0,3
Vidre i Ceràmica	0,3
Base	313

V. Conclusions

El marc català de la PSS

- Mentre que quan es portaven deu anys de Prestació Social Substitutòria (1995) gairebé mil organitzacions (administracions i entitats) van signar concerts de col·laboració per tal que els objectors de consciència hi poguessin fer la prestació, quatre anys més tard (1999), tot i faltar poc temps per extingir-se la PSS, o potser precisament per aquesta raó, 1.818 organitzacions han concertat amb l'INCAVOL l'oferta de places per a objectors.

Per tant, a mesura que les administracions públiques i les entitats s'han familiaritzat amb aquest procés, a mesura que el context social ha canviat amb la desaparició del servei militar i que ha crescut el nombre d'objectors amb voluntat de realitzar la PSS, les sol·licituds de col·laboració no han deixat d'augmentar, tot i la notícia de la seva desaparició.

- En aquest moment, la desaparició de la PSS afectarà 1.499 entitats, és a dir, el 48,6% de les organitzacions on els objectors catalans poden fer la PSS. Per entitats entenem associacions, fundacions o federacions, mentre que el 51,4% restant són administracions públiques (904 administracions públiques d'àmbit local, representant el 29,3%, i 680 organismes de la Generalitat de Catalunya que suposen el 22,1% del total.

Per tant, la PSS té més presència relativa en l'administració pública que en l'àmbit de les entitats. Tant és així que un 91,3% d'organismes públics locals i un 53,8% d'organismes del Govern Català tenen places d'objectors, mentre que només un 4,3% de les entitats catalanes tenen places amb objectors.

- Tot i aquest petit pes relatiu de les entitats amb objectors respecte el total d'entitats de Catalunya, cal assenyalar amb claredat que l'impacte de la desaparició de la PSS existirà, tot i que serà diferent en funció de la tipologia i el sector dels que les entitats formin part.

- Si ens fixem en la tipologia d'entitat, observem que 1 de cada 4 fundacions catalanes notaran els efectes de no tenir objectors, un 11,8% de les federacions de Catalunya i, en canvi, només el 3,2% de les associacions registrades en el Departament de Justícia s'hi veuran afectades.

- Si tenim en compte el sector on treballen principalment les entitats de Catalunya, detectem diferències determinants que expliquen els diversos estats d'ànim de les entitats catalanes per la desaparició de la PSS en funció del sector al que pertanyen. Les xifres que segueixen expressen el pes o quota de la PSS en cada sector. A major pes, major impacte de la PSS.
- ✓ Les entitats de Serveis socials catalanes estan implicades amb la PSS en un 59,1% i, per aquesta raó, subjectivament i objectivament, se senten molt més afectades que la resta per la desaparició futura dels objectors que la resta d'entitats.
- ✓ Tot i això, no es pot menysprear la xifra del 22,1% d'entitats Sanitàries catalanes, el 16% de Cooperació internacional o el 14,2% d'entitats Mediambientals on la presència relativa de la PSS és minoritària però qualitativament molt rellevant.
- ✓ Només en el gran sector denominat com d'Educació i Cultura per la D.G. d'Entitats Jurídiques del Departament de Justícia, el pes de les entitats amb objectors és francament minoritari (2,4%) respecte al total de Catalunya. El problema és que en aquest gran sector també hi ha una diversitat de tipologies d'entitats a cadascuna de les quals els efectes de la desaparició de la PSS és completament diferent.

Radiografia de les entitats amb PSS

- Hem assenyalat fa un moment que les entitats que compten amb objectors per a realitzar la PSS són gairebé la meitat de les organitzacions amb places d'objectors a Catalunya. A més, caldria afegir-hi un nombre important, però estadísticament no identificat, d'entitats que reben objectors de les administracions públiques locals, en concepte de col·laboració, però que no pertanyen formalment a la PSS.
- L'exploració de la base de dades que gestiona des de setembre de 1999 de l'INCAVOL ha permès l'anàlisi dels sectors i les activitats que desenvolupen les entitats amb PSS segons una classificació més afinada que la feta en el capítol anterior a partir de la comparació amb registre d'entitats catalanes.

- Un cop fet aquest aclariment metodològic, hom observa que les entitats amb PSS pertanyen majoritàriament (53,8%) al sector dels Serveis socials. Un sector caracteritzat per les activitats de suport assistencial als col·lectius més desfavorits o necessitats, com són els discapacitats psíquics, físics i visuals, la gent amb necessitats de reinserció social, els grans i els infants de famílies desestructurades.
- Les entitats de l'àmbit de l'Educació i la cultura, tot i ser més important de la societat civil en nombre, en la PSS només ocupen el segon lloc (20,5%) i engloben la majoria d'activitats relacionades amb l'esport i l'ensenyament.
- A una certa distància, una part de les entitats restants (9%) s'engloben en l'àmbit del Medi ambient fent activitats de protecció de la natura i els animals, així com d'educació ambiental. En xifres semblants, hi ha un nombre d'entitats (6,5%) que treballen principalment en campanyes de conscienciació sanitària com poden ser la de donants de sang.
- La resta de casos, són l'àmbit de la Protecció civil (4,3%) caracteritzat per la prevenció d'incendis, l'àmbit de l'Educació en el lleure (3,6%) que compta tant amb les activitats d'animació sociocultural que organitzen els espais juvenils com les agrupacions culturals pel foment de les tradicions i les festes majors. Seguidament, les entitats treballen en la Cooperació internacional (2,1%) relacionades amb el suport a pobles de països més necessitats i finalment, en el camp dels Serveis socials per la Pau (0,3%), dedicat al que el seu nom indica.

Activitats

- Els objectors de consciència realitzen avui dia un total de 3.945 activitats realitzades a les seus de les 1.499 entitats, del que es desprèn un rati de 2,6 activitats per entitat que es deixaran de fer quan desaparegui la PSS si no es reemplacen els objectors de consciència per voluntaris o contractes de treball.
- El gruix de les activitats (65,8%), es classifiquen per les entitats com de caràcter general de programa, és a dir, que els objectors van efectuant en funció de les necessitats del moment o de la situació.

- Del 34,2% d'activitats específiques que realitzen les entitats es poden remarcar les 1.348 accions de suport (11,7%) en l'àmbit esportiu, cultural i del lleure, atenció pedagògica o a la infància o reinserció social.

La desaparició de la PSS repercutirà directament en la disminució d'aquestes activitats. La seva continuïtat no es pot reemplaçar fàcilment amb alternatives laboralitzables o el que s'ha denominat darrerament, nous filons d'ocupació o nous jaciments de treball. Més aviat es detecta que per superar aquest problema convindria afavorir la implicació de la societat civil des de la perspectiva voluntària o d'un servei civil.

- També s'ha d'assenyalar que un 9,7% de les activitats de les entitats amb PSS són de gestió o administratives. Això significa, 378 activitats relacionades tant amb tasques d'administració com d'edició de bulletins i revistes.

Les activitats administratives en el si de les entitats no s'han d'entendre exclusivament com una tasca de suport a l'estructura de la gestió. Bona part d'aquestes activitats "d'oficina" tenen a veure directament amb projectes concrets directament relacionats amb serveis i programes.

Diversos entrevistats representants d'entitats manifesten que el suport administratiu és indispensable pel bon desenvolupament dels programes i serveis d'acció directa.

Tot i això, el perfil de les activitats de gestió o administració és fàcilment substituïble per activitats professionalitzables.

- El 5,8% de les activitats fetes per objectors representen 227 accions d'acompanyament a gent gran, disminuïts psíquics, físics o invidents.

En aquest cas ens trobem amb una situació similar a les activitats de suport. La desaparició de la PSS pot reconvertir una part de les places en contractes laborals, però el caràcter puntual, sovint asistemàtic i majoritàriament que requereix una alta implicació amb el col·lectiu que pateix que pateix per la problemàtica

fan pensar que una alternativa de voluntariat o de servei civil pot donar millor resposta que no una alternativa estrictament professional.

- Finalment, hi ha una resta d'activitats difícils de classificar, però dignes de ser mencionades, com són les tasques d'arxiu de biblioteca, les tasques d'educació ambiental i protecció de la natura (flora, fauna i lluita contra els incendis) on s'insinuen realitats professionals i noves professions.
- El que sembla compartit per la majoria d'experts i de representants d'entitats i d'administracions és que la desaparició de la PSS pot provocar tres tipus de reaccions a les associacions i fundacions. Reaccions que es poden donar alhora o per separat.
 - La desaparició sencera de projectes o programes en el cas d'algunes de les entitats més petites.
 - La reducció de la qualitat dels serveis i la disminució de la personalització i del nivell d'atenció a les persones que s'està ajudant o dels projectes que s'estan desenvolupant en el cas d'entitats mitjanes o grans.
 - La laborització d'algunes de les tasques més permanents o crítiques que no fer-les afectaria a l'estructura de les entitats.
 - Tampoc és pot menystenir el fet que alguna de les grans entitats de Catalunya ha basat, fins ara, la prestació dels seus serveis en ser alternativa al servei militar. La desaparició d'aquest també comporta l'aparició d'un buit determinant per l'esdevenidor d'aquest tipus d'entitats.

- Com era deduïble de l'anàlisi de les entitats, les activitats dels dos sectors principals de la PSS (2.200 activitats de Serveis socials i 732 activitats d'Educació i cultura pesen molt més que les altres i, per tant, també es farà notar molt més la desaparició dels objectors que les realitzaven.
- El tercer sector més important és el de Serveis sanitaris amb un total de 333 activitats. El segueixen el Medi ambient amb 293 activitats i el de Protecció civil amb 208.

Pes de les activitats de les entitats amb PSS

- Hi ha sectors concrets on el pes de les activitats realitzades pels objectors de les entitats és molt superior al dels objectors que han realitzat la PSS en les diferents administracions públiques.
- Cal assenyalar, en aquest sentit, que al voltant del 70% de les activitats amb objectors de Serveis socials per la Pau, de Cooperació internacional i d'Educació en el lleure les realitzen entitats de la societat civil.
- En canvi, les activitats amb objectors de l'àmbit de l'Educació i la cultura, de Serveis sanitaris i Serveis socials estan bastant distribuïdes entre l'administració pública i les entitats.
- Finalment la Protecció civil i el Medi ambient són àmbits on la presència de les administracions és àmpliament majoritària en les activitats a realitzar i la presència de les activitats de les entitats és minoritària (20%)

✓ **Serveis socials**

El sector dels Serveis socials es caracteritza per destinar als objectors majoritàriament a realitzar tota mena d'activitats sense concretar a priori (74,5%), i en segon lloc, en acompanyaments a gent gran i discapacitats. (10,4%) i en activitats d'administració (8,1%).

En l'acompanyament a discapacitats físics, psíquics i invidents, la importància de les entitats és cabdal, així com en la reinserció social i laboral dels potencialment exclosos.

✓ **Educació i cultura**

Les tasques que realitzen els objectors de les entitats educatives i culturals són, o bé inespecífiques (fan de tot), o administratives. Però també hi ha reforços a les activitats esportives, culturals, pedagògiques i escolars de les entitats.

En el camp esportiu, la presència d'activitats esportives fetes per objectors d'entitats és determinant. A nivell qualitatiu, és força important les tasques de reforç en l'àmbit de l'ensenyament amb nens i nenes provinents d'altres països (reforç a l'escola per a nens magribins) o a nens amb dificultats especials (nens sense pell).

✓ **Serveis sanitaris**

Les funcions que realitzaven els objectors a les entitats de Serveis sanitaris estan classificades com a indeterminades en la base de dades, el que significa que els objectors fan tota mena de tipus de recolzament al personal sanitari en funció de les activitats del moment.

✓ **Medi ambient**

Les activitats de medi ambient no estan prou especificades en la base de dades, el que provoca que la majoria es classifiquin com activitats generals del programa. No obstant, és de remarcar la importància de les activitats de protecció d'animals i plantes, d'educació ambiental i de conservació de la natura que fan els objectors de les entitats.

✓ **Protecció civil**

Les activitats de protecció civil són genèriques, majoritàriament i de suport al personal professional. En aquest camp, l'impacte de la finalització de la PSS serà força baix ja que les activitats de protecció civil es realitzen principalment des les administracions públiques, malgrat l'adjectiu civil que acompanya al terme protecció.

✓ **Educació en el lleure**

Les activitats del sector d'Educació en el lleure, que engloba tant les que realitzen les entitats juvenils com les culturals, són força específiques, és a dir que els objectors han desenvolupat principalment un únic paper. Malgrat que el nombre d'entitats amb objectors dedicades a aquest sector és, proporcionalment, baix, un 73% de les actuacions dels objectors de consciència en el món de lleure, es fa des de les entitats.

D'especial rellevància és el paper de les entitats en les tasques de gestió i tramitació, així com en les de suport en activitats de lleure.

Amb la figura de l'objector moltes entitats han pogut ampliar el nombre de joves als quals duien de colònies o bé, organitzaven tasques de lleure, i ampliar les seves activitats per a aquells joves amb alguna disminució que requerien una atenció més personalitzada.

✓ Cooperació internacional

Les activitats de Cooperació internacional són generals, administratives i de suport a tasques concretes de cooperació internacional segons la base de dades de l'objecció.

Ara bé, donat que la Cooperació Internacional amb objectors es fa gairebé exclusivament a les entitats l'impacte en aquest àmbit pot ser gran.

✓ Serveis socials per al Pau

Les activitats dels objectors d'entitats de serveis socials per la pau estan relacionades, majoritàriament, amb el desenvolupament de campanyes de sensibilització i secundàriament, amb tasques administratives.

Distribució territorial

- ☐ L'impacte de la desaparició de la PSS en les entitats es localitzarà, principalment a l'àrea de Barcelona ja que el 69,6% de les entitats es localitzen en aquest territori, sobretot en l'àmbit metropolità i en el de la capital del país, la qual té un pes relatiu en l'objecció especialment diferencial respecte el que li correspondria pel nombre d'entitats de Catalunya.
- ☐ Més en segon terme a la resta de la província de Barcelona i en darrer lloc, de forma semblant, a les entitats de Lleida, Girona i Tarragona.

Horari i manutenció

- ☐ Els horaris que les entitats ofereixen als objectors estan força distribuïts al llarg del dia. Un 36,4% fan horari de tarda, un 31,4% de matí (qualitativament molt important perquè és força difícil de cobrir), un 17,7% fan horari especial i un 14,4% partit. Això significa que els objectors han estat desenvolupant activitats diverses, en moments diversos, alguns dels quals, difícilment podran ser substituïts per treball voluntari.
- ☐ La gran majoria d'organitzacions i entitats amb PSS (92%) no ofereixen ni manutenció ni allotjament als objectors.

Nombre de places i Objectors

- ☐ Les entitats deixaran de tenir 6.611 places concertades i 1.024 places de mutu acord. Això significa que hi ha un promig de 4,4 places concertades d'objectors ofertes per entitat, el 36,3% de les quals no estaven ocupades ni reservades per cap objector.
- ☐ En aquests propers anys, 3.374 objectors que ja realitzen la PSS a les entitats, i 1.864 nous objectors que s'hi incorporaran, resten actualment, adscrits a alguna plaça de les entitats que resta ocupada per un altre objector.

Perfils dels llocs a ocupar

□ Entre les preferències de qualificacions i aptituds més requerides per part de les entitats en relació als objectors que han d'anar destinats a les seves seues, la formació i una determinada experiència pràctica són rellevants per a l'elecció per part de les entitats dels possibles objectors.

- En relació amb la formació de l'objector, s'han demanat persones amb estudis primaris, universitaris o de formació professional en termes semblants.

Les professions que més anomenada han tingut, en el cas dels estudis universitaris són les de ciències socials, especialment l'educador social, el treballador social, l'advocat i el terapeuta ocupacional.

De forma semblant, s'han demanat objectors amb titulacions tecnològiques que van des de l'enginyer tècnic o superior en informàtica, en obres públiques, agrícola, forestal i industrial.

En el camp de la formació professional, els perfils més demandats són en el camp de la informàtica, de la gestió administrativa i dels serveis socioculturals i a la comunitat.

- En segon lloc, les entitats han demanat sense tenir en compte si es tenia o no la titulació objectors amb coneixements i experiència a nivell d'informàtica, d'administració, d'animació sociocultural i d'esport.

□ De forma minoritària, s'ha fet algunes peticions d'objectors que compten amb el permís de conduir, donat que hi ha activitats que suposa la conducció de vehicles, i del coneixement d'idiomes.

**L'IMPACTE DE LA SUPRESSIÓ DE LA PRESTACIÓ SOCIAL SUBSTITUTÒRIA
A LES ENTITATS CATALANES**

Nuria Font

Universitat Autònoma de Barcelona

17 de juliol de 2000

**Secretaria General de la Joventut
Departament de la Presidència
Generalitat de Catalunya**

Títol de l'estudi:

L'Impacte de la Supressió de la Prestació Social Substitutòria a les Entitats Catalanes

Autora:

Nuria Font

Universitat Autònoma de Barcelona

Col·laboradores:

Marina Jarque

Lucía Medina

Data de lliurament:

17 de Juliol de 2.000

ÍNDEX

Resum executiu

Introducció

Metodologia del treball

1. L'experiència de la PSS

1.1. Objectors: actituds, tasques realitzades i trets diferenciadors

1.2. Impactes positius i negatius de la PSS

1.2.1. Impactes positius

1.2.2. Impactes negatius

1.2.3. Possibles punts de desacord

2. La supressió de la PSS

2.1. Pes dels objectors i grau de dependència de les entitats

3. Respostes de les entitats i les administracions públiques

3.1. Respostes de les entitats

3.1.1. Entitats que van tenir objectors i actualment no en tenen

3.1.2. Entitats que tenen objectors en l'actualitat

3.2. Respostes de les administracions

3.2.1. Respostes suggerides per les entitats

3.2.2. Respostes suggerides per les administracions

4. El servei civil

4.1. Coneixement de l'avantprojecte de llei del servei civil

4.2. Valoracions del servei civil

4.3. Possibles alternatives

4.4. Possibles punts de desacord

4.5. Fòrum de discussió

RESUM EXECUTIU

L'experiència de la Prestació Social Substitutòria (PSS) ha estat molt diversa entre el conjunt d'entitats considerades en aquest estudi. Algunes entitats consideren que la PSS ha tingut molts impactes positius, entre els quals destaquen la millora qualitativa i quantitativa dels serveis que presten, la identificació de necessitats socials i la detecció de mancances en les estructures administratives de les entitats. D'altres, en canvi, entenen que la PSS ha tingut impactes negatius, com ara la relativa manca de compromís dels objectors, la dependència que moltes entitats han desenvolupat respecte a les tasques que aquests realitzen i la supressió de llocs de treball.

Les diferents valoracions que fan les entitats de l'experiència amb la PSS s'expliquen tant pel desigual pes que la feina duta a terme pels objectors representa o ha representat en el si de les entitats, com pel diferent grau de dependència que aquestes han desenvolupat envers les tasques dutes a terme pels objectors. En relació a aquesta qüestió, i centrant-nos en aquelles entitats que actualment tenen objectors, podem diferenciar dos grups. El primer grup aplega entitats amb una forta presència d'objectors i amb un elevat grau de dependència respecte a les tasques que aquests realitzen. Moltes de les entitats que s'inclouen en aquest grup poden caracteritzar-se com entitats amb una taxa associativa baixa i que presten uns serveis a uns col·lectius amb unes necessitats molt específiques. Aquestes entitats perceben la supressió de la PSS com una qüestió molt problemàtica, en creure que posarà en perill la continuïtat dels serveis prestats. Cal dir, però, que en general no veuen perillar la continuïtat de l'entitat. El segon grup inclou entitats on, en general, el pes dels objectors és reduït i ha disminuït al llarg del temps. Aquestes entitats veuen perillar poc els serveis prestats pels objectors quan desaparegui la PSS.

Pel que fa a les respostes que poden donar les entitats davant de la supressió de la PSS, en general preval la idea que la capacitat de suplir els serveis prestats pels objectors dependrà en última instància de cada entitat. Per intentar detectar algunes de les possibles respostes, s'han tingut en compte les experiències d'aquelles entitats que han tingut objectors en el passat i ara ja no en tenen. Pràcticament totes han trobat fórmules per continuar prestant els serveis que abans realitzaven els objectors. Aquestes fórmules inclouen la potenciació del voluntariat, la professionalització d'alguns serveis, la reorganització interna i la signatura de convenis amb facultats per tenir estudiants en pràctiques. Algunes de les entitats que actualment tenen objectors ja han començat a treballar en aquesta direcció, si bé d'altres no ho han fet.

A banda de les respostes que puguin donar les entitats, la majoria creu que les administracions públiques haurien de jugar un paper actiu en l'impuls del voluntariat i

de l'associacionisme, ja sigui impulsant campanyes de sensibilització, augmentant els recursos destinats a les associacions, adoptant mesures fiscals i laborals que els puguin ser beneficioses, fomentant cursos de formació de voluntaris i facilitant la signatura de convenis de col·laboració amb les entitats.

Una de les alternatives que és planteja davant de la supressió de la PSS és la regulació del servei civil. Els principals eixos de reflexió en aquest estudi han estat bàsicament tres. En primer lloc, es detecta una manca notable de coneixement de les iniciatives relacionades amb la regulació del servei civil entre les entitats catalanes: al voltant de dos terços de les entitats entrevistades afirmen desconèixer o no recordar l'avantprojecte de llei del servei civil, mentre que no arriba a un terç el grup d'entitats que el coneixen. Dins del grup d'entitats que desconeixen o no recorden l'avantprojecte s'inclouen de forma molt clara aquelles entitats que operen en els àmbits de la cooperació internacional i el dels serveis socials. Si bé la relativa desconexença dels primers es pot explicar pel fet que no perceben la supressió de la PSS com a una qüestió gaire problemàtica, la relativa desconexença de les segones, molt particularment aquelles que presten serveis assistencials, no pot explicar-se de la mateixa manera, donat que aquestes, com ja s'ha dit abans, veuen que els serveis que presten perillaran quan desaparegui la PSS. D'altra banda, dins del grup de les entitats que coneixen l'avantprojecte dominen les opinions crítiques.

En segon lloc, malgrat la relativa desconexença de les iniciatives per regular el servei civil, la majoria d'entitats fa algun tipus de valoració d'aquesta figura. Sovint, però, es tracta d'opinions no gaire formades. En general, aquestes són molt desiguals: un terç de les entitats entrevistades en fa valoracions positives; un altre terç en fa valoracions negatives; i un terç no en fa cap valoració per desconexement o manca d'interès.

Finalment, i tenint en compte la manca de consens pel que fa als impactes de la supressió de la PSS a les entitats catalanes i a les possibles respostes que puguin donar les entitats i les administracions públiques, la majoria d'entitats valoren molt positivament la creació d'un fòrum de discussió i de presa de decisions que aplegui a les administracions i a les entitats.

INTRODUCCIÓ

Des de la implantació de la Prestació Social Substitutòria (PSS) l'any 1985, al voltant d'uns 160.000 joves s'hi han acollit en l'àmbit de Catalunya. Actualment, 12.315 objectors realitzen la PSS en un total de 3.083 organitzacions, 1.499 de les quals són entitats i 1.584 són administracions públiques¹.

La desaparició del servei militar obligatori l'any 2.001 obre molts interrogants sobre quin serà l'impacte de la conseqüent supressió de la PSS a les entitats catalanes i sobre les possibles alternatives davant d'aquesta nova circumstància. Aquest estudi es planteja el doble objectiu d'avaluar aquests efectes i valorar algunes de les possibles alternatives. L'estudi s'estructura en quatre blocs. El primer analitza l'experiència de les entitats amb la PSS pel que fa al tipus d'activitat que hi han realitzat els objectors, als trets diferenciadors de les tasques que hi han realitzat respecte a les dutes a terme pels voluntaris, al grau de dependència que han desenvolupat les entitats en relació als objectors, i als impactes positius i negatius de la PSS. El segon bloc s'ocupa d'identificar els possibles problemes que puguin derivar-se de la supressió de la PSS, tant pel que fa al manteniment i la viabilitat de la prestació dels serveis que ara donen els objectors, com pel que fa a la continuïtat de les entitats que en són més dependents. El tercer bloc examina les possibles respostes que puguin donar-se tant des del món de les entitats com des de les administracions públiques. Finalment, el quart bloc fa una valoració de les diferents opinions de les entitats sobre la regulació del servei civil.

METODOLOGIA DEL TREBALL

Aquest estudi ha plantejat una anàlisi de tipus qualitatiu amb l'objectiu de poder conèixer i interpretar les percepcions dels diversos actors que, directament o indirecta, poden veure's afectats per la supressió de la PSS a Catalunya. La metodologia utilitzada ha consistit a realitzar entrevistes personals a un conjunt d'organitzacions (entitats i administracions públiques) que, globalment, poden oferir perspectives qualitativament molt útils i alhora representatives del conjunt d'opinions al voltant de la problemàtica que es planteja. Concretament, s'han realitzat 34 entrevistes a un total de 33 organitzacions (una organització ha estat entrevistada dos cops). S'han considerat

¹ Dades extretes de l'estudi realitzat per l'Institut DEP (2000): "Mapa de les funcions dels objectors a les entitats amb prestació social substitutòria", i de diverses informacions de premsa (Avui, 21.9.99 i 9.5.00; El País, 17.1.00).

“organitzacions” tant entitats com administracions públiques. Els criteris de selecció dels entrevistats han estat bàsicament tres:

1. **Tinença d'objectors.** Aquest criteri permet analitzar les percepcions de tres tipus d'organitzacions pel que fa a la seva experiència present i passada en relació a la PSS, així com llur perspectives de futur davant de la supressió d'aquesta.

Organitzacions que actualment tenen objectors

Aquestes organitzacions, a priori, poden patir les conseqüències de la supressió de la PSS, si bé d'una manera desigual en funció del diferent pes que els objectors tenen en la prestació dels serveis en les diverses entitats.

Organitzacions que van tenir objectors en el passat però han deixat de tenir-ne

Aquestes organitzacions, a priori, no patiran l'impacte de la supressió de la PSS ja que actualment no tenen objectors. Tanmateix, la inclusió d'aquest tipus d'organització està del tot justificada ja que, en haver ja fet una transició d'una situació en la que en tenien a una altra en la que ja no en tenen, poden aportar certes solucions i idees útils a les organitzacions que actualment en tenen.

Organitzacions que no han tingut objectors mai

Aquestes organitzacions, a priori, no patiran la supressió de la PSS.

2. **Cobertura dels àmbits associatiu i públic.** Aquest criteri permet cobrir la qüestió de la supressió de la PSS des de dos fronts diferenciats:

Entitats

La majoria d'organitzacions entrevistades són entitats ja que, d'una banda, la supressió de la PSS probablement tindrà un impacte molt més acusat sobre les entitats que sobre les administracions públiques, i d'altra, la valoració de la supressió de la PSS sobre les entitats catalanes constitueix l'objectiu central d'aquest estudi.

Administracions públiques

Les administracions públiques ofereixen opinions no només en qualitat d'organitzacions que han acollit objectors, sinó també i principalment, en tant que institucions amb responsabilitats públiques.

3. **Representativitat sectorial.** Moltes de les organitzacions que tenen o han tingut objectors operen en un àmbit d'actuació sectorial que pot emmarcar-se dins d'alguna de les següents vuit àrees: serveis socials, educació i cultura, medi ambient, sanitat, protecció civil, lleure, cooperació internacional i pau². Donat que les diverses entitats semblen haver desenvolupat desiguals graus de dependència en relació a les tasques realitzades pels objectors, la diferenciació en funció de l'àmbit sectorial pot ajudar a identificar aquells àmbits on la supressió de la PSS podrà ser més problemàtica.

Les taules 1, 2 i 3 contenen, respectivament, dades sobre el nombre d'organitzacions entrevistades d'acord amb els tres criteris utilitzats.

Taula 1: Tinença d'objectors

En tenen	N'han tingut	No n'han tingut mai	Total
16 (49%)	12 (36%)	5 (15%)	33 (100%)

Taula 2: Entitats i administracions

Entitats	Administracions	Total
29 (88%)	4 (12%)	33 (100%)

Taula 3: Organitzacions d'àmbit sectorial

Serveis Socials	Educació i Cultura	Medi Ambient	Sanitat	Protecció Civil	Lleure	Cooperació Internac.	Pau	Total
7 (32%)	2 (9%)	2 (9%)	2 (9%)	1 (5%)	3 (14%)	4 (18%)	1 (5%)	22 100%

² S'han utilitzat els mateixos àmbits sectorials que els utilitzats a l'estudi realitzat per l'Institut DEP (2000). Cal tenir en compte que el criteri de la representativitat només pot ser orientatiu, ja que el nombre de casos considerats, és a dir, el nombre d'organitzacions amb un perfil sectorial clar, és molt baix (22), i per tant el seu percentatge és poc significatiu.

Les taules 4 i 5 contenen el llistat d'organitzacions entrevistades i la seva classificació.

Taula 4: Llistat de les organitzacions entrevistades

Entitats (ordenació alfabètica)	Tinença d'objectors
1. Agrupació de Defensa Forestal (ADF) 2. Ajuda en Acció (AA) 3. Assemblea Antimilitarista (As.A) 4. Associació Catalana de Cecs (ACC) 5. Associació Catalana de Municipis (ACM) 6. Associació Catalana per al Parkinson 7. Càritas 8. Centre Jove d'Anticoncepció i Sexualitat (CJAS) 9. CCOO 10. Consell Nacional de la Joventut (CNJ) (dues entrevistes) 11. Creu Roja (CR) 12. DEPANA 13. Federació d'Associacions de Veïns de Barcelona (FAVB) 14. Federació Catalana de l'Esplai (FCE) 15. Federació Catalana d'ONGs de Desenvolupament (FCONG) 16. Federació Catalana de Voluntariat Social (FCVS) 17. Federació de Municipis de Catalunya (FMC) 18. Front de Solidaritat Disminuïts Físics (FSDF) 19. Fundació Autònoma Solidària (FAS) 20. Fundació Catalana de l'Escoltisme Laic (FCEL) 21. Fundació Esclerosi Múltiple (FEM) 22. Fundació per la Pau (FP) 23. Fundació Pere Tarrés (FPT) 24. Intermón 25. Mans Unides (MU) 26. Metges Sense Fronteres (MSF) 27. Secretariat d'Entitats de Sants, La Bordeta i Hostafrancs (SESLH) 28. Special Olympics (SO) 29. UGT	Actual Passada Mai Actual Mai Actual Actual Actual Mai Passada Actual Passada Passada Actual Mai Actual Mai Actual Actual Passada Actual Passada Passada Passada Passada Passada Actual Actual Passada
Administració	Tinença d'objectors
30. Direcció General d'Acció Cívica (DGAC) 31. Secretaria General de la Joventut (SGJ) 32. INCAVOL 33. Servei d'Educació Ambiental (SEA)	Actual Passada Actual Actual

Taula 5: Classificació de les organitzacions entrevistades

	Serveis Socials	Educació i Cultura	Medi Ambient	Serveis Sanitaris	Protecció Civil	Lleure	Coop. Internac.	Pau
Entitats (en tenen)	FCV Social Càritas AC Cecs Disminuïts F Esclerosi M AC Parkinson S Olympics	CN Joventut	DEPANA	C Roja CJAS	ADF	FC Esplai	Ajuda A M Unides Intermon Metges SF	F Pau
Entitats (n'han tingut)						Escollisme L P Tarrés		
Administracions (en tenen)			Educació Ambiental					
Administracions (n'han tingut)		SG Joventut						
	Àmbit d'actuació no sectorial							
Entitats (en tenen)	FAS SE Sants La Bordeta i Hostafranca							
Entitats / sindicats n'han tingut	UGT Federació d'Associacions de Veïns i Veïnes de Barcelona							
Entitats / sindicats... (mai)	Assemblea Antimilitarista Federació Catalana d'ONGs de Desenvolupament CCOO Associació Catalana de Municipis Federació de Municipis de Catalunya							
Administracions (en tenen)	INCAVOL DG Acció Cívica							

Les entrevistes s'han realitzat entre el 17 de maig i el 29 de juny de l'any 2000. Els entrevistats han mostrat molt bona disponibilitat, tant a l'hora de concertar-les com a l'hora d'explicar les experiències amb els objectors i expressar les perspectives davant de la supressió de la PSS. Les entrevistes han tingut una durada d'entre 45 minuts i una hora i mitja³.

³ Dues de les organitzacions han contestat al qüestionari per escrit (la Direcció General d'Acció Cívica i el Servei d'Educació Ambiental).

1. L'EXPERIÈNCIA DE LA PSS

La valoració de l'experiència de les entitats catalanes amb la PSS pot aportar algunes claus a l'hora de valorar les possibles conseqüències de la seva supressió. Els aspectes que s'han considerat més importants són, d'una banda, les actituds, les tasques realitzades i els trets diferenciadors dels objectors, i d'altra, els impactes positius i negatius de la PSS. Els següents subapartats analitzen ambdós punts.

1.1. Objectors: actituds, tasques realitzades i trets diferenciadors

La majoria de les organitzacions entrevistades fan una valoració positiva de les actituds dels objectors. Aquesta valoració es matisa, en molts casos, amb dues consideracions. D'una banda, aquestes actituds han depès del perfil dels objectors, en concret, de llur grau de compromís, responsabilitat i contacte previ amb el món associatiu.

"[D'objectors] n'hi ha que tenen un treball extraordinàriament positiu i n'hi ha que tenen un tipus de col·laboració que deixa una mica a desitjar". (INCAVOL).

"Valoro la tasca seva molt bé, tenint en compte que no cobraven diners". (CNJ-1).

D'altra banda, algunes organitzacions observen que l'actitud dels objectors ha variat al llarg del temps. Durant els primers anys d'implantació de la PSS, els objectors es mostraven més motivats i compromesos, mentre que el grau de motivació i compromís ha anat decreixent (probablement, pel fet que es coneixia la supressió del servei militar obligatori).

"Últimament potser predominava més el fet que no hi havia tanta motivació i es venia a cobrir un expedient perquè així et salvaves de la mili". (FAVB).

El ventall de tasques dutes a terme pels objectors varia molt, tot i que en general són de suport a les activitats de les organitzacions. Aquestes activitats de suport poden dividir-se en dos tipus principalment: d'una banda, tasques administratives i logístiques (per exemple, encàrrecs o feines de magatzem); d'altra,

activitats de tipus sociocultural (monitors de colònies, realització d'estudis) i assistencial (serveis a domicili, suport a la mobilitat de persones amb algun tipus de discapacitat i acompanyaments, entre d'altres). La majoria d'organitzacions entrevistades assenyalen que han tingut objectors realitzant tasques administratives i logístiques, si bé algunes també destaquen que a l'hora d'assignar-los feines s'han tingut molt en compte llur aptituds, aficions i motivació. Cal assenyalar que el desigual tipus de tasques realitzades pels objectors en les diferents organitzacions no s'explica en funció de l'àmbit sectorial en què aquestes operen ni en funció del fet de tenir objectors o no en l'actualitat. És a dir, diferents entitats que pertanyen a diversos àmbits sectorials han assignat tant tasques especialitzades com no especialitzades als objectors.

Pel que fa als trets diferenciadors entre les tasques dutes a terme pels objectors i pels voluntaris, aquests tenen més a veure amb el grau de dedicació i de responsabilitat que assumeixen uns i altres, que no pas amb els continguts substantius de llur tasques. Així, algunes de les organitzacions entrevistades assenyalen que les tasques realitzades per uns i per altres varien poc, mentre que d'altres afirmen que hi ha una diferència clara. A tall d'exemple, les opinions de dues entitats que operen en l'àmbit de la cooperació internacional en són prou il·lustratives.

"No existeix cap tret diferenciador". (MU).

"Els voluntaris fan més treball de carrer per donar a conèixer l'organització, per recaptar fons... Els objectors donen suport al treball que fem els que estem a les oficines... no necessiten una experiència". (Traducció al català meua) (AA).

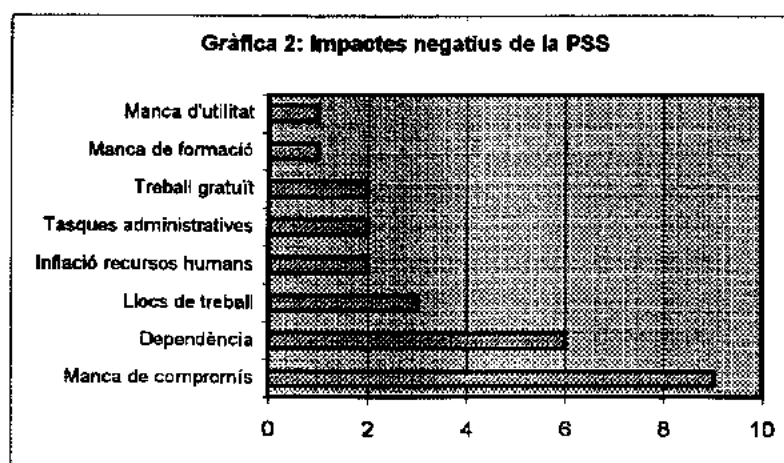
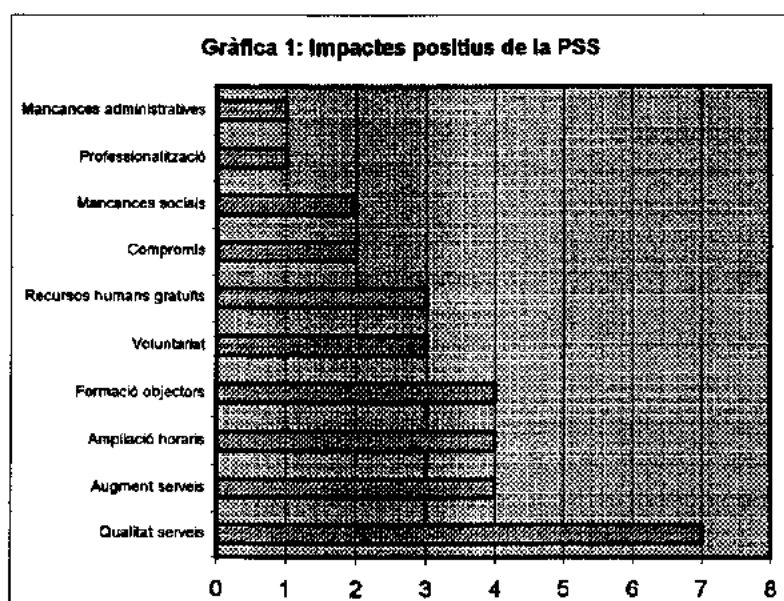
Els elements diferenciadors entre les tasques dels objectors i les dels voluntaris tenen a veure, com ja s'ha apuntat, amb el grau de dedicació i de responsabilitat que assumeixen uns i altres. Així, la dedicació dels objectors és alta i regular (entre 25 i 35 hores setmanals), mentre que la dels voluntaris es baixa i irregular (poques hores setmanals). En canvi, el grau de responsabilitat de les tasques assumides és baix en els objectors i alt en els voluntaris. Finalment, el grau d'exigència als objectors per part de les organitzacions és entre mig i alt, mentre que en el cas dels voluntaris es baixa. La taula 6 ho resumeix.

Taula 6: Trets diferenciadors entre les tasques dels objectors i les dels voluntaris

OBJECTORS	VOLUNTARIS
Dedicació regular (major disponibilitat horària)	Dedicació puntual (menor disponibilitat horària)
Dedicació obligatòria	Dedicació voluntària
Tasques de baixa responsabilitat (per exemple, tasques administratives, suport a les tasques d'oficina, suport a professionals i voluntaris, etc.)	Tasques amb diferent grau de responsabilitat
Nivell d'exigència mig – alt per part de les organitzacions	Nivell d'exigència baix per part de les organitzacions

1.2. Impactes positius i negatius de la PSS

A fi de poder valorar millor l'impacte de la supressió de la PSS en les entitats catalanes, aquest estudi ha volgut conèixer llur percepcions sobre els impactes positius i negatius que aquesta ha tingut. Tot i que la valoració d'aquests impactes no constitueix l'objectiu central d'aquesta anàlisi, aquesta ajudarà a explicar millor les diferents actituds envers el que pot representar la fi de la PSS. Les gràfiques 1 i 2 il·lustren les percepcions globals de les organitzacions entrevistades sobre els impactes positius i negatius de la PSS. Les gràfiques comptabilitzen el nombre de mencions que en fan el conjunt d'organitzacions a cadascun dels ítems. Cal assenyalar que s'han exclòs totes aquelles opinions no relacionades directament amb la qüestió objecte d'estudi (per exemple, aquelles referides a la justificació i rerafons ideològic de la PSS).

1.2.1. Impactes positius

Els aspectes positius més mencionats per les organitzacions entrevistades tenen a veure amb la millora qualitativa i quantitativa dels serveis prestats. D'aquests dos, el primer és destacat, sobretot, per aquelles organitzacions que continuen tenint objectors en l'actualitat, essent menys important per aquelles que n'han tingut en el passat. D'altra banda, la millora qualitativa és un impacte positiu que ve expressat, sobretot, per aquelles entitats que presten serveis socials, les quals afirmen que la PSS ha contribuït d'una manera molt notable a personalitzar i humanitzar el servei.

"Gràcies a ells [els objectors], persones que tenen ingressos baixos o mitjans i que no poden permetre's el luxe d'un acompanyament, el tenen, perquè es tracta de persones que tendeixen a recloure's, a no sortir per por a caure". (traducció al català meva). (ACP).

"Els impactes positius eren... l'atenció a persones que necessiten un tipus de suport que no el troben a través d'un altre tipus de prestacions, ni públiques ni privades. Es tracta, en els temes d'acompanyaments, de donar una prestació solidària a persones de manera individualitzada" (INCAVOL).

La millora qualitativa dels serveis prestats, com s'ha apuntat, no només ha estat un impacte positiu de la PSS en les entitats que presten serveis socials, sinó també en algunes de les que operen en altres àmbits (tot i que aquesta opinió no és generalitzable al conjunt d'entitats no socials), tant si tenen objectors en la actualitat com si n'han tingut en el passat.

"La feina dels objectors és molt necessària pel territori perquè permet tenir-lo constantment controlat...". "En els últims anys a la comarca hi ha hagut molts focs però podem dir que les quantitats cremades han estat una misèria, tot en bona part gràcies als objectors". (ADF).

"Mentre els hem tingut [als objectors] hem donat un millor servei". (FPT).

Al costat de la millora qualitativa dels serveis prestats, el segon impacte positiu de la PSS, d'acord amb les organitzacions entrevistades, ha estat la millora quantitativa, és a dir, l'augment del número de serveis prestats per les entitats. Algunes de les organitzacions entrevistades afirmen que els objectors han permès incrementar el nombre de serveis socials prestats, ja que aquests tenen una major disponibilitat horària que els voluntaris i presten un servei social d'una manera estable. D'altra banda, i estretament lligat amb l'aspecte anterior, la tinença d'objectors ha permès a moltes entitats d'ampliar els horaris (a matí i tarda) en què oferien serveis. Tal com succeeix amb els aspectes qualitatius dels serveis, l'augment dels serveis prestats i l'ampliació dels horaris han estat dos beneficis sobretot per a aquelles que treballen amb col·lectius amb necessitats específiques.

Malgrat que els principals impactes positius de la PSS tenen a veure amb la millora quantitativa i qualitativa dels serveis prestats, no es poden perdre de vista altres impactes positius que tenen a veure amb el moviment associatiu i els objectors. Així, algunes de les organitzacions entrevistades consideren que la PSS ha contribuït a revitalitzar les entitats i a generar efectes sinèrgics dins del moviment associatiu. D'altra banda, també són freqüents les opinions que destaquen que la PSS ha estat

molt positiva per als objectors, els quals han guanyat una formació i han reforçat el seu compromís solidari. A més d'aquests impactes positius, alguna organització entén que el principal aspecte positiu de la PSS ha estat que ha ajudat a identificar algunes mancances d'assistència social que abans no quedaven cobertes, i a fer que les entitats s'adonessin de la necessitat de professionalitzar-se i d'enfortir la seva estructura administrativa.

1.2.2. Impactes negatius

Les organitzacions entrevistades identifiquen dos aspectes que han estat especialment negatius en la implementació de la PSS. El primer és la relativa manca de compromís i d'interès que, en alguns casos, han mostrat els objectors, sobretot al llarg dels darrers anys. Aquesta relativa manca d'interès i de compromís, que en casos puntuals ha obstaculitzat la realització de les tasques impulsades per algunes entitats, s'explica, segons alguns entrevistats, pel caràcter obligatori de la realització del servei social.

"Els objectors no són voluntaris, perquè venen obligadament, i clar, et pots trobar amb actituds negatives, que són lícites, però que t'obliguen una mica a fer de policia" (Càritas).

"[Hem tingut]... nois que simplement el que volien era passar com més aviat millor i que donaven problemes perquè posaven pegues a l'hora de fer les coses, perquè s'escaquejaven..." (FSDF).

La manca puntual de compromís dels objectors, que s'ha accentuat al llarg dels darrers anys, és una opinió bastant generalitzada en el conjunt d'organitzacions entrevistades, i particularment entre les entitats, sense que hi hagi diferències d'opinió significatives entre entitats pel que fa a l'àmbit d'actuació ni pel fet de tenir objectors en l'actualitat o no.

El segon aspecte negatiu destacat per les organitzacions entrevistades, en canvi, no es generalitzable al conjunt d'entitats. Així, algunes entitats, molt particularment aquelles que actualment no tenen objectors, creuen que un sector d'entitats ha basat el seu funcionament en els objectors. Entenen que algunes entitats han utilitzat als objectors com un recurs "gratuït", la qual cosa ha tingut al menys dues conseqüències negatives. D'una banda, malgrat que ha donat a moltes entitats l'oportunitat de desenvolupar certes tasques, també les ha fetes molt dependents dels objectors. Aquesta circumstància pot plantejar molts problemes per dur a terme

aquestes tasques quan la PSS desaparegui i pot frustrar moltes de les expectatives de prestació de serveis que s'han generat al llarg dels darrers anys. D'altra banda, la tinença d'objectors ha suprimit llocs de treball que haurien de correspondre a professionals, per exemple treballadors socials o administratius. Per tant, la PSS a la pràctica ha quedat en certa mesura desvirtuada i ha tingut conseqüències negatives pel mercat laboral. Així, la inflació dels recursos humans derivada de l'elevat nombre d'objectors en algunes entitats es percep com a problemàtica per una part de les organitzacions entrevistades, sobre tot aquelles que actualment no tenen objectors o en tenen molt pocs, en entendre que un sector d'entitats ha desenvolupat més tasques de les que, en principi, seria factible d'assumir. Per tant, es creu que la reducció progressiva del nombre d'objectors està posant (i posarà) al descobert deficiències pel que fa a estructura administrativa i organitzativa de moltes entitats, que no disposen de recursos (diners i voluntaris, principalment) per mantenir aquests serveis.

Hi ha un grup d'entitats que ha muntat la seva organització recolzant-se massa en aquest recurs gratuït [els objectors]. Ara, amb la supressió de la PSS, es troben que no poden tornar a fer el que feien sense els objectors, no poden substituir-los amb personal assalariat perquè no tenen els diners per pagar-los, no poden substituir-los amb personal voluntari perquè no tenen la suficient implantació en la societat civil. (FCVS).

Cal assenyalar que algunes entitats que han reduït el nombre d'objectors o van deixar de tenir-ne en el passat ja reconeixen els impactes negatius que els va causar la inflació de recursos humans gràcies als programes de la PSS.

"... no haguéssim fet tantes coses que després ens n'hem penedit des del punt de vista d'embarcar-nos en aventures que ens han causat molta tensió interna per falta de recursos humans". (Intermon).

A banda dels aspectes mencionats, algunes de les organitzacions entrevistades identifiquen com a aspectes negatius el fet que els objectors hagin realitzat tasques administratives que no tenen res a veure amb la prestació d'un servei social. S'entén que això ha tingut dues conseqüències negatives: d'una banda, la PSS no ha aportat cap mena de formació ni activitat útil als objectors; d'altra, tenint en compte el caràcter no remunerat de les tasques que realitzen, ha acabat substituint llocs de treball.

1.2.3. Possibles punts de desacord

Com s'ha vist a l'apartat anterior, les valoracions sobre els impactes de la PSS són molt diferents entre les organitzacions entrevistades. Potser l'aspecte més destacat és que alguns dels aspectes assenyalats són objecte tant de valoracions positives com negatives per part dels diferents entrevistats. És a dir, hi ha un grup de qüestions que són percebudes unes vegades com a beneficis derivats de la PSS, i d'altres com a problemes, essent aquesta diferenciació atribuïble en molts casos al diferent grau de dependència i de satisfacció de les organitzacions, particularment les entitats, pel que fa a la PSS. El següent quadre resumeix els principals punts de desacord (les "x" representen el total de mencions de cada ítem).

IMPACTES POSITIUS		IMPACTES NEGATIUS	
+		+	
Millora de la qualitat dels serveis prestats	xxxxxxxx	Relativa manca de compromís d'alguns objectors	
		xxxxxxxxxx	
Ampliació d'horaris de les entitats	xxxx	Supressió de llocs de treball	
		xxx	
Impuls del voluntariat	xxx	Realització de tasques administratives	
		xx	
Reforç del compromís solidari de l'objector	xxx	Manca d'utilitat de les activitats dels objectors	
		x	
Professionalització de serveis	x		
Identificació de mancances d'assistència social	x		
Identificació de mancances d'estructura administrativa en les entitats	x		
-			

genera desacord té a veure amb el fet que la PSS ha proporcionat recursos humans gratuïts. Així, les opinions que en fan una valoració positiva entenen que els objectors han permès a les entitats d'incrementar el personal treballant a les entitats, sense que això els hi representés cap tipus de cost. En canvi, les opinions negatives posen l'accent en dos fets: d'una banda, ha generat una inflació de recursos humans en moltes entitats; d'altra, ha tret llocs de treball a persones que compten amb uns estudis especialitzats. Finalment, el tercer punt de desacord té a veure amb si la PSS ha donat algun tipus de formació als objectors. Les organitzacions entrevistades que en tenen una opinió positiva addueixen que la PSS ha posat a molts joves en contacte amb realitats noves amb una dedicació estable, amb la qual cosa a molts d'ells els hi ha servit per adquirir nous coneixements que abans no tenien. Les visions negatives, en canvi, entenen que la PSS no ha donat cap mena de formació als objectors perquè aquests han destinat un temps de la seva vida a prestar obligatòriament un servei que ells no han triat, si bé al llarg d'aquest període han hagut de realitzar feines administratives o logístiques.

Per àmbits sectorials, les valoracions positives corresponen sobre tot a les entitats socials que presten serveis assistencialistes a uns col·lectius molt concrets, les ADF, mentre que les valoracions negatives procedeixen més aviat dels àmbits de la joventut i veïnal. En els altres àmbits, les opinions són força variables.

La identificació d'un conjunt d'aspectes que són objecte de valoracions oposades per part de les organitzacions entrevistades permet identificar un primer espai de desacord en relació a l'experiència de la PSS.

2. LA SUPRESSIÓ DE LA PSS

L'anàlisi de l'experiència i dels impactes de la PSS en les organitzacions, i en particular, en les entitats que s'hi han acollit, ajuda a entendre millor les conseqüències que poden derivar-se de la seva supressió. Aquest bloc s'ocupa d'explorar les percepcions de les entitats catalanes davant de la perspectiva de l'eliminació de la PSS, analitzant el pes dels objectors i el grau de dependència que n'han desenvolupat les entitats, i identificant aquells sectors que veuen la fi de la PSS com una qüestió altament problemàtica.

2.1. Pes dels objectors i dependència de les entitats

A fi d'avaluar la mesura en que les entitats que actualment tenen objectors n'han generat dependències s'han tingut en compte quatre consideracions:

1. El pes de les tasques dutes a terme pels objectors en relació al conjunt de tasques dutes a terme per l'entitat
2. El grau de dependència de l'entitat en relació als objectors
3. El risc de la no continuïtat de l'entitat davant de la supressió de la PSS
4. El risc de la no continuïtat dels serveis que donaven els objectors davant de la supressió de la PSS

Amb la finalitat d'analitzar aquestes quatre qüestions, es va demanar a les entitats entrevistades que tenen objectors en l'actualitat que, a més de donar-ne una resposta elaborada, en donessin una puntuació entre 0 i 10. La taula 7 i 8 inclouen, respectivament, els valors mitjans dels resultats obtinguts i els valors expressats per les entitats socials. Cal advertir que les puntuacions són espontànies i, per tant, només tenen un valor orientatiu.

Com es desprèn de les dades incloses a la taula 7, les entitats en les quals els objectors tenen una presència més forta són aquelles que operen a l'àmbit dels serveis socials. Les tasques dutes a terme pels objectors en relació al conjunt de tasques dutes a terme per les entitats socials han estat força importants (puntuació mitjana de 6 sobre 10), i en alguns casos han estat fins i tot superiors a aquelles realitzades pels voluntaris. Ara bé, com mostra la taula 8, les puntuacions individuals donades per les set entitats socials entrevistades són força diferents. Aquests valors permeten d'identificar un grup d'entitats on els objectors han tingut un pes moderat (tres entitats puntuen per sota de 5) i un grup molt dependent (quatre entitats puntuen per sobre de 7). Les primeres inclouen organitzacions de diversa índole i grandària (Càritas, Federació Catalana del Voluntariat Social i Special Olympics), mentre que el grup de les segones té un perfil més específic: es tracta d'entitats que presten serveis assistencialistes, típicament d'acompanyament i de servei a domicili, amb una taxa d'afiliació relativament baixa (Front de Solidaritat amb els Disminuïts Físics, Associació Catalana de Cecs, Associació Catalana per al Parkinson i Fundació Esclerosi Múltiple).

Taula 7: Entitats amb objectors: pes dels objectors i grau de dependència
(Puntuació entre 0 i 10)

	Serveis Socials	Educació i Cultura	Medi Ambient	Sanitat	Lleure	Protecció Civil ⁴	Cooperació Internac.	Pau
Pes de les tasques dels objectors	6 (n=7)	0 (n=0)	(n=0)	4 (n=2)	2 (n=1)	(n=0)	(n=0)	(n=0)
Dependència dels objectors	4,7 (n=7)	0 (n=0)	(n=0)	0,5 (n=2)	1 (n=1)	(n=0)	(n=0)	(n=0)
Risc de no continuïtat de l'entitat	1,5 (n=7)	0 (n=0)	(n=0)	0 (n=2)	0 (n=1)	(n=0)	(n=0)	(n=0)
Risc de no continuïtat dels serveis	4,5 (n=6)	0 (n=0)	(n=0)	0 (n=2)	5 (n=1)	(n=0)	(n=0)	(n=0)

Taula 8: Valors de les respostes de les entitats socials
(Puntuació entre 0 i 10)
(en negreta els valors superiors a la mitja)

	Pes de les tasques de l'objector	Dependència dels objectors	Risc de no continuïtat de l'entitat	Risc de no continuïtat dels serveis
FCV Social	3.5	0,2	0	0
Càritas	3.5	2	0	1
Special Olympics	4.5	0	0	0
Esclerosi Múltiple	6.5	6	2	-
AC Parkinson	7	7	0	8
AC Cecs	8.5	10	0	9
FS Disminuïts Físics	9	8	9	9

⁴ S'ha realitzat una entrevista a una entitat que opera a l'àmbit de la protecció civil, però l'entrevistat no ha donat les puntuacions demanades.

Cal dir que al grup de les primeres s'inclou Special Olympics, que té un perfil semblant al del segon grup, ja que es dedica a fomentar el desenvolupament personal i la integració social de les persones retardades mitjançant l'esport. Tot i això, les tasques que realitzen es focalitzen en esdeveniments esportius que es celebren puntualment, i per tant, no tenen les mateixes necessitats que les entitats que s'inclouen al segon grup. Les entitats que integren el segon grup presten serveis continuats d'assistència, acompanyament i dinamització d'activitats lúdiques. El pes dels objectors en relació als socis és molt alt. Així, per exemple, l'Associació Catalana de Cecs afirma tenir uns 200 socis i haver tingut al voltant d'uns 60 objectors. Amb dades força semblants, el Front de Solidaritat per Disminuïts Físics afirma tenir uns 250 socis i haver acollit al voltant d'uns 50 objectors. Pel que fa a la relació entre personal assalariat, voluntaris i objectors, les dades incloses en la taula 9 també són il·lustratives. Cal assenyalar que aquestes dades corresponen a les dades facilitades voluntàriament per les entitats en el moment de formalitzar la seva inscripció al Cens d'Entitats de Voluntariat de Catalunya, i per tant no estan actualitzades i no inclouen el total d'objectors que han tingut fins el moment actual. El seu valor és, si més no, orientatiu.

Taula 9: Personal assalariat, voluntaris i objectors en tres entitats assistencialistes

	Personal assalariat	Total voluntaris	Objectors
AC Esclerosi Múltiple	24	29	15
AC Parkinson	5	24	6
AC Cecs	0	56	6

Les diferències entre les entitats que operen a l'àmbit social s'accentuen quan se'ls demana que valorin fins a quin punt les tasques realitzades depenen dels objectors. Així, mentre que aquelles entitats on el pes dels objectors ha estat moderadament baix mostren un grau de dependència nul o molt baix, aquelles on els objectors han tingut un pes elevat, el grau de dependència es manté o fins i tot creix en relació a la puntuació que donen al pes de les tasques dels objectors. En són il·lustratives, respectivament, les següents afirmacions amb visions contraposades:

"La dependència de l'entitat prové del voluntariat i no dels objectors". (SO).

"Pel que fa als programes 'vida diària' la dependència dels objectors és un 10...". (ACC).

Pel que fa a les entitats fortament dependents dels objectors, un dels aspectes centrals en aquest estudi ha estat conèixer les seves perspectives sobre la supressió de la PSS, tant en relació a la continuïtat de l'entitat com pel que fa al manteniment dels serveis que presten. Així, de les quatre entitats socials entrevistades que afirmen tenir un alt grau de dependència dels objectors, tres no creuen que la supressió de la PSS representi un perill per a la seva continuïtat, mentre que una creu que el perill és molt elevat. En canvi, sí que creuen que hi ha un fort perill de no poder mantenir els serveis que presten en l'actualitat. N'és prou significatiu que, quan se'ls demana que puntuïn aquest risc, dues d'elles donen un 9 i l'altra dona un 8.

"[El programa 'vida diària'] és un servei que resulta bàsic per a aquelles persones que per qualsevol motiu no tenen mobilitat per sí mateixes. En aquest cas [perill del servei] la nota seria un 9.... Per exemple, cada dilluns a la tarda hi ha un objector que porta un nen cec i orfe a la piscina; quan la PSS no existeixi, aquest nen no podrà anar a la piscina". (ACC).

Així, sembla que algunes entitats de tipus assistencialista que treballen amb col·lectius amb necessitats molt específiques i que tenen una base associativa baixa s'han recolzat molt en la feina realitzada pels objectors, i veuen perillar molt els serveis que aquests presten quan desaparegui la PSS.

Les entitats socials no són, però, les úniques que es poden veure afectades per la supressió de la PSS. Algunes entitats que operen en àmbits diversos també veuen aquest perill. Els següents tres exemples són força significatius. El primer és el de les Agrupacions de Defensa Forestal, on els objectors han realitzat una tasca quantitativament i qualitativament molt important a l'hora de detectar focs i posar en marxa els mecanismes d'alarma corresponents, ja que els objectors fan possible que els serveis de vigilància quedin coberts permanentment i, a més, tenen el valor afegit de ser joves que coneixen la comarca. L'opinió expressada per un ADF és força il·lustrativa.

"Els voluntaris [de les ADF] no podran assumir els serveis prestats pels objectors perquè un voluntari no pot fer una intervenció immediata donat que no està tot el dia pendent de si succeeix una cosa sospitosa". (ADF).

El segon cas on es manifesta que la supressió de la PSS pot fer perillar alguns serveis és la Fundació Autònoma Solidària, on els objectors han contribuït a

desenvolupar programes diversos, dels quals els que estan destinats a afavorir la integració social es poden veure més afectats.

"En el cas dels serveis de suport als disminuïts i les tasques de difusió, els serveis perillen molt, per tant, la nota seria un 10". (FAS).

El tercer exemple d'entitat que considera que els serveis prestats perillen amb la desaparició de la PSS és una que opera en l'àmbit del lleure, la Fundació Catalana de l'Esplai (tot i que no es pot dir que aquesta opinió sigui representativa del conjunt d'entitats d'aquest àmbit). Així, aquesta entitat puntua un 5 quan se li pregunta pel perill de continuïtat dels serveis prestats.

Més enllà de les opinions expressades per les entitats que afirmen tenir un alt grau de dependència dels objectors i veuen perillar els serveis que presten, les opinions del conjunt de les organitzacions que no han desenvolupat aquesta dependència també estan dividides. Algunes organitzacions tendeixen a pensar, unes vegades amb to moderadament alarmant i d'altres amb sentit crític, que algunes entitats han basat la prestació dels seus serveis en els objectors i, per aquesta raó, quan la PSS desaparegui no disposaran de recursos econòmics ni humans per dur-los a terme.

"Indubtablement sí"... "Hi ha entitats que els trobaran a faltar molt... Aquelles que fan un servei d'atenció personalitzada a ciutadans, aquelles que fan, per exemple, feines d'acompanyament a discapacitats o a gent gran". (INCAVOL).

"Si això no es pot cobrir, i fins ara els objectors feien molts aquesta funció, vol dir que haurém de buscar la manera de substituir-los. Hi ha moltes entitats que tindran dificultats per això". (FAVB).

"Hi ha entitats que veuran perillar el futur, no diré de l'entitat, però sí d'alguns serveis que donen". (SESHB).

D'altres organitzacions creuen que, en general, els serveis que presten el conjunt d'entitats amb objectors no deixaran de cobrir-se d'una forma clara.

"Les necessitats socials no han d'estar cobertes perquè un jove faci la PSS, sinó que han d'estar garantides i s'han de garantir des de les institucions". (CNJ-2).

"Assistència a avis, a persones amb disminucions físiques o psíquiques, tasques d'atenció a persones amb drogaaddicció, a malalts terminals... tot això és desenvolupament de l'Estat del benestar". (CNJ-1).

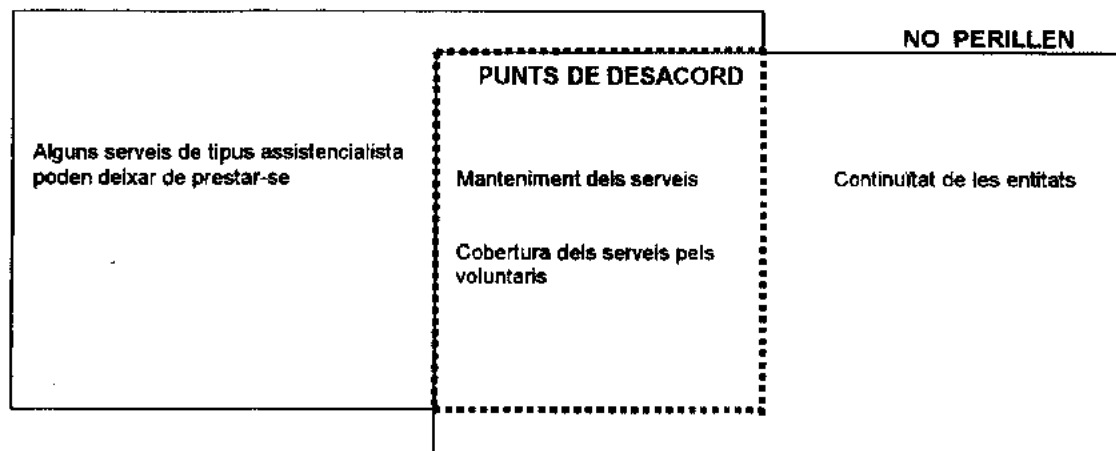
"Crec que no deixarà de cobrir espais". (SGJ).

La diversitat de realitats en el món de les entitats pel que fa a llur experiència amb la PSS, que queda reflectida en les opinions expressades pels entrevistats, explica, en part, que aquests tinguin opinions desiguals sobre la capacitat de les entitats de suplir els serveis que presten. En general, consideren que la capacitat de les entitats de suplir els serveis prestats pels objectors pels treballs dels voluntaris dependrà en última instància de cada entitat. Una bona part dels entrevistats, que pertany a entitats que operen en diversos àmbits sectorials, creu que molt probablement els voluntaris no podran fer les feines que ara fan els objectors. La principal raó adduïda per aquests entrevistats és que els objectors hi dediquen 25 o 30 hores setmanals a treballar per les entitats, la qual cosa els permet de continuar mantenint uns serveis durant un horari ampli, normalment de matí i tarda. Contrastant amb aquestes opinions, un grup reduït d'entrevistats creu que els voluntaris podran realitzar la majoria de tasques que actualment realitzen els objectors, donat que moltes entitats ja han començat a idear fórmules per atraure voluntaris i que el voluntariat està augmentant en els darrers anys. El principal argument adduït per aquests grup d'entrevistats és que a la majoria d'entitats la tasca la realitzen els voluntaris, i per tant els projectes no desapareixeran amb la supressió de la PSS.

2.2. Possibles punts de desacord

Com s'ha vist en l'apartat anterior, les valoracions de les organitzacions entrevistades sobre els possibles impactes derivats de la supressió de la PSS són relativament coincidents en alguns aspectes, però no en tots. Les organitzacions entrevistades mostren certs desacords pel que fa al manteniment en general dels serveis que presten les entitats i la capacitat dels voluntaris de cobrir els espais que deixin els objectors. El següent quadre resumeix els aspectes que perillen i els que no per la desaparició de la PSS, i remarca els punts de desacord entre les organitzacions entrevistades.

PERILLEN

3. RESPOSTES DE LES ENTITATS I LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES

Aquest bloc s'ocupa d'examinar algunes de les possibles respostes de les entitats i les administracions públiques davant de la supressió de la PSS.

3.1. Respostes de les entitats

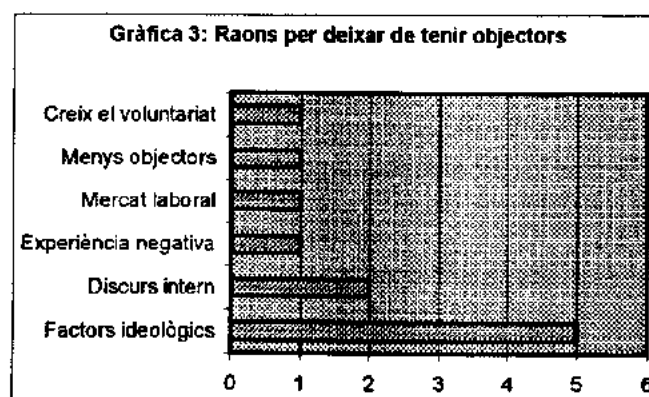
A l'hora d'analitzar les respostes de les entitats davant de la supressió de la PSS cal distingir entre aquelles que han tingut objectors i ara ja no en tenen i aquelles que continuen tenint-ne en l'actualitat. La distinció és útil ja que permet contrastar les respostes que en el seu moment van donar les entitats que ja no en tenen per fer el pas de tenir objectors a no tenir-ne, amb les expectatives de les que continuen tenint-ne.

3.1.1. Entitats que han tingut objectors i actualment no en tenen

En aquest estudi, les entitats que han tingut objectors i actualment no en tenen són onze: quatre entitats que operen en l'àmbit de la cooperació internacional, dues en l'àmbit de l'educació en el lleure, una en el àmbit de medi ambient, una en l'àmbit de la pau, una ONG que aplega a les principals entitats catalanes en l'àmbit juvenil, una associació de veïns i un sindicat⁵. A fi d'examinar com aquestes entitats van fer la transició de tenir objectors a no tenir-ne, es tindran en compte les següents qüestions:

1. Les raons per deixar de tenir-ne
2. Les respostes que van donar-hi
3. La valoració del pas de tenir-ne a no tenir-ne

Les raons adduïdes per les entitats per deixar de tenir objectors són molt diverses, tot i que en destaca una de tipus ideològic (veieu la gràfica 3).

Moltes entitats afirmen que van prendre la decisió de deixar de tenir objectors fruit d'una reflexió interna en torn a la professionalització de l'exèrcit i l'evolució de la PSS i de la insubmissió. Aquesta raó és adduïda per moltes de les entitats que ja no tenen objectors (5 mencions d'un total d'onze), independentment de l'àmbit sectorial on operen. La següent afirmació n'és prou il·lustrativa.

⁵ No s'inclou l'administració entrevistada que va deixar de tenir objectors.

"MSF no seguirà acceptant objectors per la realització de la PSS... MSF es defineix com una organització antimilitarista i contrària a la obligatorietat del servei militar. La vinculació de les persones amb MSF es produeix a través del concepte de voluntariat. (Traducció al català meua). (MSF).

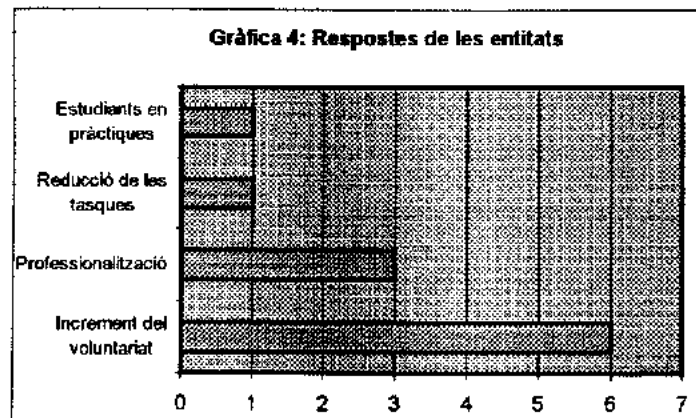
De manera complementària al factor al·ludit, un altre, interpretable també en clau ideològica, explica en part per què moltes entitats van deixar de tenir objectors. Es tracta de la contradicció interna que suposava per moltes entitats basar la vinculació de persones amb l'entitat en el voluntariat i alhora tenir objectors que havien de realitzar unes tasques obligatòriament (aquesta raó rep dues mencions). L'afirmació següent és prou clara.

"Es va debatre la contradicció interna que suposava creure en el model d'associació voluntària, d'associacionisme de participació, l'associacionisme de base, i comptar amb objectors de consciència a la plantilla. La decisió final va comportar la rescissió dels convenis de la PSS malgrat la comoditat que suposava". (FCEL).

A banda de les dues raons ja mencionades, altres inclouen la percepció que els objectors estaven traient llocs de treball (una menció); l'increment del voluntariat, que fa possible anar substituint els objectors (una menció); l'experiència negativa amb alguns objectors (per exemple, l'absentisme injustificat i la manca de motivació) especialment al llarg dels dos últims anys (una menció); i finalment la desaparició progressiva del nombre dels objectors que feien la PSS en determinades entitats (una menció).

En general pot afirmar-se que la decisió de moltes entitats de deixar de tenir objectors s'explica sobretot en clau ideològica i té menys a veure amb les experiències negatives amb els objectors o amb l'augment del voluntariat. Aquesta circumstància, llavors, porta a pensar que moltes de les entitats que van tenir objectors en el passat van perdre recursos més o menys importants quan van deixar de tenir-ne. Això fa de les respostes que van donar en el seu moment per afrontar la transició de tenir objectors a no tenir-ne una qüestió especialment important en aquest estudi.

Les respostes generals que van donar les entitats per afrontar la transició de tenir objectors a no tenir-ne són bàsicament quatre, si bé no tenen un caràcter exclouent (veieu la gràfica 4):

1. El primer tipus de resposta, que és el més freqüent, és la incorporació de nous voluntaris perquè puguin cobrir les tasques que abans duïen a terme els objectors (sis mencions d'un total d'onze). Aquest tipus de resposta es dona, sobretot, en l'àmbit de la cooperació internacional.

"L'entitat va suplir el buit que deixaven els objectors posant-hi voluntaris. Cal fomentar sobretot el voluntariat i no tant la professionalització de les tasques d'acompanyament a gent gran, per exemple, perquè quan la gent cobra, es veu la tasca com una obligació i no com una devoció per ajudar als demás". (MU).

2. El segon tipus de resposta, menys freqüent, és la professionalització de part de les tasques que realitzaven els objectors, per exemple mitjançant la contractació d'un administratiu (tres mencions). Les entitats que han donat aquest tipus de resposta operen principalment en l'àmbit del medi ambient i l'educació en el lleure, si bé cal afegir un sindicat.

"Les tasques que desenvolupaven els objectors van ser assumides pels voluntaris i pels professionals de l'entitat". (DEPANA).

"La UGT ha pres dues iniciatives: d'una banda, els professionals en plantilla han incrementat la seva activitat, i d'altra banda, s'ha fet un gran esforç per tal de contractar més personal". (UGT).

3. El tercer tipus de resposta ha estat la incorporació d'estudiants en pràctiques perquè realitzin algunes de les feines que abans feien els objectors (una menció).

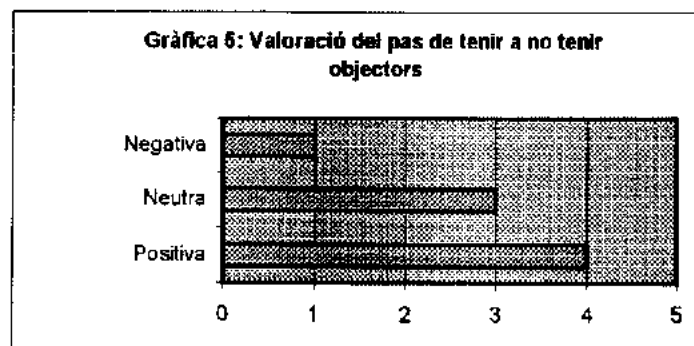
"Vam iniciar relacions amb les facultats per obtenir la col·laboració d'estudiants en pràctiques. Aquests estudiants realitzen tasques que abans feien els objectors". (FP).

4. Finalment, el quart tipus de resposta ha estat la reducció de les tasques realitzades per l'entitat (una menció).

"Fem menys. Nosaltres tenim un alberg de joves aquí al costat. Els objectors de consciència ens cobrien uns horaris i durant aquests horaris es donava una major atenció als alberguistes. Ara no hi són els objectors i ha baixat l'atenció als alberguistes". (FPT).

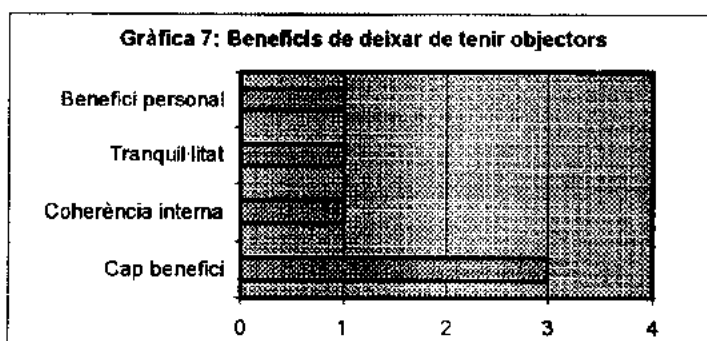
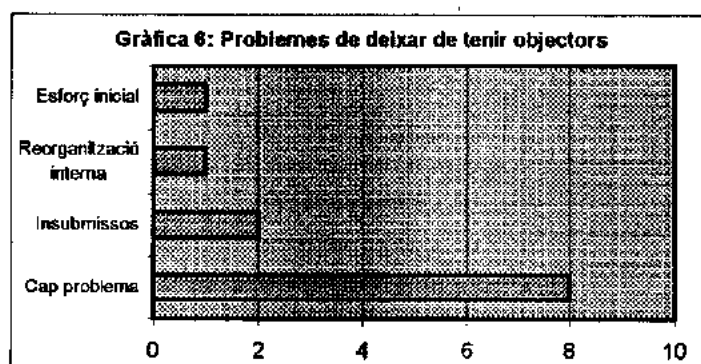
Els aspectes que val la pena de remarcar en relació a les respostes donades per les entitats que van deixar de tenir objectors són tres. En primer lloc, les respostes varien en funció de les entitats: augment del voluntariat, professionalització i incorporació d'estudiants en pràctiques (o varies opcions alhora). En segon lloc, les respostes que donen les entitats depenen dels plantejaments propis que ha fet cadascuna, independentment de l'àmbit sectorial on operen. I finalment, de les onze entitats entrevistades, deu opten per l'increment dels recursos humans (mitjançant voluntaris, professionals o estudiants en pràctiques, com ja s'ha dit), mentre que només una ha reduït les tasques que realitzaven els objectors. Per tant, la reducció de tasques derivada del fet de deixar de tenir objectors és una resposta, o potser caldria dir una conseqüència minoritària.

Probablement, el fet que la majoria d'entitats que van deixar de tenir objectors hagin trobat respostes per cobrir les tasques que aquells realitzaven explica en part que les valoracions que aquestes entitats fan del pas de tenir objectors a no tenir-ne no siguin en general negatives. Així, de les vuit mencions obtingudes en les entrevistes realitzades, quatre són valoracions positives, tres són neutres i només una és negativa (veieu la gràfica 5).

Aquestes valoracions globals sintetitzen el que serien les percepcions per part de les entitats que van tenir objectors en el passat dels problemes i beneficis derivats del pas de tenir-ne a no tenir-ne. La majoria de les entitats entrevistades, independentment de l'àmbit sectorial d'actuació, afirma que aquesta transició no els hi va representar cap problema (8 mencions sobre 12). Aquesta afirmació és coherent, d'altra banda, amb llur capacitat de trobar respostes al fet de deixar de tenir objectors (ja fos via impuls del voluntariat, professionalització o incorporació d'estudiants en pràctiques). Els únics aspectes problemàtics van ser la incomoditat que va suposar la qüestió de la insubmissió (dues mencions), la reorganització interna (una menció) i la necessitat de fer un esforç inicial (una menció) (veieu la gràfica 6).

Ara bé, tot i que les entitats que van fer el pas de tenir objectors a no tenir-ne no vegin problemàtic aquest procés, **tampoc** creuen que això els hagi reportat gaires beneficis. Així, algunes entitats afirmen no n'haver tret cap (3 mencions sobre 6). Ara bé, també s'assenyalen alguns beneficis, com ara guanyar coherència en el discurs intern (una menció), tranquil·litat, en haver eliminat la incertesa que generaven els objectors (una menció), i beneficis personals d'alguns joves que van realitzar la PSS a una entitat i després van quedar-s'hi (una menció) (veieu gràfica 7).

3.1.2. Entitats que tenen objectors en l'actualitat

En aquest estudi, les entitats que actualment tenen objectors són tretze: set entitats que operen en l'àmbit social, dues en l'àmbit sanitari, una en l'àmbit d'educació en el lleure, una ADF, una fundació universitària i una federació d'entitats⁶. Les dues qüestions tractades inclouen les possibles respostes que aquestes entitats poden donar davant de la supressió de la PSS i les respostes que esperen de les administracions públiques.

En general, les entitats que tenen objectors en l'actualitat creuen que les respostes davant de la supressió de la PSS passen per l'impuls del voluntariat o per la professionalització dels seus serveis (o per ambdues coses alhora). En relació al voluntariat, consideren que serà necessari encetar campanyes de sensibilització i de difusió d'activitats, mentre que pel que fa a la professionalització, la majoria d'entitats creu que hauran de buscar recursos tant a les administracions públiques com a les empreses.

⁶ No s'inclouen les tres administracions entrevistades que tenen objectors en l'actualitat

Més enllà d'aquestes opinions generalitzables al conjunt d'entitats amb objectors, però, cal assenyalar que dins del grup format per aquestes cal distingir entre aquelles que pràcticament no han fet res per anar ideant solucions per suplir les feines que actualment realitzen els objectors, i aquelles que han desenvolupant fórmules alternatives. En aquest punt, les diferències no s'expliquen en funció de l'àmbit sectorial on operen aquestes entitats, sinó que, en general, depèn del plantejament de cadascuna d'elles. Així, les entitats del primer grup, tot i entendre que la desaparició de la PSS serà problemàtica, creuen d'una manera més o menys expressa que les entitats poden posar en marxa campanyes de sensibilització, si bé esperen que les administracions prenguin iniciatives per potenciar el voluntariat i ajudar a les entitats a professionalitzar-se (o ambdues coses alhora).

El grup d'entitats que, tot i tenir objectors en l'actualitat, ha començat a aplicar fórmules per anar cobrint les tasques que aquests realitzen, tendeix a posar més l'accent en el tipus de respostes que poden donar les entitats, si bé també tendeix a creure que les administracions públiques han de donar respostes davant de la supressió de la PSS. Algunes de les fórmules concretes que es proposen inclouen la potenciació del voluntariat de la tercera edat, la signatura de convenis amb les universitats perquè els estudiants universitaris puguin fer crèdits de lliure elecció en les entitats i la professionalització, entre d'altres. D'entre les entitats amb objectors que han estat més actives en el disseny de fórmules per fer front a la supressió de la PSS es troba la Fundació Autònoma Solidària, si bé d'altres entitats estant intentant fer alguns esforços.

"La FAS ha anat professionalitzant-se. En l'actualitat té onze treballadors. Ha promogut un voluntariat de llarga durada que representa un volum de 300 persones que fan un compromís de voluntariat per tot un curs, ha aplicat el programa de Servei Voluntari Europeu que està solucionant l'atenció personalitzada a persones disminuïdes que viuen a la vila universitària i ha promogut places d'estudiants en pràctiques i becaris com a suport als professionals". (FAS).

"La Fundació està intentant suplir aquesta mancança amb voluntaris de la tercera edat". (FEM).

3.2. Respostes de les administracions

Els dos subapartats següents analitzen les opinions expressades tant per les entitats com per les administracions públiques en relació a les possibles respostes de les administracions davant de la supressió de la PSS.

3.2.1. Respostes suggerides per les entitats

A l'hora d'analitzar possibles respostes de les entitats davant de la supressió de la PSS, cal distingir entre llur opinions i les de les pròpies administracions públiques. Pel que fa a les opinions de les entitats, l'aspecte que cal destacar en primer lloc és un rerafons de desacord en relació al que podrien anomenar plantejaments fonamentals, com ara el paper que han de jugar l'Estat i la societat i el tipus de relacions que aquestes haurien de mantenir. Les entitats, tant aquelles que actualment tenen objectors com aquelles que van tenir-ne en el passat, es mostren bastant dividides en relació al tipus de respostes que han de donar les administracions davant de la supressió de la PSS. Per analitzar les seves opinions sobre aquesta qüestió aquest estudi té en compte dues consideracions:

1. El paper que s'espera que juguin les administracions públiques davant de la supressió de la PSS
2. La regulació del servei civil

Aquest apartat aborda la primera de les dues qüestions, ja que la regulació del servei civil es tractarà en el quart bloc.

Així, pel que fa al paper que s'espera que juguin les administracions públiques davant de la supressió de la PSS, les entrevistes realitzades permeten d'obtenir resultats sobre el grau d'intervenció pública desitjat per les entitats i sobre les diverses opcions suggerides.

Les respostes obtingudes s'han classificat en tres grups segons el grau d'intervenció desitjat: alta, mitja i baixa, als quals s'ha afegit un quart grup que inclou aquelles respostes indiferents o desinteressades. Al grup d'alt grau d'intervenció s'incloïen aquelles respostes que expressen el desig que les administracions públiques assumeixin més responsabilitats pel que fa a la prestació dels serveis que

poden quedar-se al descobert després de la supressió de la PSS. Al grup d'intervenció intermèdia s'inclouen aquelles opinions que entenen que les administracions públiques no han d'assumir les tasques que puguin deixar-se de cobrir amb la supressió de la PSS (aquesta idea a vegades hi és de forma implícita), sinó que han de fer un esforç per impulsar el voluntariat i el món associatiu. Finalment, hi ha un grup d'opinions que entén que les administracions han de tenir una presència baixa en relació a les entitats i als possibles problemes que la desaparició de la PSS els pugui crear. La caracterització que s'ha fet dels tres grups és la següent:

1. El grup d'entitats que espera una intervenció molt activa per part de l'administració és minoritari (3 mencions de 32). Aquestes entitats expressen la necessitat que les administracions públiques prestin els serveis que la supressió de la PSS deixi al descobert.

"Una possible solució és l'increment del nombre de recursos destinats a les associacions, tot i que seria més recomanable que les administracions assumissin les seves obligacions (...) de forma directa donat que actualment el 50% de les tasques que haurien d'assumir les administracions les estan assumint les entitats". (FCVS).

2. El grup d'entitats que espera una grau d'intervenció intermèdia per part de les administracions públiques és majoritari (22 mencions d'un total de 32). Aquestes entitats no creuen que correspongui a les administracions públiques cobrir els possibles vuits que deixi la supressió de la PSS, tot i que esperen certa tutela o recolzament de les administracions. Entenen que aquestes han de jugar un paper actiu per impulsar les entitats i el voluntariat. Les respostes que s'inclouen dins d'aquesta categoria apunten a la necessitat que les administracions promoguin el voluntariat i la professionalització (també s'inclou la regulació del servei civil, aspecte que serà tractat en l'apartat IV d'aquest estudi). Així, una bona part de les entitats entén que les administracions públiques han de promoure activament el voluntariat i l'associacionisme i, en menor mesura, promoure la professionalització. Les fórmules suggerides són molt diverses ja que inclouen, entre d'altres, l'impuls de campanyes de sensibilització, l'augment dels recursos econòmics destinats a les associacions (via subvencions o convenis de col·laboració), la facilitació d'eines operatives a les entitats (per exemple, cursos de formació per voluntaris o beques per a

estudiants), i l'adopció de mesures de tipus fiscal o laboral que reportin beneficis a les entitats.

"Les administracions públiques han de buscar els mecanismes per difondre l'associacionisme de participació i buscar els recursos per cobrir les necessitats socials sense precarització". (FCEL).

3. El grup d'entitats que no espera una intervenció molt activa és minoritari (4 mencions de 32). Aquestes entitats no esperen que les administracions públiques donin gaires respostes més enllà de generar debats i realitzar estudis.

"Moltes entitats hauran d'espavilar-se". (SESLH).

4. Finalment, el grup d'entitats que mostra poc interès pel que puguin fer les administracions davant de la supressió de la PSS és molt reduït (3 mencions). Aquestes entitats no tenen una opinió formada o ignoren quines són les possibles respostes que poden donar les administracions públiques.

En definitiva, al voltant de dos terços de les opinions són partidàries de l'adopció de mesures per part de les administracions davant de la supressió de la PSS, tot i que les fórmules preferides són força desiguals (aquesta divergència es fa palesa en el bloc quart, que tracta el servei civil).

Davant de l'ampli ventall de opinions en relació a les respostes que s'espera que donin les administracions públiques, l'impuls del voluntariat n'és el comú denominador. En aquest sentit, val la pena valorar les percepcions de les entitats entrevistades sobre el paper que juguen les administracions, per exemple l'INCAVOL, per dinamitzar el voluntariat. En aquest punt, les opinions són força diferents. De les 24 entitats entrevistades que responen, vuit en fan una valoració positiva i nou en fan una valoració poc satisfactòria. Les primeres creuen que, concretament l'INCAVOL, fa una bona feina difusió del voluntariat. Les segones, en canvi, creuen que es concentra en esdeveniments puntuals, però que ha perdut de vista l'associacionisme i no dóna respostes adequades a les necessitats existents. Les següents opinions expressen aquestes valoracions.

"Fan molt bona feina perquè la gent s'apunti a fer voluntariat". (FAS).

"La canalització de voluntaris cap a les entitats per part de l'INCAVOL és errònia perquè la intervenció del voluntariat és puntual (per exemple, la marató de TV3) i més senzilla d'articular... "L'administració ha de promoure les associacions directament". (FORCA).

"Aquest tipus d'institucions ofereixen un tipus de voluntariat que per les ADF no funciona". (ADF).

De les 24 entitats que responen quan se'ls demana que valorin les tasques de dinamització del voluntariat de les administracions, 10 donen una puntuació entre 0 i 10. La mitjana és de 6,6.

3.2.2. Respostes suggerides per les administracions

En general, les administracions entrevistades entenen que la supressió de la PSS tindrà un impacte sobre un nombre molt reduït d'entitats. Ara bé, la intensitat i el tipus d'intervenció pública que proposen varia sensiblement, abastant des de l'endegament d'un procés de reflexió, l'impuls del voluntariat i l'adopció de mesures que potencin les associacions, per exemple, mitjançant reformes de caire fiscal i laboral i convenis de col·laboració per a la prestació de determinats serveis, molt especialment amb aquelles entitats que ofereixen serveis assistencials molt especialitzats.

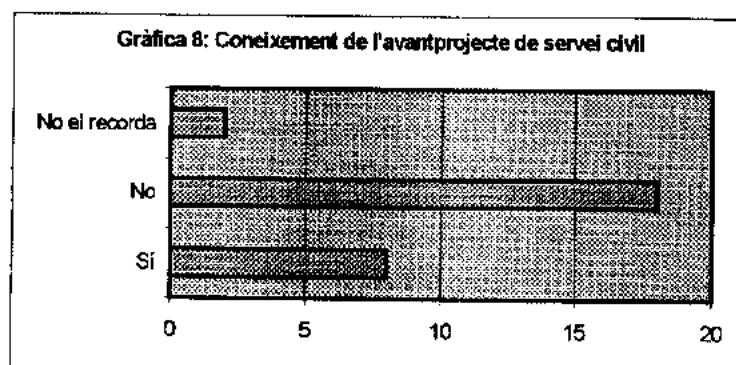
4. EL SERVEI CIVIL

L'establiment del servei civil, que està previst en la Constitució espanyola (article 30.3), és una qüestió que ha suscitat molts debats darrerament degut en part al debat que ha generat la supressió de la PSS. En aquest bloc s'examinen els diferents punts de vista de les entitats i les administracions públiques entrevistades sobre la regulació del servei civil en relació a tres qüestions:

1. Coneixement de l'avantprojecte de llei servei del civil
2. Valoració de la figura del servei civil
3. Possibles alternatives al servei civil

4.1. Coneixement de l'avantprojecte de llei del servei civil

En relació a la primera qüestió, es detecta un alt grau de desconeixement de l'avantprojecte del servei civil entre les entitats entrevistades⁷. Així, gairebé dos terços de les entitats afirma desconèixer-lo o no recordar-lo, mentre que el grup d'entitats que el coneix no arriba a un terç, i una petita part d'aquestes no el té present (veieu la gràfica 8).

Dins del grup d'entitats que el desconeix destaquen aquelles que operen en els àmbits de la cooperació internacional i els serveis socials. Pel que fa a les primeres, el seu desconeixement probablement s'explica pel fet que, donat que cap de les entitats entrevistades té objectors en l'actualitat, llur preocupacions en relació a la supressió de la PSS i a les possibles alternatives són baixes. En canvi, aquesta explicació sembla no tenir gran utilitat explicativa pel que fa al desconeixement de l'avantprojecte en el cas de les entitats socials. Així, de les set entrevistades, només dues afirmen conèixer-lo i una no el recorda, essent les quatre que el desconeixen entitats assistencialistes que treballen amb col·lectius específics i que tenen una base associativa baixa. D'aquestes quatre, tres afirmen haver desenvolupat una forta dependència dels objectors (puntuen entre 6 i 10, veieu apartat 2) i veuen perillar els serveis que presten quan desaparegui la PSS (puntuen entre 8 i 9, veieu apartat 2).

D'altra banda, les entitats que afirmen conèixer l'avantprojecte no tenen un perfil comú, ja que pertanyen a diversos àmbits sectorials, tenen una base associativa molt desigual i n'hi ha que tenen objectors i que no en tenen.

4.2. Valoracions del servei civil

Moltes de les entitats entrevistades desconeixen l'avantprojecte del servei civil, malgrat que això no significa que no tinguin cap tipus d'opinió sobre la figura del servei civil. Sovint, però, es tracta d'opinions no gaire formades en la majoria dels casos. Així, amb independència que coneguin l'avantprojecte, la majoria de les entitats entrevistades n'han sentit parlar algun cop i tenen una idea vaga del que significa, si bé només una petita part de les entitats, coincidint sobretot amb les que coneixen l'avantprojecte, tenen una opinió més formada de la figura del servei civil.

Les valoracions generals que fan les entitats sobre la regulació del servei civil són variables. Així, aquestes es poden agrupar en tres grups que tenen més o menys el mateix pes:

1. El primer grup d'entitats en fa una valoració positiva (11 mencions d'un total de 28). Per àmbits sectorials d'actuació, aquest grup aplega entitats que presten serveis socials (tot i que les opinions dins d'aquest grup no són unívokes) i, en menor mesura, les que operen en l'àmbit de la cooperació internacional. Les primeres (amb l'excepció d'una que no ho sap), creuen que el servei civil pot ser positiu, ja que creuen que pot donar uns incentius i una formació a les persones perquè s'hi dediquin, a més de garantir la continuïtat dels serveis que presten aquestes entitats actualment. Les entitats que operen en l'àmbit de la cooperació internacional expressen una opinió moderadament positiva tot i que no necessàriament entusiasta.

"La regulació del servei civil significa, d'una banda, l'enriquiment de la persona voluntària ja que la seva formació es veu complementada i pot desenvolupar una tasca de major responsabilitat, i de l'altra, l'enriquiment de l'entitat, que pot gestionar les seves activitats més adequadament". (SO).

"La regulació pot ser positiva, tant de cara a les entitats com de cara a les pròpies persones". (MSF).

2. El segon grup està format per entitats que fan una valoració negativa del servei civil (9 mencions d'un total de 28). Aquestes inclouen, sobretot, les

⁷ No es contemplen en aquest cas les opinions de les administracions públiques entrevistades perquè el que interessa és el grau de coneixença de l'avantprojecte per part de les entitats (a més, es dona per descomptat que les administracions públiques el coneixen).

entitats que operen en l'àmbit de l'educació i la cultura, la pau, així com les associacions veïnals i els sindicats. Les raons adduïdes per aquestes entitats varien poc. La principal és que el servei civil desvirtua l'esperit voluntari, ja que les persones que hi optessin ho farien no per raons solidàries sinó a canvi d'uns incentius, com ara obtenir punts de cara a l'obtenció d'un lloc de treball. Una altra de les preocupacions de les entitats que es mostren crítiques amb el servei civil és que entenen que aquest pot afectar el mercat de treball, ja que pot precaritzar el món laboral i treure llocs de treball a persones que tenen una formació especialitzada. Finalment, i en part com a conseqüència d'això, aquest grup d'entitats creu que el servei civil pot acabar rebaixant la qualitat dels serveis prestats. Cal afegir, d'altra banda, que de les vuit entitats entrevistades que afirmaven conèixer l'avantprojecte de llei del servei civil (veieu l'apartat anterior), sis en fan una valoració clarament negativa. En general el consideren "fluix", "poc clar", "mal redactat" i "no consensuat".

"[El servei civil] no és la resposta a les diferents necessitats que tenen les entitats, perquè, d'una banda, a les entitats amb una taxa associativa important no li cal una llei que obligui els seus membres o militants a 'estar encadenats als projectes', perquè ja ho estem per compromís i per responsabilitat... Les altres entitats que no tenen aquesta base associativa i treballen amb col·lectius amb necessitats específiques, el que els cal és el suport per tenir professionals, i això tampoc els hi garanteix la llei". (CNJ-2).

"S'ha dit a les entitats assistencials que no es preocupin perquè quan no tinguin objectors tindran persones que vindran al servei civil... Aquestes entitats no veuen que això no pot ser així... ¿Qui farà 30 o 35 hores setmanals a canvi de res, senzillament perquè han signat un paper que els serveix per a curriculum?. (CNJ-1).

"És una postura innecessària i equivocada... És convertir en objecte de consum el concepte de voluntariat". (FP).

3. El tercer grup no en fa cap valoració per desconèixer (8 mencions d'un total de 28) (s'ometen cites).

4.3. Possibles alternatives al servei civil

Finalment, pel que fa a les possibles alternatives al servei civil, en general les entitats no expressen una opinió molt acurada, molt probablement, perquè tampoc tenen una opinió massa formada sobre quins serien els continguts de la regulació del servei civil. Algunes de les que tenen una opinió fan tres tipus de suggeriments:

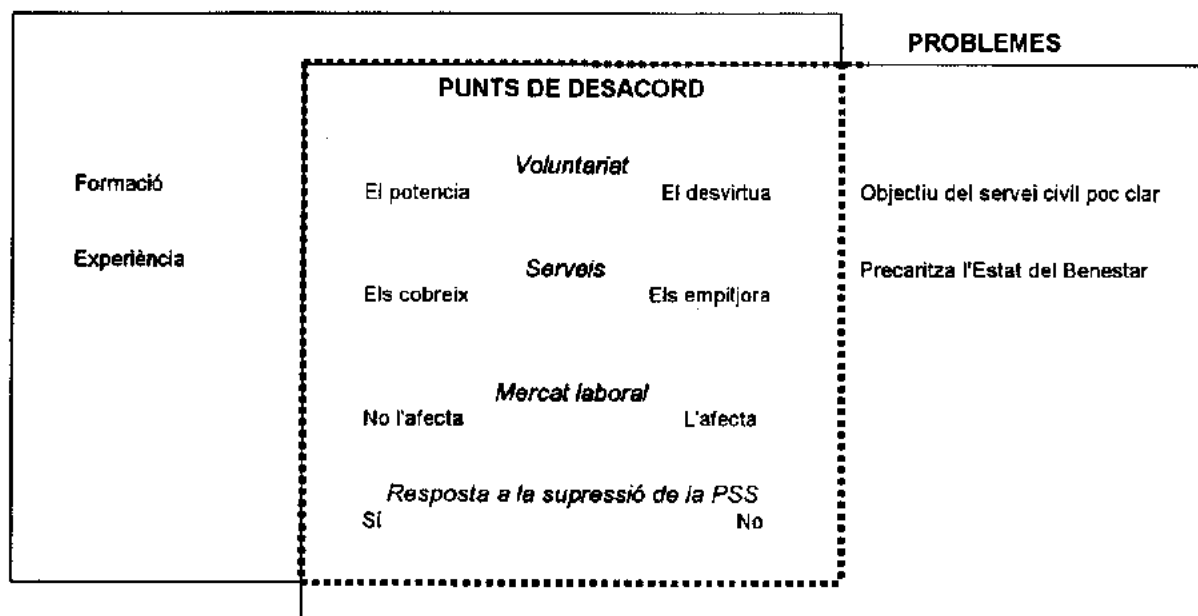
1. L'adopció de mesures per potenciar el voluntariat i l'associacionisme (campanyes de sensibilització del voluntaris, augment de les subvencions a les entitats, entre d'altres).
2. La formalització de convenis de col·laboració amb les entitats per incorporar estudiants en pràctiques.
3. Finalment, l'encetament d'un debat per analitzar a fons les conseqüències de la supressió de la PSS i l'estudi de les possibles alternatives.

Aquests suggeriments, d'altra banda, coincideixen en bona mesura amb el que les entitats proposen pel que fa al tipus de resposta que haurien de donar les entitats i les administracions (veieu bloc 3).

4.4. Possibles punts de desacord

Com s'ha vist a l'apartat anterior, les valoracions de les organitzacions entrevistades que tenen una opinió sobre el servei civil estan força polaritzades, ja que gairebé no existeixen punts d'acord. El següent quadre els resumeix.

BENEFICIS

4.5. Fòrums de discussió

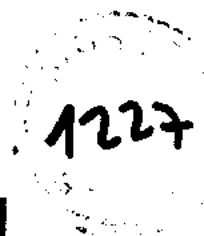
Tant el desconeixement de les iniciatives relacionades amb la regulació del servei civil (en concret, l'elaboració d'un avantprojecte) per part del gruix de les entitats entrevistades, com el fort desacord existent entre les entitats respecte a la necessitat de regular el servei civil, manifesten certs dèficits pel que fa al diàleg entre les entitats i les administracions públiques. Pràcticament totes les entitats entrevistades trobarien molt constructiva la formació d'un fòrum de discussió i de presa de decisions en el qual fossin representades les entitats i les administracions públiques. De les 29 entitats entrevistades, 25 (que representen el 86%) creuen que seria una mesura *interessant, necessària* i fins i tot *imprescindible*.

"Tenint en compte que sembla que no hi ha unanimitat entre totes les associacions de que hi hagi una alternativa a la PSS, seria bàsic que hi hagués un fòrum de discussió i de presa de decisions". (FSDF).

D'aquestes 25 entitats, però, d'entre 6 i 8 posen com a condició de la creació d'un fòrum que la iniciativa no representés un alt volum de feina i reunions per les entitats, que les prioritats de les discussions fossin clares i que fos útil.

"La Fundació el trobaria positiu, el diàleg sempre és positiu sempre que sigui sincer i real. Es perd el temps si es fa de comparsa". (FPT).

Només una part reduïda de les entitats entrevistades (4 de les 29) pensa que la creació de nous mecanismes de diàleg i discussió no són gaire necessaris, ja sigui perquè creguin que s'han de potenciar els existents, perquè en són escèptics o perquè entenen que no correspon a l'administració crear aquests fòrums de discussió.

Informe sobre el Servei Civil

Les experiències de França, Itàlia, Alemanya i els Estats Units

**Presentat a la Secretaria General de Joventut i al
Centre d'Estudis de Temes Contemporanis
(Departament de la Presidència, Generalitat de Catalunya)**

Marc Dueñas (coord.)

**Ricard Zapata
Véronique Busson
Laia Oto Llorens
K.-J. Nagel i A. Ross
Albino Santos**

Amb la col·laboració de Roger Martínez Sanmartí

Barcelona, 22 d'octubre del 2000

Sumari

Quin futur per al Servei Civil?, per MARC DUEÑAS	i
Els deures i les responsabilitats cíviques en el debat contemporani sobre la ciutadania, per RICARD ZAPATA	1
Quatre experiències de Servei Civil	31
França, per VÉRONIQUE BUSSON	32
Itàlia, per LAIA OTO LLORENS	55
Alemanya, per K.-J. NAGEL I A. ROSS	68
Estats Units, per ALBINO SANTOS	88
Annex	111
Països Baixos	112
Noruega	118
El Servei Voluntari Europeu	...

Quin futur per al Servei Civil?

Marc Dueñas

Membre del Centre d'Estudis de Temes Contemporanis

Cap d'edició de la revista IDEES

1. El Servei Civil, en context

Canvis en el context internacional

A finals dels anys vuitanta i començaments dels noranta van succeir-se una sèrie de canvis de gran envergadura en l'àmbit internacional: reunificació d'Alemanya, col·lapse del «socialisme real» i desmembrament de l'URSS, acceptació de la candidatura dels països d'Europa Oriental per formar part de la Unió Europea, importància creixent del paper de l'OTAN en els conflictes armats, etcètera. Arran d'aquests canvis, l'ordre mundial vigent durant la Guerra Freda (1945-48/1989-91) arriba a la seva fi, molt més ràpidament i de forma més incruenta del que la pràctica totalitat dels analistes havia esperat.

Ja no som, doncs, en un món dividit en dos blocs, cadascun dels quals és la zona d'influència d'una de les dues superpotències en conflicte. Aquestes representen, al seu torn, les dues grans ideologies que lluiten per imposar-se l'una a l'altra: capitalisme i socialisme. Actualment només pot parlar-se d'una superpotència, els EUA, però que ni vol ni li interessa fer de gendarme únic del planeta i que, per tant, tendeix a “negociar i consensuar” amb els seus aliats les operacions militars en què participa (tot i que no renunciï a liderar-les).

Aquest canvi radical d'escenari (desaparició de l'amenaça militar soviètica a Europa i, per tant, allunyament de la por a una guerra), i la progressiva importància estratègica de les estructures militars supranacionals (OTAN, UEO), fan que els experts es replantegin molts aspectes del model occidental de defensa i seguretat, alhora que a molts països

europaus s'enceten debats sobre la conveniència de tendir gradualment vers la reducció del tamany dels efectius dels seus exèrcits, així com vers la seva professionalització.

El refús creixent a la realització del servei militar

També cal tenir en compte els canvis que s'han produït en les últimes dècades en les actituds de la societat civil en relació al servei militar obligatori. A partir dels anys cinquanta, als països d'Europa Occidental comença a bastir-se el model de l'Estat del Benestar que –més enllà dels drets civils i polítics dels Estats liberals, de caire individual– reconeix i garanteix els drets socials dels ciutadans: dret al treball, dret al subsidi d'atur, dret a l'educació i la sanitat públiques, etc. Es tracta de societats que volen fer compatible el creixement econòmic i la justícia social, a partir sobretot de diverses polítiques de redistribució dels ingressos que tenen per objecte limitar les desigualtats socioeconòmiques. Però també es tracta de societats riques i cada vegada més consumistes, en les que va creixent l'orientació dels comportaments i les costums vers l'individualisme i la recerca de la satisfacció immediata.

Així, els valors de la vida militar (submissió a l'autoritat, anonimat, disciplina, servei a la pàtria, orientació vers l'enfrontament i la guerra, etc.) s'aparten cada vegada més dels valors dels joves dels països europeus, més orientats cap a l'exercici dels drets que dels deures.¹

D'aquesta manera, les llavors de l'objecció de consciència van trobar un terreny favorable. El refús a incorporar-se a files se sustentava inicialment en creences religioses, però també polítiques (com el pacifisme o l'anti-militarisme) i, molt sovint, en una visió humanista de la vida. Avui, tot i que aquests tres factors segueixen sent importants, molts joves actuen de manera més pragmàtica que no pas ideològica. A Catalunya, la influència social dels moviments d'objecció de consciència no va començar a ser considerable fins ben entrats els anys vuitanta.

¹ Segons el model proposat per R. Inglehart, les qüestions socials relacionades amb la seguretat física de les persones (com un exèrcit fort, la lluita contra la delinqüència i el manteniment de l'ordre) formarien part de la constel·lació de valors «materialistes». Per contra, les generacions joves, que han viscut sempre en una època de prosperitat i que no han conegut directament cap guerra, tindrien un sistema de valors de tipus «postmaterialista», és a dir, més centrat en qüestions no relacionades directament amb la supervivència física (com el sentit de pertinença, l'autoexpressió intel·lectual i la satisfacció estètica). Cf.

Quan el número de ciutadans que refusaven fer el servei militar i optaven per l'objecció de consciència va començar a ser significatiu, cap als anys seixanta, alguns països europeus van fer lleis que reconeixien la seva legitimitat. Però aquest pas va suposar-ne un altre: la creació i organització de serveis civils –també obligatoris– com a recurs substitutori del servei militar (basant-se sovint en les resolucions del Consell d'Europa i del Parlament Europeu). El servei a l'Estat, doncs, ja no es feia a les casernes, amb armes a la mà, sinó que va passar a fer-se a llocs molt diversos, des dels hospitals i les escoles fins als boscos, passant per les oficines de les administracions públiques i les entitats d'ajuda als minusvàlids.

En alguns països, aquest procés no va ser gens planer (com en els casos d'Itàlia i Espanya), i va ser necessari vèncer moltes dificultats: movilitzacions al carrer, detenció i empresonament d'objectors i insubmissos, sentències judicials adverses, indiferència o incomprensió inicial dels mitjans de comunicació, etc. Va ser una lluita iniciada i seguida pels moviments socials: els partits polítics no van sumar-s'hi fins al final del procés, quan finalment van reconèixer la justesa de les reivindicacions plantejades.²

A l'Estat espanyol, i sobretot a Catalunya, el fenomen de l'objecció de consciència i de la insubmissió (o objecció total, que implica refusar també la realització de la PSS) ha adoptat –sobretot a partir de 1992– unes dimensions desconegudes a altres països europeus: fins i tot s'ha parlat de l'objecció com un «fenomen social de caràcter massiu».³

Sobre la vigència del Servei Civil

Els orígens del terme «Servei Civil» cal anar a buscar-los en els *civil servants* de l'àmbit anglosaxó, allò que avui anomenem «funcionaris» o professionals de la «funció pública»; eren anomenats «civils» perquè no pertanyien ni a l'exèrcit, ni a la

R. Inglehart, *El cambio cultural en las sociedades industriales avanzadas*, Madrid, CIS / Siglo XXI, 1991.

2 A l'Estat espanyol la llei que regulava l'objecció de consciència va arribar tard (el 1984) i de forma defectuosa (la PSS tenia una durada bastant més llarga que el servei militar i calia esperar tres anys per incorporar-s'hi). Cf. els capítols de Pepe Beunza, Xavier Rius Sant i Alfred Manso a J. Tolrà (coord.), *Objecció, la revolta pacifista*, Barcelona, Columna, 1998, p. 23-100.

3 Cf. A. Manso, a J. Tolrà (coord.), op. cit., p. 87.

magistratura, ni a la policia. Més recentment, però, a partir de la Segona Guerra Mundial, trobem a Europa la concepció moderna del Servei Civil quan «alguns ciutadans, normalment d'una manera voluntària i, si s'escau, obligatòriament, dediquen una part del seu temps a prestar serveis a la comunitat [...], la nació, la pàtria, etc., en el marc de programes promoguts i estructurats pels poders públics, que compten amb la participació activa de les associacions preexistents pel que fa a la seva organització i el seu desenvolupament».⁴

No serà fins més endavant, cap els anys seixanta, que el Servei Civil comença a ser també la prestació de caire obligatori que fan els objectors de consciència en substitució del servei militar (també obligatori). De fet, la Prestació Social Substitutòria (PSS) encara vigent a l'Estat espanyol és precisament això, una forma de Servei Civil obligatori alternatiu al servei militar.

En aquest punt resulta necessari diferenciar correctament el Servei Civil de l'associacionisme i del voluntariat (o acció voluntària). Les actuacions que abarca el Servei Civil són fetes en nom de l'interès general i requereixen, per tant, l'actuació de les administracions públiques com a ordenadores d'aquest interès general. Aquest paper actiu de les administracions és la principal diferència entre les associacions de voluntaris i el Servei Civil. L'associacionisme, en canvi, suposa el compromís lliure i voluntari del ciutadà amb una organització sorgida de la societat civil que persegueix unes determinades finalitats (reivindicacions, nous drets, difusió d'unes idees, etc.). Finalment, el voluntari és aquell que fa una acció voluntària en general; el seu compromís és més amb una idea que amb l'estructura de l'organització i, per això, el component sentimental hi és força elevat.

La conjunció de les dues grans tendències esmentades més amunt (els canvis en l'escenari internacional i els canvis en els valors de les societats occidentals) fan que avui en dia sigui poc probable que els serveis governamentals obligatoris, tant militar com civil (però sobretot el primer), comptin amb una àmplia acceptació social.

⁴ Aquesta és la definició que aporta el sociòleg Antonio del Valle, professor de la Universidad Complutense de Madrid, i expert en temes d'acció social i educació d'adults. Cf. *Secretaria General de Joventut, Jornada sobre el servei civil*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1999, p. 21.

La qüestió dels valors

A l'Estat espanyol, els plans del govern central –aprovat per les dues cambres parlamentàries– de professionalitzar totalment l'exèrcit i de suprimir, per tant, el servei militar obligatori⁵ i la PSS, posen sobre la taula la pregunta: i després de la PSS, què? S'obre davant nostre un gran espai en blanc carregat d'oportunitats.

Tant a l'Estat espanyol com a Catalunya, alguns sectors proposen la creació de programes voluntaris de Servei Civil com a via per contrarrestar els efectes negatius que podria tenir la desaparició de la PSS.⁶ Arran de l'elaboració de l'Avantprojecte de llei del Servei Civil de Catalunya, impulsat pel Departament de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya, aquesta proposta –la substitució de la PSS per un Servei Civil voluntari regulat per les administracions públiques– va ser discutida llargament en diversos fòrums. Aquest debat públic va posar de manifest l'existència de grups molt contraris i altres molt partidaris d'aquesta proposta.

En general, s'acostuma a justificar la necessitat de la instauració del Servei Civil (tant obligatori com voluntari, curiosament) amb objectius o valors com ara:

- facilitar la formació personal i cívica del prestador («preparació i compromís del ciutadà perquè pugui desenvolupar les tasques col·lectives»,⁷ o bé una «contribució al desenvolupament personal, social i professional de la joventut»⁸);
- fer una contribució a la comunitat, o a la societat, o a l'interès general, o al bé comú, etc. («defensa i millora de la societat per fer-la més justa»,⁹ o bé «incidència en el manteniment de la qualitat de vida de la societat, especialment dels seus col·lectius més desfavorits»¹⁰);

5 La Llei 17/1999, de 18 de maig, de Règim del Personal de les Forces Armades estableix inicialment el 31 de desembre de 2002 com la data en que ha de finalitzar el servei militar obligatori. Després s'ha dit que seria un any abans, el 31 de desembre de 2001.

6 Cf. Dirección General de Objeción de Conciencia, *Jornadas sobre el Servicio Civil*, Madrid, Ministerio de Justicia, s.d. [desembre 1999], especialment el «Documento de trabajo sobre el Servicio Civil», un dels quatre documents que conté el dossier d'aquestes jornades. Cf. també J. Tolrà, «Una proposta de futur: cap al servei civil voluntari», a J. Tolrà (coord.), op. cit., p. 181-194.

7 En paraules d'A. del Valle, op. cit., p. 23.

8 Com ho expressa el document del Ministeri de Justícia, op. cit., p. 4.

9 A. del Valle, op. cit., p. 23.

10 Ministeri de Justícia, op. cit., p. 4.

Però abans de prendre la decisió de posar en marxa programes públics de Servei Civil potser caldria organitzar un debat públic sobre quins valors col·lectius considera prioritaris la societat (quin model de societat volem bastir entre tots), i després veure si alguns d'aquests valors poden ser igualment assolibles a través d'instàncies diferents al Servei Civil, com ara les estructures participatives del món associatiu, o les actuacions dels nous moviments socials que –segons alguns autors– poden tenir la capacitat de generar un canvi de valors en la societat.¹¹

Aquí és quan cal preguntar-se si –en societats pluralistes com la nostra– les administracions públiques han de prendre part activa en la promoció de determinats valors a través d'instruments com el Servei Civil: com justificar la intervenció? com justificar la *no* intervenció? Possiblement en el decurs de les pàgines que segueixen –especialment en les pàgines del capítol de Ricard Zapata– podrem anar perfilant una resposta argumentada a aquests dos interrogants.

Ara que parlem de valors també és pertinent parlar del patriotisme –el sentiment de fidelitat a una nació particular, i als seus mèrits i realitzacions, tal com l'entén MacIntyre¹² que, en el decurs dels últims trenta anys, ha passat per un profund procés de replantejament i redefinició. Tot i que el vell patriotisme de prepotència i confrontació segueix gaudint de bona salut (el cas dels EUA és paradigmàtic), va rebre una bona sacsejada als anys seixanta-setanta per part dels moviments de caire contracultural i antiautoritari (com els grups antimilitaristes que hem esmentat més amunt), i és improbable que a hores d'ara pugui mobilitzar a una majoria de la població de molts països.

11 Partint d'aquesta afirmació (sustentada en autors com Melucci i Eyerman & Jamison), així com de l'experiència del moviment antimilitarista a Catalunya a la dècada dels noranta, Lluç Pelàez estudia –entre altres coses– l'èxit dels valors que promou la insubmissió: l'antimilitarisme i la desobediència. Cf. Lluç Pelàez, *Insubmissió. Moviment social i incidència política*, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 2000, p. 29, 141-146.

12 Vegeu el seu article «El patriotisme és una virtut?», en el qual contraposa la moralitat impersonal del liberalisme (necessària en l'àmbit de les institucions per garantir la supervivència d'una societat política de grans dimensions) a la moralitat clarament parcial del patriotisme (però també necessari per al funcionament eficaç d'una societat moderna), i la confusió que es desprèn en el món d'avui de la convivència d'aquestes dues moralitats en les societats democràtiques avançades (cf. Àngel Castiñeira (dir.) / Equip CETC, *Comunitat i nació*, Barcelona, Proa, 1995, p. 111-129).

En els últims anys, però, el debat sobre les virtuts i les responsabilitats cíviques està aixecant acta del naixement d'un nou patriotisme que s'orienta vers unitats territorials més petites, de tipus comunitari (nacions sense estat, regions, ciutats), que es construeix de baix a dalt, i que està impulsat per tota mena d'actors, principalment sorgits de la societat civil. Els objectius d'aquest nou interès pel bé comú són molt ambiciosos i s'orienten cap al benestar econòmic, l'aprofundiment de la democràcia i la promoció d'una vida amb sentit. És remarcable que aquest nou sentiment de pertinença s'expressa en comportaments de caire cívic i cooperatiu, com en la voluntat d'arribar a acords tant amb institucions del sector estatal com amb les empreses.¹³ En aquest context, ens pot ser útil un Servei Civil de llarga durada regulat i gestionat per les administracions públiques? Respondre de forma convincent aquest interrogant va molt més enllà de les limitades aportacions d'aquest treball, però potser pot ajudar a respondre altres interrogants menors.

2. Sobre aquest treball

L'objectiu principal d'aquest estudi és exposar de forma descriptiva els models de Servei Civil (tan de caire obligatori com voluntari) impulsats i gestionats pels governs de diversos països: França, Itàlia, Alemanya i els Estats Units (EUA). D'aquesta manera es pot disposar de dades de referència que permeten enriquir el debat sobre la possible necessitat i oportunitat d'implantar el Servei Civil a Catalunya, i sobre les característiques que aquest hauria de tenir.

L'estudi té principalment dues parts: la primera inclou un text de Ricard Zapata, professor de Ciència Política de la Universitat Pompeu Fabra (Barcelona), sobre quin model de ciutadania és el més adequat per legitimar la realització d'un Servei Civil de caràcter voluntari (entès aquest com una expressió de primer ordre de la responsabilitat cívica del ciutadà). Aquesta primera part pretén aportar llum sobre els arguments filosòfics i polítics més importants que hi ha a la base de la qüestió del Servei Civil: com justificar en la teoria (i promoure en la pràctica) els deures morals de la persona respecte de la comunitat en la que viu.

¹³ Sobre la rellevància de l'articulació del protagonisme de la societat civil i dels comportaments cooperatius resulta molt estimulant la lectura de Robert D. Putnam, *Per a fer que la democràcia funcioni. La importància del capital social*, ed. a cura de Carles Boix, Barcelona, Proa, 2000.

La segona part, en canvi, fuig de la perspectiva analítica de la primera i presenta quatre informes de caràcter descriptiu (amb algunes pinzellades interpretatives ocasionals) sobre la realitat del Servei Civil en tres països de l'àmbit europeu (França, Itàlia i Alemanya) i en un de nord-americà (els EUA): Véronique Busson, directora de l'associació de voluntariat Cotravaux, es fa càrrec del cas francès; Laia Oto Llorens, membre del secretariat de la Societat Internacional pel Desenvolupament (SID), explica l'experiència italiana; Klaus-Jürgen Nagel i Andreas Ross, del Departament de Ciència Política de la Universitat Pompeu Fabra, s'ocupen d'Alemanya; i, finalment, Albino Santos, màster en Administració Pública per la Universitat de Harvard, mostra les peculiaritats del Servei Civil als EUA.

Cada informe té alguns punts centrals en comú, com ara l'origen del Servei Civil al país (i el seu desenvolupament legislatiu), el debat social que ha provocat el Servei Civil als últims anys, una caracterització dels principals trets del Servei Civil i, finalment, els principals valors que vol promoure el Servei Civil en cada cas.

Tanmateix, tots els informes tenen les seves singularitats. A vegades hem considerat necessari eliminar passatges sencers dels informes, pel fet que no aportaven dades rellevants pel que fa a l'objectiu principal de l'estudi. Altres vegades, en canvi, hem preferit mantenir passatges no imprescindibles, però que aportaven una informació addicional que podia resultar d'utilitat (per exemple, la detallada exposició dels posicionaments parlamentaris sobre la legislació aprovada recentment a França).

Finalment, l'annex recull una informació molt breu sobre dos casos més: el dels Països Baixos (analitzat per Roger Martínez Sanmartí) i el de Noruega, redactat per qui escriu aquestes línies.

Barcelona, 22 d'octubre de 2000

Els deures i les responsabilitats cíviques en el debat contemporani sobre la ciutadania

Ricard Zapata

Professor de Ciència Política
Universitat Pompeu Fabra, Barcelona

Sumari

- 1. Introducció: el concepte i les concepcions de la ciutadania (2)**
 - 1.1. Base analítica: el concepte modern de ciutadania i la seva família semàntica (2)
 - 1.2. Base normativa: les concepcions de la ciutadania (7)
- 2. La concepció republicana del ciutadà davant les concepcions liberal i comunitarista (9)**
- 3. La tradició històrica del republicanisme i la seva concepció del ciutadà (11)**
- 4. El «bon ciutadà» i el Servei Civil: deure legal o moral?, imposat o voluntari? (14)**
- 5. Línies bàsiques del debat contemporani sobre els deures del ciutadà (18)**
 - 5.1. Els models liberal, llibertari i republicà de ciutadania (18)
 - 5.2. La responsabilitat ciutadana vers el Servei Civil segons els models liberal, llibertari i republicà (23)
- 6. Resum (27)**

Bibliografia citada (29)

1. Introducció: el concepte i les concepcions de la ciutadania

S'admet generalment que la conceptualització moderna de la ciutadania és el producte de la combinació de tres tradicions històriques. Per una banda, la tradició comunitarista, que emfasitza la noció de ciutadania com a identitat política i pública; per una altra banda, la tradició liberal, que desenvolupa la definició de la ciutadania com a conjunt de drets (civils, polítics, econòmics, socials); i, per últim, la tradició republicana, que pondera els deures cívics del ciutadà, la seva actitud responsable i l'acceptació de l'autosacrifici per a un bé comunitari. Mentre que la primera i la tercera vinculen al ciutadà amb la seva comunitat, la tradició liberal els separa atorgant més importància a l'individu.

L'objectiu bàsic d'aquest article és presentar les principals línies de la tradició republicana en el marc del debat contemporani sobre la ciutadania. Abans, però, per familiaritzar al lector amb la noció de ciutadania, dividirem aquesta introducció, que ens servirà de rerafons teòric per orientar la nostra argumentació, en una part analítica (secció 1.1.) i una part normativa (secció 1.2.). Com veurem de seguida, la diferència entre les dues parts és que *analíticament* hem de parlar del *concepte* de ciutadania; mentre que, *normativament*, parlarem de *concepcions* de la ciutadania.

1.1. Base analítica: el concepte modern de ciutadania i la seva família semàntica

El concepte de «ciutadania» pertany a la família de nocions polítiques «essencialment polèmiques», és a dir, aquelles nocions en les quals és difícil trobar un nucli semàntic en què tots —independentment dels nostres sistemes de valors particulars— poguem estar d'acord. També pertanyen a aquesta família els grans pilars conceptuals que ens ajuden a descriure i explicar les nostres societats liberals democràtiques, com són les nocions de poder, democràcia, igualtat, llibertat, nacionalitat i Estat, per mencionar només els principals.

No obstant això, podem localitzar tota una sèrie d'elements que més enllà de valors particulars formen part del nucli conceptual de «ciutadania». A partir d'aquests elements formem concepcions, que a diferència del concepte, expressen una determinada manera de definir la ciutadania.

Els elements constitutius de la ciutadania, els que formen el seu nucli conceptual, són: *Estat, nacionalitat i esfera pública*. És a dir, que mitjançant una determinada relació entre aquests elements podem arribar a definir la noció de ciutadania, independentment dels valors particulars de les persones. Proposo la definició següent per enfocar el tema que ens ocupa: *El ciutadà és una persona situada en una esfera pública delimitada per l'Estat, el contingut de la qual expressa una concepció particular de la nacionalitat*; així, sense esfera pública, sense Estat i sense nacionalitat, la noció moderna de ciutadania no podria existir.

Abans de comentar breument cada un d'aquests elements, és molt important precisar que aquest nucli conceptual té un caràcter dinàmic. En efecte, malgrat que jurídicament la ciutadania és concebuda estàticament, des del punt de vista de la teoria política s'ha d'entendre com una activitat, com una «pràctica» (Turner, 1993, 2). Això implica que hem de percebre la noció de ciutadania com el resultat d'un procés històric, d'una dinàmica constant (Dahrendorf, 1974).¹ Tenint aquest caràcter dinàmic com a rerafons, podrem precisar millor els tres components bàsics de la ciutadania.

Primer. En referència a l'*element estatal*, «ciutadania» descriu principalment una relació vertical entre la persona i les institucions polítiques. Al respecte, és significativa l'interessant resposta de G.A. Kelly (1979) quan es preguntava «Qui necessita una teoria de la ciutadania?: l'Estat». Amb aquestes declaracions, Kelly remarca no solament el vincle necessari entre ciutadania i Estat, sinó també que és necessari elaborar una teoria de l'Estat per poder construir una teoria de la ciutadania. Això significa que només podem parlar de ciutadania en un context estatal. Sense l'existència d'un Estat, parlar de ciutadania obra la porta a la confusió. Aquest context estatal està delimitat pel segon component del nucli conceptual, a saber, l'*esfera pública*.

Segon. Mitjançant l'*esfera pública* es precisa que la ciutadania implica estar situat en un determinat espai. La ciutadania és, en aquest sentit, una posició *pública* per excel·lència.

¹ R. Nisbet, per exemple, lamentava en 1974 l'absència d'un terme dinàmic per referir-se a la ciutadania. Fins i tot va arribar a proposar neologismes com *citizenize* i *citizenization*, és a dir, *ciutadanitzar* i *ciutadanització*. Aquesta manca d'un terme dotat de caràcter dinàmic mostra els seus orígens jurídics: la ciutadania concebuda com a quelcom estable, estàtic, impossible de canviar.

Aquest nou element és, també, analíticament fonamental. La ciutadania es refereix, així, al vincle públic que connecta la persona amb l'Estat, és l'espai on la persona es relaciona amb les institucions estatals. Aquest component també emfasitza que la ciutadania és la percepció pública de la persona. H.R. Gunstaren (1988, 752) va sintetitzar molt bé aquesta qüestió: «la ciutadania és la resposta a la pregunta "qui sóc?" i "què he de fer?", quan es planteja en l'esfera pública». A diferència de l'esfera privada, aquesta esfera pública es caracteritza per admetre una lògica d'acció orientada per un sistema cultural determinat, que anomenem «nacionalitat».²

Tercer. La *nacionalitat*, proporciona a la persona una identitat cultural en relacionar-se amb les institucions estatals. És en aquest sentit que la identitat cultural i la identitat nacional del ciutadà poden arribar a ser termes intercanviables. En aquest cas, l'estatisme i el nacionalisme es confonen, originant així la convicció que la persona solament pot adquirir una identitat política en tant que ciutadana d'un Estat que és nació, d'una nació que és un Estat. Aquest vincle tan tancat de la nostra tradició il·lustrada ens impedeix poder parlar de ciutadania per referir-nos a identitats nacionals no estatals. La nacionalitat constitueix actualment el fonament de la ciutadania, sempre i quant aquesta estigui vinculada a un Estat. Recordem que aquest element de la nacionalitat va ser històricament, i des del punt de vista de l'Estat, el substitut d'una altra creença més transcendental i prometedora d'un món metaterrenal, la religió, però que funcionalment operava amb mecanismes psicosocials similars.

Per acabar, em sembla necessari desvincular aquest nucli conceptual d'altres elements que pertanyen a la família semàntica del terme «ciutadania», però que solen crear més confusió que no pas claredat analítica. Les nocions vinculades positivament al terme «ciutadania» són: (a) «membre»: el ciutadà és membre de l'Estat; (b) «súbdit»: el ciutadà és súbdit (està subjecte a les lleis) d'un Estat-nació; (c) «habitant» o «resident»: el ciutadà és un habitant o resident d'una ciutat (sentit urbà), i/o d'un Estat (sentit estatal). La noció oposada és principalment la (d) d'«estranger»: l'estranger és un no-ciutadà. Veurem que les diferències són en molts casos connotatives i de grau, i estan

² Utilitzo «nacionalitat» indistintament en un sentit ampli com a cultura, seguint la tendència d'alguns autors (p. ex., Y. Tamir, 1993, 8-9).

relacionades amb el context on aquests termes s'utilitzen, que en coincidir amb el terme «ciutadania» provoquen les confusions esmentades.

(a) «Membre» té una connotació genèrica. Una persona pot ser membre d'un equip de futbol o de la Reial Acadèmia. En aquest sentit, el ciutadà és membre d'un Estat. Ser membre connota ser una part d'un tot. Aquest tot és generalment una organització. La diferència entre ser membre d'una organització qualsevol i ser membre d'una organització estatal no és solament quantitativa. Utilitzant com a criteri la diferència clàssica entre *comunitat* (*Gemeinschaft*) i *societat* (*Gesellschaft*), ser membre d'una associació d'escacs o d'una comunitat religiosa, implica racionalitat, sentiments i/o valors. És a dir, una activitat voluntària o intencional, mentre que ser membre d'un Estat és determinat per uns criteris (*ius soli* o naixement o residència, *ius sanguinis* o nacionalitat de la descendència, entre els dos extrems més coneguts) que desborden en principi la voluntat de la persona. Per tant, podem assenyalar com a primera distinció que ser membre d'un Estat és en principi compulsiu. «Ciutadania» connota, doncs, una obligació, sense que hi hagi intervingut la voluntat de la persona.³ Tanmateix, introduint dos components del nucli conceptual proposat, l'esfera pública i l'Estat no són elements determinants per distingir el terme «membre». Una persona pot ser membre d'una família, o membre a l'esfera privada, sense cap vincle amb l'Estat.

On les dues nocions es confonen és quan s'utilitzen jurídicament. Aquesta dimensió jurídica té un doble sentit. T. Bottomore (1993) suggereix que en utilitzar «ciutadania» per fer referència a «membre de l'Estat» expressem un *sentit formal* de ciutadania, davant d'un *sentit substantiu*, que implica la possessió d'una sèrie de drets.⁴ Finalment, en llengua anglosaxona «membre» té una dimensió moral. *Membership* suposa que la persona té un sentiment de pertinença a la seva comunitat política. Sense *membership* —sense l'element de *Gemeinschaft* dins de la *Gesellschaft*— el sentit substantiu de ciutadania suposaria autoritat externa i restricció forçada de la conducta.

³ Al respecte, podem citar el treball primerenc de R. Flathman (1981), que posa en dubte la possibilitat de fonamentar el vincle entre ciutadania i autoritat. Vegeu també, per exemple, T. Skillen (1991).

⁴ Aquesta distinció no és original de Bottomore, sinó que apareix en els treballs comparatius de W.R. Brubaker (ed. 1989 i 1992).

(b) Es diferencien en general dos usos de ciutadania. Un ús polític, on es designa la posició de la persona davant de l'Estat, carregada d'una sèrie de drets regulats pel principi d'igualtat; i un ús jurídic, que designa tant al ciutadà com al súbdit d'un Estat. La distinció entre «ciutadà» i «súbdit» és, doncs, de percepció. «Súbdit» es refereix a la percepció jurídica, i connota que una persona està sotmesa a les lleis d'un Estat. En aquesta percepció, l'Estat juga el paper de protector, però sense explicitar l'espai de llibertat que té la persona. En aquest sentit, D. Heater (1990, 283) insisteix que és aquesta llibertat la que distingeix el ciutadà del súbdit.

(c) Una persona pot ser ciutadana d'un Estat sense ser habitant o resident, o expressat en l'altra direcció, la condició de resident o habitant no implica estar vinculat jurídicament i políticament a l'Estat. La diferència principal és que el ciutadà té uns drets polítics que el resident o habitant no posseeix necessàriament. Utilitzant els termes genèricament, una persona pot pertànyer a la població d'un Estat, però no al seu poble (*demos*). Aquí hi ha dos sentits principals. Un *sentit urbà*, on el ciutadà i el resident/habitant és confonen; i un *sentit estatal*, on el resident no és necessàriament ciutadà, ni el ciutadà és habitant (els ciutadans que viuen fóra del seu Estat). El sentit urbà utilitza com a criteri l'empadronament, el sentit estatal, la nacionalitat. Aquesta distinció és una de les bases per distingir el ciutadà de l'estranger.

(d) L'estranger és una persona que no té cap vincle amb l'Estat, ni és membre, ni és nacional; només pot ser súbdit i habitant, o resident legal, si es situa en el mateix marc territorial que el ciutadà. Un estranger pot ser ciutadà en sentit urbà, però no en sentit estatal. Des del punt de vista de l'estranger, la ciutadania és una noció estable i fixa. L'estrangeria és percebuda com a una condició transitòria traçada únicament per l'Estat. Si es busca el criteri distintiu de ciutadania tenint com a referència l'estranger, pot asseverar-se que els drets del ciutadà en sentit estatal estrictament diferenciadors són els drets polítics. Aquests drets designen el dret de participar en la relació vertical que s'estableix entre la persona i l'Estat, per exercir com a autoritat o votar a representants que l'exerciran per delegació. En els termes de T.H. Marshall (1950), subratllat posteriorment per J. Habermas (1990, 647), un habitant estranger pot gaudir de drets civils i socials, com a resident legal, però sense poder exercir plenament els drets polítics.

1.2. Base normativa: les concepcions de la ciutadania

Els tres elements que conformen el nucli conceptual de ciutadania (l'Estat, la nacionalitat i l'esfera pública) estan a la base de les concepcions normatives. Per convertir aquest nucli conceptual en potencials concepcions hem d'introduir els mecanismes que vinculen aquests components nuclears de la noció amb concepcions. Aquí entren en joc les nocions de *dret*, *identitat* i *responsabilitat*, respectivament. Per poder vincular aquestes nocions amb els elements del nucli conceptual hem d'avançar un canvi important en la percepció de la ciutadania. La ciutadania és una posició racional. És a dir, que més enllà de la seva connotació jurídica, com a súbdit de l'Estat, la ciutadania expressa una determinada actitud racional orientada per principis (Heater, 1990, 183). Aquest reconeixement per part de l'Estat de que la persona és racional, i de que l'exercici d'aquestes propietats pot practicar-se a l'esfera pública, és el punt de partença que de les tres concepcions normatives sobre la ciutadania. Cada una d'elles privilegia més un element del nucli conceptual que altres, però no s'han d'entendre en termes excloents. Les tres concepcions no privilegien un element per negar els altres, sinó que comparteixen la seva complementarietat i funcionalitat, encara que utilitzen un dels tres elements per definir al ciutadà i situar-se en el debat.

Per definir al ciutadà, el *liberalisme* es centra particularment en l'element estatal del seu nucli conceptual i en els drets com a vehicles que permeten a la persona prendre una posició davant l'Estat. D'aquesta manera, per a un liberal, el ciutadà es defineix com a un conjunt de drets: la ciutadania és una posició, un estatus. Els *comunitaristes* es fixen més en l'element de la nacionalitat i la cultura, i en la identitat diferenciada que implica ser ciutadà. Per a ells, el ciutadà es defineix com a una identitat pública i política, la ciutadania és un sentiment de pertinença a una comunitat política, gràcies al qual es crea lleialtat. La tercera concepció, la *republicana*, introdueix l'element voluntarista a la ciutadania. Per als seus defensors, el ciutadà, més que un conjunt de drets (liberals), més que una identitat (comunitaristes), és una pràctica i una responsabilitat. És en aquesta tercera concepció que entra en joc el vincle entre la ciutadania i el civisme. Aquest civisme emfasitza d'entrada que la persona, en actuar en l'esfera pública, amb els límits dels drets (liberal) i sota una identitat política (comunitarisme), ha d'expressar una certa actitud moral.

Aquesta actitud cívica s'ha de percebre abans de tot com a una restricció voluntària (*voluntary restraint*, E.C. Banfield, 1992, xii). La dificultat radica que per a que es manifesti aquesta actitud cívica, la restricció ha de ser concebuda per a la persona com a voluntària i no forçada. Aquí entra en joc el concepte clau per entendre aquesta concepció republicana de la ciutadania: el concepte de *responsabilitat*. Abans de prosseguir aquest fil argumental, però, clourem aquesta secció (i reprendrem el fil més endavant, a l'apartat 5.2., dedicat íntegrament a discutir què entenen per responsabilitat ciutadana els models liberal, llibertari i republicà).

A partir d'aquesta base normativa podem formular les principals crítiques que una concepció fa a les altres. Per exemple, els comunitaristes formen arguments per distanciar-se de l'implícit liberal «drets = identitat», ja que consideren que hi ha identitats que no estan protegides pels drets existents i, per això, qüestionen la prioritat que els liberals atorguen als drets davant de la identitat. Per als comunitaristes les identitats són primer que els drets; per tant, aquelles han de servir de base a l'hora de definir i reivindicar drets, i no a l'inrevés.

No seguirem aquesta línia de raonament, que sobrepassa els objectius d'aquest text; però si assenyalarem que a partir d'aquestes distincions analítiques poden formar-se la majoria dels arguments que ocupen avui en dia el debat sobre la ciutadania. El que ens interessa és desenvolupar amb més detall la concepció republicana de la ciutadania, principal fonament teòric del Servei Civil. Cal precisar, però, que la secció següent no constitueix de cap manera una defensa partidista del republicanisme, sinó una descripció de les seves principals línies argumentals, aplicables per legitimar una de les formes d'acció voluntària que pot seguir el ciutadà envers la seva comunitat: la del Servei Civil. Aquesta concepció parteix de la premissa que la ciutadania és una pràctica, una responsabilitat, i pondera que l'espai on es mou el ciutadà és l'esfera pública. Segons la concepció republicana, el ciutadà només s'integra plenament en la comunitat a la qual pertany quan actua en l'esfera pública, mitjançant mecanismes de participació social com el Servei Civil.

2. La concepció republicana del ciutadà davant les concepcions liberal i comunitarista

Des del punt de vista del republicanisme, cal invertir la visió de l'esfera pública que té la concepció liberal de la ciutadania. Si per als liberals els drets del ciutadà fixen els límits de l'esfera pública, per als republicans és una determinada concepció de l'esfera pública la que ha de poder delimitar els drets. A més, aquests creuen que l'esfera pública no és tant un marc de drets com de deures. En aquest sentit, parteixen de la idea que l'esfera pública no és neutral, sinó un marc moral determinat. El deure és la base d'aquest marc moral (Bellamy, 1993, 63-71), i s'expressa com a deure de participar en la configuració dels límits de l'esfera pública. Segons els republicans, doncs, l'esfera pública ha de tenir un origen ascendent i no descendent: és a dir, ha de ser el producte de la participació del ciutadà —i el Servei Civil podria ser una de les principals formes d'expressió d'aquesta participació— i no un dels seus supòsits definit a través de drets o identitats concebudes de forma essencialista i immutable.

Els republicans qüestionen, doncs, la identificació liberal entre drets i esfera pública, i l'identificació comunitarista entre identitat i esfera pública. Això implica almenys dues premisses: a) respecte del liberalisme, que el conjunt de drets que defineix al ciutadà no són suposadament transcendents i veritats atemporals, sinó que es deriven de la pràctica ciutadana. Això suposa, al seu torn, que el marc d'acció del ciutadà dins l'esfera pública no és un marc ideal sinó pràctic: a mesura que la pràctica va canviant, els drets que conformen aquest marc han de ser reformulats, per ser coherents amb el canvi de circumstàncies i actituds. b) Respecte del comunitarisme, que la identitat pública i política diferenciada que suposa la ciutadania no és immutable i donada des de dalt, sinó que és una identitat construïda a partir de la pràctica quotidiana. Així, l'esfera pública no ha de ser percebuda com una finalitat sinó com un mitjà. Aquest comunitarisme (o humanisme cívic, Q. Skinner, 1986) té les seves arrels en la tradició aristotèlica, que considera la ciutadania com la plasmació d'una identitat comuna i implica una constant participació en l'esfera pública. Sense aquesta permanent participació, prossegueix l'argumentació, la persona perd una part de la seva humanitat.⁵

⁵ Aquesta concepció comunitarista va rebre, al llarg de la seva trajectòria històrica, nombroses crítiques. Una de les més compartides, tant pels liberals com pels republicans, és la seva falta de realisme (cf., p. ex., R. Dahl, 1989).

Pels republicans, el debat actual sobre la ciutadania ha de superar aquestes dues concepcions. La ciutadania ni és únicament una identitat ni és un conjunt de drets. La primera concepció emfasitza la dimensió activa de la ciutadania; la segona, la dimensió passiva. La concepció liberal converteix al ciutadà en una possessió passiva d'una sèrie de drets; la concepció comunitarista (civicohumanista i aristotèlica) percep el ciutadà com si estigués orientat constantment per una identitat política que està per sobre de les altres possibles identitats de la persona. Podríem dir que per a la concepció comunitarista no hi ha diferència entre la identitat política de la ciutadania i altres possibles identitats: la ciutadania és l'única identitat de la persona. En termes d'esferes, el comunitarisme no distingeix entre esfera privada, on predominen identitats personals, i esfera pública, on s'expressa la identitat de la comunitat política (Zapata-Barrero, 2000). En resum, els comunitaristes conceben el ciutadà com principal actor polític i l'esfera pública com a finalitat o, més ben dit, tot és esfera pública (fins i tot l'esfera de la família, de la religió, del mercat, etc.). Segons la concepció liberal, en canvi, el ciutadà no és un agent productor del dret, sinó a l'inrevés, és el dret qui conforma la lògica d'acció del ciutadà: en actuar com a ciutadà no hi ha espai per a la llibertat, ja que la ciutadania és una restricció forçada. Si el ciutadà no actua en l'esfera pública, l'Estat té mecanismes jurídics i polítics per obligar-lo a fer-ho, encara que sigui en contra de la voluntat del ciutadà.

Pels republicans, aquest dualisme és massa rígid: cal combinar adequadament les dues concepcions. Abans que res, això implica concebre la ciutadania de forma dinàmica, és a dir, com un bé social (Walzer, 1983) en constant procés d'expansió, tant quantitativa (pel número creixent de persones que entren a formar part de la *comunitat*) com qualitativa, per l'extensió del número i l'ampliació de l'espai d'acció que suposa el fet que l'esfera pública vagi incorporant nous drets (Barbalet, 1988; Zapata-Barrero, 1996a). En definitiva, el missatge republicà és que s'han de combinar aquestes dues concepcions: la dimensió activa i comunitarista ha d'exercir pressió sobre la dimensió passiva i liberal. Les dues dimensions no s'han de concebre de forma excloent o paral·lela, sinó tot el contrari: aquesta intersecció és l'epicentre per entendre la concepció republicana i, per derivació, les principals bases legitimadores del Servei Civil. A continuació veurem les arrels històriques d'aquesta concepció.

3. La tradició històrica del republicanisme i la seva concepció del ciutadà

La tradició històrica del republicanisme s'inicia pròpiament a les portes de la modernitat (Oldfield, 1990; Heater, 1990; Oliver i Heater, 1994). En el Renaixement en general, amb N. Maquiavel (1469-1527) en particular (Wolin, 1961; Pocock, 1975). D'aleshores ençà, el seu model de ciutadania s'ha convertit en una referència de la forma de vida que pot seguir la persona potenciant les seves capacitats com a ciutadà. Tradició present però oculta, sempre té l'oportunitat de fer-se visible quan el moment històric pren consciència de la distància cada vegada més gran entre la persona i les seves institucions polítiques (l'Estat). És un recurs, podríem dir, per retallar aquesta distància abans que es produeixi una separació irreparable (la qual cosa vol dir, en termes polítics realistes, inestabilitat política i crisi de governabilitat). De fet, el que fa Maquiavel és recuperar aquesta tradició present des del segle I aC, durant les darreres dècades de la República Romana, amb polítics com Cató i Ciceró, i historiadors com Tit Livi. El raonament bàsic d'aquesta tradició és la seva insistència que davant la situació de crisi social i política, el ciutadà ha de potenciar les seves «virtut cíviques» (*civic virtues*). «Virtut» és una traducció del llatí *virtus*, que connota valentia i baronia, especialment per complir el servei militar. També pot significar (de fet implica) patriotisme i una devoció constant cap als deures i les lleis.

Aquesta tradició segueix el seu recorregut històric durant el segle XVIII, amb la majoria dels pensadors de la Il·lustració, però en especial amb Montesquieu (1689-1755), que argumentava que l'estabilitat de la forma de govern republicana depenia en gran part de la virtut cívica dels seus ciutadans; i J.J. Rousseau (1712-1778), que tenia com a referència històrica no el període republicà de Roma, com Maquiavel i Montesquieu, sinó la ciutat-estat d'Esparta. La influència d'aquests dos pensadors il·lustrats va ser decisiva per a les revolucions americana i francesa: a Amèrica van ser punts de referència de primer ordre per als autors d'*El Federalista*, en particular per a A. Hamilton (1757-1804) i les seves preocupacions contra la corrupció; i a França per a M. Robespierre (1758-1794). Tots aquests autors defensaven el republicanisme, però tenien com a referència el passat històric.

Serà durant el segle XIX quan apareixeran autors que recolliran aquesta tradició, però reformulant-la en el context més realista dels Estats-nació moderns i en procés

d'industrialització. Les aportacions de F. Hegel (1770-1831) a Alemanya, i de T.H. Green (1826-1882) a Anglaterra, cal comptar-les entre les més importants. Les seves preocupacions se centraven en que els ciutadans fossin conscients de la seva funció en el marc de l'Estat modern. També va ser durant el segle XIX quan s'institucionalitza la tradició liberal, caracteritzada, com ja hem avançat, pel seu èmfasi en els drets, deixant els deures en segon terme. Des d'aleshores el republicanisme com a tradició històrica ha tomat a ocultar-se, en part per l'èxit de la tradició liberal. Però, quines són les característiques distintives del ciutadà republicà?

Abans que res cal tenir clar que la ciutadania republicana no és una posició (*status*), sinó una actitud. Tracta l'actitud cívica com una condició per satisfer l'autonomia personal. Aquesta connexió entre actitud cívica i autonomia és fonamental. Per tal d'entendre-la bé seguirem la línia argumental de la concepció republicana, tenint sempre present la figura del Servei Civil.

La seva lògica arranca de la premissa que l'esfera pública ens arriba donada, però, pel seu manteniment al llarg del temps, és imprescindible que la persona, com a ciutadana, tingui autonomia d'acció dins d'ella. Segons aquesta perspectiva, solament som lliures en el moment que compartim unes pràctiques, les quals tenen la funció de determinar els límits de l'esfera pública. Aquesta pràctica es porta a terme respectant, en primer lloc, els límits i contingut de l'esfera pública, concebuda com a producte de pràctiques històricament anteriors. Això implica que tenim el deure de participar personalment en la gestió i manteniment d'aquesta esfera (de la qual el Servei Civil n'és una de les seves formes més representatives), ja que és producte històric de les generacions que ens han precedit, i d'assegurar-nos que els altres també ho faran. Veiem que el raonament republicà sempre té com a punt d'arribada el mateix epicentre: els deures i les responsabilitats.

Aquests deures posen les pre-condicions per a la discussió política i reflecteixen una situació on no hi ha principis transcendents i veritats absolutes. La seva única raó de ser i de reivindicació és que l'esfera pública, tal com la coneixem, és el resultat d'un consens públicament reconegut i acceptat, i en ella han estat assegurats la llibertat d'expressió i l'autonomia de la persona. Els únics deures que contempla com a voluntaris, malgrat suposar restriccions en les seves accions, són aquells que suposen formes de conducta compatibles amb una comunicació lliure i autònoma entre tots els ciutadans (Bellamy,

1993, 65). Per evitar les crítiques sobre l'origen d'aquest consens, és a dir, si és producte d'una coercició passada o no, el republicanisme deixa oberta la possibilitat de renegociar-lo constantment i, com a corol·lari, de criticar-lo: és precisament la possibilitat del dissentiment, de la *voice option* —més que no pas el consens mateix—, allò que garanteix la legitimació de l'esfera pública.

El republicanisme emfasitza, doncs, com els drets (liberals) i la identitat (comunitaristes) de la ciutadania poden posar-se en pràctica. En privilegiar els deures davant dels drets i de les identitats suposa que abans d'actuar hem de considerar els continguts de l'esfera pública i tenir almenys una posició sobre els seus efectes en les actituds i forma de comportament dels altres. Això implica que la ciutadania republicana té un caràcter normatiu constant. Ens dona una resposta no a la pregunta liberal sobre què he de fer, o a la pregunta comunitarista sobre qui sóc, sinó a la pregunta *què hauria de fer, i sota quina identitat he d'actuar*. En certa manera, la concepció republicana actua com a motor per dinamitzar i fer variar els drets i les identitats. És l'element dinàmic imprescindible de la ciutadania: sense aquesta dimensió la ciutadania —entesa com a conjunt de drets i com a identitat política diferenciada— no hauria variat al llarg del temps. Però quin és el mecanisme pràctic que permet satisfer aquest caràcter modificable?

Aquesta forma republicana d'entendre la ciutadania té com a element dinàmic més representatiu la participació civil. A més, aquesta pràctica assegura al mateix temps un cert procés de socialització, en tant que educa el ciutadà quant a la dependència que té de les lògiques d'acció implícites en l'esfera pública. Aquest ús de la llibertat conscient és pròpiament el que s'anomena autonomia. El ciutadà republicà és lliure, però en ser conscient d'aquest llibertat i de l'ús que en pot fer, esdevé autònom i, com a persona autònoma, percep la inacció i la passivitat en el manteniment de la seva comunitat com a culpabilitat. Des de la nostra perspectiva, qui no participa en el Servei Civil no té dret a reclamació, no té dret a queixar-se. D'aquí neix el que la literatura sobre la ciutadania anomena «el bon ciutadà» (*the good citizen*), a saber, el ciutadà orientat per una preocupació constant pels problemes públics.

4. El «bon ciutadà» i el Servei Civil: deure legal o moral?, imposat o voluntari?

Un ciutadà no és solament una persona dotada de drets (liberal) i amb una certa identitat pública (comunitarista). Un ciutadà és, en primer lloc, una persona que té un sentiment moral de compromís cap a les institucions públiques, i busca complir els deures associats a aquest compromís. Aquí, però, es fa necessari distingir entre els deures imposats legalment i els deures morals i voluntaris. És a dir, introduint directament la qüestió que ens ocupa, si el Servei Civil ha de ser considerat una imposició legal o bé un deure moral voluntari. Aquesta última forma es la que encaixa més amb la tradició històrica republicana. Anem per passos.

El problema del republicanisme és que per posar en pràctica la seva concepció de ciutadania, ho ha de fer a través dels mecanismes liberals existents. En un context liberal, el deure republicà sol entendre's com a deure imposat per la llei. Aquest sistema de deures inclou, en síntesi, el deure d'obeir la llei i els deures de pagar impostos, de ser membre d'un jurat popular i, en temps de guerra o quan la legislació pròpia d'un Estat ho requereixi com a substitut, el deure del Servei Militar o del Servei Civil. Aquests deures presenten importants problemes normatius, els quals estan precisament a la base del que alguns autors identifiquen com a «crisi de la ciutadania» i la necessitat urgent de construir una teoria de la ciutadania. Al centre de la polèmica hi ha la compatibilitat entre aquestes obligacions per a ser un «bon ciutadà» i la defensa de la tradició liberal de la llibertat individual, entre la voluntarietat i l'autoritat, en si la restricció de la llibertat que suposa per molts seguir els deures és compatible amb la voluntat. Aquesta és, penso, la qüestió cabdal a debatre sobre el deure del Servei Civil.⁶

Bona part de la literatura sobre aquesta darrera qüestió sol inclinar-se per l'argument que l'Estat no té cap dret a imposar legalment als ciutadans deures sense deixar-li un marge de llibertat. El liberalisme, conscient que aquesta obligació pot vulnerar les seves bases teòriques, deixa sempre oberta la possibilitat de seguir la lògica d'acció orientada pel deure, donant al ciutadà la llibertat d'opció de seguir-la o no. Fent referència al tema que

⁶ El debatut article de W. Kymlicka i W. Norman (1994) justifica aquesta necessitat d'elaborar una teoria de la ciutadania, entre d'altres raons per la constatació de que manquen respostes a preguntes com «If

ens ocupa: el fet que la realització del Servei Civil no sigui obligatòria, sinó que sigui una decisió que respongui a la lliure voluntat del ciutadà. Aquesta llibertat d'opció ha estat i segueix sent una de les dimensions bàsiques per entendre el liberalisme des de J.S. Mill. Si el sistema polític en general no ofereix al ciutadà la possibilitat de triar entre una opció o una altra, es vulnera el principi liberal bàsic de la llibertat. Amb aquesta línia de raonament, cal preguntar-se com s'han d'entendre avui els deures del ciutadà, tan importants per a la tradició republicana. La resposta es troba en que aquests deures no s'han d'imposar legalment, sinó que s'han d'entendre moralment.

El ciutadà ha de ser una persona que desitja que el seu comportament sigui un benefici per a la seva comunitat, que sigui capaç de limitar l'espai d'acció de l'esfera pública de forma voluntària. És a dir, que tot i que la prestació del Servei Civil no sigui obligatòria, participi de forma voluntària en l'assoliment del bé públic per a la seva comunitat. Aquí és on entra en joc la idea del «bon ciutadà». La primera pregunta que se'ns planteja és: quines actituds ha de tenir el ciutadà per ser considerat un *bon* ciutadà? Aquest és uns dels plantejaments cabdals de la tradició republicana.

Repassant la història d'aquesta tradició es constata que els seus autors comparteixen uns principis bàsics. El primer és que el ciutadà té el *deure cívic* de ser lleial al seu Estat i a les seves institucions polítiques. El segon, conseqüència de l'anterior, és que el que podríem anomenar el *principi de compensació*. L'Estat, com a resposta a aquesta actitud, ha de ser una República, en el sentit original del terme: un conjunt de regles públicament reconegudes i acceptades que es distancien del despotisme. En tercer lloc, el ciutadà ha de tractar de limitar els interessos particulars que té com a persona a favor dels interessos de la seva comunitat política.

Avui en dia, la decadència de la tradició republicana és vista com a declivi de la *virtut pública* i del civisme (Camps, 1990; Camps i Giner, 1998). Un dels factors explicatius d'aquesta decadència és que la tradició liberal «ha guanyat la partida», amb el seu èmfasi en la llibertat d'opció, l'individualisme i els drets individuals. Així, el renovat interès que actualment suscita la tradició republicana presenta dues cares: d'una banda, interessa la seva crítica de la tradició liberal de la ciutadania, especialment la seva perspectiva del

public-spiritedness is important, why not require a period of mandatory national service, as in most European countries?» (p. 368-369).

ciudadà egoista; i de l'altra, interessa la seva crida als ciutadans en general, i a les institucions públiques en particular, que cal promoure un sentiment de compromís i de deure, una nova responsabilitat que actuï com a límit d'aquesta tendència individualista i egoista. Vegem —molt breument— aquestes dues vessants de forma conjunta.

Quan els ciutadans es comporten cívicament, ho fan de forma voluntària? Si la virtut cívica no és inicialment voluntària, com pot ser inculcada? Aquestes són les preguntes bàsiques inicials que ens hem de plantejar per entendre l'actualitat del tema del Servei Civil.

Si bé els autors republicans actuals comparteixen la pregunta, es diferencien en les seves propostes de mecanismes per dotar al ciudadà d'aquesta qualitat voluntària. Basant-nos en l'interessant estudi d'Oldfield (1990), destacarem les aportacions de Maquiavel i de Rousseau.

Maquiavel té una base inicial pessimista: creu que, en principi, no hi ha cap voluntat humana de tenir una conducta cívica. De fet, ell està a l'origen de la sentència republicana de que el bon ciudadà no neix, sinó que s'ha de fer, tant pel seu propi benefici com pel bé de la seva comunitat. «Les persones no fan el bé si no és que la necessitat els hi condueix». Per aconseguir aquesta conducta, els ciutadans han de ser seduïts, persuadits, conquerits, honorats. Per a Rousseau, l'actitud cívica implica un comportament moral cap a la comunitat política, i connota una restauració del seu estat de natura orientat per la innocència i la bondat, en un context social que potencia precisament el contrari.

Per adquirir aquestes lògiques d'acció republicana s'ha de potenciar un sentit comunitari, un reconeixement de la interdependència, una igualtat i respecte mutu (Maquiavel), i un sentit, amb ressonàncies cristianes, d'amor al proïsme, de fraternitat i solidaritat (Rousseau). Aquests ideals no poden aconseguir-se en un context institucional que promou la divisió entre les persones. Aquestes forces decisives estan en l'educació, la religió civil, el civisme (Rousseau). El que ens interessa no és detallar els mecanismes per produir un *bon ciudadà*, sinó endinsar-nos en la qüestió sobre com s'expressa aquesta actitud desinteressada a la pràctica. Aquí és on entra en joc la noció de responsabilitat. Tant la tradició liberal com la republicana utilitzen aquesta noció per defensar els deures del ciudadà, però l'ús que en fan és molt diferent. En l'espai que ens queda, veurem aquest ús divers, prenent com a referents els tres principals representants del debat teoricopolític

contemporani: dos que pertanyen a la tradició liberal —Rawls (1993), que il·lustra la posició liberal pròpiament dita, i Nozick (1974), que representa el corrent llibertari— i Walzer (1983), que pertany a la tradició republicana. A partir de les seves teories poden inferir-se models diferents de ciutadania lligats a la responsabilitat, directament pertinents com a fonaments a l'hora de legitimar la obligatorietat o no del Servei Civil.

5. Línies bàsiques del debat contemporani sobre els deures del ciutadà ⁷

El debat actual sobre els deures del ciutadà es va iniciar a finals dels anys vuitanta i principis dels noranta (Kymlicka i Norman, 1994). Un dels enfocaments que la literatura ha generat és el de fonamentar els deures cívics —que a partir d'ara concretarem en el Servei Civil— en una noció de responsabilitat. No obstant, aquest argument de la responsabilitat és polivalent. És utilitzat tant per defensar (model liberal), com per rebutjar (model llibertari), o per modificar l'abast actual (model republicà) del deure del ciutadà. Seguint la distinció analítica que hem avançat en les seccions anteriors, aquests diferents enfocaments tenen un enemic comú: el del deure imposat per la llei, és a dir, que el Servei Civil sigui obligatori, imposat, i que el ciutadà senti que s'està forçant la seva lliure voluntat. Cada model, com veurem a continuació, construeix els seus arguments crítics contra els altres utilitzant l'absència de la concepció moral del deure (recordem que la diferència rau en què el deure imposat per llei implica una dimensió forçada, mentre que el deure moral, com és el cas del Servei Civil, es caracteritza per ser voluntari).

Procedirem en dues fases: en una primera secció presentarem els aspectes bàsics de cada model, localitzant els punts que els distingeixen dels altres models. En una segona secció ens centrarem en la concepció de la responsabilitat ciutadana expressada per cada model.

5.1. Els models liberal, llibertari i republicà de ciutadania

a) El model liberal de ciutadania

Per entendre el model liberal de ciutadania ens centrarem en dues dimensions. D'una banda, (i) el sistema de necessitats que té el ciutadà i, com a corol·lari, de reivindicacions permeses; d'altra banda, (ii) les seves motivacions d'actuar amb responsabilitat.

⁷ En aquest apartat sintetitzo arguments apareguts prèviament a R. Zapata-Barrero (1996b i 1999).

(i) Les necessitats de la ciutadania són béns compartits susceptibles de ser objecte de reivindicacions. Existeixen bàsicament quatre tipus de necessitats:

- Tenir la capacitat racional de mobilitzar recursos estatals per satisfer les pròpies expectatives de vida. Això implica un reconeixement de que la satisfacció de les necessitats humanes és un bé públic i general que les institucions han d'assegurar. Si la ciutadania no les pogués satisfer amb ajut dels recursos institucionals, llavors no tindria cap motivació per seguir els deures imposats legalment per l'Estat.
- Aquests recursos institucionals s'anomenen *béns primaris*: els drets bàsics, les llibertats i oportunitats, els recursos econòmics, així com unes bases socials d'auto-respecte. Per poder actuar com a ciutadana, la persona requereix, doncs, que les institucions públiques satisfacin aquestes necessitats. El contingut de les seves reivindicacions, per ser responsables, han de tenir com a referència aquests béns primaris.
- Una altra necessitat és la que s'anomena *les virtuts de la ciutadania*. És a dir, aquelles virtuts que fomenten la cooperació social. Aquí s'inclouen les virtuts de civisme (*virtues of civility*), les de la tolerància, la raonabilitat i el sentit de l'equitat. Aquestes virtuts són el resultat d'una reflexió sobre les qualitats que es requereixen per ser un *bon ciutadà*. Es converteixen, així, en els requisits imprescindibles per ser ciutadà.
- Aquesta dimensió es completa amb el *bé referit a la societat*. Més concretament, tenint aquests béns primaris satisfets, el ciutadà seguirà el sistema de deures imposats per la societat, ja que realitzarà el bé públic per mantenir-se en la societat. Aquí el deure imposat per la llei, el deure legal, es transforma en deure moral en tant que desapareix automàticament l'element coercitiu original.
- En els termes del tema del Servei Civil, si el ciutadà arriba a vincular els serveis que li ofereix la societat per a que mantingui un mínim de qualitat de vida, amb el que la societat mateixa li demana de compromís amb el bé públic i comunitari, llavors, segons aquest model, el ciutadà participará de forma voluntària a les prestacions del Servei Civil. Falta, no obstant, fonamentar aquest aspecte voluntari.

(ii) La segona dimensió del model liberal se centra no en les necessitats de la persona d'actuar com a ciutadà, sinó en les seves motivacions. Aquí entra en joc l'element de *voluntarietat*, tan bàsic —com hem vist— per aconseguir que l'actitud cívica no suposi una restricció forçada. Per al model liberal aquestes motivacions han de ser orientades per un sentit de la justícia i un deure de civisme.

- El *sentit de justícia* reflecteix la sensibilitat moral de la persona i es refereix bàsicament a la voluntat d'actuar tenint en compte als altres. És un sentit que té relació amb la participació de la persona en la seva comunitat política (entesa aquesta com un sistema de cooperació). Els animals, tot i ser capaços de crear societats, manquen d'aquest sentit. Es tracta d'una actitud moral que ha de tenir prioritat davant el poder racional que té la persona de formar i revisar les seves concepcions i expectatives individuals de vida. També expressa la idea que els ciutadans són capaços d'assumir com a seus els principis que segueixen les institucions estatals per assegurar la satisfacció dels béns primaris. En aquest segon sentit, els ciutadans tindran la capacitat d'obeir voluntàriament a l'autoritat estatal, tenint la certesa que els altres també ho faran. Veiem que el sentit de justícia implica un *principi de reciprocitat*.
- El *deure de civisme* fa referència al fet que el ciutadà orientarà les seves accions a l'esfera pública seguint una «raó pública» (present en una Constitució, per exemple), i no els seus interessos personals. Amb aquesta expressió s'insisteix que en exercir la seva identitat política, el ciutadà ha de ser constantment capaç de justificar públicament la seva activitat amb ajut dels valors que estan presents en la Constitució (la raó pública). Això implica que els límits de la raó pública han de convertir-se en els propis límits d'acció del ciutadà. Dit d'una altra forma: si el ciutadà actua més enllà dels límits de la Constitució, es comportarà segons la seva raó privada i no pública. S'entén, així, que per al model liberal ser ciutadà no és una tasca simple de primer grau, sinó que exigeix un esforç constant de reflexió.

b) El model llibertari de ciutadania

Destacaré dues dimensions d'aquest model: (i) la responsabilitat moral de la ciutadania i (ii) els seus deures i obligacions.

(i) Per al model llibertari, la persona, en conduir-se com a ciutadana, ha de seguir el seu *deure moral*. L'Estat no el pot obligar a seguir el deure imposant unes lleis que contravenen la seva voluntat. Això implica que el ciutadà ha de ser constantment responsable dels seus actes. Per entendre convenientment l'abast d'aquest argument és necessari entrar a la segona dimensió.

(ii) El mateix fet de percebre el deure d'actuar seguint uns límits auto-imposats moralment converteix a la persona en ciutadana. Aquí rau un dels arguments bàsics de l'Estat de Dret. Anar més enllà d'aquest Estat implicaria coerció sense consentiment, i una autoritat paternalista que tractaria al ciutadà com a irresponsable i incapaç de pensar per si mateix, mobilitzant recursos agressius de força o persuasió per aconseguir que segueixi un deure imposat. Seguint aquest raonament, el deure, per ser moral, ha de respectar la voluntat individual de la persona. Com he tingut ocasió d'emfasitzar en un altre escrit (Zapata-Barrero, 1999, 129), en el model llibertari l'Estat actua en situacions límit, és a dir, en situacions on les fronteres morals individuals són transgredides sense una causa legítima. El seu paper no és moral, sinó corrector, protector i garant. Més enllà d'aquest Estat de Dret, el deure és imposat i no moral.

D'acord amb els llibertaris, doncs, el Servei Civil pot oferir-se com a prestació a la comunitat, però sempre que sigui opcional (no obligatori) per al ciutadà.

c) El model republicà de ciutadania

El model republicà s'articula també en dues dimensions: (i) el *sentit de poder* i d'autonomia col·lectiva que ha de tenir el ciutadà en actuar a l'esfera pública, i (ii) el model deliberatiu que ha de seguir.

(i) Per actuar seguint el deure, el ciutadà ha de tenir recursos per desenvolupar un *sentit de poder*. Aquest sentit s'ha d'entendre en termes potencials. El ciutadà ha de tenir constantment oberta la possibilitat de poder participar en la determinació dels destins de la seva comunitat política, de ser actiu i creatiu, i no un simple recipient de drets i de béns primaris distribuïts. Sense aquest sentit, difícilment sentirà com a propis els destins de la seva comunitat. Per tant, difícilment actuarà segons el deure. Per portar a terme aquesta

tasca, cal desenvolupar el que anomeno un sentit col·lectiu de la seva autonomia (Zapata-Barrero, 2000), ja que una autonomia tan sols individual no garanteix que el poder que tingui pugui ser compartit. Aquesta autonomia col·lectiva li assegurarà, així, el poder per relacionar-se amb els altres i de participar amb ells en la determinació dels seus destins.

D'alguna forma, aquest sentit de poder corregeix i complementa el sentit de justícia i el deure de civisme liberal. D'aquesta manera, solament és possible garantir aquest sentit de poder en un context col·lectiu autònom de distribució pública de béns. Sense aquesta sensació de que els béns distribuïts per l'Estat segueixen uns principis en els resultats dels quals ha participat el ciutadà, aquest romandrà passiu, amb la sensació constant de *pèrdua de poder*. El model republicà té, doncs, una dimensió marcadament contextual. Reivindica un context que potenciï el sentit de poder necessari per una ciutadania activa. Aquest context ha d'assegurar un marc deliberatiu sobre els destins de la pròpia comunitat.

(ii) El que preocupa als republicans és que el sentit de justícia defensat pels liberals i el model llibertari de ciutadania no necessàriament inviten a l'acció. Més aviat al contrari, desanimen al ciutadà, ja que no ofereix un marc idoni per que se senti còmode, amb autoritat per tenir influència en les decisions polítiques de la seva comunitat. I sense aquest sentiment de poder, d'haver participat en la seva definició, difícilment seguirà els deures imposats per la seva comunitat. Vegem amb més detall alguns dels arguments que el model republicà posa sobre la taula (Walzer, 1989).

La principal crítica als models anteriors és que a la pràctica, com la ciutadania no ha tingut l'oportunitat de participar en la configuració de l'estructura institucional i dels deures que li imposa, difícilment actuarà amb aquesta lògica d'acció voluntàriament. Els models anteriors parteixen, doncs, del supòsit de que tota deliberació té com a objectiu últim produir arguments tancats que tots estarem *obligats* a acceptar. Els desacords són tractats com a indesitjables. Per tant, des de la perspectiva republicana, aquests models tenen una lògica implícita que obliga a trobar conclusions finals; en definitiva, són tendenciosos. Per arribar a aquests acords finals i tancats, els models liberal i llibertari obliguen als ciutadans a utilitzar alguns dels arguments —però no tots— que mobilitzarien en deliberacions reals. Tenint aquesta crítica com a base, el model deliberatiu republicà parteix de la premissa que no tota deliberació pretén aconseguir un acord amb arguments autoritaris, ni la responsabilitat de l'acord potencial ha de recaure en una única persona. En aquest model,

la ciutadania ha de tenir l'oportunitat i l'instrumental necessari per plantejar principis *crítics*, posant constantment en dubte idees rebudes i teories acceptades. Gràcies a aquesta possibilitat, la ciutadania tindrà sensació de poder, d'haver participat en la determinació dels destins de la seva comunitat. Per tant, els deures que l'Estat demana seran percebuts com a voluntaris i no imposats.

5.2. La responsabilitat ciutadana vers el Servei Civil segons els models liberal, llibertari i republicà

Per entendre correctament cada concepció hem de tenir present tres tipus de responsabilitats, o el que he anomenat una relació triàdica entre responsabilitats: la responsabilitat de la persona que actua a l'esfera privada, la responsabilitat del ciutadà (la persona que actua a l'esfera pública) i la responsabilitat de l'Estat.

a) El model liberal o de la divisió social de les responsabilitats

Per al model liberal, la responsabilitat de l'Estat és satisfer les necessitats de la persona en tant que ciutadana, és a dir, aquelles necessitats que li permetin ser lliure en actuar a l'esfera pública. En aplicar de forma equitativa el principi polític de la llibertat, el que fa l'Estat és considerar a la persona com a capacitada de ser responsable dels seus actes. Per poder ser lliures en actuar com a ciutadanes, les persones han de complir tres condicions: (i) han de saber distanciar-se de les finalitats que es marquen en formar concepcions de vida, per tal d'assegurar-se la possibilitat de triar lliurement una identitat dintre de la pluralitat que poden escollir en la societat; (ii) s'han de percebre a si mateixes com a fonts originàries de reivindicacions, per tal d'assegurar-se el poder de generar i de buscar els mitjans més adequats per satisfer les seves concepcions particulars de vida; i finalment, (iii) han de ser responsables, és a dir, amb capacitat d'adaptar —modificant-les si és necessari— el sistema de finalitats i expectatives que tenen d'acord amb el que poden esperar que els proporcioni, donada la seva situació social i els recursos reals de què disposen.

Centrant-nos en aquesta tercera condició, la responsabilitat de la persona és prioritària sobre les altres dues condicions. Això significa principalment que la responsabilitat de la persona actua com a restricció per poder satisfer les altres dues condicions de la llibertat.

Aquesta regla de prioritat està precisament a la base dels límits d'acció que té la persona en actuar com a ciutadana. En efecte, si com a persona la seva responsabilitat és saber adaptar les seves expectatives tenint en compte el grau de béns instrumentals que té, com a ciutadana aquests béns instrumentals (anomenats, com hem vist més amunt, *béns primaris*) han estat determinants. Aquests béns primaris són la referència que tenen per orientar les seves accions responsables, i juguen una funció limitadora. És a dir, no són mitjans generals vàlids per actuar a l'esfera privada, sinó mitjans *polítics* que utilitzen les institucions públiques com a criteri per poder actuar amb equitat en el moment que es produeix un conflicte social.

Des d'aquesta perspectiva, si bé la responsabilitat de l'Estat és distribuir equitativament els béns instrumentals primaris per possibilitar que la persona sigui lliure en actuar com a ciutadana, és responsabilitat de la persona que en entrar en contacte amb les institucions estatals en forma de protesta o de participació (com en el cas del Servei Civil) utilitzi el mateix sistema de referència. Si ho fa, el ciutadà actua amb responsabilitat; si reivindica altres béns no contemplats prèviament per l'Estat, actua irresponsablement. És en aquest punt on podem entendre els límits d'acció que té el ciutadà liberal.

Aquest és el resultat del que podem anomenar *divisió social de la responsabilitat*. La responsabilitat de les institucions estatals és satisfer les necessitats de la ciutadania, i la responsabilitat de la ciutadania es basa en revisar i ajustar el seu sistema de finalitats i expectatives de vida individuals d'acord amb els mitjans que l'Estat li proporciona. En termes de deures, aquesta divisió social de les responsabilitats es basa en el mutu respecte entre les institucions estatals i la ciutadania, i s'expressa en el que hem anomenat el *deure de civisme* (*duty of civility*).

b) El model llibertari o de la separació estricta entre responsabilitats

Per entendre la concepció llibertària de la responsabilitat ciutadana hem de tenir en compte l'íntima relació que hi ha entre la seva concepció de la responsabilitat i de l'autonomia. L'autonomia significa que el ciutadà, ubicat en un espai d'acció protegit pel dret, és capaç de contrastar, i de modificar si la situació ho requereix, les seves preferències. En aquest cas, l'activitat estatal no consisteix en proporcionar al ciutadà els mitjans que consideri necessaris (els béns primaris del model liberal) per portar a terme aquesta responsabilitat

ciudadana, sinó que la seva funció és la de vetllar per a que aquesta capacitat del ciutadà es porti a terme dintre dels marcs legals traçats per l'Estat de Dret.

En aprofundir en la noció llibertària de la responsabilitat, en distingirem dos tipus: la responsabilitat estrictament jurídica, la qual recau sobre les institucions estatals, i la responsabilitat moral del ciutadà. El primer tipus té una funció processal, i es posa en marxa només quan es produeix un conflicte entre els ciutadans per satisfer les seves respectives responsabilitats morals. Ser *moralment* responsable dels seus actes és característic del ciutadà llibertari; ser responsable *jurídicament* —que el ciutadà satisfaci la seva responsabilitat moral dins d'un marc de Dret— és la característica de l'Estat llibertari.

Aquesta concepció també limita implícitament l'acció del ciutadà. En efecte, portant la lògica argumental llibertària fins a les seves darreres conseqüències, l'Estat mai no es pot responsabilitzar moralment dels actes dels ciutadans mentre aquests no provoquin conflictes que facin necessària la intervenció del Dret. Tampoc no es responsabilitzarà si el ciutadà disposa o no dels mitjans instrumentals necessaris per poder actuar amb responsabilitat. Aquest és un problema del ciutadà, no de l'Estat. Si s'hagués de responsabilitzar moralment d'aquestes accions ciutadanes, l'Estat actuaria més enllà dels seus límits jurídics. És en aquest punt on opera la *separació estricta entre responsabilitats* que caracteritza el model llibertari. Això significa que no existeix una base teòrica vàlida dins de la concepció llibertària per *obligar* al ciutadà a prestar el Servei Civil.

c) El model republicà o d'una única responsabilitat com a resultat

Si bé per al model liberal existeix una divisió social de les responsabilitats, i per al model llibertari una separació estricta entre la responsabilitat estatal i la responsabilitat del ciutadà, per al model republicà no existeix ni divisió ni separació, sinó simplement una única responsabilitat, la satisfacció de la qual requereix la participació de les tres parts de la relació triàdica (la relació entre la persona, el ciutadà, i l'Estat). En altres paraules, la noció republicana de responsabilitat solament és comprensible quan s'aborda des d'una dimensió col·lectiva. Per comprendre millor el model republicà, el contrastarem amb el model liberal, tot insistint que no estem defensant el republicanisme com a únic fonament del Servei Civil.

Per començar, s'han de destacar dues diferències importants. En primer lloc, si bé en el marc de l'argumentació liberal es pot donar el cas que una de les parts que conformen la divisió social de la responsabilitat actuï irresponsablement (per exemple, el ciutadà), sense que aquesta situació afecti la responsabilitat de les altres parts (per exemple, les institucions estatals), en el marc del model republicà aquesta circumstància no pot succeir. Segons l'exemple donat entre parèntesi, si la ciutadania actua de forma irresponsable, llavors necessàriament l'Estat actuarà de la mateixa forma. En segon lloc, l'enfocament republicà és eminentment col·lectiu i no individual. És a dir, no pensa en persones separades, ni tampoc té una concepció de la comunitat com a suma d'individualitats. Parteix de la premissa que els béns de la comunitat política són diferents dels béns individuals de les persones, i que per satisfer-los la conducta ciutadana s'ha de concebre com a una pràctica col·lectiva.

Tenint en compte aquestes dues importants premisses, una de les primeres responsabilitats de l'Estat és assegurar-se que els béns que s'intercanvien les persones siguin el resultat de la participació ciutadana. La funció de la ciutadania és precisament participar juntament amb el poder polític per a que aquest context col·lectiu es mantingui. En aquest sentit, la participació ciutadana (a través del Servei Civil, en el nostre cas) és un requisit important per a que pugui actuar amb responsabilitat. Si seguim la línia d'argumentació republicana constatem que la responsabilitat del ciutadà no opera com a condició per a la seva participació, ans al contrari: només si el ciutadà participa en la gestió i distribució de béns públics (a través del Servei Civil, per exemple) actuarà amb responsabilitat. Amb aquest estret lligam, s'entén que una conducta irresponsable de la ciutadania suposarà una conducta irresponsable de l'Estat, i una conducta irresponsable de l'Estat no garantirà que la ciutadania sigui responsable. Amb aquesta lògica, el model republicà té arguments poderosos per, en últim terme, responsabilitzar constantment les institucions estatals de les conductes irresponsables dels ciutadans. És a dir, quan l'Estat actua de forma irresponsable la seva conducta repercutirà —inevitablement— en l'activitat dels ciutadans. És en aquest punt on podem afirmar que el model republicà postula, com a resultat, una única responsabilitat. Però per a que aquest producte col·lectiu pugui portar-se a terme, és imprescindible una mútua complicitat entre el ciutadà i les institucions estatals. Si una d'elles falla, el resultat serà inevitablement negatiu per al manteniment de l'estabilitat social.

6. Resum

L'objecte d'aquest escrit ha estat presentar les línies bàsiques de diversos models de ciutadania en el marc del debat contemporani, tot prenent el Servei Civil com a fil conductor. Hem articulat la nostra argumentació en cinc seccions.

A la *secció introductòria* hem familiaritzat al lector amb la noció clau que ens ocupa: la noció de ciutadania. Hem dividit la nostra presentació en dos apartats: un primer apartat analític, on hem assenyalat els tres components constitutius de la noció moderna de la ciutadania (Estat, esfera pública, i nacionalitat), i hem diferenciat, per evitar confusions, la noció moderna d'altres nocions afins semànticament (membre, súbdit, habitant o resident, estranger). El segon apartat de la introducció s'ha centrat en destacar els mecanismes conceptuals que existeixen per formar *concepcions* de la ciutadania, especialment la concepció liberal, comunitarista i republicana. El nostre argument ha estat que cada concepció particular, tot i tenint en compte els altres components del nucli conceptual de ciutadania, en privilegia més un que els altres, mitjançant el qual forma la seva pròpia definició de ciutadania. Aquestes definicions diferenciades de ciutadania del debat actual utilitzen, tanmateix, unes nocions medidores. D'aquesta manera, hem defensat que la concepció liberal privilegia l'element de l'Estat i la noció de dret; la concepció comunitarista, l'element de nacionalitat i cultura, i la noció d'identitat; mentre que la concepció republicana enfoca el concepte de ciutadania utilitzant l'element de l'esfera pública i la noció de responsabilitat. Aquestes distincions són evidentment discutibles, però crec que són útils per proporcionar una claredat analítica que ens ajudi a formar arguments a l'hora d'iniciar qualsevol discussió sobre el Servei Civil.

A la *segona secció* he introduït directament la concepció republicana, contrastant-la amb les concepcions liberal i comunitarista. De fet, crec que per al lector és important saber com des de la concepció republicana es veuen els altres models de ciutadania. Una vegada familiaritzat amb la noció de ciutadania i amb les primeres bases per entendre la concepció republicana, la *tercera secció* presenta la concepció republicana com a tradició històrica, presentant al lector quins van ser els seus primers defensors i quines preguntes i respostes es plantejaven, directament pertinents per legitimar el Servei Civil.

A la *quarta secció*, i com a continuació de l'anterior, ens hem centrat en el que la literatura anomena el *bon ciutadà* i en les seves qualitats. El fil conductor que hem seguit és la diferència entre una concepció jurídica (el que he anomenat el deure legal) i una concepció moral del deure, o —el que ve a ser el mateix, però des del punt de vista de la percepció que en té el ciutadà—, entre el deure que implica una acció forçada i imposada, i el deure com a acció voluntària; en el cas concret que ens ocupa, la prestació del Servei Civil ha de ser obligatòria o voluntària?

La *cinquena i última secció* és la més important: aprofundim en una de les línies del debat contemporani. En un primer apartat presentem per separat, tot i que connectant-los, els models liberal, llibertari i republicà de ciutadania, subratllant la percepció que cada un d'ells té del deure; en un segon apartat, tenint en compte el primer, hem assenyalat la concepció que té cada model de la noció clau implícita en el deure del ciutadà: a saber, la noció de responsabilitat, fent especial referència a la responsabilitat del ciutadà de fer el Servei Civil.

Bibliografia citada

- Banfield, E.C. (ed.), *Civility and citizenship*, Nova York, Paragon House, 1992.
- Barbalet, J.M., *Citizenship: rights, struggle and class inequality*, Milton Keynes, Open University Press, 1988.
- Bellamy, R., «Citizenship and rights», a (ed.), *Theories and concepts of politics*, Manchester, Manchester University Press, 1993, p. 43-76.
- Bottomore, T., «Citizenship and social class, forty years on», a *Citizenship and social class*, Londres, Pluto Press, 1993, p. 55-93.
- Brubaker, W.R. (ed.), *Immigration and the politics of citizenship in Europe and North America*, Boston, The University Press of America, 1989.
- *Citizenship and nationalhood in France and in Germany*, Cambridge, Harvard University Press, 1992.
- Camps, V., *Virtudes públicas*, Madrid, Espasa Calpe, 1990.
- Camps, V. i Giner, S., *Manual de civismo*, Barcelona, Ariel, 1998.
- Dahl, R., *Democracy and its critics*, Londres, Yale University Press, 1989.
- Dahrendorf, R., «Citizenship and beyond: the social dynamics of an idea», *Social Research*, 41/4, 1974, p. 673-701.
- Flathman, R.E., «Citizenship and authority: a chastened view of citizenship», *News for teachers of political science*, 30/estiu, 1981, p. 9-19.
- Gunsteren, H.R. van, «Admission to citizenship», *Ethics*, 98/4, 1988.
- Heater, D., *Citizenship: the civic ideal in world history, politics and education*, Londres, Longman, 1990.
- Habermas, J., «Staatsbürgerschaft und nationale Identität», a *Fakticität und Geltung*, Frankfurt am Main, Suhrkamp, 1993, p. 632-660.
- Kelly, G.A., «Who needs a theory of citizenship?», *Daedalus*, 108/4, 1979, p. 21-36.
- Kymlicka, W. i Norman, W., «Return of the citizen», *Ethics*, núm. 104/2, 1994, p. 352-381.
- Marshall, T.H., *Citizenship and social class*, Cambridge, Cambridge University Press, 1950.
- Nisbet, R., «Citizenship: two traditions», *Social Research*, 41/4, 1974, p. 612-637.
- Nozick, R., *Anarchy, State, and Utopia*, Oxford, Blackwell, 1974.
- Oldfield, A., *Citizenship and community: civic republicanism and the modern world*, Londres, Routledge, 1990.

- Oliver, D. i Heater, D., *The foundations of citizenship*, Hertfordshire, Harvester Wheatsheat, 1994.
- Pocock, J.G.A., *The machiavellian moment*, Princeton, Princeton University Press, 1975.
- Rawls, J., *Political Liberalism*, Nova York, Columbia University Press, 1993
- Skillen, T., «Active citizenship as political obligation», *Radical Philosophy*, 58/estiu, 1991, p. 10-13.
- Skinner, Q., «The paradoxes of political liberty», a S. MacMurrin (ed.), *The Tanner Lectures on Human Values*, VII, Cambridge, Cambridge University Press, 1986.
- Tamir, Y., *Liberal nationalism*, Princeton, Princeton University Press, 1993.
- Turner, B., «Contemporary problems in the theory of citizenship» a (ed.), *Citizenship and social theory*, Londres, Sage Publications, 1993, p. 1-18.
- Walzer, M., *Spheres of Justice: a defense of pluralism and equality*, Nova York, Basic Books, 1983.
- «A critique of philosophical conversation», *The Philosophical Forum*, 21/1-2, 1989, p. 182-196.
- Wolin, S., *Politics and vision*, Londres, George Allen and Unwin, 1961.
- Zapata-Barrero, R., «Ciudadanía y estados de bienestar: o de la ingravidez de lo sólido en un mundo que se “desnewtoniza” social y políticamente», *Sistema*, 130/gener, 1996a, p. 75-96.
- «La responsabilidad ciudadana como fundamento de los derechos sociales: una cuestión polivalente», *Revista de Estudios Políticos*, 94/octubre-diciembre, 1996b, p. 147-170.
- «¿Necesitamos un nuevo concepto de ciudadanía? Estabilidad democrática y pluralismo cultural», *Revista Internacional de Filosofía Política*, 13, 1999, p. 119-149.
- *Ciudadanía, democracia y pluralismo cultural: hacia un nuevo contrato social*, Barcelona, Proyecto A / Biblioteca Episteme, 2000.

Quatre experiències de Servei Civil

Nota: En aquest estudi hem considerat que el Servei Civil és una activitat (obligatòria o voluntària, segons els països) que:

- a) té lloc durant un període llarg de temps (més de sis mesos);
- b) requereix una dedicació a temps complet (no només unes poques hores a la setmana);
- c) és realitzada per dones i homes adults (i no només per gent jove);
- d) és portada a terme –i aquest és un element diferenciador clau– en el marc de programes impulsats i gestionats per les administracions públiques.

França

Véronique Busson

Directora de l'Associació de Voluntariat Cotravaux
(París, França)

Sumari

Introducció: els termes i el seu significat a França

1. Orígens del Servei Civil a França

- 1.1. El servei civil, compromís ciutadà, alternativa al servei militar
- 1.2. Els serveis civils dins el marc del Servei Nacional Obligatori
- 1.3. Experiències a les associacions

2. Canvis a França entre 1996 i 2000

- 2.1. El debat sobre el futur del servei nacional i l'elecció dels voluntariats (1996)
- 2.2. El projecte de llei sobre els voluntariats civils del Servei Nacional (1999-2000)
- 2.3. Altres elements del context francès
- 2.4. Reflexions i posicions del món associatiu a França

3. Característiques dels “voluntariats civils”

- 3.1. Les persones afectades
- 3.2. Durada del servei dins el marc dels voluntariats civils
- 3.3. Les modalitats de gestió
- 3.4. L'estatus dels voluntaris civils
- 3.5. Les condicions econòmiques per als organismes d'acollida

4. Uns valors a posar en pràctica

Notes, bibliografia i referències dels textos legals

Introducció: els termes i el seu significat a França

Abans de començar l'estudi sobre la situació a França, resulta indispensable fer una primera aproximació al vocabulari que farem servir, per tal d'entendre l'especificitat francesa de certes nocions:

“Servei nacional” (*service national*): l'any 1971, el “servei militar” va esdevenir el “servei nacional”. Servei obligatori per als joves (els “reclutes”), amb una durada de 10 mesos per a les formes militars, i de 16 a 20 mesos per a certes formes civils. Des de la seva reforma de 1997, el servei nacional és universal (dones i homes), inclou obligacions (allistament i diada de Crida de Preparació a la Defensa) i voluntariats (militars o civils).

“Servei civil”: estretament lligat a una noció de **servei obligatori**. Històricament, això evoca el “servei alternatiu” o “servei civil” dels objectors de consciència. L'any 1996 es van estudiar dues opcions: un “servei nacional civil obligatori” i un “servei nacional voluntari”. Els termes continguts en el marc de la reforma del servei nacional són: “voluntariat en els exèrcits” i “voluntariats civils”.

“Servei voluntari” o voluntariat en les associacions: des de fa molt de temps, certs moviments associatius han desenvolupat formes de compromís civil i empen tradicionalment o la paraula “voluntariat” o la paraula “servei voluntari”. Atès que a França no s'havia previst cap marc legal, la definició d'aquests termes era interna a cada moviment. El terme “voluntariat” pot ser emprat per a compromisos curts o puntuals, però sovint s'associa a compromisos de llarga durada a temps complet.

Les **“associacions de voluntariat per a la solidaritat internacional”** disposen d'un marc específic (Decret del 30 de gener del 1995) per als voluntaris que participen en missions a l'estranger (cooperació, accions humanitàries, emergència i desenvolupament) durant, com a mínim, 12 mesos (sovint 2 anys).

“Bénévolat” (treball lliure i gratuït) i “volontariat” (voluntariat de compromís intencional): en francès, aquests dos termes s'empen per definir un compromís lliure i desinteressat. Però és el terme *bénévolat* el que s'empra per qualificar la participació “lliure i gratuïta” en accions i en la vida de les associacions. Quan les prestacions a les

persones estan garantides (allotjament, alimentació, emoluments), ja no es pot qualificar de *bénévolat*, i aleshores és el terme *volontariat* el que s'utilitza sovint (fins i tot quan no hi ha un marc legal). Així doncs, els termes *volunteer* en anglès, *voluntariado* en espanyol o “voluntariat” en català cobreixen la doble realitat francesa de *bénévolat* i *volontariat* (per exemple, a la “Ley 6/1996 de 15 de enero, del Voluntariado” es torna a trobar el marc del que a França seria el *bénévolat*, excepte pel que fa als “*voluntarios de la cooperación para el desarrollo*” que serien “voluntaris”...).

A fi de poder establir una comparació amb les perspectives del Servei Civil a Catalunya, en aquest informe només es tindran en compte les **formes civils de compromís voluntari a temps complet i de llarga durada efectuades en territori francès.**

- El terme “**servei civil**” s'emprarà amb referència a un marc obligatori (objecció al servei militar; formes civils del servei nacional abans de la seva reforma al 1997).
- El terme “**servei voluntari**” s'adoptarà per a les **experiències associatives**.
- El terme “**voluntariat civil**” es reservarà per al nou marc legal sorgit de la reforma del servei nacional a França (1997-2000).

1. Orígens del Servei Civil a França

1.1. El “servei civil”: compromís ciutadà, alternativa al servei militar

La noció de “servei civil” a França està estretament lligada amb l’obligació del servei militar i l’objecció de consciència.

Al dia següent de la Primera Guerra Mundial, les xarxes ciutadanes es van estructurar perquè es reconegués el dret a l’objecció de consciència. Seguint l’exemple de la Gran Bretanya —on ja durant la guerra de 1914-18 els objectors van ser reconeguts i podien fer un servei d’utilitat nacional— alguns d’aquests moviments van proposar que s’instituís un servei civil de substitució per als objectors de consciència i posaren en marxa “serveis” útils per a la col·lectivitat.

Al moment de la Guerra d’Algèria, el corrent de l’oposició esdevé més fort, de tres a quatre mil reclutes deserten amb l’ajuda de les xarxes de suport als refractaris. Objectors i insubmissos participen en els “tallers de la reconciliació” de *l’Action Civique Non-Violente* (Acció Cívica No Violenta) i ajuden els argelins que viuen en barriades a França, alguns dels quals seran empresonats.

Al desembre del 1963 es vota la llei “relativa a certes modalitats particulars de compliment de les obligacions imposades per la llei sobre el reclutament”. El servei dels objectors de consciència dura en aquell temps 2 anys (el doble del temps del servei militar). Els objectors són destinats a la Protecció Civil (bombers socorristes) o a algunes xarxes associatives (*Aide à Toute Détresse*, associacions de camps de treball de Cotravaux). Entre 1964 i 1969 es reconeixen 340 objectors. Malgrat la prohibició de qualsevol propaganda al voltant de l’objecció de consciència, el nombre de peticions augmenta; l’any 1971 ja n’hi ha més de 600.

L’any 1972, els objectors són destinats a les oficines del Servei Nacional de Boscos (*Office National des Forêts*, ONF) i el Decret de Brégançon estableix noves mesures reglamentàries i repressives. Aquestes mesures provoquen un moviment d’insubmissió. Algunes associacions desenvolupen aleshores nous projectes amb equips d’objectors-insubmissos.

L'any 1983 els objectors poden un altre cop escollir lliurement el seu destí per a tota la durada del seu servei. El servei civil dels objectors de consciència rep més reconeixement, les peticions ja no són estudiades per una comissió, l'estatus d'objector s'atorga quasi automàticament. El nombre d'objectors de consciència incorporats augmenta cada any (menys de 1.500 l'any 1983, 10.000 l'any 1996).

1.2. Els serveis civils dins el marc del Servei Nacional Obligatori

L'any 1971, el "Servei Militar" esdevé "Servei Nacional"; així doncs, al costat del servei militar s'integren les formes civils "destinades a respondre a les necessitats de la defensa, així com als imperatius de la solidaritat".

Les formes oficials del "servei civil" inclouen: la cooperació —a l'estranger (principalment a les administracions o als establiments francesos) i, des del 1983, al si de les empreses franceses—; l'ajuda tècnica (per al desenvolupament dels Departaments i Territoris d'Ultramar); el servei dels objectors de consciència; i el servei dins la Policia Nacional (1985) i la Seguretat Civil (bombers, 1992). L'any 1996, més de 26.000 joves efectuaran el seu "servei nacional" en aquestes formes civils, dels quals al voltant d'uns 20.000 a França.

A banda d'aquestes formes legals de servei civil (els reclutes romanen sota un estatus civil), altres formes de servei es desenvolupen al començament dels anys 1990: els *protocoles* (protocols). Els reclutes també tenen un estatus militar, però es posen a disposició d'altres ministeris, originalment, per respondre temporalment a necessitats urgents (amb els repatriats, les persones amb minusvalies, per a la conservació del medi ambient o del patrimoni, en el camp de la recerca i, el més important pel que fa al seu nombre, en el *Service Ville* (Servei Ciutat).

L'any 1994, 6.000 joves efectuen el seu servei nacional a França dins el marc d'un protocol. Al 1996 en seran 13.000, dels quals més de 11.000 en el servei ciutat.

Però el servei militar roman la forma principal i prioritària del Servei Nacional Obligatori. Els reclutes han de demanar que volen apuntar-se a una forma civil del servei

nacional (o declarar-se objectors): són **voluntaris que volen fer un servei civil, però dins el marc d'una obligació** (el servei nacional).

L'any 1996, quan es va anunciar la suspensió del reclutament, 50.000 reclutes complien missions civils a França, en els Departaments i Territoris d'Ultramar o a l'estranger. Aquestes missions representaven una qüestió política i econòmica suficientment important perquè es mirés de trobar oficialment un nou marc, tot permetent de succeir als reclutes. Les característiques del servei nacional seran una referència; així doncs, paga la pena de recordar-ne alguns elements.

Durada de les formes civils del servei nacional

Des del 1992, el servei militar dura 10 mesos (els serveis dins el marc dels protocols també tenen una durada de 10 mesos); el servei civil dels objectors de consciència dura el doble (20 mesos); els serveis civils de cooperació i ajuda tècnica tenen una durada de 16 mesos.

Els emoluments abonats als reclutes són variables segons les formes de servei civil

En principi, tot recluta és mantingut per l'Estat durant la durada del seu servei nacional: alimentació, allotjament, equipament, transports, seguretat social i la "soldada" (diners de butxaca: 537 FF al mes l'any 1999).

Per a les formes civils i els protocols, els emoluments pagats als reclutes són extremadament diferents (des de 537 FF fins a 7.000 FF, a banda dels emoluments complementaris per a l'allotjament i l'alimentació). A certes formes de servei civil, els organismes que reben els reclutes es fan càrrec del conjunt d'aquestes despeses (en particular, aquest és el cas de les empreses franceses a l'estranger) o d'una part de les despeses de manteniment dels reclutes (l'emolument de 1.700 FF al mes per a l'allotjament i l'alimentació dels reclutes és a càrrec dels organismes de rebuda per al servei ciutat i, des del 1997, per al servei civil dels objectors de consciència).

1.3. Experiències a les associacions

Iniciadores i organitzadores de serveis alternatius, de compromisos solidaris i socials, les associacions sovint han posat en marxa accions que després han estat assumides i desenvolupades en el marc de programes i dispositius oficials.

Els compromisos que les associacions proposen romanen específics, fins i tot quan s'efectuen dins el marc d'un dispositiu particular, d'una obligació de servei nacional:

- compten amb el suport del voluntariat i sobre la voluntat recíproca de treballar plegats (les associacions creuen necessari que el voluntari pugui escollir l'associació, el projecte amb el qual es compromet; també desitgen trobar-se amb els voluntaris abans de confirmar que poden proposar-los de participar en el seu projecte associatiu);
- la *motivació dels voluntaris* és el criteri més important, fins i tot quan, per a certes missions, les competències i els diplomes són necessaris;
- tenen arrels en una història, uns valors, un projecte associatiu i sovint ultrapassen la definició donada per un programa o dispositiu. Així doncs, per exemple, la reconciliació, les relacions internacionals i la barreja social, la recerca de pràctiques no violentes, l'aprenentatge de la vida col·lectiva... formen part dels fonaments de moltes xarxes associatives que han decidit de proposar experiències de voluntariat i de servei voluntari;
- l'*experiència personal*, la participació en un projecte d'interès col·lectiu, romanen els interessos prioritaris. Els serveis voluntaris no tenen com a objectiu la formació i la inserció professional, però sovint hi contribueixen.

Certes associacions organitzen a França projectes de 6 a 24 mesos per a grups de voluntaris. Aquesta pràctica, d'altra banda poc desenvolupada en els programes de servei civil o de servei voluntari establerts per diversos països, té l'avantatge de posar l'accent sobre certs *valors* especialment importants del servei voluntari:

- la constitució d'un grup de voluntaris permet que persones d'origen social, cultural, geogràfic, etc. diferent es trobin. Les relacions són afavorides per la realització d'un projecte comú, d'un treball col·lectiu. La durada del voluntariat permet de superar els prejudicis, de confrontar-se a les realitats de les diverses cultures, de desenvolupar la comprensió i el respecte envers els altres;

- certes persones desitgen comprometre's amb un voluntariat però estan poc qualificades o no estan preparades per assumir la responsabilitat d'una missió. Els projectes de grup permeten d'integrar més fàcilment aquests voluntaris;
- la realitat de la vida de grup i del projecte dut col·lectivament implica menys confusió pel que fa a compromís voluntari i període de pràctiques professionals, treball voluntari i ocupació..., tant per als voluntaris, com per a les estructures que els acullen.

2. Canvis a França entre 1996 i 2000

2.1. El debat sobre el futur del servei nacional i l'elecció dels voluntariats (1996)

El debat sobre el servei nacional s'aborda des de dos angles:

- d'una banda, el de la **defensa**. En el nou context internacional, els riscos i les amenaces evolucionen, com també ho fan les missions dels militars. La defensa dels interessos econòmics i de la seguretat interna pertanyen a una estratègia global de defensa. El desenvolupament de les formes civils i dels protocols segueix aquestes transformacions. El *Livre Blanc sur la Défense* (Llibre blanc sobre la Defensa) de 1994 (1) determina les anàlisis i les orientacions oficials;
- d'altra banda, el dels **principis** (universalitat i igualtat) i dels **valors** (barreja entre capes socials, formació del ciutadà...) **del servei nacional**. Al començament dels anys 1990, aquestes bases republicanes del servei nacional ja no són viscudes de forma real. El desenvolupament de les formes civils i dels protocols ha reforçat les desigualtats. L'elaboració d'un informe sobre les formes civils del servei nacional ha estat confiada a un parlamentari (2) i el Consell Econòmic i Social també té competències pel que fa a aquest problema (3) (1995).

L'any 1994 ja es planteja la qüestió sobre el futur del servei nacional, però els treballs se centren en trobar solucions perquè el reclutament torni a tenir un sentit i una coherència en les seves formes militars i civils. La qüestió del servei nacional es tracta dins el marc de la *Consultation Nationale des Jeunes* (Consulta Nacional dels Joves) (4) l'any 1994. Són propostes sortides d'aquesta consulta: «la creació d'un servei nacional amb opció civil o militar amb una funció de formació; la reducció de la durada del servei nacional a 6 mesos; la possibilitat d'efectuar el servei nacional a partir de l'edat de 16 anys».

La reforma del servei nacional esdevé una necessitat quan el 23 de febrer de 1996, el president de la República, Jacques Chirac, es decideix per un exèrcit professional. Es mantindrà el servei nacional, però les esferes del nou servei i el seu caràcter obligatori o voluntari estan en fase de debat.

S'estableix una consulta a nivell nacional i local (5).

Les grans esferes proposades:

- seguretat i defensa (exèrcits, gendarmeria, policia nacional, duanes), seguretat civil (bombers), medi ambient;
- cohesió nacional i solidaritat (suport als organismes d'acollida, d'inserció i d'emergència social, inserció dels joves amb dificultats);
- cooperació internacional i acció humanitària (compromís internacional i projecció de França).

El arguments principals a favor del voluntariat (6):

- el respecte de les llibertats individuals;
- evitar una interrupció en el procés d'inserció professional dels joves;
- els joves se sentiran més motivats si el servei és voluntari;
- els joves han de poder adaptar la seva elecció a la seva situació professional;
- «no sembla possible la instauració d'un servei obligatori de caire predominantment civil. Les capacitats d'acollida dins les formes civils són limitades, el principi d'una obligació aplicada a un servei civil sembla fràgil en el pla jurídic, la seva posada en marxa crearia dificultats infranquejables: competència amb llocs de treball existents, desigualtats, enquadrament...» (conclusions de l'Assemblea Nacional) (7);
- «Només és realista la instauració d'un servei nacional voluntari obert tant a les noies com als nois» (conclusió del Senat).

Al novembre del 1996 es presenta un primer projecte de reforma del servei nacional. S'inicia un treball entre ministeris i associacions per precisar les esferes i modalitats dels voluntariats civils, especialment en el camp de la cohesió social. El Consell Econòmic i Social remet un comunicat expressant la seva opinió (8) sobre el voluntariat del servei nacional contemplat en el projecte de llei en curs de discussió. El procés legislatiu i els treballs se suspenen amb la dissolució de l'Assemblea Nacional l'abril del 1997.

Després de les eleccions, el nou govern presenta, a l'agost del 1997, un nou projecte de llei sobre la reforma del servei nacional, que serà votat al novembre del 1997 (9). El nou servei nacional afecta tots els homes joves nascuts després del 31 de desembre de 1978, i totes les dones joves nascudes després del 31 de desembre del 1982. Entre 1997 i 2002, el nombre d'incorporacions a les antigues modalitats disminuirà. Els voluntariats són concebuts per reemplaçar els reclutes, especialment en les esferes civils.

2.2. El projecte de llei sobre els “voluntariats civils” del servei nacional (1999-2000)

La llei del 28 d'octubre de 1997 sobre la reforma del servei nacional estableix els principis (Article 1r/Art L.111-2) d'un servei nacional universal que comprèn obligacions i voluntariats. Article 1r/Art L.111-3:

«El voluntariat té per objecte aportar un concurs personal i temporal a la comunitat nacional dins el marc d'una missió d'interès general i a desenvolupar la solidaritat i el sentiment de pertinença a la Nació».

«Els voluntariats s'efectuen en una de les tres esferes següents:

- defensa, seguretat i prevenció;
- cohesió social i solidaritat;
- cooperació internacional i ajuda humanitària.

En els departaments, territoris i col·lectivitats territorials d'ultramar, el voluntariat de l'ajuda tècnica constitueix una forma especial del voluntariat de cohesió social i solidaritat».

Article 8: “Una llei posterior definirà les condicions d'execució dels voluntariats civils esmentats a l'Article L-111-3”.

El 31 de març de 1999, el govern presenta un “projecte de llei relatiu als voluntariats civils instituïts per l'Article L.111-2 del Codi del Servei Nacional”.

El ministeri d'Afers Exteriors presenta el projecte. Primer s'estudia al Senat, a l'octubre de 1999.

La presentació d'aquest projecte de llei i de les discussions al Senat i a l'Assemblea Nacional es refereixen essencialment a la voluntat de preservar i desenvolupar les missions “al servei de l'acció exterior de França” en el marc del nou servei civil de voluntariat. Aproximadament 6.000 llocs estan en joc; 1.500 a les ambaixades, serveis culturals, centres d'ensenyament francesos a l'estranger; 500 a missions de cooperació institucionals o al si d'organitzacions no governamentals.

Les qüestions econòmiques i culturals, la francofonia i la projecció de França i els resultats de l'actuació de les empreses franceses a l'estranger són els arguments principals per desenvolupar els voluntariats a l'estranger. També es subratlla l'interès d'aquests voluntariats per als joves (incitació a la mobilitat, experiència professional, "trampolí per a l'ocupació"...).

En canvi, els voluntariats a França, i especialment els voluntariats "de cohesió social", s'identifiquen malament i es defensen poc. La qüestió de la substitució a l'ocupació constitueix el principal problema. La competència dels voluntariats amb les "ocupacions joves" (*emplois jeunes*) sembla directa (mateixa franja d'edat, esferes d'intervenció similars).

La vocació dels voluntariats en termes de compromís ciutadà, de promoció de noves solidaritats, de contribució a accions d'interès general que responen a una "filosofia nova, diferent de l'ocupació i del *bénévolat* [o treball lliure i gratuït]", s'afirma en els principis, però no es desenvolupa ni en els arguments ni en les modalitats.

Al moment de la presentació del projecte de llei al Senat, el ponent (10) observa:

«[De l'informe] en resulta un balanç bastant mitigat, més aviat prometedor per al voluntariat de les empreses a l'estranger, més aviat confiant per als serveis del ministeri d'Afers Estrangers o els llocs de treball d'expansió econòmica, o fins i tot per a l'ajuda tècnica d'ultramar... Però si hi ha un sector que expressa clarament el seu pessimisme, aquest és sens dubte el sector associatiu, a la metròpoli i encara més en el camp de la solidaritat internacional... Aquesta és la gran paradoxa d'aquest projecte de llei i el seu principal punt feble. El sector associatiu no serà, malgrat el que s'hauria pogut pensar, el receptacle natural del voluntariat civil. El cost dels voluntaris excedirà, efectivament, les capacitats de moltes associacions...»

El ponent de l'Assemblea Nacional observa al seu informe (11):

«La comunicació institucional sobre els voluntariats civils haurà de posar clarament l'accent sobre l'especificitat de la gestió que justifica la seva institució, gestió de compromís personal, [...] envers la comunitat nacional i, només en segon lloc, d'inserció professional. És cert que, tractant-se dels voluntariats a les empreses franceses a

l'estranger, la distinció entre voluntariat i ocupació pot semblar tènue. El voluntaris civils a les empreses franceses a l'estranger (seran pocs dins una perspectiva de compromís personal i força més nombrosos en una gestió professional). [...] Excepte en el cas particular dels voluntaris civils a les empreses, sembla necessari dissociar clarament els altres voluntariats dels dispositius d'inserció dels joves al mercat laboral, especialment de les ocupacions joves».

Alguns diputats volen tornar a situar aquest projecte de llei dins d'una perspectiva més ampla, especialment com a procés d'educació de la ciutadania, afavorint el compromís dels joves:

«El voluntariat no ha de constituir una simple substitució de les formes civils del servei nacional, sinó un projecte amb ambicions d'un abast més gran. Malgrat la urgència i la necessitat de privilegiar l'aspecte de "prolongació" de les formes civils del servei nacional, aquest projecte constitueix d'ara endavant un avenç significatiu en la via d'un reconeixement del voluntariat» (12).

«En efecte, aquest projecte ha suscitat una gran esperança en la joventut, però també al si de les associacions que desitgen consagrar una part del seu temps –o que ja ho fan, en condicions a voltes molt difícils–, a una causa d'interès general, a França o a l'estranger, en el camp social, del medi ambient, humanitari o dels drets de l'home. Quina ocasió formidable d'instituir un estatus clar i motivador per a aquesta intervenció ciutadana, a la qual aspiren molts homes i dones joves, tal com ho ha demostrat la catàstrofe de l'*Erika*! Malauradament, aquest projecte de llei aposta massa sovint per la continuïtat del sistema anterior, del qual ratifica els defectes, especialment pel que fa al pes excessiu atribuït als interessos de les empreses, sense equilibrar-lo suficientment amb una política innovadora envers la societat civil, tal com vol tanmateix l'esperit de la llei pel que fa a la noció d'interès general». (13)

La llei sobre els voluntariats civils, integrada en el Codi del Servei Nacional, s'adopta el 29 de febrer del 2000 (14).

2.3. Altres elements del context francès

Les "ocupacions joves" i el programa "nous serveis, noves ocupacions"

Des de l'inici del seu mandat el 1997, el treball dels joves ha estat una prioritat per al govern Jospin. Amb l'adopció de la Llei relativa al desenvolupament d'activitats per a l'ocupació dels joves (15), l'Estat endega el programa "nous serveis, noves ocupacions" amb l'objectiu de crear 350.000 llocs de treball en 3 anys per a joves de 18 a 26 anys. A finals de novembre de 1999 s'han creat 220.550 llocs de treball, 129.000 dins les associacions, les col·lectivitats locals i els centres públics; 75.000 a l'Educació Nacional; 16.550 a la Policia (estadístiques del ministeri de l'Ocupació i la Solidaritat). S'atorga una ajuda de 92.000 FF per any a cada lloc de treball durant 5 anys.

Els llocs de treball creats substitueixen ja (en nombre i tipus de missió) certes formes del servei nacional: el servei civil a la Policia, una part dels serveis ciutat de l'Educació Nacional i certs llocs de treball ocupats per objectors de consciència.

Els voluntariats a França apareixen així menys justificats que els voluntariats a l'estranger (no existeix l'ocupació joves a l'estranger) en concepte de manteniment dels recursos humans.

● **La reducció del temps de treball: la Llei Aubry sobre les 35 hores (16)**

Es passa de 39 hores setmanals a 35 hores: "temps alliberat, llocs de treball guanyats":

«En el context econòmic actual, les empreses i els seus assalariats es veuen cada cop més confrontats amb la necessitat d'innovar, i això també en l'organització del treball. Amb 35 hores, aquests canvis poden perseguir un objectiu triple:

- un objectiu de creació de llocs de treball;
- un objectiu de competitivitat;
- un objectiu de millorament de les condicions de treball i d'un millor equilibri entre vida professional i vida personal.

La nova durada legal es fixa a 35 hores de treball efectiu per setmana a partir de l'1 de gener 2000 per a les empreses de més de 20 assalariats, i a partir de l'1 de gener del 2002 per a les altres. A més, s'ha definit una durada anual de treball equivalent a 35 hores de mitjana en funció del nombre de setmanes treballades; en principi, no ha de ser pas de més de 1.600 hores. Aquesta durada anual és aplicable quan el treball s'organitza pel període d'un any» (presentació del Ministeri de l'Ocupació i la Solidaritat)

La "lluita contra les exclusions" i la "cohesió social"

«La lluita contra les exclusions és un imperatiu nacional fonamentat en el respecte envers una dignitat igual de tots els éssers humans i una prioritat per al conjunt de les polítiques públiques de la Nació» (article 1r de la Llei d'Orientació promulgada al juliol del 1998) (17). Per bé que aquesta llei afecta essencialment les mesures concretes pel que fa a l'habitatge, l'accés a la sanitat, l'ocupació, els mitjans d'existència, el sobreendeutament, etc., alguns articles tracten de l'exercici de la ciutadania, especialment l'Article 10 que estipula que els sol·licitants d'ocupació poden exercir, dins de certs límits, una activitat *bénévole* [és a dir, un treball lliure i gratuït] (sense que això qüestionï el pagament del subsidi d'atur), i l'article 140 amb relació a «l'accés igual de tots, al llarg de tota la vida, a la cultura, a la pràctica esportiva, a les vacances i al lleure constitueix un objectiu nacional. Permet de garantir l'exercici efectiu de la ciutadania».

La vocació dels “voluntariats civils de cohesió social” és totalment coherent amb aquesta prioritat nacional que requereix el compromís de tothom per lluitar contra les exclusions i prevenir-les. Però no sembla pas que actualment (maig del 2000) s'hagi previst cap suport específic, ni en el marc d'aquesta llei, ni pels diversos ministeris als quals pertoca la posada en marxa dels voluntariats civils de cohesió social.

***Les assises nationales de la vie associative* (reunions nacionals de la vida associativa)**

Al setembre del 1998, el primer ministre vol afirmar la importància de la vida associativa i la voluntat del govern d'afavorir-ne el desenvolupament. Amb aquesta intenció es posen en marxa els fòrums departamentals i les “reunions nacionals de la vida associativa” al febrer del 1999, que han permès d'identificar les preocupacions i les propostes concretes per promoure el desenvolupament de la vida associativa. Des d'aleshores, el govern treballa amb les associacions per posar en marxa diverses mesures a favor del *bénévolat* [o treball lliure i gratuït] i de la vida associativa (18) (en perspectiva, un altre moment àlgid per al centenari de la Llei “1901” sobre les associacions).

2.4. Reflexions i posicions del món associatiu a França

Abans de 1995, els compromisos voluntaris a temps complet a les associacions havien estat “discrets” i no s'havien pogut desenvolupar. Fora del marc legal del servei nacional

i de les estades *au pair*, el fet de proporcionar allotjament, alimentació, uns quants diners de butxaca a una persona que efectua un treball és assimilat, a França, a un contracte de treball. Les exigències del dret laboral són aplicables als voluntaris (salari mínim, pagament de les cotitzacions socials, etc.).

L'únic camp del voluntariat associatiu que es beneficia d'un reconeixement oficial l'any 1995 és el de les "associacions de voluntariat per a la solidaritat internacional". Derivat del Decret de 1986 amb relació als voluntaris per al desenvolupament, el Decret de 1995 (19) fixa un marc: drets i deures dels voluntaris i de les associacions, suport de l'Estat, etc. Pel que feia als voluntaris "expatriats" (a l'estranger), les associacions havien obtingut un marc, per bé que reduït (al voltant de 1.500 voluntaris per any) i fràgil (decret), però que establia principis de reconeixement dels i de suport als voluntariats.

L'any 1996, el llançament de l'acció pilot Servei Voluntari Europeu per als Joves i les perspectives de voluntariat obertes per la reforma del servei nacional a França permetien d'endegar més oficialment un debat sobre el voluntariat.

Les xarxes associatives es van mobilitzar i van desitjar afirmar conjuntament els principis i els valors dels compromisos voluntaris. Atès que cada xarxa associativa tenia les seves pràctiques i definicions, nombroses trobades van ser necessàries per arribar a afirmar una posició comuna.

Al juny del 1998, el *CNAJEP (Regroupement français des associations de jeunesse et d'éducation populaire*, Agrupament francès de les associacions de joves i d'educació popular) i el *CNVA (Conseil national de la vie associative*, Consell Nacional de la Vida Associativa, una instància consultiva dependent del primer ministre) van produir textos d'orientació i de recomanació sobre el voluntariat.

Punts essencials desenvolupats en aquestes posicions associatives

– **Una elecció social:** el voluntariat ocupa un lloc en una societat moderna que no pot construir-se únicament sobre relacions mercantils, sobre l'economia i l'ocupació. La reducció del temps de treball obra noves perspectives. El compromís lliure i desinteressat dels ciutadans s'ha d'afavorir i ha de rebre el suport com un element indispensable per a una nova cohesió social.

- **La vocació del voluntariat:** evolució social, transformació col·lectiva i personal. Accions útils per a la col·lectivitat (funció social del voluntariat) i moviment ciutadà (funció educativa del voluntariat) són les dues característiques indissociables del voluntariat. Mitjançant el voluntariat, es proposa una altra relació amb la feina, amb els altres, amb els diners... El voluntariat és un temps de vida consagrat a un projecte.
- **El caràcter “universal” del voluntariat:** el voluntariat ha de ser accessible a tots els que fan el pas d'escollir personalment aquest compromís, sense exclusió de les persones menys formades o amb menys mitjans econòmics. El voluntariat té una vocació d'universalitat, sense distinció d'origens o de nacionalitat. Unes condicions, adaptades a cada tipus de compromís, han de permetre que cadascú pugui viure durant el període del seu compromís voluntari (fer-se càrrec de l'allotjament, l'alimentació, el pagament d'un emolument...).
- **La recerca d'un marc general del voluntariat:** les associacions desitgen que s'estableixi oficialment a França un marc general per identificar el voluntariat i precisar-ne la vocació al costat de l'ocupació i del *bénévolat* [treball lliure i gratuït].

Aquest marc seria la referència per desenvolupar, amb un desig de coherència i de complementarietat, les diverses formes de voluntariat (a temps complet o no, curt o llarg termini, a França o a l'estranger...) i els programes específics (nacionals o europeus).

Tot establint aquests principis, les associacions desitjaven que s'obris a França un gran debat sobre el voluntariat, però aquest no ha estat el cas. El Codi del Servei Nacional integra ara “voluntariats civils”, però poden ser considerats com una simple continuació de les formes civils desenvolupades durant els anys anteriors a la reforma (1997).

Les associacions han estat poc consultades en el moment de la preparació i dels debats sobre el projecte de llei. Una de les seves preocupacions ha estat que aquesta llei pugui obstaculitzar el desenvolupament de les altres formes de voluntariat associatiu. El text de la llei precisa que altres «disposicions específiques poden organitzar formes contractuals de compromís voluntari per al compliment de missions d'interès general» (art. 10), però les associacions desitgen que els compromisos voluntaris que proposen siguin reconeguts, sostinguts i desenvolupats en el futur.

3. Característiques dels “voluntariats civils”

Els “voluntariats civils” es beneficiaran d’un primer marc legal a França per als compromisos a temps complet, escollits fora de qualsevol obligació, i per als quals el pagament d’emoluments es reconeix i es diferencia oficialment del marc d’un contracte de treball. Així doncs, aquí només es pot detallar aquest marc.

Els decrets d’aplicació de la llei sobre els voluntariats civils haurien d’aparèixer a finals de maig del 2000, les modalitats descrites a continuació són les previstes per la llei.

3.1. Les persones afectades

Edat: 18 a 28 anys.

Sexe: homes i dones, la llei insisteix sobre el respecte del principi de la paritat entre dones i homes.

Nacionalitat: francesa (aquests voluntariats entren dins el marc del servei nacional) però «aquest servei voluntari també està obert als ciutadans d’altres Estats membres de la Unió Europea o d’un altre Estat de l’Espai Econòmic Europeu».

Condicions específiques: estar en regla amb les obligacions del servei nacional del propi país (per als francesos, l’allistament i la diada d’*Appel de Préparation à la Défense*, o Crida de Preparació a la Defensa).

Es defineixen criteris d’aptitud i condicions per a cada forma de voluntariat (els textos d’aplicació han de precisar-los).

3.2. Durada del servei en els “voluntariats civils”

- 6 mesos com a mínim, 24 mesos com a màxim;
- el voluntariat no es pot fraccionar;
- es du a terme en un sol organisme;
- el voluntariat civil és una activitat a temps complet.

3.3. Les modalitats de gestió

Els voluntariats civils en territori nacional (França metropolitana) no es poden realitzar al servei de l'Estat. Les associacions, les col·lectivitats locals, les organitzacions sense ànim de lucre poden acollir voluntaris civils.

El ministre competent (segons les esferes d'activitat dels voluntariats civils) firma convenis amb els organismes que desitgen acollir voluntaris civils.

El voluntariat civil pot fer-se en col·laboració amb el Servei Voluntari Europeu (programa d'acció comunitària); en aquest cas, el conveni també està firmat per la Comissió Europea.

Aquests convenis precisen les condicions de compliment dels voluntariats civils: la naturalesa de les activitats, les formacions i l'enquadrament dels voluntaris, les condicions d'acollida i de pagament dels emoluments mensuals, la protecció social i les assegurances...

L'organisme d'acollida es fa càrrec de la gestió del voluntariat civil.

Només el ministre pot posar fi al voluntariat civil en curs de compliment.

3.4. L'estatus dels voluntaris civils

Els voluntaris passen a estar sota l'autoritat d'un ministre (fins i tot si exerceixen el seu voluntariat en una associació). Depenen d'un estatus de dret públic.

No poden exercir una activitat remunerada, pública o privada (excepte la producció d'obres científiques, literàries o artístiques i, amb l'acord de l'organisme d'acollida, activitats d'ensenyament).

Emoluments: el voluntari rep un emolument mensual, idèntic per a tots els voluntaris civils. El seu import es fixa per decret, però la llei preveu que no pot ser superior a un 50% del sou base de la funció pública. L'import estaria entre 3.000 i 3.500 FF al mes.

L'allotjament i l'alimentació poden ser proveïts als voluntaris a banda dels emoluments mensuals (per als voluntariats a l'estranger, l'allotjament i l'alimentació s'han de proveir obligatòriament). Els emoluments estan exempts del pagament de qualsevol mena d'impost i de càrregues socials.

Incentius: principalment tres: a) *protecció social i assegurances*: els voluntaris estan assegurats per l'organisme d'acollida (malaltia, maternitat, invalidesa, accidents laborals, responsabilitat civil); b) *pensió de vellesa (jubilació)*: el temps de voluntariat civil (6 mesos com a mínim) es compta per a l'obertura i el càlcul dels drets a la vellesa (tanmateix, l'organisme d'acollida no ha de pagar les cotitzacions); c) *reconeixement i validació del voluntariat civil*: un certificat de compliment del voluntariat civil és lliurat al voluntari pel ministre competent en finalitzar el seu període de voluntariat. A més, el temps de voluntariat és reconegut, especialment per a l'accés a un lloc de treball a la funció pública i per al lliurament de diplomes d'ensenyament superior o tecnològic o d'un títol professional (validació de l'experiència professional).

3.5. Les condicions econòmiques per als organismes d'acollida

Els organismes d'acollida han de pagar els emoluments mensuals previstos per la llei (aproximadament 3.000 FF al mes) i pagar les cotitzacions per a la protecció social del voluntari (aproximadament, 1.700 FF al mes). Per als voluntariats civils efectuats a les associacions, els ministeris haurien de fer-se càrrec de les despeses vinculades a la protecció social dels voluntaris; en canvi, els emoluments (3.000 FF al mes) romandran a càrrec de les associacions.

4. Uns valors a posar en pràctica

La Llei sobre els “Voluntariats Civils” ha estat votada recentment a França. S’ha establert un marc, però encara avui no és possible saber de quina manera es posaran en pràctica i seran viscuts aquests voluntariats, especialment pel que fa als voluntariats de “cohesió social” a França.

Tanmateix, una conclusió apareix clarament: en una mateixa llei, les diverses esferes de voluntariat no es basen en les mateixes prioritats. Així doncs, serà difícil d’analitzar globalment els valors propis del voluntariat civil del servei nacional a França.

Pel que fa als voluntariats civils a França, les modalitats definides per la llei estan més en consonància amb les declaracions de principis: aquests voluntariats civils només es podran efectuar en un organisme sense ànim de lucre i les missions hauran de ser d’interès general.

En l’avaluació dels voluntariats civils del servei nacional, s’hauran d’analitzar alguns elements en particular:

- la noció d’interès general;
- la dimensió educativa;
- la qüestió de la substitució a l’ocupació;
- la informació i la promoció d’aquests voluntariats civils de cohesió social;
- la comprensió que en tindran els joves, el seu interès per aquests voluntariats;
- els criteris d’acceptació dels projectes i dels candidats pels ministeris;
- els suports econòmics que permetin desenvolupar els voluntariats civils;
- el reconeixement social i la valoració dels voluntariats civils;
- etcètera.

Els valors dominants, concretament defensats i viscuts mitjançant els voluntariats civils, es podran interpretar a mida que es posi en pràctica aquest primer dispositiu legal de compromís voluntari a temps complet a França.

Notes, bibliografia i referències dels textos legals

- (1) "*Livre Blanc sur la Défense*" (1994). Col·lecció d'informes oficials, la Documentation Française.
- (2) "*Rapport sur les formes civiles du Service National*". Alain Marsaud, parlamentari dependent el primer ministre, gener del 1994.
- (3) "*Les formes civiles du service national*". Informe presentat en nom del Consell Econòmic i Social per Jean Bastide. *Journal Officiel de la République Française*, divendres 24 de novembre del 1995.
- (4) "*La Consultation Nationale des Jeunes*" va ser promoguda pel govern al 1994 mitjançant un qüestionari distribuït a tots els joves de 15 a 25 anys. Un conjunt de preguntes de tema social era plantejat als joves. Sobre una població de joves estimada en 9 milions, el percentatge de respostes va ser superior al 15%.
- (5) "*Débat sur le service national*", fitxes de presentació, qüestionaris, introducció al debat i guia d'animació. Document realitzat pel ministeri de Defensa.
- (6) "*Quel sera leur service national ?*" Conclusions dels debats nacionals i locals, i presentació de la reforma del servei nacional. Document realitzat pel ministeri de Defensa.
- (7) "*La France et son service*", missió d'informació comuna. Informe i audicions (març-maig 1996). Assemblea Nacional; Informe núm. 2810, maig del 1996.
- (8) "*Le volontariat du service national*", comunicat d'opinió presentat en nom del Consell Econòmic i Social per Jean Michel. *Journal Officiel de la République Française*, 28 de febrer del 1997.
- (9) Llei núm. 97-1019 de 28 d'octubre del 1997 respecte a la reforma del servei nacional. *Journal Officiel de la République Française*, 8 de novembre del 1997.
- (10) Robert Del Picchia, senador, ponent del projecte de llei relatiu als voluntariats civils. Informe del Senat, núm. 5; sessió ordinària 1999-2000, 6 d'octubre del 1999; presentació a la sessió del 13 d'octubre del 1999.
- (11) André Vauchez, diputat, informe sobre el projecte de llei relatiu als voluntariats civils (Assemblea Nacional, núm. 2076, 12 de gener del 2000).
- (12) Yves Dauge, diputat, en el comunicat presentat per la Comissió d'Afers Estrangers sobre el projecte de llei relatiu als voluntariats civils. Assemblea Nacional, núm. 2082, 18 de gener del 2000.
- (13) Marie-Hélène Aubert, diputada; Assemblea Nacional, sessió del 20 de gener del 2000.

- (14) Llei núm. 2000-242 de 14 mars del 2000 relativa als voluntariats civils instituïts per l'Article L. 111-2 del Codi del Servei Nacional i a diverses mesures relatives a la reforma del servei nacional. *Journal Officiel de la République Française*, 15 de març del 2000.
- (15) Llei núm. 97-940 de 16 d'octubre del 1997 relativa al desenvolupament d'activitats per a l'ocupació dels joves. *Journal Officiel de la République Française*, 17 d'octubre del 1997.
- (16) Llei núm. 98-461 de 13 de juny del 1998 d'Orientació i d'Iniciació relativa a la reducció del temps de treball (*Journal Officiel de la République Française*, 14 de juny del 1998) i Llei núm. 2000-37 de 19 de gener del 2000 relativa a la reducció negociada del temps de treball (*Journal Officiel de la République Française*, 20 de gener del 2000).
- (17) Llei d'Orientació relativa a la lluita contra les exclusions. Núm. 98-657 de 29 juliol del 1998.
- (18) "Actes des Assises Nationales de la Vie Associative" i dossier d'informació "La vie associative un an après les assises". Delegació Interministerial per a l'Innovació Social i l'Economia Social.
- (19) Decret núm. 95-94 de 30 de gener de 1995 relatiu als voluntaris i a les associacions de voluntariat per a la solidaritat internacional.

Una altra obra de referència:

"Service National, quelles options ?" / "National Service, What are the Choices ?" - POUR amb l'UNESCO. GREP EDITIONS, novembre del 1995.

Traducció del francès de l'informe original: Beatriu Krayenbühl i Gusi

Itàlia

Laia Oto Llorens

**Membre del secretariat de la
Societat Internacional pel Desenvolupament (SID)
(Roma, Itàlia)**

Sumari

1. El Servei Civil: orígens i legislació

1.1. Els inicis

1.2. La llei de 1972

2. El servei civil en els últims anys i el debat actual

2.1. La llei de 1978

2.2. Elements del debat actual

3. Característiques del servei civil

3.1. Qui pot fer el servei civil

3.2. Durada

3.3. Drets i deures

3.4. On es pot fer

3.5. La gestió del servei civil

4. Valors dominants del servei civil

4.1. Un nou context

4.2. Els principis de la nova llei

4.3. La utilització dels objectors

Bibliografia

A Itàlia, el servei militar obligatori queda establert a l'art. 52 de la Constitució de 1947 (esmenada el 1967). El dret a l'objecció de consciència és legalment reconegut des de 1972, tot i que la seva base legal actual queda fixada per la llei de 1998. La durada del servei militar és actualment de 10 mesos (era de 12 mesos fins el 1997). La durada del servei substitutori, o servei civil, és també de 10 mesos.

1. Els Servei Civil: orígens i legislació

1.1. Els inicis

Els anys 1949, 1957 i 1962, diversos diputats socialistes i democratacristians d'esquerra van presentar al Parlament italià projectes de llei que contemplaven el reconeixement de l'objecció de consciència. La indiferència de la majoria parlamentària i l'hostilitat del govern i de la jerarquia militar van impedir que cap dels projectes fos aprovat. La llei Pedini (1966) hauria pogut oferir una solució, ja que permetia una mena de servei civil al tercer món; però la llei era ambigua i insuficient, i la seva aplicació fou nefasta.

A partir del 1968 amb la represa de l'antimilitarisme i l'increment gradual de les objeccions, el problema comença a trobar un eco creixent en la societat italiana. Cap al 1970-71, joves de grups d'esquerrers fan objecció al servei militar de manera col·lectiva (en grups de 6-7 persones) no solament per motius morals i pacifistes, sinó també per una motivació política: com a part de la seva lluita anticapitalista. El 1972, la pressió d'aquests grups (i dels grups de pacifistes radicals i no violents) va fer que el govern italià aprovés —tot i el condicionament de la jerarquia militar i de la dreta política— el projecte de llei Marcora. La nova llei (núm. 772, de 15.12.1972) reconeixia el dret a l'objecció de consciència i al servei civil substitutori per motius morals, religiosos i filosòfics.

1.2. La llei de 1972

La llei de 1972 ha estat vigent més de 25 anys. No ha estat fins al juliol del 1998 que ha estat totalment reformada. Breument, pot dir-se que la llei del 1972 era restrictiva i punitiva: obligava a fer un servei civil amb una durada superior (8 mesos més) a la del servei militar; els arguments de l'objecció havien de ser aprovats per una comissió

judicial (i els motius polítics no eren acceptats); i l'objector quedava sota la jurisdicció militar. Com a resposta a aquesta llei, els objectors van crear un ampli moviment de lluita: la Lliga d'Objectors de Consciència (LOC).

Des de la seva aprovació, l'aplicació de la llei del 1972 va ser una cursa d'obstacles: d'una banda, el Ministeri de Defensa intentava bloquejar (de maneres molt diverses) la implantació de la llei i, així, desqualificar el fenomen dels objectors; d'altra banda, els objectors i les seves associacions intentaven compensar l'efecte individualitzador de les traves amb què anaven topant: amb el temps es van aconseguir algunes modificacions de la llei, gràcies a sentències favorables d'alguns tribunals, sobretot de la Cort Constitucional.

L'experiència del servei civil a Itàlia va començar amb uns cursos de formació i orientació per a objectors, ja que aquests van negar-se a anar al destí que els havia estat assignat: el cos paramilitar de bombers. Davant la constatació que els cursos de formació feien augmentar el número d'objectors, les mateixes autoritats militars van acabar per boicotejar els cursos.

A finals dels anys 70 i començaments dels 80, el Ministeri de Defensa va començar a prendre's seriosament el moviment d'objecció de consciència i a preocupar-se pel seu creixement, tant quantitatiu com qualitatiu. El 1986 el número de sol·licituds d'objecció va arribar a 4.500; el 1996, les sol·licituds arribaven a 47.800 (s'havien multiplicat per 10).

2. El servei civil en els últims anys i el debat actual

2.1. La llei de 1998

S'arriba així als anys 90 a una situació límit: el fenomen dels objectors va créixer fins a xifres de més de 50.000 sol·licituds d'objecció a l'any. Tanmateix, algunes coses havien començat a canviar: el tribunal militar es va transformar l'any 1986 en un tribunal civil; es van posar en marxa els primers cascos blancs (objectors en missions de pau i humanitàries a l'estranger); les penes que reben els objectors que rebutgen fer el servei

civil (objectors totals o insubmisos) comencen a ser més benèvoles; i, amb molts alts i baixos, s'inicia el debat de reforma legislativa que va portar a la llei de 1998.

El juny del 1998 el Parlament italià va aprovar la nova llei, la 230/98, que entrà en vigor l'1 d'agost d'aquell mateix any. Algunes de les millores més importants de la nova llei van ser:

1. El reconeixement al ciutadà italià del dret subjectiu a l'objecció de consciència; això suposa que els ciutadans no hauran de sotmetre's al judici d'una comissió especial per tal que els sigui reconeguda l'objecció de consciència.
2. La competència en la gestió del servei civil passa del Ministeri de Defensa a l'Oficina Nacional pel Servei Civil, que depèn directament de la Presidència del Consell de Ministres. El traspàs va ser efectiu a finals del 1999.
3. La possibilitat de realitzar el servei civil a l'estranger, i en particular, a alguns països amb els que el Govern italià té firmats acords bilaterals al respecte, o en l'àmbit de missions humanitàries directament gestionades per les institucions que acullen els objectors.

D'altra banda, un article de la llei (11.4) adverteix a les entitats que ocupen objectors que aquests no poden ser utilitzats per substituir treballadors en actiu. Un altre article (16.1), recorda a l'objector que, mentre faci el servei civil, no pot assumir altres compromisos (laborals, de formació) que impedeixin el seu correcte desenvolupament.

Al febrer del 2000 continuen les reformes sobre el servei militar. El Consell de Ministres demana que en 7 anys ja s'hagi arribat a un exèrcit professional. Així, fins l'any 2007, el número de soldats de lleva disminuirà progressivament fins a desaparèixer totalment. Els nois nascuts el 1985 seran els últims que seran cridats a files per fer el servei obligatori, militar o civil. Es preveu que al final d'aquest període de transició de 7 anys, l'exèrcit italià estarà format totalment per professionals i constarà d'un total de 190.000 efectius.

El 8 de març del 2000 el projecte de llei per l'abolició de la lleva obligatòria és aprovat per la Comissió de Defensa del Parlament. El projecte preveu la professionalització de les forces armades i l'abolició del servei militar obligatori. Aquest procés de substitució gradual del personal de lleva amb el voluntari s'acabarà el 2007. Qui vulgui podrà passar a ser voluntari del servei permanent de les Forces Armades. Qui quedi fora se'l prepararà per tal d'inserir-se dins el món laboral, a través d'iniciatives de formació professional.

2.2. Elements del debat actual

Actualment el debat es centra en l'abolició total dels serveis militar i civil. Segons Valentina Piattelli, Coordinadora del Comitè "Ni justa ni útil", i Olivier Dupuis, Secretari del Partit Radical i diputat al Parlament Europeu, el sistema actual està en contradicció amb diferents articles de la constitució, fins i tot amb les principals convencions sobre la protecció dels drets humans, en tant que viola el principi d'igualtat dels ciutadans davant la llei i, en particular, el dret d'adhesió voluntària a les associacions (article 3 de la Constitució).

Quant al servei civil, es considera que és una activitat que ha esdevingut una forma d'assistencialisme i estatisme vers el món de l'associacionisme i del voluntariat. Fins i tot ha provocat una sèrie d'alteracions del mercat laboral en garantir a entitats i associacions milers de treballadors a cost zero.

Recentment, a finals del 1999, el Consell de Ministres va aprovar el servei civil voluntari i obert a les dones, que s'iniciarà en el moment en que finalitzi la lleva militar. Aquesta decisió ha de ser discutida al Parlament durant aquest any 2000, i hom preveu la seva aprovació a principis del proper any. La proposta del govern presenta els principals trets del servei civil un cop les forces armades hagin finalitzat el seu procés de professionalització, i el servei militar obligatori hagi quedat abolit: obre la possibilitat de realitzar el servei civil voluntàriament (i no només com a prestació substitutòria), i això obre les portes a les dones. L'únic requisit és l'edat: entre els 18 i els 26 anys. Per atraure el jovent, s'han previst una sèrie d'avantatges en forma de crèdits formatius i culturals. La durada del servei, però, es vol allargar fins als 12 mesos, dos més que el servei militar en l'actualitat. El contingent de voluntaris que vulguin fer el

servei civil serà fixat anualment en base al pressupost disponible, que podrà ser complementat per fons regionals i, fins i tot, per entitats privades i fundacions. El debat sobre aquesta proposta està començant en aquestes setmanes de maig del 2000.

3. Característiques del servei civil

3.1. Qui pot fer el servei civil

Qualsevol que es declari objector de consciència, és a dir qualsevol que no pugui fer el servei militar per motius ètics, morals, filosòfics i/o religiosos, està en contra de la violència i del armament. En pràctica fa falta:

1. Haver fet la visita de lleva i haver estat declarat "hàbil pel reclutament".
2. No haver estat condemnat per detenció o per abús d'armes i no haver estat mai titular d'armes (tampoc de caça).
3. Haver presentat la demanda dins els temps prescrits.

Una comissió revisarà els arxius policials per veure que no hagi tingut mai cap condemna per actes violents contra persones o coses (baralles, destrosses, robatori, ocupació d'edificis públics), posseir drogues ni estar en procés de denuncia per alguna d'aquestes accions que revelin un comportament violent.

3.2. Durada

La durada, compresa la formació, és igual a la del servei militar (ara de 10 mesos), però en els sectors on és necessària una formació específica, els convenis establerts determinaran els casos en què sigui necessari un període suplementari d'ensinistrament en l'organització. El Senat ha obligat al Govern a fer que aquest període suplementari no sigui de més de 30 dies i que en aquest període el jove també gaudeixi dels drets de l'objector, segons la mateixa llei.

3.3. Drets i deures

Els ciutadans que fan el servei civil gaudeixen dels mateixos drets, també administrativament, que aquells que fan el servei militar de lleva. Aquells tenen dret a tenir la mateixa paga que els militars de lleva (unes 5.000 lires al dia, equivalent a uns 2.5 euros).

El temps de Servei Civil és vàlid a efectes de puntuació de mèrits en els concursos d'ingrés a les administracions públiques, així com d'antiguitat al servei de les mateixes. Tenen dret a l'assistència sanitària assegurada pel servei sanitari nacional. Poden fer el servei civil a l'estranger en missions humanitàries, i el poden allargar fins als dos anys.

3.4. On es pot fer

La gran majoria d'objectors fan el servei civil a Itàlia. Però el servei civil també es pot fer en un altre país, si l'objector així ho demana; tanmateix, no pot establir-ne la durada, que serà determinada en base als acords bilaterals amb el país de destinació. L'objector que ho requereixi pot ser enviat fora del territori nacional per l'organització on està fent el servei civil, per un període concordat amb l'entitat, per participar en missions humanitàries gestionades directament per aquesta.

L'Oficina Nacional té la facultat de disposar dels objectors de consciència allà on i quan siguin necessaris, en missions humanitàries on es demani personal italià. En aquest cas l'objector de consciència serà seleccionat en base a les seves aptituds, serà transferit al lloc que determini l'entitat o organització que gestiona la missió.

En tot cas, els objectors han de ser utilitzats per serveis no-armats, no de suport a missions militars i sempre sota l'autoritat civil.

3.5. La gestió del servei civil

Com hem mencionat anteriorment, amb la nova llei del 1998, la gestió del servei civil corre a càrrec de l'Oficina Nacional pel Servei Civil, dependent de la Presidència del Consell de Ministres. Les tasques que li han estat assignades són les següents:

1. organització i gestió de les necessitats i la programació anual del servei;
2. creació de convenis amb administracions públiques, agències de l'Estat, i entitats privades per la creació de llocs de treball pels objectors;
3. promoció i cura de la formació dels objectors;
4. verificació i avaluació de la consistència de les tasques dels objectors i el compliment dels convenis firmats;

5. coordinació amb el Departament de Protecció Civil de formes de recerca i experimentació d'una defensa civil no violenta;
6. la formació i el reciclatge dels responsables de les entitats i organitzacions involucrades en el servei civil;
7. gestió d'un servei informatiu permanent i de campanyes anuals d'informació;
8. coordinació amb el Departament de Protecció Civil de cara a l'actuació dels objectors en casos de calamitats públiques o en activitats de formació;
9. desenvolupament i control de la disciplina dels objectors.

L'Oficina Nacional pel Servei Civil disposarà d'oficines perifèriques en els comissariats del Govern a totes les regions o seus conjuntes amb les regions.

La llei de 1998 també disposa la creació d'un Consell Nacional pel Servei Civil, un organisme permanent de consulta, avaluació i debat de les problemàtiques i reptes del servei civil a Itàlia. Al Consell hi participen representants de la Protecció Civil, el Cos Nacional de Bombers, les entitats que acullen els objectors a nivell nacional, delegats d'organismes representants de les entitats conveniades, delegats dels organismes de representació dels objectors a nivell nacional, i representants dels organismes de l'administració de l'Estat involucrats.

La llei defineix també (a l'art. 10, punts 2,3,4 i 5) la composició del Consell, que a hores d'ara està format per:

- Un representant del Departament per la protecció civil de la Presidència del Consell de Ministres: Dra. Patrizia Cologgi, responsable del Servei de voluntariat de l'Oficina d'affers generals, documentació i voluntariat.
- Representant del Cos nacional dels Bombers: Ing. Gregorio Agresta, dirigent de la Inspecció per a l'organització central i perifèrica de la direcció general de la protecció civil i dels serveis antiincendis.
- Representant de les entitats conveniades que operen a nivell estatal: Caritas, Arci, Federsolidarietà.

- Representants dels organismes representatius de les entitats conveniades distribuïdes a la base territorial nacional: Lliga d'Objectors de Consciència (LOC), Associació Nacional Objectors no violents (AON).
- Representants escollits en les administracions de l'Estat compromeses: Ministre per la solidaritat social i Ministre dels Béns Culturals.

4. Valors dominants del servei civil

4.1. Un nou context

Per primera vegada des de la unificació d'Itàlia, la qüestió de la lleva militar es pot afrontar sense els condicionaments externs tradicionals, com per exemple la preparació d'una guerra. És per això, que la societat demana ara un instrument militar més reduït i per una política no de guerra.

A escala global, Itàlia preveu cada cop més una integració dels instruments militars i civils, com a un requeriment indispensable per afrontar amb èxit la realitat dels països del Sud (en vies de desenvolupament). Aquesta integració s'entén com una necessitat fonamental per a la consecució d'objectius polítics, econòmics i socials en els països assistits per les forces armades i les organitzacions civils on s'integren objectors. El servei civil doncs, s'entén en aquest nou context com un element necessari en vistes a l'èxit de les missions internacionals de l'Estat Italià. Aquest procés és paral·lel a la revalorització de les forces armades com a protectores de la pau, un rol que està intentant adquirir de cara al repte de la seva professionalització.

En aquest context de revalorització de les forces armades i del servei civil, s'emmarca la llei de recent aprovació.

4.2. Els principis de la nova llei

La proposta de llei del govern en matèria d'Instrucció del Servei civil nacional, en el seu text de discussió a la comissió de defensa del Senat diu (en el seu art.1, punt 1) que l'exèrcit de la lleva obligatòria, inspirat en el deure constitucional de defensa de la Pàtria, s'articula en el servei militar i en el servei civil nacional. El punt 2n diu que el servei civil nacional, que mira de cobrir les exigències de defensa i seguretat de la Nació amb mitjans i activitat no militar, té com a finalitats:

- a) garantir el compliment dels deures de solidaritat social, en relació a la necessitat d'assegurar el progrés material i espiritual de la societat i la tutela de la salut;

- b) salvaguardar i tutelar el patrimoni de la Nació, i en particular en els àmbits ambiental, forestal, historicoartístic, cultural i de protecció civil;
- c) promoure la cooperació i la solidaritat internacional amb particular atenció a l'educació i a la pau entre els pobles.

4.3. La utilització dels objectors

El debat sobre la utilització dels objectors a les entitats ajuda a definir els valors que hi ha a la base del Servei Civil. Una corrent d'opinió creu que hi ha el risc que els objectors siguin utilitzats en substitució de mà d'obra. La creixent visibilitat social dels objectors de consciència (en les polítiques de les entitats locals, dels hospitals, de les cooperatives socials, de la Universitat) fa que el debat sigui en aquests moments molt candent.

L'opinió dominant però és que l'objector no ha de ser un recurs intern per les entitats, sinó un recurs extern que representa per l'entitat un instrument important per millorar la societat i la comunitat en la que s'opera. En altres paraules, l'objector ha d'ampliar la utilitat social de l'entitat. Així doncs, des d'aquesta òptica, l'objector es transforma: de ser un recurs per desenvolupar funcions rutinàries dins les entitats passa a ser un recurs afegit que té un benefici directe en la comunitat.

El servei civil representa doncs un instrument per promoure i estimular la maduresa d'homes i dones, una maduresa personal en camp social i cívic. Des d'aquest punt de vista el servei civil és o hauria de ser un període de formació i experiència que té com objectiu, afavorir la maduresa dels ciutadans responsables i actius. Això és l'arrel del debat actual i la posició dominant a Itàlia.

La percepció de les persones que han fet i fan el servei civil però és que encara viuen en el context que marcava la llei anterior (del 1972), molt poc digne per l'objector. El servei civil és considerat en molts entorns com a mà d'obra a cost zero que crea situacions de competència deslleial, que elimina llocs de treball, sobretot al sud del país (on l'atur juvenil supera el 40% en moltes regions). La recent creació de l'Oficina Nacional del Servei Civil té com a objectiu canviar aquesta percepció i assegurar que el servei civil sigui aquest recurs que dóna valor afegit a les actuacions de les entitats que acullen objectors.

Bibliografia

Relazione sulla organizzazione, sulla gestione e sullo svolgimento del servizio civile, Roma, Oficina Nacional pel Servei Civil, 30 de juny de 1999.

Rodolfo VENDETTI, *L'obiezione di coscienza al servizio militare. Terza edizione aggiornata secondo la legge n.230/98*, Milà.

Gazzetta Ufficiale dal 14/12/1999 n.242, *Regulació de l'organització i el funcionament*.

Gazzetta Ufficiale dal 15 luglio 1998 n.163, *Nova normativa en matèria objecció de consciència*.

Ufficio Nazionale per il servizio civile: www.serviziocivile.it

Coordinamento Romano Obiettori di Coscienza: Via Tormaranca, 115; 00147 Roma

AON - Associazione Nazionale Obiettori Non Violenti: www.obiettori.org/

Dades Estadístiques de ANPAS - Associazione Nazionale Pubbliche Assistenze

Alemanya

Klaus-Jürgen Nagel / Andreas Ross

Departament de Ciència Política
Universitat Pompeu Fabra (Barcelona)

Sumari

1. El Servei Civil

- 1.1. Orígens i legislació
- 1.2. Evolució del Servei Civil i debat actual
- 1.3. Una caracterització del Servei Civil
- 1.4. Els valors dominants del Servei Civil

2. Alternatives al Servei Civil

3. Els serveis civils voluntaris: l'any de prestació social o ecològica

- 3.1. Orígens i legislació
- 3.2. Evolució del FSJ i del FÖJ i debat actual
- 3.3. Una caracterització del FSJ i del FÖJ
- 3.4. Valors dominants del FSJ i del FÖJ

Bibliografia

Com es sabut, Alemanya ha optat per mantenir la tradició del servei militar obligatori. En alemany, el terme *Zivildienst* (literalment: servei civil) es refereix, primer que res, al servei substitutori del servei militar. Li dedicarem la part més extensa de la nostra presentació (secció 1). En principi, la prestació d'aquest servei és obligatòria per a tots els objectors de consciència reconeguts. Donarem, també, informació bàsica sobre els serveis alternatius al *Zivildienst* que poden triar els objectors (secció 2). Finalment, dedicarem un capítol a la prestació voluntària del *Freiwilliges Soziales Jahr* (FSJ) i del *Freiwilliges Ökologisches Jahr* (FÖJ), serveis civils social i ecològic respectivament, una possibilitat oberta a tots els joves, amb independència de la seva obligació a prestar el servei militar, i per tant, oberts també a les noies (secció 3).

1. El Servei Civil

1.1. Orígens i legislació

Després de l'experiència de la Segona Guerra Mundial, el *Grundgesetz* de l'any 1949, la constitució de la RFA, va estipular que ningú no pot ser obligat a prestar un servei militar armat, si això va contra la seva consciència.¹ L'any 1956, la RFA va introduir el servei militar obligatori masculí, actualment en vigor. Després de la corresponent adaptació de la constitució, els objectors de consciència podien ser obligats a prestar un servei substitutori (*Ersatzdienst*).² Segons la llei sobre el servei militar obligatori, també de 1956, l'*Ersatzdienst* realitza tasques pel bé comú. La llei sobre el Servei Civil substitutori (*Gesetz über den zivilen Ersatzdienst*) data del 13.1.1960, i desde 1961, els objectors reconeguts alemanys presten aquest servei, que avui s'anomena *Zivildienst* [ZD d'ara en endavant].

Alemanya no reconeix el dret de triar lliurement entre el servei militar i el ZD. La prestació del ZD és reservada als objectors de consciència reconeguts. Desde 1984, el reconeixement dels objectors de consciència³ és competència de l'Oficina Federal pel Servei Civil

¹ "Niemand darf gegen sein Gewissen zum Kriegsdienst mit der Waffe gezwungen werden." (*Grundgesetz* Art. 4). La República Democràtica d'Alemanya no reconeixia aquest dret; soldats que malgrat les múltiples inconveniències i amenaces es negaven conseqüentment a tocar l'arma podien servir en unitats de "soldats de la construcció", sempre sotmesos a la disciplina militar.

² *Grundgesetz* Art. 12 (2), introduït per la setena esmena constitucional, el dia 19.3.1956.

³ Sempre i quan no es trobin ja sota la disciplina militar.

(*Bundesamt für den Zivildienst*), fundada el 1973 i avui adscrita al Ministeri Federal per a la Família, la Tercera Edat, les Dones i la Joventut. El *Bundesamt* també és responsable del reconeixement de les entitats que ofereixen les places per prestar el ZD. La llei sobre el ZD⁴ estipula que el ZD s'ha de prestar preferentment dins l'àmbit social. D'aquesta manera, es van acabar les especulacions sobre la prestació del ZD als ferrocarrils, a correus, etc.

D'acord amb el principi de la subsidiarietat, a Alemanya bona part de les tasques i serveis socials els realitzen determinades organitzacions sense ànim de lucre, voluntàries i no-estatals. L'Oficina Federal pel Servei Civil es dirigeix a aquestes ONG (*freie Wohlfahrtsverbände*) i els demana que ofereixin places als objectors de consciència. Segons la normativa vigent, la utilització de prestadors del Servei Civil (*Zivildienstleistende*, ZDL, popularment anomenats *Zivis*) no ha d'ocasionar la pèrdua de llocs de treball ja existents, ni impedir-ne la creació de nous.⁵

1.2. Evolució del Servei Civil i debats actual

La primera promoció de l'any 1961 consistia de 340 homes; des de llavors, la importància quantitativa del ZD no ha parat de créixer. Desde 1983, el procediment per obtenir el reconeixement d'objector de consciència s'ha simplificat considerablement.⁶ El creixement de les xifres d'objectors reconeguts va desbordar temporalment l'oferta de places. La situació va canviar a partir de l'any 1987, quan l'oferta de 90.000 places va resultar suficient. L'any 1993, tres anys després de la unificació alemanya, l'oferta de 165.000 places va garantir que no hi hagués temps d'espera.

Al començament de la dècada del noranta, de 385.000 homes subjectes a la llei del servei militar obligatori, una tercera part en van quedar exempts (per raons de salut, per ser pares casats, per ser germans petits de dos germans que ja havien prestat servei o per haver triat la carrera eclesiàstica). Dels 270.000 homes restants (en xifres rodones), 150.000 van

⁴ *Zivildienstgesetz* del 13.1.1960, § 1. L'actual versió data del 21.9.1997. Vegeu Brecht 1999: 55s.

⁵ Vegeu Finis Siegler 1997: 112.

⁶ Vegeu *Kriegsdienstverweigerungsgesetz* del 28.2.1983. La versió actualment en vigor data del 17.12.1990. Vegeu Brecht 1999: 1ss.

entrar a files i 110.000 van prestar el ZD; la resta es divideix entre policies dels *Länder* o del *Bundesgrenzschutz* (policia federal de protecció de les fronteres), i prestadors d'altres serveis dels quals parlem en la secció segona.⁷ L'any 1998, 171.657 homes van sol·licitar al *Bundesamt* ser reconeguts com objectors de consciència.⁸ L'autor d'un article al prestigiós setmanari *Die Zeit* (10/1996) parla d'una quota d'objectors de 32% sobre el número d'homes teòricament aptes a prestar el servei militar.

El ràpid creixement del ZD va acompanyat d'un procés de paulatina institucionalització i burocratització, amb la creació de xarxes d'assistència regional, més de 20 escoles pròpies del Servei, etc.

Un dels debats recurrents sobre el ZD es refereix a la seva durada, tant a l'absoluta com a la relativa en comparació amb el servei militar.⁹ A partir de l'any 1984, el ZD va durar 20 mesos, 5 més que el servei militar. L'any 1990, la durada es va reduir a 15 mesos, i la diferència a 3 mesos. L'any 1995, la reducció va ser de dos mesos, deixant el ZD a 13 i mantenint la diferència respecte al servei militar. Enguany, els objectors presten un servei d'11 mesos i els soldats de 10 mesos; la reducció, doncs, aquesta vegada, només ha afavorit als prestadors del ZD, que s'han apropiat molt als soldats.

Originalment, la introducció del servei substitutori pretenia ser un avenç en termes de justícia. Es volia evitar que, amb l'objecció, el jove s'escapés de prestar cap servei. Actualment, molts objectors se senten perjudicats respecte als no objectors. Ara, tots els objectors s'incorporen al ZD (amb l'excepció dels que presten un dels serveis alternatius, dels quals parlarem a la secció 2). En canvi, la *Bundeswehr*, les forces armades federals, només criden a files el número de reclutes que necessiten en cada moment, i aquells que formen part del "superàvit" es queden sense haver de "servir a la pàtria".

⁷ Xifres de Beywl 1994: 377s.

⁸ *Die Zeit* 5, 1999.

⁹ El *Grundgesetz*, en el seu article 12 (2), prohibeix que el servei substitutori duri més temps que el servei militar. Tanmateix, a la durada del servei militar, en alguns casos, cal afegir els entrenaments de la reserva, als quals poden ser cridats els soldats després d'haver acabat el seu període de servei.

Adversaris del sistema titllen el ZD de sistema de “treball forçat” (prohibit per la constitució). Per ells, els objectors que presten el ZD són “treballadors forçats amb vestimenta social” (Birke/Friedrich 1988), i el sistema del ZD prepara la societat a acceptar l’existència del treball coercitiu. Propostes d’introduir esquemes de treball obligatori (p. ex., pels aturats) evocarien el record dels temps del nacionalsocialisme i la seva política social, notòriament el *Reichsarbeitsdienst* (servei de treball imperial). Són pocs, però, els objectors de consciència que practiquen la *Totalverweigerung* (insubmissió total), i es neguen, també, a prestar el ZD.¹⁰

La pretesa “neutralitat” del ZD davant del mercat del treball, ja esmentada abans, sembla ser una “mentida pietosa”. Segons Birke/Friedrich (1988: 60), fins i tot alts càrrecs executius com K. Steinwerder ja han admès que si realment es respectés aquesta neutralitat, s’hauria d’abolir tot el sistema del ZD. Sembla ser que, tant els organismes que financen els serveis socials (les administracions estatals), com les ONG (*freie Wohlfahrtsverbände*) que realitzen aquests serveis, comparteixen un interès comú: frenar el creixement de les despeses socials. En conseqüència, s’utilitzen els objectors com a treballadors barats, sense considerar, entre altres coses, les conseqüències del sistema pel prestigi, l’autorespecte i la professionalitat del personal dels sectors de la salut i els serveis socials.¹¹ Evidentment, és difícil de comprovar clarament si l’objector presta realment un servei addicional que, si no hi hagués objectors, no es podria oferir (per exemple per imperatius econòmics). Un servei innovador molt vinculat amb el ZD és l’atenció no-interruptuda a persones amb minusvalideses d’extrema gravetat que, gràcies als objectors, poden disposar d’un acompanyant i ajudant continu. Aquests casos es podrien considerar d’acord amb la neutralitat davant del mercat del treball. Per altra banda, es denuncia que els objectors s’utilitzen com a *jobkillers*, que substitueixen, pel seu baix cost, els treballadors professionals del sector, i fan possible que els serveis es puguin prestar de manera més econòmica. Segons tots els indicis, moltes organitzacions utilitzen les places que ofereixen al ZD com una part del sistema regular de prestar els seus serveis al públic.

¹⁰ Es conegut el cas de Tilmann Heller, membre de la direcció del Land de Berlin del partit Aliança ‘90/Elts Verds. Els *Totalverweigerer* lluiten contra “tots els serveis de guerra”, considerant el ZD un d’ells. Jutjats d’instàncies diferents han penalitzat l’insubmissió amb sentències de presó (algunes de les quals ja fermes) de sis a onze mesos. El número d’insubmissos alemanys no es coneix. Hi ha estimacions periodístiques més aviat simpatitzants amb els insubmissos que parlen de 200 persones (vegeu TAZ 22.9.1998: 24).

¹¹ Vegeu Lippert 1995: 77.

Des de la perspectiva empresarial de l'organització que ofereix la plaça a l'objector, aquest pot ser un treballador baratíssim,¹² fins i tot competitiu amb el preu que costa una persona que presta l'any social voluntari (del qual parlem en la secció 3).

Moltes vegades els càlculs no inclouen que els objectors que presten el ZD, a causa de la manca de formació i d'experiència, no poden mantenir els estàndards de qualitat dels serveis. A més a més, des de la perspectiva de l'economia nacional, els avantatges d'utilitzar objectors del ZD poden ser ben minsos o inexistents. Alguns autors fins i tot parlen del compte de la lletera.¹³ Els càlculs empresarials, lògicament, no consideren els efectes sobre el mercat de treball ni les despeses administratives que ocasiona el manteniment del ZD, que no són cap problema per a l'organització que realitza el servei social, però sí per a l'economia nacional. També s'ha argumentat que el "preu subvencionat" dels objectors produeix un malbaratament de mà d'obra en les organitzacions que els donen feina.¹⁴ Finalment, alguns autors consideren que l'allunyament temporal de molts joves de l'economia nacional durant un període de temps no menyspreable –sigui pel servei militar o pel ZD– ja té, per si mateix, conseqüències econòmiques negatives.¹⁵

Ja hem dit que legalment el ZD és el substitut del servei militar, però que només pot ser escollit per objectors de consciència reconeguts com a tals. Fins als anys 80, pocs objectors arribaven a ser reconeguts. Tanmateix, després que se'n va facilitar el procés de reconeixement, l'opinió pública veu cada vegada més el ZD com una alternativa al servei militar, en peu d'igualtat, i obert a tothom. Dins d'aquest context, també s'ha argumentat a favor de la inclusió de les dones en el ZD, fins i tot des de posicions que encara no demanen la seva inclusió al servei militar obligatori. En contra de la inclusió s'argumenta que les

¹² Segons alguns càlculs, cada objector significa un guany net de 33.000 marcs per a l'organització que li ofereix la feina; vegeu Finis Siegler 1997: 115.

¹³ Finckh defensa que el preu anual de tres prestadors del ZD, al començament dels noranta, era de 90.000 marcs que s'havien de repartir la Federació i l'organització que utilitzava els seus serveis. Dos professionals a 60.000 marcs cadascú, des de la perspectiva de l'economia nacional, no serien més cars, ja que ells haurien de pagar impostos i seguretat social, treballarien amb més continuïtat i qualitat i segurament treballarien tant com tres prestadors que necessiten instruccions i vigilància contínua (1994: 103).

¹⁴ Vegeu Lippert 1995: 73.

¹⁵ Vegeu Lippert 1995: 77.

dones ja realitzen la immensa majoria de les funcions socials i educatives en la família, en condicions no remunerades.¹⁶

En els últims anys, alguns estats importants de l'Europa occidental han renunciat al servei militar obligatori. A Alemanya, també se senten veus que demanen un exèrcit professional.¹⁷ Això significaria, també, la pèrdua de fins a 140.000 treballadors molt barats en serveis socials i també ecològics. En realitat, el ZD no és només una altra forma d'acomplir amb l'obligació del servei militar, com diu la llei. Amb el temps, ha arribat a ser un factor important dins de l'Estat del Benestar alemany. Moltes ONG eren contràries a l'última reducció de la durada del ZD; argumentaven que ara ja no els surt a compte qualificar els objectors per realitzar tasques que requereixen més responsabilitat o capacitat.

Paradoxalment, avui, la indispensabilitat dels prestadors del ZD serveix com a argument per mantenir el servei militar obligatori. Seria problemàtic, considerant la prohibició del treball forçat que estipula la constitució alemanya, de mantenir un ZD obligatori si el servei militar obligatori ja no existís.

En aquest context, i malgrat els problemes de constitucionalitat ja esmentats, s'argumenta que, amb independència de l'existència del servei militar, hi hauria d'haver una *allgemeine Dienstpflicht*, una obligació a prestar un servei a la comunitat durant una època determinada de la vida dels joves (eventualment amb la inclusió de les dones). Podria incloure-s'hi el servei militar com una opció entre altres per acomplir amb aquest deure cívic generalitzat. El tema va aixecar polèmica al començament dels anys 90. L'aleshores president federal, von Weizsäcker, va recomanar l'any 1993 reflexionar seriosament sobre aquesta possibilitat.¹⁸ L'organització juvenil de la CDU va fer seva la idea, i al congrés de la CDU de l'any 1994, no es va aprovar la proposta per molt poc.

¹⁶ Vegeu Beywl 1994: 375.

¹⁷ La experiència històrica negativa amb l'exèrcit professional de la república de Weimar sempre serveix d'argument en contra.

¹⁸ Vegeu Beywl 1994: 371.

En poques paraules, entre els arguments que sostenien els defensors d'una *allgemeine Dienstpflicht* n'hi ha de política exterior (el canvi de la situació internacional), els greuges comparatius entre soldats i objectors, la no-discriminació entre homes i dones, la falta de mà d'obra al sector social, la disminució de l'atur juvenil, i el foment de valors socials i comunitaris entre els joves en una època de fredor social i de manca de solidaritat. Per altra banda, cal considerar els precedents històrics (el Tercer Reich), la prohibició explícita del treball forçat (a l'article 12 de la constitució i al dret internacional), i la dubtosa legitimitació d'obligar, mitjançant un vot majoritari, a un grup determinat de la població a realitzar un acte de solidaritat forçosa. Aquest argument moral no existia o no era tan important quan hi havia una amenaça exterior a la democràcia liberal i als drets dels ciutadans, que justificava la restricció parcial de les llibertats ciutadanes d'una part de població (dels joves de sexe masculí), en un acte d'autodefensa preventiva de les llibertats com a tals.

Dins de les ONG, tanmateix, hi ha alts càrrecs que ja s'han pronunciat a favor d'un servei obligatori per a la comunitat. Però les organitzacions mateixes encara no s'han manifestat en aquesta direcció, i molts es posicionen a favor d'un foment més intensiu del voluntariat.¹⁹ Entre els partits amb representació a la cambra baixa alemanya actual, l'Aliança '90/els Verds i el PDS (partit socialista successor de l'antic partit socialista unificat de la RDA), es manifesten contraris a qualsevol mena de servei obligatori. Els partits CDU/CSU, SPD i FDP es posicionen a favor del manteniment dels serveis obligatoris existents, però els dos últims partits en volen reduir la durada.²⁰

1.3. Una caracterització del Servei Civil

Ja hem explicat que el ZD és un servei obligatori que han de prestar els objectors de consciència reconeguts i que, a partir d'enguany, té una durada d'11 mesos. L'Oficina Federal pel Servei Civil (*Bundesamt*) és la institució responsable pel reconeixement dels objectors de consciència. Actualment, aquesta oficina mostra una actitud favorable a les raons de consciència que ha d'al·legar l'objector. El *Bundesamt* es limita a comprobar si la sol·licitud es completa i concloent i si les raons de consciència donades per l'objector

¹⁹ Per una contraposició dels arguments a favor i en contra, vegeu Lippert 1995: 75ss.

²⁰ Segons els programes electorals dels partits reproduïts a *Hamburger Abendblatt*, 25.7.1998.

figuren entre les protegides per la constitució. Amb la relativa rapidesa del reconeixement, molts joves s'incorporen al servei una vegada acaba l'ensenyament secundari i abans de començar els estudis superiors o la feina com a professional. La seva edat a l'hora de prestar el servei ha disminuït força. La durada del ZD és superior a la del servei militar; aquesta diferència ha de garantir l'autenticitat de les raons de consciència de l'objector. El difícil reconeixement dels objectors que ja es troben sotmesos a la disciplina militar no és tema d'aquest informe.

El *Bundesamt* també és la institució responsable d'acceptar les organitzacions (*Träger*) i els centres (*Dienststellen*) de prestació del servei (l'any 1996 n'hi havia 38.000). Finalment, també s'han d'acceptar les places. Tres de cada quatre places són ofertades per les organitzacions més conegudes entre els *freie Wohlfahrtsverbände*²¹ (les places restants són ofertades pels municipis i per organitzacions de protecció del medi ambient). A la pràctica, els objectors treballen, sobretot, en hospitals i clíniques, centres psiquiàtrics i per ajudar drogaadictes, balnearis de cures mèdiques, institucions per cecs, sords, muts, retardats mentals, minusvàlids, clíniques de rehabilitació, assistència ambulatoria, asils i clíniques per la tercera edat, serveis de socors mòbils per gent que necessiten ajuts parcials i/o puntuals sense haver de viure sota control continu, centres juvenils, parròquies, transports de malalts, ambulàncies, assistència personalitzada a minusvàlids de gravetat extrema, institucions de protecció del medi ambient, de la naturalesa i del paisatge. L'ocupació de l'objector ha de ser a temps complet, i la institució que ofereix la plaça ha de tenir prou personal per assessorar-lo i supervisar-lo. Com demostra el quadre reproduït a continuació, més de la meitat dels objectors treballen en feines d'assistència i cuidant persones. A molta distància, també són importants les tasques artesanals i l'assistència mòbil a persones amb necessitats menors, i finalment, la conducció d'ambulàncies i de transport de malalts. Les ocupacions en el sector del medi ambient només ocupen el sisè lloc en el rànking numèric.

²¹ Arbeiter-Samariter-Bund, Arbeiterwohlfahrt, Deutscher Caritasverband, Deutsche Krankenhausgesellschaft, Deutscher Paritätischer Wohlfahrtsverband, Deutsche Sportjugend, Deutsches Jugendherbergswerk, Deutsches Rotes Kreuz, Diakonisches Werk, Johanniter-Unfall-Hilfe, Malteser Hilfsdienst.

Oferta de places i places ocupades. 15.10.1996

SECTOR OCUPACIONAL	Places ofertades	Places ocupades
Tenir cura i assistir a persones	90.417	72.883
Ocupacions artesanals	22.801	20.575
Ocupacions de jardineria i agricultura	3.987	3.379
Ocupacions mercantils i administratives	2.091	1.203
Ocupacions de logística/aprovisionament	8.943	8.031
Protecció del medi ambient	6.358	5.758
Serveis automobilístics	3.133	2.770
Transport de malalts i ambulàncies	10.599	8.078
Serveis mòbils d'assistència	18.806	13.810
Assistència personalitzada	8.342	4.649
id. nens	1.283	.963
Esportistes d'elit	.194	.105

Font: Bundesamt für Zivildienst

<http://www.bmfsj.de/zivildie/was%20ist/wasist4.htm>

La idea és que l'objector reconegut es busqui ell mateix la seva plaça i que, d'acord amb el centre que l'ofereix, faci una proposta d'ocupació al *Bundesamt*. Si no es fa cap proposta satisfactòria, el *Bundesamt* li designa una plaça a l'objector. Com demostra el quadre, l'oferta de places supera la demanda; les places poc atractives queden desertes.

Cal dir que les relacions laborals no estan subjectes al dret laboral. Obeeixen en teoria (però no sempre a la pràctica), al principi militar d'ordre i submissió.

El *Bundesamt* es responsabilitza d'assistir i oferir educació ciutadana als objectors. Disposa d'una xarxa de 93 mentors regionals i d'una altra d'una vintena d'escoles, on s'organitzen seminaris d'educació ciutadana. En canvi, la instrucció tècnica cau dins de la responsabilitat de les organitzacions que ofereixen la plaça.

El pressupost anual de l'Oficina Federal pel Servei Civil puja a uns 2,5 mil milions de marcs. Cada objector que presta el ZD costa a l'Estat uns 30.000 marcs per any.²² Des de l'1 de gener d'enguany, les institucions que ofereixen les places han de pagar el 30% de la paga que rep l'objector.

L'escala salarial de l'objector és anàloga a la dels soldats, però és més curta. Durant els tres primers mesos, l'objector rep el sou d'un soldat ras; a partir del quart mes, rep el sou d'un caporal. Encara pot pujar a una tercera categoria, i prou. Des de l'1.1.1999, el sou diari inicial puja a 14,50 marcs. El segon grup rep 16 marcs. Si s'arriba al tercer grup, es perceben 17,50 marcs. A més a més es rep una paga extra de Nadal de 375 marcs i una paga única de 1.500 marcs si s'ha acomplert el temps reglamentari.²³ Aquestes remuneracions no estan subjectes a l'IRPF. La Federació cotitza per l'objector a la seguretat social. A l'objector que té un lloc de treball en el moment d'iniciar el seu servei, no se'l pot acomiadar per aquest motiu. La persona que presta el ZD té dret al transport de franc entre el seu lloc de residència i el lloc de treball, si aquests no coincideixen; sota certes condicions, el *Bundesamt* li subvenciona el lloguer del seu pis i el menjar si al seu centre de servei no li'n poden donar.

1.4. Els valors dominants del Servei Civil

Segons el religiós Dieter Hackler, que va ostentar durant l'any 1991 el càrrec de comissionat federal pel Servei Civil (*Bundesbeauftragter für den ZD*), el ZD ha de tenir

²² Vegeu les xifres a Finis Siegler 1997: 111 i Lippert 1995: 73.

²³ Per ajuts més puntuals i altres beneficis possibles, també pels familiars dels objectors, vegeu Elbert/Fröbe 1997 i Brecht 1999, amb comentaris jurídics detallats.

com a objectiu que tots els objectors el visquin com un servei *ple de sentit*, tant per a la societat en general com per a l'objector com a persona. La ministre responsable, Christine Bergmann (SPD), subratlla que quasi sempre el ZD és un "servei a l'home" (*Dienst am Menschen*), i també una aportació molt important al teixit social de la societat alemanya. Angela Merkel (CDU) interpreta el ZD com una contribució educativa per aixecar el nivell del pensament solidari dels joves, mentre que Rainer Eppelmann (CDU) parla de la formació del caràcter dels joves. Segons alguns polítics socials, el ZD ha d'actuar com si fos l'escola social de la nació, fomentant els valors de l'actuació solidària.²⁴

Alguns estudis indiquen que la valoració que els objectors fan del servei que presten pot resultar contradictòria. Molts objectors valoren la seva tasca particular com un "servei a l'home" real i positiu. Però n'hi ha d'altres que fan interpretacions crítiques sobre el rerefons polític i econòmic del ZD ("mà d'obra forçada i barata", inclouen el ZD en la "planificació i maquinària de guerra", etc.)²⁵

Segons altres opinions basades en enquestes recents, tanmateix, les raons dels objectors ja no responen a hores d'ara a motius polítics ni morals. Tampoc no fan referència al compliment d'un deure moral amb la comunitat. Aquestes interpretacions consideren que l'actitud utilitarista predominant en l'actualitat té per conseqüència que els homes joves opten pel ZD per motius de caire pragmàtic, com ara la comoditat de poder buscar una plaça a prop del lloc de residència i així poder mantenir les relacions socials habituals, sense necessitat de viure a la caserna ni d'anar uniformat, ni d'estar stomès a l'"*orden y mando*" militar.²⁶

Per acabar aquesta primera secció, potser cal esmentar que el prestigi públic del ZD ha canviat molt des del seu origen. Als anys seixanta, setanta i encara als vuitanta, una bona part dels alemanys consideraven els objectors com traidors a la pàtria, mandrosos o covards. En un cas molt conegut, un objector va reclamar el dret de gaudir d'entrades a preu reduït per veure un partit de futbol professional, com els soldats; el club en qüestió no

²⁴ Vegeu les referències dels polítics citats en Lippert 1995: 74 i 77.

²⁵ Saathoff 1988: 66s. En cas de guerra, tots els objectors reconeguts serien cridats a les files del ZD, per un període de temps indeterminat (*Zivildienstgesetz* §79). Vegeu Elbert/Fröbe 1997: 247.

²⁶ Lippert 1995: 72.

només li va denegar la seva sol·licitud, sinó que a més li va manifestar clarament que el club no apreciava l'assistència d'objectors als partits. Però en una sèrie popular de la televisió alemanya recent (*Schwarzwaldklub*), per primera vegada, va sortir un Zivi protagonista, estereotipat com una persona simpàtica, compassiva i solidària.²⁷ Durant molts anys, les empreses consideraven la prestació del ZD com una “taca negra” dins d'un curriculum. Avui, bancs i altres empreses importants afirmen que han abandonat aquest criteri de selecció de personal.

²⁷ Evidentment, a la sèrie no es va parlar del rerefons polític de l'objecció de consciència. Vegeu *TAZ-Magazin* 11.4.1998.

2. Alternatives al Servei Civil

En alguns supòsits, els objectors de consciència reconeguts poden evitar la prestació del ZD i executar altres tasques. Si aconsegueixen determinats requeriments, els objectors es poden comprometre –com altres joves que volen evitar la “mili” però estan disposats a sacrificar el seu temps de lleure–, a servir durant set anys com a cooperant honorífic i sense dret a rebre sous, en determinades institucions públiques i entitats privades de la protecció civil i de protecció contra catàstrofes. També estan exempts del ZD els objectors que hagin firmat contractes de cooperant pel desenvolupament del Tercer Món. La durada mínima del contracte és de dos anys.

Finalment, des de 1988, algunes organitzacions tenen licència oferir un número limitat de places a l'estranger, amb la intenció de fomentar la convivència pacífica dels pobles. És precís que tant les organitzacions com les places que ofereixen, gaudeixen del reconeixement del ministeri responsable. El contracte ha de durar un mínim de dos mesos més que el ZD, i no pot estar remunerat; així, la prestació d'aquest “altre servei a l'estranger” (*Anderer Dienst im Ausland*) acostuma a costar diners a la persona contractada. Les places no estan integrades al ZD normal ja que, com hem explicat, aquest últim té caràcter de substitució del servei militar, que només pot ser prestat dins del territori de sobirania alemanya.²⁸ L'any 1998, només 837 objectors reconeguts, entre els molts que van presentar una sol·licitud, van veure realitzat el seu desig de prestar un “altre servei a l'estranger”.²⁹

També cal esmentar la via oberta pel § 15 del *Zivildienstgesetz* (llei sobre la prestació del servei civil). L'any 1969 s'hi va incloure una prescripció pensada per als Testimonis de Jehovà, que, per raons de consciència religiosa no només es neguen a prestar el servei militar, sino també tots els serveis substitutoris. Aquestes persones poden quedar exemptes de la prestació del ZD si es comprometen a treballar, amb contracte de dret laboral, en un hospital o altres institucions semblants; però durant un període de temps més llarg: la

²⁸ Vegeu Fischer/Gräf 1999.

²⁹ Vegeu *Die Zeit* 5, 1999. L'any 1999, 133 institucions i associacions reconegudes oferien un total de més o menys 1.000 places. En els casos més favorables per l'objector, s'arriba a pagar el viatge, es dona allotjament, manutenció i uns diners de butxaca (entre 90 i 170 marcs al mes). Generalment, aquests diners (i més) tornen a les arques de l'organització que ofereix la plaça.

durada normal del ZD més un any addicional. La llei, per raons de tractament igualitari, no limita aquesta possibilitat al grup religiós en qüestió i, per tant, la fórmula pot ser utilitzada per altres objectors reconeguts.

3. Els serveis civils voluntaris: l'any de prestació social o ecològica

A Alemanya hi ha l'oferta als joves dels dos sexes de comprometre's, per un any, a realitzar tasques socials i ecològiques. Mentre, l'Estat els garanteix certs drets. Alguns comentaristes hi veien un germen d'una alternativa viable als serveis obligatoris militar i substitutori (ZD) discutits fins ara. El partit Aliança '90/Els Verds defensa l'abolició dels serveis obligatoris i propaga reforçar aquestes fórmules ja existents de l'any social i de l'any ecològic voluntaris (*Freiwilliges Soziales Jahr* i *Freiwilliges Ökologisches Jahr*). Per aquest motiu, també tractarem breument aquestes formes voluntàries de prestació.

3.1. Orígens i legislació

El 17.8.1964 (!) es va publicar el *Gesetz zur Förderung eines Freiwilligen Sozialen Jahres* (FSJ), la llei de foment d'un any social voluntari. La intenció era incentivar el voluntariat dels joves.³⁰ Les activitats que s'havien de realitzar incloïen tenir cura de persones necessitades, activitats pedagògiques, i d'economia domèstica.³¹

Després d'algunes experiències pilot als *Länder* Baixa Saxònia (a partir de 1987), Baden-Württemberg (a partir de 1990), i Schleswig-Holstein (a partir de 1991), el dia 17.12.1993, una altra llei federal va copiar la fórmula per obrir la possibilitat de prestar un any ecològic voluntari (FÖJ), en les mateixes condicions que el FSJ. Des de l'any 1996, a tots els *Länder* s'ofereix aquesta possibilitat.³²

3.2. Evolució del FSJ i del FÖJ i debat actual

Durant molts anys, poca gent va presentar-se com a voluntari per prestar un FSJ (les xifres quedaven estancades sobre 1.500 voluntaris per any). L'any 1993 es va assolir la xifra de 7.100 participants entre els dos serveis.³³ Lippert (1995: 75), afirma que la baixa remunera-

³⁰ La llei va ser una reacció a iniciatives i reivindicacions de les esglésies, sobretot de les protestants.

³¹ Vegeu Lippert 1995: 75.

³² Vegeu la reproducció de les lleis en Bundesministerium 1998, la llei del FÖJ també en Arnold/Wüstendörfer 1996.

³³ Llavors ja existia, en alguns *Länder*, la possibilitat de prestar el FÖJ, però encara hi havia molt poques

ció no fomentava la participació, ja que aquesta quedava fins i tot per sota dels ja per si escassos diners que rebien els soldats i els prestadors del ZD. Els voluntaris es poden sentir més explotats en comparació amb aquests grups, malgrat les prestacions socials que els concedeixen els que els empleen. S'ha de dir que els voluntaris del FSJ i els prestadors del ZD poden arribar a realitzar les mateixes tasques. I també cal dir que la gran majoria dels voluntaris són dones, reproduint-se així la diferència de remuneració entre els dos sexes.

En els últims anys, l'interès per les fórmules FSJ i FÖJ ha augmentat. L'any 1999, hi havia 11.250 joves al FSJ i 1.700 al FÖJ,³⁴ i el nombre de voluntaris era molt superior al de places ofertades.³⁵

3.3. Una caracterització del FSJ i del FÖJ

La Ministre per la Família, les Dones, la Tercera Edat i la Joventut és la responsable dels serveis FSJ i FÖJ. Com ja hem dit, el públic de FSJ i FÖJ és bàsicament femení. En el cas del FSJ hi ha un 90,7% de dones; en el cas del FÖJ, n'hi ha un 82,4%.³⁶ La durada del servei, en casos excepcionals, es pot reduir de 12 a 9 mesos. Ja que es tracta d'un servei voluntari, hi ha llibertat per triar la plaça. Un 23,7% dels voluntaris treballen en centres per la tercera edat, el 17% en hospitals, el 13% en centres que treballen amb nens, i el 13% cuiden minusvàlids.³⁷

La institució que ofereix més places és l'església evangèlica d'Alemanya; en els centres sota el seu control, hi treballa la tercera part dels voluntaris del FSJ. En total, hi ha 130 institucions que ofereixen places. També hi ha la possibilitat de prestar el servei a l'estranger, si l'organització responsable té la seva seu principal a Alemanya.³⁸ Els serveis que

places.

³⁴ *Presse Informationen des Bundesministeriums für Familie, Senioren, Frauen und Jugend*, 9.11.1999.

³⁵ Segons el Bundesministerium (1998: 11), hi ha tres sol·licituts per plaça de FSJ i quatre per plaça de FÖJ.

³⁶ Bundesministerium 1998: 11 i 48.

³⁷ Bundesministerium 1998: 12.

³⁸ Vegeu l'entrevista amb una jove voluntària a *Die Zeit* 15, 2000. El número de places a l'estranger és molt limitat. L'any 1998, només un de cada cinc aplicants podia realitzar el seu desig d'anar a l'estranger (*Die Zeit* 40, 1998). Els detalls organitzatius s'assemblen molt al *anderer Dienst im Ausland*, dels objectors.

tenen a veure amb l'educació gaudeixen de més demanda que les places de cuidar persones necessitades (malalts, vells). Els participants en el FÖJ presten el servei en centres de protecció de la naturalesa, parcs naturals, oficines de protecció del medi ambient, centres de recerca. Actualment, també es troba en fase d'assaig un *Freiwilliges Jahr im Unternehmen* (any voluntari a l'empresa), com a alternativa a FSJ i FÖJ. Aquest esquema està organitzat pel ministeri federal responsable, en cooperació amb el *Deutsche Industrie- und Handelstag* (l'organització de les cambres d'indústria i comerç).³⁹

Cada participant al FSJ i al FÖJ té dret a una formació que se li ofereix durant els 25 dies per any reservats per cursar seminaris. Les persones que presten FSJ o FÖJ reben actualment un màxim de 400 marcs per mes, tenen l'allotjament i la manutenció lliures, i reben subvencions per a la roba i els transports. No paguen impostos sobre aquests ingressos. Els que els empleen paguen en nom seu la corresponent quota a la seguretat social.

3.4. Els valors dominants de FSJ i FÖJ

Com ja hem dit, la promulgació dels anys voluntaris es considera, desde una banda de l'espectre polític, com una alternativa preferible al sistema vigent d'obligarietat del servei militar i del seu derivat, el servei civil obligatori (ZD). A destacar, també, la inclusió de la dona. Lògicament, molts dels arguments esgrimits en la discussió sobre el ZD també són aplicables a la realització de FSJ i FÖJ. Cal dir que, al costat dels arguments normatius i de valors (integració en la societat, identificació amb la mateixa, desenvolupament d'un sentit de solidaritat etc.)⁴⁰, en el cas del FSJ, sempre hi havia la intenció, també des de les institucions, de millorar l'oferta de mà d'obra per a les institucions i associacions que s'ocupen dels serveis socials, i de fomentar que una part dels joves (les dones?) s'orientessin cap a professions de servei social. Cal recordar que en els orígens del FSJ, hi havia la iniciativa de les esglésies.

³⁹ Vegeu *Die Zeit* 40, 1998.

⁴⁰ Vegeu les paraules del secretari d'estat responsable, Peter Haupt, a *Presse Informationen des Bundesministeriums* 9.11.1999. També *Bundesministerium* 1998.

Les enquestes encarregades recentment pel ministeri demostren que els joves que trien FSJ o FÖJ, consideren que l'experiència els serveix per a la seva orientació professional. Mentre el deure moral o arguments similars no juguen un paper important en la decisió d'autoobligar-se al servei (tampoc no importa gaire, però, la seguretat material), altres arguments són més decisius. Moltes vegades, els voluntaris converteixen l'any social o ecològic en un "pont" que va de la finalització de l'ensenyament mitjà al començament dels estudis universitaris o similars. Aquest argument és esmentat per la meitat dels enquestats.⁴¹ En el cas del FÖJ més que en el FSJ, es manifesta una nodrida participació de joves de classe mitjana i bona formació escolar.⁴² Cal dir que la prestació de FSJ i FÖJ millora la puntuació per assolir una plaça en estudis universitaris de molta demanda (p. ex. medicina). Tanmateix, la por a l'atur juvenil també pot jugar un paper, més en el cas del FSJ que en el del FÖJ, per a les autoritats quan fomenten l'oferta de places, com també per a alguns dels joves que es quedarien al carrer.

⁴¹ Bundesministerium 1998: 13.

⁴² El 80% tenen l'*Abitur*, la condició per ser admès a la universitat. Cal dir que per a moltes carreres es reconeix la prestació del FSJ i del FÖJ com a *practicum*.

Bibliografia

- Arnold, Thomas/Wüstendörfer, Werner: *Abschlußbericht zum Freiwilligen Ökologischen Jahr*, Schriftenreihe des Bundesministeriums für Familie, Senioren, Frauen und Jugend 133, Stuttgart/Berlin/Köln, Kohlhammer, 1996
- Beywl, Wolfgang: Pflichtdienst für alle (Männer): Lösungsweg oder Sackgasse bei Pflegesicherung und Dienstgerechtigkeit?, *Gegenwartskunde* vol. 43, núm. 3, (1994) p. 371-381
- Birke, Peter/Friedrich, Rudi: Zivildienstleistende: Zwangsarbeiter im sozialen Kleid, *Vorgänge* vol. 27, núm. 2 (1988) p. 58-65
- Brecht, Hans-Theo: *Kriegsdienstverweigerung und Zivildienst. Kriegsdienstverweigerungsgesetz, Zivildienstgesetz*, München, Beck, (4)1999
- Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (ed.): *Freiwilliges Soziales Jahr/Freiwilliges Ökologisches Jahr*, Bonn, (4)1998
- Elbert, Harald/Fröbe, Klaus: *Kriegsdienstverweigerung und Zivildienst*, München, dtv, (8)1997
- Finckh, Ulrich: Freiwilligkeit oder Zwang - Anmerkungen zur Dienstpflichtdiskussion, *Vorgänge* vol. 127, núm. 3 (1994) p. 101ss.
- Finis Siegler, Beate: Konversion des Zivildienstes - eine sozialpolitische Betrachtung, *Sozialer Fortschritt* vol. 46, núm. 5 (1997) p. 110-116
- Fischer, Jörn/Gräf, Oliver: *Zivi weltweit. Der Andere Dienst im Ausland als Alternative zum Zivildienst*, Freiburg, Interconnections, 1999
- Fröbe, Klaus: *Zivildienstrecht von A - Z*, München, dtv, 1996
- Keupp, Marcus Matthias: *Ratgeber Zivildienst*, Reinbek, Rowohlt, 2000
- Lippert, Ekkehard: Allgemeine Dienstpflicht als sicherheits- und sozialpolitischer Ausweg?, *S+F - Vierteljahresschrift für Sicherheit und Frieden* vol. 13, núm. 2 (1995) p. 72-78
- Saathoff, Günter: Gefangen im magischen Dreieck. Zivildienst im Spannungsfeld von Friedensdienst, Arbeitsdienst und Militärinteressen, *Vorgänge* vol. 27, núm. 2 (1988) p. 66-78

Estats Units

Albino Santos

Màster en Administració Pública
per la Universitat de Harvard
(Cambridge, EUA)

Sumari

1. Presentació

2. Història del servei civil als EU

3. Els principals programes

3.1. La Corporació per al Servei Nacional

3.1.1. El programa *Americorps*

3.1.2. El programa *Learn and Serve America*

3.1.3. El *National Senior Service Corps*

3.2. El *Peace Corps*

4. Valors dominants i conclusions

Referències

1. Presentació

La idea de ciutadania participativa i d'implicació amb els problemes de les comunitats locals i de la comunitat nacional en el seu conjunt ha estat sempre molt atractiva per a polítics, pensadors i observadors de tot l'espectre ideològic nord-americà. Si bé el component liberal i democràtic del sistema polític dels EUA és innegable i, potser, és el seu principi estructurador central, sempre han mantingut un equilibri de forces més o menys desigual amb el principi participatiu (més comunitari i menys individualista) típic del republicanisme cívic que posa un gran èmfasi en els valors del ciutadà que contribueix al benestar de la seva comunitat per un pur deure cívic (Sandel, 1996). Aquesta idea, present als orígens de la independència nacional a cossos com ara les milícies de cadascun dels estats, formades pels propis ciutadans que contribuïen les seves pròpies armes i recursos per ajudar a defensar el seu país, ha anat diluint-se amb el temps. Si bé la implicació ciutadana en certs moments (com ara, especialment, la Segona Guerra Mundial) va ser més elevada que a d'altres, el servei nacional (ja sigui militar o civil) ha tendit a ser vist com a un recurs per solucionar problemes socials o econòmics específics (més que no pas per purament mantenir l'esperit participatiu de la població) i els participants han tendit a ser atrets pels beneficis materials que se'ls oferia.

De tota manera, la idea, ja sigui per motius més materials o més "patriòtics", ha continuat sent present i defensada per diversos presidents. Concretament, el president Clinton va incloure al seu programa electoral de 1992 una proposta expressa de creació d'un sistema integrat de servei civil nacional. Amb això es feia ressò d'iniciatives ja endegades anteriorment i en proposava d'altres. El resultat final, la *National and Community Service Trust Act* de 1993, va ser més modest de l'esperat. El rebuig dels polítics del partit republicà a donar suport a qualsevol iniciativa que pogués fer créixer encara més el sector públic va obligar a una negociació a la baixa. El resultat final va ser la creació d'un sistema de suport del govern federal (coordinat a través de la Corporació per al Servei Nacional o CNS) a iniciatives de voluntariat i servei social ja endegades a nivell estatal i local, o a d'altres que se'n puguin crear de nou. El pressupost manegat pels diversos programes de la CNS continua sent relativament modest, però la implementació descentralitzada de les diferents iniciatives fa que tingui un ampli

potencial de creixement, donat que, a més del propi treball voluntari¹ que aporten els participants, hi ha cabuda perquè els governs locals i estatals, les diferents organitzacions sense ànim de lucre (que, per simplificar, englobaré sota el terme d'ONG) i diversos sponsors puguin oferir recursos complementaris. En resum, es tracta d'un programa pressupostàriament modest a nivell federal, però d'abast ambiciós pel que fa al nombre de beneficiaris a tot el país i de potencial alt de creixement donada l'obertura a col·laborar amb altres organitzacions que s'ofereix.

Al present informe començaré amb una breu història del servei civil nacional als EUA. Continuaré amb una descripció dels principals programes a nivell federal: els de la CNS, sobretot, però també faré referència a un programa pioner d'actuació a nivell internacional, el del *Peace Corps*. Tot i que des dels anys setanta han començat a aparèixer programes de servei civil (conservacionistes, sobretot, però també alguns de contingut més social) a alguns estats i ciutats del país, són encara força reduïts i sense la repercussió dels programes federals. Per això centraré aquest informe en aquests últims. Per finalitzar, faré un repàs del que són els valors centrals que avui dia informen el servei civil als EUA.

¹ En aquest informe utilitzaré indistintament les expressions "voluntari" o "voluntariat", "participant", "col·laborador" i d'altres quan em refereixi a les persones que participen a les diverses iniciatives de servei civil. Si bé és veritat que el nivell de voluntariat (és a dir, de manca o d'existència de retribució material pel seu servei) dels participants varia segons la iniciativa, tots ells i elles hi participen a canvi de compensacions molt per sota del que seria la compensació de mercat per una feina del mateix tipus.

2. Història del Servei Civil als EUA

Actualment, els Estats Units compten amb un exèrcit professional compost per efectius voluntaris i amb un servei nacional civil també voluntari.² No es pot dir, però, que els programes federals de servei civil actuals tinguin el seu origen en una manca d'efectius motivada per la desaparició del servei militar obligatori al 1973: el contingent d'objectors de consciència sempre ha estat molt reduït als EUA. Això no vol dir que el servei militar no hagi servit d'inspiració per a la creació d'un servei civil alternatiu.

En realitat, els Estats Units (tant a nivell federal com dels estats) no han recorregut mai a períodes perllongats de *draft* o servei militar obligatori, però en aquells moments en què el *draft* ha estat vigent també han existit objectors de consciència. En principi, els tribunals només van reconèixer objectors per motius religiosos (donada l'especial protecció de la llibertat religiosa que fa la primera esmena de la constitució dels EUA) i aviat se'ls va exonerar de servir en combat, però no de servir a l'exèrcit d'alguna altra manera (a hospitals, etc.). Tot i que amb el temps la concepció d'objector de consciència va cobrir també aquells que s'hi oposaven per motius més ideològics o filosòfics, els tribunals s'han mostrat sempre en oposició a admetre els recursos dels objectors que no ho siguin per motius molt obvis i visibles. Per això, el nombre d'objectors ha estat sempre molt reduït i l'impacte dels programes de servei civil alternatiu en què han desenvolupat les seves activitats és, com a molt, modest.

L'actual sistema de servei nacional civil es fonamenta en un corrent desenvolupat des del primer moment de manera paral·lela i independent al servei militar. La tradició política americana, sempre basada en l'equilibri de dos grans principis (el liberal democràtic i el republicà), ha donat molta importància a la implicació ciutadana en serveis que puguin millorar la seva comunitat. Ja al 1910, el filòsof William James va recolzar la possibilitat de portar a terme un servei nacional no militar al seu assaig «The Moral Equivalent of War» (James, 1943). La seva idea, en les seves pròpies paraules, era que si aquest servei es posés en marxa «en comptes d'un reclutament militar obligatori, d'un reclutament obligatori de tota la població jove durant un cert nombre

² Només es conserva l'obligació (decretada pel president Carter al 1979) per a tots els joves americans de registrar-se als centres de reclutament (per a l'hipotètic i improbable cas que els seus serveis fossin requerits en una situació bèl·lica).

d'anys per a formar part d'un exèrcit allistat contra natura, la injustícia tendiria a ser compensada i en derivarien altres nombrosos béns per a la comunitat».³ Però aquest component pacifista i de republicanisme cívic no va ser el principal element que va motivar els primers grans exemples de servei civil, sinó les necessitats econòmiques i de rehabilitació del teixit social del país (unes motivacions que es troben encara molt arrelades als programes de servei vigents). Així, durant el *New Deal*, el president Roosevelt va crear els Cossos de Conservació Civil (els *Civilian Conservation Corps*), en què milions de joves van fer serveis d'entre 6 i 18 mesos de durada a camps de treball per ajudar a la restauració de parcs nacionals, per a realitzar tasques de revifament econòmic, i, sobretot, per a sostenir les seves famílies i ells mateixos (va ser una de les mesures pensades per ajudar als sectors de població més castigats per la depressió econòmica).

La següent gran iniciativa de promoció d'un servei civil nacional no va arribar fins als anys seixanta. Al 1961 el president Kennedy va crear els *Peace Corps*, un tipus de servei civil que els joves i els professionals americans podien portar a terme en altres països per ajudar-los en el seu desenvolupament i, alhora, rebre una formació. Aquesta va ser la primera iniciativa mínimament estructurada de servei civil no conservacionista. Tres anys més tard, el president Johnson la va aplicar a nivell intern amb la creació de VISTA (*Volunteers in Service to America*), a més d'un cos nacional de mestres, d'un *Job Corps* i d'un any d'acció universitària, com a part del seu programa de "guerra contra la pobresa". VISTA continua encara avui dia i ofereix oportunitats als nord-americans perquè donin servei a temps complet a milers de comunitats de renda baixa.

Tot i que des d'un primer moment va haver-hi un interès especial en involucrar la gent jove, també es van aprovar durant els anys seixanta altres programes per a gent més gran, com ara el *Retired and Senior Volunteer Program* o RSVP, el Programa dels Avis Adoptius (el *Foster Grandparent Program*) i el *Senior Companion Program*. Avui dia, aquests programes es troben emmarcats a dins del *National Senior Service Corps* i ofereixen als nord-americans d'edats més avançades la possibilitat d'involucrar-se en aquest tipus de servei.

³ Traducció de l'autor.

De tota manera, els diferents programes han anat apareixent i esvaint-se amb una relativa facilitat. Per exemple, els diversos cossos de conservació a nivell federal i estatal han tingut un relatiu èxit, però, en molts casos, de curta vida (com ara els *Youth Conservation Corps* i els *Young Adult Conservation Corps* dels anys setanta). L'excepció és la dels *California Conservation Corps*, que s'han mantingut des de la seva creació al 1976.

Diverses iniciatives endegades als anys vuitanta continuen actualment. Són, en general, programes de suport que connecten voluntaris potencials amb programes de conservació o de servei comunitari que ja s'estan portant a terme o que estan a punt de fer-ho. Entre elles, hi ha iniciatives adreçades específicament als estudiants universitaris (com ara la *Campus Outreach Opportunity League* del 1984 i el *Campus Compact* del 1985), la *National Association of Service and Conservation Corps*, creada al 1985 i que ajuda a la creació de cossos de joves voluntaris als diferents estats i ciutats, i el programa *Youth Service America*, creat al 1985, i que ofereix recursos diversos perquè els joves que vulguin servir ho puguin fer.

Donada la dispersió de tots aquests programes i iniciatives, el president Bush va promoure la creació d'una Oficina del Servei Nacional a la Casa Blanca i de la Fundació *Points of Light* per a promoure el voluntariat. A més, l'any 1990, va ser aprovada la llei del Servei Nacional i Comunitari (la *National and Community Service Act*). Entre altres alternatives, la nova legislació va oferir la possibilitat de donar beques i ajuts a les escoles per donar suport a iniciatives d'aprenentatge a través del servei (*service-learning*), que amb posterioritat van quedar unificades sota el programa *Learn and Serve America*, així com un seguit d'ajuts de finançament de projectes de demostració de servei nacional desenvolupats per cossos de voluntaris juvenils diversos (*youth corps*), ONG i universitats. Podem veure, doncs, com a partir d'aquest moment es pren consciència de la necessitat de potenciar el servei nacional des del govern federal. Tanmateix, la idea de servei nacional que ha acabat triomfant no és en absolut la d'un servei civil centralitzat i d'ampli abast, sinó la d'una organització més modesta, amb ànim de coordinar i donar suport a iniciatives desenvolupades al nivell dels estats i de les comunitats locals. Com ja s'ha esmentat, la divergent visió sobre una possible iniciativa federal de promoció del servei civil nacional que tenien Bill Clinton i els polítics republicans i la necessitat que arribessin a un consens bipartidista per poder

posar algun tipus de projecte en marxa (unit al fet que era la primera demostració de força contra el nou president que podien fer els congressistes republicans) va reduir les dimensions del resultat final.

De tota manera, el president Clinton va signar al setembre de 1993 la llei (la *National and Community Service Trust Act*) que creava *AmeriCorps* i la Corporació per al Servei Nacional (la *Corporation for National Service* o CNS). Amb aquesta llei, VISTA passava a formar part d'*AmeriCorps*, que ha esdevingut així, el programa central de voluntariat civil amb suport federal.

Al setembre de 1994 el primer contingent de 20.000 membres voluntaris d'*AmeriCorps* (modest per al que podem considerar que un autèntic servei nacional hauria de ser, però molt superior a qualsevol de les altres iniciatives supervivents de dècades anteriors) va iniciar el seu servei a més de 1.000 comunitats locals. La supervivència del programa ha estat possible gràcies a un seguit de signes de suport favorables. Per exemple, un estudi de la fundació IBM al 1995 va mostrar que per cada dòlar federal gastat a *Americorps*, se n'obtenien entre 1,6 i 2,6 en beneficis mesurables per als membres d'*Americorps* i per a les comunitats on serveixen. A més, el programa ha rebut el suport del popular general Colin Powell, d'antics presidents de tots dos partits i d'altres personalitats.

3. Els principals programes

Entre els programes federals de suport al servei civil nacional podem distingir dues grans vies alternatives: les del servei civil interior i exterior. La més veterana és la segona, representada pel programa *Peace Corps*, instaurat ja en temps del president Kennedy. La primera, considerada des de la seva concepció inicial com una mena de *Peace Corps* intern, la formen un seguit de programes coordinats per la Corporació per al Servei Nacional (CNS). La importància dels programes coordinats per la CNS (en particular, d'*AmeriCorps*, pel que fa a participants a temps complet en programes de servei civil) en pressupost i nombre de participants és molt superior a la de *Peace Corps*. Fem un repàs del funcionament i de les condicions legals de tots dos.

3.1. La Corporació per al Servei Nacional

La CNS va ser creada per la *National and Community Service Trust Act* del 1993. Els programes que cobreix ofereixen possibilitats de servei civil comunitari per a ciutadans de totes les edats. La Corporació va sorgir de la fusió de dos organismes que la precedien: ACTION i la Comissió de Servei Nacional i Comunitari. Durant dues dècades, ACTION havia gestionat VISTA i els altres tres programes que componien el *Senior Corps* i que ocupen a gairebé mig milió de persones de la tercera edat en feines de servei a les seves comunitats. La ràpida expansió d'aquest moviment de servei comunitari va portar a l'aprovació de la *National and Community Service Act* del 1990, que va crear una ONG, la Fundació *Points of Light*, i una nova agència federal independent, la Comissió de Servei Nacional i Comunitari. Aquesta comissió va donar suport mitjançant ajuts de diversa mena a quatre grans tipus de servei: programes d'aprenentatge a través del servei per a joves en edat escolar, programes de servei d'educació superior, cossos de voluntaris juvenils (*youth corps*) i elaboració i prova de models de demostració de projectes de servei nacional.

L'any 1992, un grup de senadors de tots dos partits en col·laboració amb l'administració Bush va donar suport a la creació del *National Civilian Community Corps* (NCCC), un projecte de demostració sobre com es podien utilitzar els recursos militars sobrants amb l'acabament de la guerra freda per resoldre problemes a dins dels EUA. El NCCC va ser creat per la *Defense Authorization Act* de l'any 1993 i funciona com a un programa

residencial basat en el model dels *Civilian Conservation Corps* de l'era de la depressió. El NCCC va esdevenir part de la xarxa de programes de servei nacional coordinats per la CNS amb la *National and Community Service Trust Act* del 1993. Tot i que no estem parlant d'una agència governamental amb un pressupost elevat, la Corporació gaudeix de bona salut pressupostària: el Congrés ha incrementat el pressupost assignat de 600 milions de dòlars al 1996 a 731,6 milions l'any 2000 (i l'administració Clinton n'ha demanat 850 milions per al 2001).

Per la llei ja esmentada de 1993, la Corporació per al Servei Nacional gestiona *AmeriCorps*, *Learn and Serve America* i la resta de programes de servei nacional, especialment el *National Service Senior Corps*.

3.1.1. *El programa AmeriCorps*

AmeriCorps és l'equivalent al *Peace Corps* a l'interior del país. Actualment, més de 50.000 voluntaris contribueixen a temps complet en un servei intensiu i adreçat a l'obtenció de resultats. La majoria dels membres d'*AmeriCorps* són seleccionats per les mateixes organitzacions mèdiques, ecologistes, de suport comunitari, etc., locals i nacionals, on serveixen (per exemple, *Habitat for Humanity*, la Creu Roja americana, *Big Brothers/Big Sisters*, i els *Boys and Girls Clubs*). N'hi ha d'altres que serveixen a *AmeriCorps VISTA* (*Volunteers in Service to America*) i a *AmeriCorps NCCC* (*National Civilian Community Corps*). En general, *AmeriCorps* compta amb la col·laboració de milers de voluntaris de més de 17 anys que reben, com a compensació després del seu servei, ajuts educatius per a finançar la seva educació de nivell superior.

El servei és ofert a través de centenars d'organitzacions nacionals, estatals i locals, amb les quals *AmeriCorps* forma consorcis per implicar més gent en serveis comunitaris orientats a l'obtenció de resultats específics, que responguin a les necessitats detectades prèviament a la comunitat en qüestió. *AmeriCorps* té tres divisions o activitats pressupostàries: les *AmeriCorps State and National Grants*, que donen ajuts a programes a nivell estatal i nacional, l'*AmeriCorps National Civilian Community Corps* (NCCC), un programa "residencial" (els voluntaris realitzen el seu servei a camps de treball on viuen a pensió completa) a temps complet, i *AmeriCorps VISTA*, un programa de lluita contra la pobresa.

Els voluntaris que hi contribueixen a temps complet durant un mínim d'un any reben ajuts educatius de la Corporació per al Servei Nacional per valor de 4.725 dòlars. Aquests són una mena de cupons que poden utilitzar per a pagar els costos de matrícula o per pagar préstecs d'estudis que encara deguin durant un període de set anys. El màxim que poden guanyar aquests participants al programa és l'equivalent de dos d'aquests ajuts educatius a temps complet.

3.1.1.a. LES AMERICORPS STATE AND NATIONAL GRANTS

Els tipus de programa que poden ser finançats legalment per la CNS sota el paraigua de les *AmeriCorps State and National Grants* (els ajuts econòmics estatals i nacionals d'*AmeriCorps*) són molt amplis (cossos de voluntaris comunitaris, de voluntaris juvenils, programes de col·locació professional, cossos professionals, programes intergeneracionals, etc.). La llista sencera apareix a la secció 122 de la *National and Community Service Act* de l'any 1990. Els programes de servei local són portats a terme per ONG, organismes administratius locals i dels estats, les tribus índies autònomes, les institucions d'ensenyament superior, els districtes escolars i de policia locals, o mitjançant consorcis entre aquests organismes. Els programes que estan expressament prohibits són els que poden involucrar els participants en activitats de *lobbying* polític o de suport a activitats religioses o a un determinat partit.

Els participants han de tenir un mínim de 17 anys d'edat. Tot i que la CNS pot oferir ajuda als programes locals donant-los referències sobre alguns dels sol·licitants, el reclutament, la selecció i la distribució de tasques són responsabilitat exclusiva dels recipients dels ajuts. Els participants a temps complet han de servir un mínim de 1.700 hores durant un període d'entre 7 i 12 mesos per tal de tenir dret a rebre l'ajut educatiu de 4.725 dòlars. Tanmateix, hi ha participants que poden servir només a temps parcial durant un o més anys i que tenen llavors dret a rebre part de l'ajut solament. A l'exercici anual de setembre de 1995 a setembre de 1996, més de 23.000 membres van servir als 425 programes que van rebre ajut directe d'*AmeriCorps State and National* (al 1999 els nombres havien pujat a 43.000 voluntaris i 750 programes). Els participants poden rebre una compensació econòmica mensual de subsistència (que pujava, l'any 1999, a uns

8.700 dòlars per als membres a temps complet, dels quals la CNS sufragava un 85%) i assegurança.

Entre els tipus de servei finançats hi ha des de tutories a nens en programes de pre-escolar fins a programes de vigilància policial dels veïnats, passant per programes de restauració d'habitatges perquè puguin acollir les persones sense llar. Durant el seu primer any de funcionament, *AmeriCorps State and National* va oferir beneficis directes a un total estimat de 4 milions i mig de nord-americans.

Dues terceres parts de les partides federals pressupostades per a *AmeriCorps State and National* van a parar als estats, on són gestionats per les respectives comissions per al servei nacional, nomenades pels governadors. La meitat d'aquests fons són repartits entre els estats en base a una fórmula basada en la població que tenen. L'altra meitat resulta del seu repartiment a nivell nacional entre els programes que guanyen els concursos i competicions convocades, independentment de l'estat. Les comissions estatals per al servei nacional són també responsables dels programes locals i n'han d'assegurar el seu compliment de la legislació federal i de les regulacions del programa. L'altra tercera part del finançament és per a ONG regionals i nacionals. La supervisió d'aquests programes és responsabilitat directa de la CNS. Els organismes recipients dels ajuts han de contribuir també amb quantitats substancials de co-finançament per als programes proposats. El pressupost atorgat pel Congrés a aquesta divisió d'*AmeriCorps* per als anys 1996 i 1997 va ser de 215 milions de dòlars anuals (237 milions al 1999).

3.1.1.b. EL PROGRAMA *AMERICORPS NATIONAL CIVILIAN COMMUNITY CORPS* (NCCC)

AmeriCorps NCCC és un programa "residencial" a temps complet que combina elements de la pràctica militar amb tasques semblants a les dels Cossos de Conservació Civils dels anys trenta. Els participants viuen i es formen a un dels quatre campus existents: a San Diego, Califòrnia, a Aurora, Colorado, o a Charleston, Carolina del Sud, on ocupen antigues bases militars, o a Perry Point, Maryland, que és un centre mèdic per a veterans. Hi ha una àmplia representació d'antics membres de les forces armades i de militars retirats al personal administratiu d'*AmeriCorps NCCC*. Aquesta activitat pressupostària d'*AmeriCorps* finança projectes de servei en col·laboració amb

promotors locals i estatals. Les sol·licituds d'ajut econòmic per a possibles projectes han de complir un seguit de criteris adreçats a millorar la participació comunitària.

Els participants són joves amb edats entre 18 i 24 anys i serveixen a temps complet durant deu mesos en equips de treball. El reclutament del personal col·laborador, la seva selecció i la distribució de tasques és competència exclusiva de la CNS i del personal administratiu d'*AmeriCorps NCCC*. Al 1996, hi van participar 981 membres que van enllestir un total de 446 projectes de servei, i al 1997, van ser 983 membres i 478 projectes de servei enlestits (al 1999, 871 membres i 478 projectes). Aquests membres reben una assignació anual de 4.000 dòlars i manutenció i allotjament, i se'ls concedeix un ajut educatiu a la fi del seu servei.

El servei proveït per *AmeriCorps NCCC* es centra primordialment en aspectes mediambientals i en feines d'ajut en cas de desastres naturals. Són serveis que abasten tot el territori dels EUA i poden portar els participants a projectes més enllà del campus on es troben concentrats. Els membres del programa poden servir a parcs forestals nacionals o estatals, poden construir i senyalitzar corriols o senders de gran recorregut, o ajudar a l'extinció d'incendis. A les zones urbanes, poden desenvolupar hàbitats més sensibles amb el medi ambient i poden ajudar als habitants a utilitzar els recursos energètics de manera més eficient. A més del seu ajut en cas de desastre natural, els col·laboradors també poden fer tasques de tutories per a nens, de restauració d'escoles públiques i d'habitatges públics, i d'assistència als residents de menor nivell econòmic a llars de la tercera edat o per a persones amb discapacitat psíquica en les seves activitats quotidianes.

Pel que fa al finançament, *AmeriCorps NCCC* està plenament finançat pel govern federal (18 milions de dòlars de pressupost anual al 1996 i al 1997) i és operat en exclusiva per la CNS, tot i que alguns dels costos associats en concepte de viatges o d'allotjament dels voluntaris estan oberts a sponsors addicionals.

3.1.1.c. EL PROGRAMA *AMERICORPS VISTA*

La llei de l'any 1993 va integrar el programa *VISTA*, amb 29 anys d'història en aquell moment, a *AmeriCorps*. Les tasques han continuat sent semblants a les anteriorment

desenvolupades, i es centren fonamentalment en el servei a comunitats desafavorides, amb l'objectiu central d'augmentar la capacitat de la gent per millorar les seves vides. Els col·laboradors del programa treballen i viuen a les comunitats on realitzen el seu servei i creen programes que poden continuar un cop finalitzen el seu període de servei amb *AmeriCorps*. Com a compensació poden escollir entre un pagament en efectiu al final del servei (1.200 dòlars al 1999, l'opció escollida per un 40% dels col·laboradors) o l'ajut educatiu típic dels altres programes (4.725 dòlars per pagar deutes de préstecs d'estudis o despeses de matrícula).

Els participants al programa han de ser majors d'edat, però no hi ha cap límit superior d'edat. Serveixen a temps complet durant un mínim d'un any i la durada mitjana del servei ve a ser d'uns divuit mesos. Al 1999 els participants eren un total de 6.500 dedicats a 1.200 projectes diferents. Com a mitjana reben una compensació anual d'uns 8.700 dòlars.

Les activitats principals dels membres d'*AmeriCorps VISTA* es centren molt al voltant del reforçament i l'expansió de la capacitat de les organitzacions locals per adreçar les necessitats de les comunitats de renda més baixa. Hi ha sis àrees que reben especial èmfasi al programa: l'educació, la salut i la nutrició, l'habitatge i el problema de la gent sense llar, el desenvolupament econòmic i comunitari, la seguretat pública, i el medi ambient. Es calcula que els beneficis dels col·laboradors de VISTA durant l'any 1996 van arribar de manera més o menys directa a uns 2,3 milions de nord-americans. Els col·laboradors de VISTA van reclutar un total de 114.000 voluntaris de les mateixes comunitats on desenvolupaven les seves tasques i van mobilitzar l'equivalent de 70 milions de dòlars en recursos per donar suport als seus projectes.

Els col·laboradors de VISTA fan el seu servei en organitzacions locals que, si bé no estan obligades a oferir co-finançament en efectiu a les seves propostes per rebre els ajuts, han de sufragar els costos derivats de la formació, supervisió i suport logístic dels col·laboradors. Als exercicis fiscals dels anys 1996 i 1997, *AmeriCorps VISTA* va rebre un pressupost anual de 41,2 milions de dòlars (73 milions al 1999). A més d'aquests fons federals, el programa promou acords específics per compartir els costos dels projectes amb altres sponsors en què aquests últims reemborsen part dels costos al govern federal (un total de 12 milions de dòlars al 1997).

3.1.2. *El programa Learn and Serve America*

És un programa adreçat a gent jove i intenta connectar experiències de servei comunitari amb el seu aprenentatge acadèmic, amb l'objectiu últim que això contribueixi a la seva educació, el seu creixement personal i l'increment de la seva responsabilitat cívica. El programa proveeix finançament a escoles, universitats i organitzacions comunitàries. Els recipients dels ajuts estan obligats a crear nous programes o a copiar-ne d'altres ja existents, o a oferir programes de formació i desenvolupament a personal (docent o no) i als voluntaris. Els participants als programes organitzats per les escoles o les organitzacions comunitàries són nens i nenes d'entre 5 i 17 anys. Els participants als programes universitaris poden ser estudiants de primer, segon o tercer cicle.

Els programes de *service-learning* (aprenentatge mitjançant el servei) són coordinats a nivell local mitjançant consorcis entre les escoles i les organitzacions comunitàries i són gestionats pels organismes administratius responsables de l'àrea d'educació a cada estat, per ONG o per institucions d'ensenyament superior. Normalment, els programes tenen tres components principals: un de preparació acadèmica (ja sigui a través de classes o d'altres sistemes que preparin els estudiants per al servei), un de servei comunitari (les activitats que els estudiants porten a terme a les diferents comunitats per fer front a un seguit de necessitats que aquestes tenen) i un de reflexió (per tal que els estudiants puguin relacionar la seva experiència de servei amb el seu aprenentatge personal i acadèmic).

Al 1999, els programes d'àmbit escolar i d'organitzacions comunitàries van involucrar més de 794.000 estudiants en activitats de *service-learning* a 107 projectes a escoles i organitzacions comunitàries locals, mentre que uns 30.000 van contribuir als 57 projectes universitaris emmarcats a dins de *Learn and Serve America*. Si bé aquests estudiants no reben una paga pel seu servei, sí que reben crèdits acadèmics que poden convalidar per assignatures de cara a obtenir el seu títol universitari.

Pel que fa al tipus de servei, els estudiants treballen amb els membres i les organitzacions de la comunitat en qüestió per detectar les necessitats i decidir les activitats de servei adients. Són projectes que tracten les quatre necessitats que es tenen

com a prioritàries als programes de servei nacional als Estats Units: necessitats educatives, de seguretat pública, mediambientals i d'altres necessitats humanitàries. Poden ser escoles, hospitals, llars de la tercera edat, centres de dia, parcs i entitats de servei humanitari de qualsevol mena. La intensitat del servei pot variar des de només unes poques hores per semestre fins a vint hores a la setmana.

Learn and Serve America ofereix finançament als organismes educatius estatals (en base a una fórmula basada en la població de l'estat en qüestió) i a les ONG que actuen a tot el país (en base a un procés competitiu de concursos oberts), i aquestes entitats, alhora, concedeixen els ajuts als programes locals de *service-learning*. A més, *Learn and Serve America* ofereix ajut financer directe a les institucions d'ensenyament superior (també a través de processos competitius). El pressupost atorgat pel Congrés dels EUA a *Learn and Serve America* va ser de 43 milions de dòlars per cadascun dels anys del període 1996-1999.

3.1.3. *El National Senior Service Corps*

A les tres divisions d'aquest cos (el programa d'avis adoptius, el *Senior Companion Program* i el *Retired and Senior Volunteer Program* o RSVP) serveixen més de mig milió de nord-americans amb edats de 55 anys en endavant. Són programes que daten originalment del anys seixanta. Actualment, es valora molt especialment que els projectes nous tinguin bons elements d'avaluació d'impacte per tal d'assegurar l'efecte real dels serveis proveïts.

3.1.3.a. EL PROGRAMA D'AVIS ADOPTIUS (*FOSTER GRANDPARENT PROGRAM* O FGP)

Des del 1965, aquest programa ha estat adreçat a nens i joves amb necessitats excepcionals. Els avis adoptius ofereixen un servei de vint hores per setmana i reben una compensació simbòlica de 2,55 dòlars per hora. Els col·laboradors han de tenir un mínim de 60 anys d'edat i han de pertànyer a sectors de població de renda baixa per a ésser considerats. A més d'aquesta compensació reben una assegurança que els cobreix en cas d'accident (personal o amb el seu vehicle) durant el seu servei.

Al 1996 hi havia més de 21.400 avis adoptius que prestaven els seus serveis a 279 projectes que abastaven un total aproximat de 80.000 nens especialment necessitats (al 1999 les xifres van ser 28.000, 333 i 180.000, respectivament). Els avis adoptius realitzen els seus serveis a escoles, hospitals, centres de rehabilitació de drogodependents, institucions penitenciàries, centres de dia, etc. Entre les seves tasques es troben algunes com ara ajudar nens que han rebut abusos o que han estat abandonats, fer de mentors d'adolescents amb problemes i de mares joves, i tenir cura de nens prematurs o amb discapacitats físiques.

El finançament funciona a partir de la concessió d'ajuts econòmics de la CNS a les organitzacions locals que gestionen els *Foster Grandparent Programs*. El pressupost federal per al programa va ser de 61,9 milions de dòlars al 1996 i de 77,4 milions al 1997, i ha pujat fins a 93,3 milions al 1999 i 96 milions al 2000 (amb contribucions addicionals dels sponsors locals per valor d'aproximadament la meitat d'allò concedit pel Congrés).

3.1.3.b. EL SENIOR COMPANION PROGRAM (SCP)

Els *senior companions* ofereixen ajut a persones de salut delicada, sovint recloses a casa seva i, en la seva majoria, d'edat avançada. Són persones que tenen dificultats per portar a terme les seves tasques quotidianes. Els *senior companions* els ajuden a mantenir uns mínims d'independència (oferint-los assistència amb tasques com ara pagar els seus rebuts, comprar queviures i ajudar-los a trobar mitjans de transport per arribar a les seves cites mèdiques). Els *companions* reben formació sobre com assistir malalts d'Alzheimer, o afectats per embòlies, diabetis o problemes de salut mental (i sobre com alertar els metges o els familiars sobre aquest tipus de problemes). Els candidats a proveir el servei són gent de renda baixa, de 60 anys d'edat o més, i, un cop escollits, reben el mateix tipus de compensació que els avis adoptius i han de servir durant vint hores setmanals. Al 1996, n'eren 11.800 i servien uns 40.000 clients a través de 185 projectes diferents (les xifres havien pujat fins a 15.000, 207 i 41.000, per a l'any passat). El sistema de finançament és similar al del programa dels avis adoptius, però rep un total pressupostari més modest: al 1996, 31 milions de fons federals i 18,8 milions de fons no federals (36,6 i 24,1 milions respectivament per a l'any 1999).

3.1.3.c. EL *RETIRED AND SENIOR VOLUNTEER PROGRAM* (RSVP)

L'RSVP és un dels programes de voluntariat més importants dels EUA. Ofereix una possibilitat per a connectar problemes locals amb ciutadans d'edat més madura que vulguin ajudar. Els voluntaris de l'RSVP poden escollir com, on i quan (i quant de temps) volen servir. No reben cap compensació econòmica més enllà del reemborsament dels costos que hagin d'afrontar per la seva activitat. A més, estan coberts per una assegurança mentre realitzen el seu servei.

Són més de 460.000 els nord-americans de 55 anys d'edat o més que col·laboren cada any al servei comunitari a través de més de 760 projectes d'RSVP. La dedicació al seu servei pot anar des d'unes poques hores al mes fins a una dedicació gairebé a temps complet (la mitjana, però, és d'unes quatre hores setmanals, tot i que un 14% dels voluntaris serveixen un mínim d'onze hores setmanals). Els voluntaris fan la seva contribució a través d'ONG. Organitzen programes de vigilància i seguretat de barri, fan de tutors de nens i joves, fan tasques de restauració d'habitatges, ensenyen anglès a immigrants, programen ordinadors, ajuden la gent a recuperar-se de desastres naturals, serveixen com a guies/docents a museus, etc.

Al 1996, RSVP va rebre 34,3 milions de dòlars del pressupost federal (35,4 milions al 1997 i fins a 43 milions al 1999 i 46,1 milions al 2000) i contribucions addicionals per valor de 35,9 milions de dòlars al 1996 (i de més de 44 milions enguany).

3.1.3.d. EL *SENIOR DEMONSTRATION PROGRAM*

Hi ha, a dins del programa general que regula el *National Senior Service Corps* una quarta activitat pressupostària (a més de l'RSVP, l'FGP i l'SCP): el *Senior Demonstration Program*, pel qual es finança l'estudi de nous models i d'incentius per implicar la gent gran en serveis de voluntariat. És una partida molt recent i encara en expansió.

3.2. El *Peace Corps*

Aquesta va ser la iniciativa pionera de servei civil nacional entre les encara existents (en marxa des del 1961) i l'èxit de les seves iniciatives de voluntariat de civils nord-americans a d'altres països més desafavorits va ser una inspiració per a la instauració de programes de servei civil nacional a zones més desafavorides a dins dels Estats Units (iniciats amb VISTA al 1964). Actualment hi ha més de 7.000 voluntaris dels *Peace Corps* en servei a més de 77 països. Entre les seves tasques més típiques podem trobar les de fer arribar aigua potable a diverses comunitats locals, ensenyar als nens, ajudar a endegar noves empreses i negocis, i frenar l'extensió del SIDA. Des del seu establiment al 1961 per iniciativa del president Kennedy, més de 155.000 nord-americans han realitzat serveis al *Peace Corps* a 134 països (el màxim anual es va produir al 1966, quan un total de 15.000 voluntaris es trobaven col·laborant al mateix temps a diferents països).

Els objectius que es marca el *Peace Corps* són els següents: ajudar la gent dels països interessats a reduir les seves mancances formatives, ajudar a promoure una millor comprensió i imatge dels nord-americans entre la gent dels països en qüestió, i ajudar a promoure un millor coneixement d'altres pobles entre els nord-americans.

El servei dels voluntaris al país de destí dura dos anys. No reben cap tractament especial i comparteixen les condicions de vida dels habitants de les comunitats on realitzen el seu servei (sovint remotes). Sí que reben, però, formació intensiva en idiomes i en coneixements interculturals: han de parlar l'idioma local i han d'adaptar-se a les cultures i els costums de la gent amb qui treballen. Treballen, per exemple, amb els mestres i els pares per millorar la qualitat i l'accés a l'educació infantil. Treballen també amb les comunitats per protegir el medi ambient local i per crear noves oportunitats econòmiques. Treballen a projectes de base per mantenir la salut de les famílies i per ajudar-les amb noves tècniques per millorar els conreus. L'objectiu global, però, és treballar amb els habitants dels països en vies de desenvolupament per ajudar-los a prendre control del seu propi futur. Alhora, els voluntaris adquireixen molts coneixements que després poden aplicar als propis Estats Units, especialment per contribuir a un millor coneixement intern d'aquestes realitats externes.

El voluntariat al *Peace Corps* no té límits d'edat (el voluntari de més edat té ara mateix 79 anys i el més veterà que mai hi va servir en tenia 86 quan es va retirar del servei), però els candidats han de tenir 18 anys com a mínim. La seva composició és diversa, però s'observa un predomini de titulats universitaris (donat que la majoria dels destins requereixen aquest tipus de formació prèvia) solters de raça blanca. Hi ha un 61% d'homes, un 39% de dones, un 93% de solters, un 7% de casats (les parelles casades poden fer el servei al mateix destí si ho demanen), un 15% de membres de minories, un 82% amb títol universitari de primer o segon cicle, un 13% amb títol universitari de tercer cicle i un 7% amb més de 50 anys d'edat (a dins d'aquest grup hi ha majoria de dones, però). Aquesta composició particular és potser resultat del competitiu procés de selecció de candidats. El 40% dels voluntaris es dediquen a tasques educatives, mentre que hi ha un 18% en feines sanitàries, un 17% en tasques mediambientals, un 13% en tasques d'iniciativa empresarial o de negocis, un 9% en agricultura i un 3% a d'altres. El pressupost global del programa per a l'any 2000 és de 244 milions de dòlars.

Tot i que l'organització del *Peace Corps* intenta ajustar els destins dels voluntaris als seus interessos i preferències, no hi ha cap garantia que siguin destinats a la regió o país de la seva preferència. La prioritat és que els voluntaris vagin allà on es necessiten més les seves habilitats. El període de servei és de dos anys més tres mesos previs de formació al país de destí. Els participants obtenen certs beneficis pel que fa al pagament de préstecs d'estudis que puguin tenir encara pendants de pagament (els poden ajornar i, en alguns casos, poden fins i tot obtenir una cancel·lació parcial del préstec). A més, reben assistència per reinserir-se al mercat laboral amb posterioritat al seu servei.

De tota manera, els voluntaris del *Peace Corps* no reben un salari. Reben una compensació mensual per a la seva subsistència que pot variar segons el país, però que és equivalent a la renda que els pot permetre viure al mateix nivell de vida que la gent de la comunitat on fan el servei. El transport d'anada i tornada al país de destí i l'assegurança mèdica i dental són sufragats pel programa. A més, al final del seu servei i en concepte d'assignació de "reajustament", els voluntaris reben un total de 225 dòlars per cada mes de servei que hagin realitzat (fins a un màxim de 6.075 dòlars) i dos dies de vacances al mes.

A més de la pròpia experiència educativa del servei (que el fa valuosíssim entre molts llicenciats universitaris i que augmenta la competitivitat del procés de selecció), el servei pot, en alguns casos, ser convalidat per crèdits acadèmics de cara a l'obtenció de títols universitaris, i moltes universitats ofereixen beques per als que retornen del servei. Hi ha, també, un programa de màster internacional que permet als voluntaris treure's aquest títol alhora que realitzen el seu servei.

4. Valors dominants i conclusions

La forma actual del servei civil nacional als EUA està influïda per tres grans factors: 1) la consciència creixent sobre la pèrdua de teixit social i patriòtic als EUA i sobre els riscos que això pot comportar per a la supervivència del sistema sociopolític nord-americà (Putnam, 1995, 2) la influència dels altres casos ja existents de servei nacional (un exèrcit exclusivament voluntari-professional i un programa com el del *Peace Corps*) en la forma d'entendre el reclutament de voluntaris, i 3) la naturalesa del debat polític que va donar lloc a la *National and Community Service Trust Act* de 1993.

El primer factor va influir molt perquè des dels pitjors moments de la crisi econòmica dels anys setanta i vuitanta (amb tots els seus problemes associats de delinqüència i crisi social) hi hagués un sentiment generalitzat sobre la necessitat de reimplantar formes de servei que ajudessin a construir un sentiment comunitari i, fins i tot, patriòtic més profund entre els nord-americans, especialment, els més joves.

El segon factor és també molt influent. D'una banda, el fet que no hi hagi cap opció legal per pressionar els joves a participar (com podria ser el cas si hi hagués algun tipus de servei nacional obligatori) fa que els programes hagin de ser dissenyats tenint sempre en ment els interessos particulars dels candidats. Per això, s'emfatitzen molt els beneficis individuals que se'n poden obtenir (especialment, pel que fa a la formació personal). El prestigi dels voluntaris del *Peace Corps* oferia un bon exemple: els participants podien fer grans contribucions obtenint-ne beneficis obvis quan tornaven donada la qualitat de la seva formació durant el servei.

A més, aquí es notava la influència del tercer factor: el fet que es pogués veure com a un servei útil per solucionar problemes socials específics el podia fer rendible de cara a promoure la seva aprovació al Congrés. Però el clima polític no permetia crear una gran agència del govern federal que se n'encarregués de tot i emprés quantitats astronòmiques de pressupost: els republicans no ho autoritzarien mai. Calia, doncs, crear un tipus de servei que fos econòmic i rendible per als participants i per als beneficiaris.

Com a resultat de tot això, els valors justificatius de l'actual sistema de servei civil als EUA es troben entre dos extrems. D'una banda hi ha els teòrics d'un servei nacional més

ampli i basat en el desenvolupament d'un autèntic sentiment patriòtic (Janowitz, 1983; Moskos, 1988). Un servei d'aquest tipus comportaria, en última instància, servir pel fet de servir, és a dir, pel fet de mostrar esperit cívic i sentiment patriòtic i de contribuir a que se'n creïn de nous. A l'altre extrem hi ha el servei que es realitza per un simple interès econòmic. Aquest és el cas dels llocs de treball que es poden aconseguir al mercat laboral i és també, ara per ara, el cas de l'exèrcit als EUA, que ha de competir amb les empreses privades per aconseguir una força de treball qualificada.

Hi ha un element cívic participatiu present a l'actual servei civil als EUA. No s'ofereix una retribució de mercat per a les tasques realitzades (ans al contrari: són assignacions simbòliques a la majoria dels casos). El que es rep és, en molts casos, la satisfacció de servir. A més, són serveis que, ja sigui pels beneficiaris als quals van adreçats o pel propi tipus de servei, no són proveïts de manera suficient per les forces del mercat.

Però no hi ha dubte que a més d'aquest component més cívic, hi ha tot un seguit de beneficis privats que tenen potser el pes més important a l'hora de decidir-se a col·laborar. Els més importants són els beneficis educatius (ja sigui perquè servint s'aprèn un ofici o una habilitat molt valorada al mercat de treball, o perquè el servei es pot convalidar per crèdits lectius, o perquè la compensació principal és molts cops una suma de diners que només es pot fer efectiva com a part de costos de matrícula). I, a més, els resultats esperats no són només simbòlics o de construcció nacional: hi ha també un interès molt especial en veure que "es fan coses".

De tota manera, a més del que són els valors dominants, la conseqüència principal de la combinació dels tres factors esmentats al començament d'aquest apartat es deixa veure sobretot al fet que es tracta d'un sistema de servei civil molt descentralitzat i molt reduït a la seva cúpula coordinadora a nivell federal. La tradicional desconfiança de molts sectors de la societat nord-americana envers un Estat massa voluminós i controlador va jugar contra la possibilitat que el servei civil fos un esforç massiu del govern federal des del primer moment. El seu desenvolupament futur depèn molt ara del nivell de compromís ciutadà present al teixit social americà, més que no pas de la capacitat d'imposició des de l'administració.

Referències

– Llibres:

James, William (1943). "The Moral Equivalent of War", escrit originalment al 1910 i publicat al recull *Essays on Faith and Morals*, Nova York, NY: Longmans.

Janowitz, Morris (1983). *The Reconstruction of Patriotism*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.

Moskos, Charles (1988). *A Call to Civic Service: National Service for Country and Community*. Nova York, NY: The Free Press.

Putnam, Robert (1995). "Bowling Alone, Revisited", *a Responsive Community*, 5:18-33, primavera de 1995.

Sandel, Michael (1996). *Democracy's Discontent: America in Search of a Public Philosophy*. Cambridge, MA: Belknap Press.

– Informes:

Aguirre International (1999). *Making a difference: impact of Americorps State/National Direct on members and communities, 1994-95 and 1995-96*. San Mateo, CA.

Corporation for National Service (1997). *Strategic Plan (Fiscal Years 1997 to 2002)*. Washington, D.C.

Corporation for National Service (1999). *Fiscal 2000 Performance Plan*. Washington, D.C.

– Legislació:

National and Community Service Act of 1990.

National and Community Service Trust Act of 1993.

– Internet:

Pàgina web de la Corporació per al Servei Nacional: <http://www.cns.gov>

Pàgina web del Peace Corps: <http://www.peacecorps.gov>

Annex

Països Baixos

Roger Martínez Sanmartí

Universitat Autònoma de Barcelona

1. Professionalització de l'exèrcit

Tot i que l'article 98 de la constitució dels Països Baixos estableix que els reclutes formen part de les forces armades del país, l'any 1992 el Parlament va decidir suspendre la crida per a la incorporació a files. El 29 de febrer de 1996 els últims reclutes van ser cridats per fer un servei militar de sis mesos. Des de gener de 1997 ja no hi ha més reclutes: les forces armades dels Països Baixos són avui totalment professionals.

«Amb l'aprovació d'una nova llei sobre el Servei militar (*Kaderwet Dienstplicht*, 13 de març de 1997), la llei sobre el servei militar de 1922 (esmenada moltes vegades) va ser revocada. En la nova llei el reclutament encara existeix, però no hi ha regulacions sobre la realització del servei militar. Això vol dir que encara cal apuntar-se a la lleva: tots els nois de 17 anys han de passar per un registre militar. Però els reclutes ja no són citats per fer la revisió mèdica i ja no hi ha crida militar. // Tanmateix, en qualsevol moment, el govern pot introduir regulacions sobre la durada del servei militar i el Ministeri de Defensa pot reprendre les crides».¹

2. El Servei Civil

Com que l'obligació de realitzar el servei militar ja no existeix, només els soldats professionals poden sol·licitar ser reconeguts com a objectors de consciència, en qualsevol moment del seu servei. Però com que tampoc hi ha cap servei civil obligatori, els objectors no estan obligats a fer cap prestació substitutòria.

¹ Cf. Bart Horeman i Marc Stolwijk, *Refusing to bear arms. A world survey of conscription and conscientious objection to military service*, Londres, War Resisters' International, 1998, p. 209.

Des que es va suprimir el servei militar, hi ha hagut un continu debat nacional sobre la possibilitat d'introduir algun tipus de servei civil o social. Sobretot a nivell governamental, però també al parlament, les objeccions han sigut considerables: s'addueix, per exemple, que uns tals serveis suposarien una implicació excessiva del govern en la vida dels ciutadans.

A continuació farem referència a la situació del voluntariat en general.

3. Voluntariat

Als Països Baixos s'acostuma a definir voluntariat com «activitats no remunerades que es fan voluntàriament en favor d'altres persones o de la societat dintre de qualsevol tipus d'organització». Si tenim en compte l'ajut a familiars i veïns, quasi un 20% de la població neerlandesa es dedica al servei voluntari d'una o altra manera (sobre una població de 16 milions de persones, hi ha uns 3 milions de voluntaris, que dediquen una mitjana de 15 hores al mes, normalment a nivell local).

No obstant, ara per ara no hi ha cap política governamental de promoció del servei civil o del voluntariat de llarg termini. Hi ha organitzacions privades que proveeixen programes als joves, però totes elles estan afiliades a organitzacions Europees o Internacionals com ara SCI o AFS. La Funció de projectes voluntaris internacionals (SIW), n'és un exemple. En funcionament des del 1953, cada any mobilitza uns 500 joves, que se'n van a treballar voluntàriament arreu del món, i als Països Baixos també.

El govern ha començat alguns programes per estimular el treball voluntari dels joves duts a terme per organitzacions privades, que bàsicament buscaven la cerca de formes innovadores de treball voluntari, per exemple combinant-lo amb l'escola (bàsicament consisteix, no obstant, en curts períodes de temps, d'hores o dies).

A més, l'administració central desenvolupa polítiques orientades als voluntaris des de fa més de 20 anys. Els anys 1980, 1985 i 1991 es van publicar documents, en principi encara vigents, que consideren que el «servei voluntari, al igual que altres tipus de

treball no remunerat que sovint és invisible, és imprescindible per a la societat». Es distingeixen 4 funcions del voluntariat:

- Conscienciació, responsabilització, participació i identificació de problemes per part dels ciutadans.
- Fer de contrapès davant dels organismes professionals.
- Desenvolupar la pròpia personalitat dels individus.
- Disminuir l'aïllament social: mitjà de participació social.

El punt de partida de l'administració política és que cal crear les condicions que facilitin el voluntariat, cal oferir assistència i cal utilitzar com a punts de connexió a les organitzacions de voluntaris i per a voluntaris. Des de l'administració es diferencien tres tipus d'organitzacions, que necessiten assistència en relació a elements concrets.

- De membres per a membres (esport, escoltes)
- De recaptació de fons (Fons Mundial per a la Naturalesa)
- Sector serveis (Creu Roja).

Dintre de l'administració, el Ministeri de Salut Pública, Benestar i Esports és qui té més competències en voluntariat i el que s'encarrega de coordinar les diferents actuacions públiques en aquesta direcció, tot i que a la pràctica tots els departaments tenen la seva política de voluntariat específica.

4. Conclusions

Els Països Baixos han viscut durant els darrers anys un debat sobre la possibilitat d'establir algun tipus de servei civil orientat a fins d'interès social. Aquest debat, no obstant, no ha portat a cap tipus d'actuació legislativa o governamental en aquesta direcció. Sobretot el govern, però també el parlament, mostren moltes reserves davant la possibilitat d'introduir programes que suposin una excessiva implicació de les administracions públiques en la vida dels ciutadans.

Així, els Països Baixos no aporten exemples interessants pel que fa al voluntariat de llarga durada o al servei civil. Els únics programes de voluntariat a llarg termini són els vinculats a programes internacionals amb la mediació d'associacions sense ànim de lucre. De fet, a nivell governamental, fins i tot la incorporació al programa de la Unió Europea sobre el Servei Voluntari Europeu ha requerit una lluita considerable.

Adreces d'interès

www.volunteer.nl: Conferència Mundial del Voluntariat (Amsterdam, 14-18 Gener del 2001)

<http://minvws.nl>: Ministeri de Salut Pública, Benestar i Esports.

<http://www.minocw.nl/english/index.htm>: Ministeri d'Educació, Cultural i Ciència

<http://www.minjust.nl:8080/index.htm>: Department of Justícia

<http://www.bah-molsa.com/>: Ministeri de Treball i Afers Socials

<http://www.wse.org/>: World Servants, Associació que organitza voluntariat internacional.

<http://www.xs4all.nl/~beheer31/>: Consell Nacional de la Joventut Holandesa.

http://www.niwi.knaw.nl/cgi-bin/nph-youth_search.pl: Database sobre recerca social sobre joventut.

www.vso.nl: Voluntary Service Overseas, servei per al Servei Voluntari a l'estranger.

<http://www.siw.nl>: SIW (Stichting internationale vrijwilligersprojecten). Fundació de projectes voluntaris internacionals.

Willemstraat 7

3511 RJ Utrecht.

tel 030-2317721

fax 030-2343465

«Adreslijst maatschappelijke organisaties» (publicació sobre afers socials als Països Baixos). E-mail de contacte: bestel@nizw.nl

NOV (Nederlandse organisaties vrijwilligerswerk).

Postbus 2877

3500 GW Utrecht

tel 030-2319844

fax 030-2343896.

LUVV (Vereniging landelijke unie van vrijwilligers –Associació Nacional de Voluntaris).

Middenstraat 1

4156 AG Rumpt

tel 0345-684152

fax 0345-684152

SSVH (Stichting samenwerkende vrijwillige hulpdiensten –Associació de Serveis Voluntaris)

Postbus 28120

2502 KC Den Haag

tel 070-4455808

fax 070-4455750

Noruega

Marc Dueñas

Associació Intercultura (Barcelona)

1. Servei militar i defensa civil

A Noruega segueix vigent el servei militar obligatori per a tots els homes amb edats compreses entre 18 i 44 anys (des de 1994 la seva durada oscil·la entre 6 i 12 mesos, en funció de la branca de les forces armades on es faci). Com en el cas de Suïssa, la política de defensa noruega «es basa en el concepte de “defensa total”, que vol dir que “tots els sectors de la comunitat estan obligats a donar assistència a la defensa de Noruega”».¹

A banda d'aquells que han estat reclutats per les forces armades, tots els ciutadans entre 18 i 65 anys han de contribuir al servei de defensa civil; aquest servei té per objectiu aplicar mesures de caire no militar que facin possible la seguretat i la protecció de la població civil (tant en temps de guerra com de pau), així com assistir a les víctimes dels desastres naturals i grans accidents. L'entrenament a les Forces de Defensa Civil inclou l'aprenentatge de tècniques per apagar focs, primers auxilis i autodefensa, i no inclou fer la instrucció amb armes.

2. Servei Civil

Aquells que refusen fer el servei militar poden demanar ser reconeguts com objectors de consciència (dret reconegut des de 1922!) per tal de fer un Servei Civil substitutori, que té una durada de 14 mesos, equivalent al període de servei militar més un període determinat pel govern.

¹ Horeman i Stolwijk, op. cit., p. 216-217.

El Servei Civil és gestionat pel Ministeri de Justícia, i normalment és portat a terme en els sectors de la salut i del benestar social, però també en organitzacions humanitàries, institucions de recerca, museus, boscos i agricultura.

El Servei Civil substitutori ha esdevingut cada vegada més important per a l'economia del país, especialment per als sectors de la salut i els serveis socials, en els que realitzen la seva prestació el 60% dels objectors. Els sindicats han protestat sovint contra l'ocupació d'objectors en aquests sectors, sobretot en les èpoques de més atur, que és quan més difícil de justificar resulta aquesta pràctica.

Des de 1963, el govern noruec fa entrega a l'UNICEF dels beneficis econòmics del treball fet pels objectors durant el seu temps de servei. Això implica que l'aportació regular de Noruega a l'UNICEF és finançada, en gran part, per aquelles institucions o entitats que donen feina als prestadors del Servei Civil.

El 1992, un informe encarregat pel Ministeri de Defensa assenyalava que a Noruega els objectors de consciència tenien coeficients intel·lectuals més alts i gaudien de més salut que aquells que s'incorporaven a les forces armades.